No. 1285
H

ശ്രീ.

ശ്രീരാമകൃഷ്ണ ചരിതാമൃതം

ആറാം ഭാഗം.

സത് വാക്യങ്ങൾ.

പ്രസാധകൻ

കെ. രാമൻമേനോൻ.

കൊല്ലം.

പ്രകാശകന്മാർ,

എസ്. റി. റെഡ്യാർ ആൻഡ് സൺസ്.

"വിദ്യാഭിവർദ്ധിനി" അച്ചുക്കൂടം—കൊല്ലം.

ഹംപതിപ്പ് കാപ്പി 1000.

(കാപ്പി റൈറ്റു പ്രകാശകന്മാരിൽ)

1100. ൧൦

മുഖവുര.

ഈ പുസ്തകത്തോടുകൂടി ശ്രീരാമകൃഷ്ണചരിതാമൃതഗ്രന്ഥാവലി തല്ക്കാലം അവസാനിക്കുന്നു. ഒന്നാംഭാഗം—ഭഗവാന്റെ ജീവചരിത്രം, രണ്ടാംഭാഗം—സാരോപദേശകഥകൾ, മൂന്നാംഭാഗം—സത്‌വാക്യങ്ങൾ, നാലും, അഞ്ചും, ആറും ഭാഗങ്ങൾ—സദ്‌ഭാഷണങ്ങൾ, ഇങ്ങിനെയാണു് ഇപ്പോൾ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നതു. ഓരോ ഭാഗങ്ങളേയും സമ്പൂർണ്ണമാക്കുവാൻ ഏറ്റക്കുറെ ശ്രമംചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിലും ആ ശ്രമം വേണ്ടതുപോലെ ഫലപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്നു പറയുവാൻ നിവൃത്തിയില്ല. സാരോപദേശകഥകളും സത്‌വാക്യങ്ങളും സത്‌ഭാഷണങ്ങളുംഇനിയും ധാരാളം ബാക്കികിടപ്പുണ്ടു്. എന്നാൽ അന്യഭാഷാജ്ഞന്മാർക്കു് സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളേടത്തോളം വിവരങ്ങൾ മലയാളഭാഷയിലും പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുവാൻ ചെയ്തിട്ടുള്ള ശ്രമം മിക്കവാറും സഫലമായിട്ടുണ്ടെന്നാണു് എന്റെ വിശ്വാസം. ഇതു വായനക്കാർക്കു രുചികരമായി തോന്നുന്നപക്ഷം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്താതെ കിടപ്പുള്ള ബാക്കിഭാഗങ്ങളും യഥാക്രമം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്താമെന്നാണു വിചാരിക്കുന്നതു്.

ഈ നാലും അഞ്ചും ആറും ഭാഗങ്ങളിൽ അടങ്ങിയിരിക്കുന്നതു് 1882-83-84-85-86 ഈ അഞ്ചുസംവത്സരങ്ങളിൽ ഭഗവാൻ അരുളിച്ചെയ്തിട്ടുള്ള വാക്യാമൃതങ്ങളുടെ സംക്ഷേപമാകുന്നു. 1881-82 ഈ സംവത്സരങ്ങളിലാണു് ഭഗവാന്റെ ശിഷ്യന്മാരിൽ പ്രധാനികളായ ശ്രീമത് വിവേകാനന്ദപ്രഭൃതികൾ ഭഗവാനെ സമീപിച്ചിട്ടുള്ളതു. 1886 ആഗസ്ത്മാസം 16-ാംനു ഭഗവാൻ പുനരാവൃത്തിരഹിതമായ മഹാസമാധിയെ പ്രാപിക്കുകയും ചെയ്തു. അതിനാൽ ഭഗവാന്റെ പ്രധാനമായ അവതാരഭാവം 1882-മുതൽ 86-വരെയുള്ള കാലമാണെന്നു തെളിയുന്നു. അതിനാലാണു് ഈ കാലഘട്ടത്തിനു പ്രാധാന്യം

കല്പിച്ചു് ഈ സത്‌ഭാഷണങ്ങളെ പ്രത്യേകം സംഗ്രഹിക്കുവാനുണ്ടായിട്ടുള്ള കാരണം.

ഭഗവാന്റെ സത്‌ഭാഷണങ്ങൾ ഏതുഭാഗം വായിച്ചുനോക്കിയാലും അവയ്ക്കു അതിഗഹനങ്ങളായ ധർമ്മസിദ്ധാന്തങ്ങളെ എളുപ്പത്തിൽധരിപ്പിക്കുവാനുള്ള ഉണ്മൈപ്രകാശിപ്പിച്ച പ്രമാണംഉണ്ടെന്നുള്ള പരമാർത്ഥം ഏവർക്കും എളുപ്പത്തിൽമനസ്സിലാകുന്നതാണു്. അതിനാൽ ഈ വാക്യാമൃതങ്ങൾ, ഭൂമിയിൽ മനുഷ്യജാതി ജീവിച്ചിരുപ്പുള്ള കാലത്തെല്ലാം അനഘങ്ങളായിത്തന്നെ ഇരിക്കുമെന്നുള്ളതിനു സംശയമില്ല. എന്നാൽ ഇതിനുപുറമെ ഈ സത്‌ഭാഷണങ്ങളിൽനിന്നു് നമുക്കു മറെറാരു സംഗതികൂടെ മനസ്സിലാക്കാറായിട്ടുണ്ടു്. 1881-വരെയുള്ളകാലം സാധകകാലമായിരുന്നു എന്നു പറയാം. 81-മുതല്ക്കാണു് അവതാരകാര്യമായ സർവ്വധർമ്മസമന്വയസിദ്ധാന്തത്തെ മറുള്ളവർക്കു് ഉപദേശിക്കുവാനായി തുടങ്ങിയതു്. പൂർണ്ണാത്മാക്കളും ജ്ഞാനത്തിനധികാരികളും ആയ ശിഷ്യന്മാരെ കിട്ടുവാൻ ഭഗവാൻ ഈ കാലത്തു അഗ്രഹിച്ചുകാണുന്നതു് ഇതിനു മതിയായ തെളിവാകുന്നു. നരേന്ദ്രനെ കണ്ടപ്പോൾതന്നെ "ഞാൻ നിന്നെ കാണ്മാനായി എത്ര കാലമായി കാത്തിരിക്കുന്നു" എന്നും മറൊരേടത്തു "കലായിപ്പുറപ്പിനാവശ്യമുള്ളവരേയുള്ളൂ" എന്നും ഭഗവാൻതന്നെ പറയുന്നതു കേൾക്കുക. അതിനാൽ 82-മുതൽ 86-വരെയാണു് ഭഗവാൻ ലോകഗുരുവായി ജീവിച്ചതു്. 86-അയപ്പോഴയ്ക്കു പ്രകൃതം പിന്നേയും മാറി. "ഈശ്വരനിൽനിന്നു അന്യമായി ഞാൻ യാതൊന്നുംതന്നെ കാണുന്നില്ല. ആരേയാണു ഉപദേശിക്കേണ്ടതെന്നുകൂടെ അറിഞ്ഞുകൂടാ" എന്നായി. സർവ്വം ഈശ്വരമയം-അതായിരുന്ന അക്കാലത്തെ നില. അതിനാൽ ഭഗവാൻ ഏതെല്ലാം പടികളിൽകൂടെയാണുകടന്നുപോയിട്ടുള്ളതു് എന്നു നമുക്കുമനസ്സിലാക്കുവാനും ഇതു സഹായമായിനില്ക്കുന്നുണ്ടു്. മഹാപുരുഷന്മാർ ഉണ്ടാകുക എന്നുള്ളതും അവരുടെ ജീവിതസരണികണ്ടറിയുകയെന്നുള്ളതും വളരെ പ്രയാസവും പുണ്യപരിപാകംകൊണ്ടു് ഉണ്ടാകേണ്ടതും ആണു്. അതിനാൽ ഒരു അവതാരപു

രുഷന്റെ ഈവക സ്വഭാവഭേദങ്ങളെ വ്യക്തമായി കാണിച്ചുത രുന്നതുകൊണ്ട് ഈ ഭാഗം ആ വിഷയത്തിലും നമുക്കൊരമൂല്യ സ്വത്തായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നുണ്ട്.

ഭഗവാന്റെ ചരിത്രവും ഭഗവാന്റെ മാഹാത്മ്യവും നമുക്ക ഭഗവാന്റെ ശിഷ്യന്മാരിൽകൂടെ മാത്രമേ വിചാരിക്കുവാനും ധരിക്കുവാനും സാധിക്കുന്നുള്ളൂ. ഭഗവാന്റെ ഭക്തന്മാരേയും ശിഷ്യന്മാരേയും അല്പനേരത്തേയ്ക്കു വിസ്മരിച്ചുകൊണ്ട് ഭഗവൻമാഹാത്മ്യത്തെപ്പറ്റി ചിന്തിച്ചുനോക്കുന്നതായാൽ നമ്മുടെ ബുദ്ധിയിൽ അപ്പോൾ ഒരു ഒഴിഞ്ഞആകാശമല്ലാതെ മറെറാന്നും അനുഭവപ്പെട്ടുന്നില്ല. ഭഗവാൻ ഒരു വലിയ ഡയനാമൊ. (വിദ്യുച്ഛക്തിയെ ഉണ്ടാക്കുന്ന യന്ത്രം.) അവിടെനിന്നുണ്ടാകുന്ന ശക്തി നമുക്ക പ്രകാശമാനമായി കാണണമെങ്കിൽ ശിഷ്യന്മാരായ ബൾബുക(ഗ്ലാസ് ഉണ്ടകൾ)ളിൽകൂടെ മാത്രമേ സാധിക്കു. ബൾബുകളുടെ വലിപ്പവും ചെറുപ്പവും വർണ്ണവ്യത്യാസവും അനുസരിച്ചു ശോഭയും, വലുതായും ചെറുതായും വർണ്ണവ്യത്യാസത്തോട്ടുകൂടിയും ഇരിക്കും. ബൾബ് ഇല്ലെങ്കിൽ പിന്നെ വൈദ്യുതദീപത്തിനു ശോഭതന്നെ എവിടെ! അതിനാൽ ഭഗവാനെ ചിന്തിക്കുമ്പോൾ അതോടുകൂടിത്തന്നെ ഭഗവാന്റെ ശിഷ്യന്മാരേയും ഭക്തന്മാരേയുംകൂടി നാം ചിന്തിക്കേണ്ടതായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. ഇവരെപ്പറ്റി അധികവിവരം ഭഗവാന്റെ ജീവചരിത്രത്തിൽ കാണാവുന്നതാണു്.

ഭഗവാനൊന്നിച്ചു ഭഗവാന്റെ സാംഗോപാംഗ്ങ്ങളായി അനേകം ധന്യാത്മാക്കൾ അക്കാലത്തു ബങ്കാളിൽ ഭ്രജാതരായിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ഇവരെ നമുക്ക് നാലുതരമായി ഭാഗിക്കാം. (i) ഗൃഹസ്ഥഭക്തന്മാർ—ഈ തരത്തിൽ അനേകംപേരുണ്ട്. നാഗമഹാശയൻ, ഗിരീശചന്ദ്രഘോഷൻ മുതലായവർ ഈ തരത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ടവരാണു്. (ii) രസധരന്മാർ—ഇതു പ്രത്യേകം ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതായ ഒരു സംഗതിയാണു്. ധന്യാത്മാക്കളായ അഞ്ചു ഭക്തന്മാരെ ദേവിതന്നെ ഭഗവാനു കാണിച്ചുകൊടുക്കുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ടെന്നു ഭഗവാൻതന്നെ പറയുന്നു. ഇവരാണു രസധ

ന്മാർ. ബാലരാംബോസ്സ്, മധുരനാഥവിശ്വാസ് മുതലായവർ ഇതിൽ ഉൾപ്പെട്ടവരാകുന്നു. (iii) ബഹിരംഗശിഷ്യന്മാർ—സന്ന്യാസം സ്വീകരിക്കാത്ത ശിഷ്യന്മാർ. കാളിപാദൻ, സുരേന്ദ്രൻ മുതലായവർ ഇതിൽ ഉൾപ്പെട്ടും. (iv) അന്തരംഗശിഷ്യന്മാർ-നരേന്ദ്രൻ, രാക്കാൽ മുതലായവർ. തന്റെ ശിഷ്യന്മാരും ഭക്തന്മാരുമായി വരുന്നവരെ ദേവിതന്നെ ഭഗവാനു മുൻകൂട്ടി കാണിച്ചുകൊടുക്കുക പതിവായിരുന്നു.

കേശവചന്ദ്രസേനൻ ഭഗവാനെ ആദ്യമായി കണ്ടതു് 1875-ൽ ആണു. വിശ്വനാഥോപാദ്ധ്യായനും മഹിമചരനും ഏറെ താമസിച്ചില്ല. ഭഗവാന്റെ പ്രധാനശിഷ്യന്മാരിൽ ചിലർ 1879-82 ഈ കാലത്തിനിടയിൽ വന്നുചേർന്നു. 1879-ന്റെ അവസാനം രാമൻ, മനോമോഹനൻ, ഇവരും ഏതാണ്ടു അതേകാലത്തുതന്നെ കേദാരനും സുരേന്ദ്രനും അല്പംകഴിഞ്ഞു് ചുനി, ലാട്ടു, നിത്യഗോപാലൻ, താരകൻ ഇവരും ഭഗവാനെ പ്രാപിച്ചു. 81-അവസാനവും 82-ആദ്യവുമായി നരേന്ദ്രൻ, രാക്കാൽ, ബലറാമൻ, ബാബുരാമൻ, ബാലരാമൻ, നിരഞ്ജനൻ, മണി, ഇവരും 83-84 ൽ കിശോരി, അധാരൻ, നിത്യൻ, ഗോപാലൻ, ഗോപാലൻ(ചോട്ട) താരകൻ, സാരസൻ, സാസി, സുബോധൻ, ഗംഗാധരൻ, കാളി, ഗിരീശൻ, ദേവേന്ദ്രൻ, ശാരദൻ, കാളിപാദൻ, ഉപേന്ദ്രൻ, ധ്വജൻ, ഹരി, നരേന്ദ്രൻ (ചോട്ട) പ്രമദൻ, പൂർണ്ണൻ, നാരായണൻ, തേജശ്ചന്ദ്രൻ, ഹരിപാദൻ, ഹരിമോഹനൻ, യോഗേശ്വരൻ, കിശോരൻ, ഹാസര, യോഗി, മണീന്ദ്രൻ, ഭൂപതി, കിശോരൻ (കൃഷ്ണനഗരം) നവഗോപാലൻ, ഗോവിന്ദൻ, (ബർഗീരിയ) അക്രൂ, ഗിരീന്ദ്രൻ, അതുലൻ, ദുർഗ്ഗാചരൻ, സുരേഷൻ, പ്രാണകൃഷ്ണൻ, ചൈതന്യൻ, ഹരിപ്രസന്നൻ, മഹേന്ദ്രൻ, തുളസി ഇവരും ആഗതരായി. ഇതു ഏതാനുംപേരുകൾ മാത്രമാണു്. അല്ലാതെ പൂർണ്ണമല്ല.

ഭഗവാനെകണ്ടു വന്ദിച്ചു പൂജിച്ചുപോയവരും ഭഗവാനെ വളരെ ഭക്ത്യാദരങ്ങളോടുകൂടി വിചാരിച്ചവരും വളരെപ്പേരുണ്ടു്.

sikshavidyam grandhavali
malayalam 5

അവരുടെ ഏകദേശമിസ്റ്റുകൂടെ കൊടുക്കയെന്നതു പ്രയാസമാണ്. എങ്കിലും, ഈശ്വരചന്ദ്രവിദ്യാസാഗരൻ, പണ്ഡിതശശധരൻ, പണ്ഡിതദീനബന്ധു, പണ്ഡിതശ്യാമപാദൻ, പണ്ഡിതകൃഷ്ണകിശോരൻ, പണ്ഡിതശംഭുമാലിക്ക്, പണ്ഡിതഗൌരി, പണ്ഡിതപദ്മലോചനൻ (ബർഡ്വാൻരാജധാനിയിലെ പണ്ഡിതൻ) മുതലായ പണ്ഡിതന്മാരും, ഡാക്ടർ രാജേന്ദ്രൻ, ഡാക്ടർ സക്കാർ; ഡാക്ടർ ഭട്ടി, ഡാക്ടർ രാമനാരായണൻ, ഡാക്ടർ ദുർഗ്ഗാചരൻ, മുതലായ പ്രസിദ്ധ ഡാക്ടർമാരും ബങ്കിമചന്ദ്രചാറ്റർജി, അഹല്യാനന്ദൻ, ചന്ദ്രൻ, ദയാനന്ദൻ (ആര്യസമാജസ്ഥാപകൻ) ദേവേന്ദ്രനാഥടാഗ്രർ (ആദിബ്രഹ്മസമാജസ്ഥാപകൻ) നീലകണ്ഠൻ, മധുസൂദനൻ, മുതലായ ലോകപ്രസിദ്ധന്മാരും മെസ്സേഴ്സ് ക്ലക്ക് (അമേരിക്ക) വില്യംസ്, മിച്ചിൽ, മിസ്സ്, മുതലായ വിദേശീയധീരന്മാരും ത്രൈലിംഗസ്വാമികൾ (കാശി) ഗംഗാമാതാ (വൃന്ദാവനം) മുതലായ സിദ്ധന്മാരും ഇവരിൽ ഉൾപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതു പ്രസ്താവയോഗ്യമാകുന്നു. ഇവരെപ്പറ്റി ഏറ്റവും ചുരുക്കമായി പറയുന്നതായാൽത്തന്നെ മുഖപുര വളരെ ദീർഘിച്ചുപോകുവാനിടയുള്ളതിനാൽ അതിനായി ഇവിടെ ഉദ്യമിക്കുന്നില്ല. ഈ നാലും അഞ്ചും ആറും ഭാഗങ്ങളിൽ വന്നിട്ടുള്ള പേരുകളെ ആസ്പദമാക്കി ഈ പുസ്തകത്തിൽ ഇതിനുടുത്തു അനുബന്ധമായി ചേർത്തിരിക്കുന്ന പാത്രവിവരണം വായനക്കാർക്ക് സഹായമായി നില്ക്കട്ടെ എന്നുമാത്രമേ തല്ക്കാലം ആശംസിക്കുവാൻ നിവൃത്തമുള്ളൂ.

ഭഗവൽകഥകളെ എങ്ങിനെയെല്ലാം ഏതെല്ലാംവിധത്തിൽ പറഞ്ഞാലും അധികമായെന്നോ അനാവശ്യമായെന്നോ വരുന്നതല്ലാത്തതിനാൽ ഈ ഗ്രന്ഥാവലിയെ സജ്ജനസമക്ഷം സമർപ്പിക്കുവാൻ ഞാൻ ധൈര്യപ്പെട്ടുകൊള്ളുന്നു.

ശ്രീരാമകൃഷ്ണാർപ്പണമസ്തു.

കൊല്ലം,
5—1—1103. } കെ. രാമൻമേനോൻ.

അനുബന്ധം.

ഇന്നാൾ ഇന്നാൾ.

അമൃതൻ—ഡാക്ടർ സർക്കാരിന്റെ മകൻ, ഭഗവാന്റെ ഒരു ഭക്തൻ.

അമൃതൻ—കേശവചന്ദ്രസേനന്റെ ശിഷ്യൻ; ബ്രഹ്മസമാജത്തിലെ ഒരു പ്രധാനി.

ആധാരൻ—ആധാരസേനൻ 1883-ൽ ഭഗവാനെ ആദ്യമായി കണ്ടപ്പോൾ ഇദ്ദേഹത്തിനു 30-വയസ്സു പ്രായമുണ്ട്. ഡിപ്യൂട്ടിമജിസ്ട്രേട്ട് 1884-ൽ മരിച്ചു.

ഈശാൻ—ഈശാൻ മുഖോപാദ്ധ്യായൻ.

ഉമാനാഥൻ—ചന്ദ്രസേനന്റെ ഒരു ശിഷ്യൻ.

എം—ഇദ്ദേഹംതന്നെയാണു മാണി. അഞ്ചു രസധരന്മാരിൽ ഒരാൾ. ഗൃഹസ്ഥഭക്തനും ഒരു ഇംഗ്ലീഷ്സ്കൂൾ അദ്ധ്യാപകനുമാണു്. രാമകൃഷ്ണനെപ്പറ്റി പല പുസ്തകങ്ങളും എഴുതീട്ടുണ്ട്.

കാളി—അഭേദാനന്ദൻ.

കേദാരൻ—കേദാരചാറ്റർജ്ജി. ഉയർന്ന സർക്കാരുദ്യോഗസ്ഥൻ. ഭഗവാന്റെ ഗൃഹസ്ഥഭക്തൻ.

കേശവചന്ദ്രസേനൻ—ജഗൽപ്രസിദ്ധനായ ബ്രഹ്മസമാജനേതാവു. 1875-ൽ ഭഗവാനുമായി കണ്ടു.

ഗിരീശൻ—ഗിരീശചന്ദ്രഘോഷൻ. ബങ്കാളത്തിലെ പ്രസിദ്ധഗായകകവി. ബങ്കാളിനാടകപ്രസ്ഥാനത്തിന്റെ പിതാവു്. സ്റ്റാർതിയേറ്റർ മാനേജർ.

ഗൌരംഗൻ—ചൈതന്യദേവന്റെ മറൊരു നാമം.
താരകൻ—ഒരു യുവശിഷ്യൻ.

ത്രൈലോക്യൻ—ത്രൈലോക്യസന്നാഥം. ചന്ദ്രസേനന്റെ നാമാ
ജത്തിലെ പ്രസിദ്ധനായകൻ.

ത്രൈലോക്യൻ—മധുരനാഥവിശ്വാസന്റെ മകൻ. റാണിരാ
സമണിയുടെ പൌത്രൻ.

ദാദാ—താക്കൂർദാദാ. യുവപണ്ഡിതൻ കഥകൻ.
നരേന്ദ്രൻ—ശ്രീമത് വിവേകാനന്ദസ്വാമികൾ.
നാരായണൻ—വിദ്യാർത്ഥി.
നിരഞ്ജനൻ—യുവശിഷ്യൻ.
നൈമി—ചൈതന്യദേവന്റെ മറൊരു പേര്.
പുണ്ണൻ—വിദ്യാർത്ഥി.

പ്രാണകൃഷ്ണൻ—പ്രാണകൃഷ്ണമുക്കർജി. വലിയ ധനികനും ജ്ഞാ
നമാർഗ്ഗസിദ്ധാന്തിയും. കല്ക്കത്തയിലെ എകെ ചരഞ്ച്
ആഫീസിൽ സൂപ്പണ്ട്.

ബാബുരാമൻ - വിദ്യാർത്ഥി.

ബാലരാമൻ—ബാലരാംബോസ്സ്. അഞ്ചു രസധരന്മാരിൽ ഒ
രാൾ.

ബീജോയി—സാധാരണ ബ്രഹ്മസമാജത്തിലെ ഒരു പ്രാസംഗി
കൻ.

ഭഗവതി—ദക്ഷിണേശ്വരത്തിലെ ഒരു വൃദ്ധദാസി.

ഭവനാഥൻ—യുവശിഷ്യൻ.

മധുസൂദനൻ—ഭഗവാന്റെ കൈ കേടുവന്നകാലത്ത് ചികി
ത്സിച്ച ഡാക്ടർ.

മണി—മണിമാലിക്ക്. ഒരു വൃദ്ധബ്രഹ്മൊ.
മണിലാൽ—ഭക്തനായ ഒരു വ്യാപാരി.

മനോമോഹനൻ — മനോമോഹനമിത്രൻ. രാക്കാളിന്റെ ഭാ
ര്യാസഹോദരൻ.

മഹിമചരൻ — നിരാകാരവാദി.

മഹേന്ദ്രൻ — മഹേന്ദ്രമുക്കർജി. ധനികഭക്തൻ.

മഹേന്ദ്രൻ — ഡാക്ടർ മഹേന്ദ്രലാലസർക്കാർ. കൽക്കത്തായിലെ
പ്രസിദ്ധ ഭിഷക്കുവരൻ.

മാണി — എം. നോക്കുക.

രാക്കാൾ — ശ്രീമത് ബ്രഹ്മാനന്ദസ്വാമികൾ. ഭഗവാന്റെ ആ
ത്മികപുത്രൻ. രാമകൃഷ്ണമിഷൻസന്ന്യാസത്തെപ്രസിദ്ധനാണ്.

രാമചന്ദ്രദത്തൻ — കൽക്കത്താ മെഡിക്കൽകാളേജ് പ്രൊഫസർ
അസിസ്റ്റന്റുകെമിക്കൽഎക്സാമിനർ. ഇൻഡ്യൻ സൈൻ
സ് അസോസിയേഷനിലെ കെമിസ്റ്റുപ്രൊഫസർ.

രാമതാരൻ — ഗിരീശന്റെ സ്റ്റാർതിയേറ്ററിലെ ഗായകൻ.

രാമലാലൻ — ഭഗവാന്റെ ഭാഗിനേയൻ. ദക്ഷിണേശ്വരത്തി
ലെ പൂജാരി.

ലാട്ട.....അദ്ഭുതാനന്ദൻ.

വിദ്യാസാഗരൻ — ഈശ്വരചന്ദ്രവിദ്യാസാഗരൻ. ബങ്കാളിലെ
സുപ്രസിദ്ധ വിദ്വാൻ.

വൃന്ദ — മഠത്തിലെ ഒരു ഭൃത്യ.

വിശ്വനാഥൻ — വിശ്വനാഥഉപാദ്ധ്യായൻ. കല്ക്കത്തായിലെ
നീപ്പോർ റസിഡണ്ട്. ഭഗവാൻ കാപ്റ്റനെന്നാണ
ഇദ്ദേഹത്തെ വിളിക്കാറു പതിവ്.

ശശധരൻ — കല്ക്കത്തായിലെ പണ്ഡിതശശധരൻ.

ശാരദൻ — ശാരദാനന്ദൻ.

ശാരദാചരൻ — ഗൃഹസ്ഥഭക്തൻ. അട്ടത്തുൺപറ്റിയ സ്റ്റാർ
ഡിപ്പുട്ടി ഇൻസ്പെക്ടർ.

ശിവനാഥൻ—സാധാരണ ബ്രഹ്മസമാജത്തിലെ ശിവനാഥ ശാസ്ത്രി.

ശോഷി—വിദ്യാസാഗരന്റെ കാളേജിൽ (1884) ബി. എ. ക്ലാസിൽ പഠിക്കുന്ന വിദ്യാർത്ഥി.

ശംഭു—ശംഭുമാലിക്കു്. രസധരന്മാരിൽ ഒരാൾ.

സിജ്ഞോ—മധുരനാഥവിശ്വാസൻ. രസധരന്മാരിൽ ഒരാൾ, റാണിരാസമണിയുടെ പുത്രീഭർത്താവു്. ദക്ഷിണേശ്വരം മാനേജർ.

സുരേശൻ—സുരേശമിത്രൻ. ഗൃഹസ്ഥഭക്തൻ.

സോഷി—ശ്രീമത് രാമകൃഷ്ണാനന്ദ.

ഹരിദയാൽ—ഹരിദയാലുമുക്കർജി. ഭഗവാന്റെ അകന്നശാഖയിൽ ഒരു ശേഷക്കാരൻ. 1881-വരെ 80 കൊല്ലം ഭഗവാനെ ശുശ്രൂഷിച്ചു ദക്ഷിണേശ്വരത്തിൽ താമസിച്ചു ശേഷം സ്വരാജ്യമായ സ്ഥാറിൽവെച്ചു 1889-ൽമരിച്ചു.

ഹലാധരി—ഭഗവാന്റെ ഒരു ചാച്ചുക്കാരൻ.

ഹാസര—അദ്വൈത സന്ന്യാസി.

ശ്രീരാമകൃഷ്ണ ചരിതാമൃതം

ആറാം ഭാഗം.

വിഷയവിവരം.

മുഖവുര.

	പേജ്.		പേജ്.
ഭക്തിയോഗം	6	ഈശ്വരനെ നാഴികെനെന്നംനല്ല	
ഭഗവാനും നരേന്ദ്രനും	11	തായില്ല	124
സംന്യാസശക്തി	14	ഈശ്വരന്റെ പ്രേമം	125
പാണ്ഡിത്യവും ഭക്തിയും	15	ഈശ്വരാനുഭൂതി	128
അക്ഷരവും ഫക്കീരും	19	ബ്രഹ്മംവാചാമഗോചരം	130
ജീവന്മുക്തൻ	35	പഠിപ്പും അഹംഭാവവും	132
ഭഗവാൻ ആരാണ്	37	ശരീരങ്ങൾ	135
അവതാരം	44	സാധനയുടെ പ്രാമുഖ്യം	136
വിശിഷ്ടാദ്വൈതവാദം	56	ഭഗവാന്റെ പ്രാർത്ഥന	137
ഈശ്വരാവതാരം	59	ഗൃഹസ്ഥാശ്രമം	139
സാകാരനിരാകാരഭേദം	88	തിയോസഫി	140
ആഗ്രഹനിയന്ത്രണം	94	ഗുരുപൂജ	143
ജ്ഞാനയോഗവും		സ്ത്രീയുടെ സ്ഥാനം	150
ഭക്തിയോഗവും	96	നരേന്ദ്രന്റെ വൈരാഗ്യം	154
ഈശ്വരവ്യാപാരം	122	ജ്ഞാനിയും ഭക്തനും	162
മായയും ലോകവും	123	ദിവ്യദർശനം	166
തന്റെ നാമനായ ഭഗവാൻ		നരേന്ദ്രന്റെ ധീരത	171
		അനുഭൂതി	172

SRI KRISHNAVILASAM READING ROOM

1857

ശ്രീരാമകൃഷ്ണ ചരിതാമൃതം

ആറാംഭാഗം—സത് ഭാഷണങ്ങൾ.

(രംഗംമാറി) ശ്രീഗൌരങ്ഗന്റെ പിതൃഗൃഹത്തിൽ ഒരു അതിഥി വന്നിരിക്കുന്നു. ഗൌരങ്ഗന്റെ പിതാവായ ജഗന്നാഥമിശ്രൻ അദ്ദേഹത്തെ സല്ക്കരിച്ചിരുത്തി. അതിഥിഭക്ഷണം കഴിക്കുവാൻ ആരംഭിച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തെ ഉരുളയെടുത്തു കണ്ണടച്ചു ഈശ്വരനെ ധ്യാനിക്കുന്നു. ഈ തക്കത്തിൽ നൈമി ഓടിച്ചെന്നു അതിഥിക്കു വിളമ്പിവെച്ചിരിക്കുന്ന ഭക്ഷണത്തിൽ നിന്നു കുറച്ചെടുത്തു ഭക്ഷിക്കുന്നു. നൈമി ഈശ്വരാവതാരമാണെന്നു അതിഥിക്കു മനസ്സിലായിട്ടുണ്ടു. അതിനാൽ ആ അതിഥി നൈമിയെ സ്തോത്രം ചെയ്യുന്നതേയുള്ളു.)

(ഈ പാട്ടുകേട്ടമാത്രയിൽ ഭഗവാൻ വീണ്ടും സമാധിയിലേയ്ക്കുതന്നെ കടന്നു.)

* * * *

(രംഗംമാറി) നവദ്വീപിലെ ഗംഗാതീരത്തിൽ അനേകം ബ്രാഹ്മണരും ബ്രാഹ്മണസ്ത്രീകളും ഗംഗാസ്നാനംചെയ്തു ഈശ്വരപൂജകഴിക്കുന്നു. നൈമി, പൂജിക്കുവാൻ തയ്യാറിക്കിവെച്ചിരിക്കുന്ന ദ്രവ്യത്തെ ഓടിച്ചെന്നു എടുത്തുകൊണ്ടു പാഞ്ഞുപോകുന്നു. ഇതുകണ്ടപ്പോൾ ഒരു ബ്രാഹ്മണന്നു ദേഷ്യം വന്നു ആ മനുഷ്യൻ നൈമിയെ ഒരുപാടുശകാരിക്കുകയായി. അതുകൊണ്ടൊന്നും നൈമിക്കു ഒരു കൂട്ടും ഇല്ല. ആ ബാലൻ ദൂരത്തോടിപ്പോയികഴിഞ്ഞു. പക്ഷെ അവിടെ കൂടിയിരുന്ന സ്ത്രീകൾക്കു ഈ ചെറുബാലന്റെ വിരഹം സഹിക്കുവയ്യാതായി. അവർ ഒരുപാടെല്ലാം വിളിച്ചു നിലവിളിച്ചുനോക്കി. വന്നില്ല. അതുകൊണ്ടു ഒരു സ്ത്രീ ഒരു വിദ്യയെടുക്കുന്നു. അവർ ഹരിബാലൽ-ഹരിബാ

ൽ' എന്നു ഉറക്കെ ജപിച്ചു. ആ മാതൃയിൽതന്നെ നൈമിയും 'ഹരിബാൽ-ഹരിബാൽ' എന്നു ജപിച്ചുംകൊണ്ടു അവരുടെ അരികെ പാഞ്ഞെത്തി.

ഇതുകണ്ടു മാണി—'ഹേ' എന്നു ശബ്ദിച്ചുതിനെകേട്ടു് സഹിക്കവയ്യാത്ത വികാരത്തോടുകൂടി ശിവാനം 'ഹേ' അതുതന്നെ ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞു. ഭഗവാന്റെ കണ്ണിൽകൂടെ അശ്രുധാരമുറിയാതെ ഒഴുകുന്നുണ്ടു്. ഭഗവാൻ പറയുന്നു:—പിന്നെ! ഞാൻ ഒരു കാര്യം പറഞ്ഞേക്കാം. എനിക്കു സമാധിയൊ മറെറാരികയാണെങ്കിൽ നിങ്ങൾ അനങ്ങാതിരിക്കണം അല്ലാത്തപക്ഷം ഇവിടെ കൂടിയിരിക്കുന്ന ഈ ലൌകികജനങ്ങളെല്ലാം വല്ലാതെ പരിഭ്രമിക്കും.'

* * * * *

(രംഗം മാറി) നൈമി സമാവർത്തനാദികർം കഴിഞ്ഞു് യജ്ഞോപവീതം ധരിച്ചിരിക്കുന്നു. സന്ന്യാസികളുടെ പാരമഹംസ്യസമ്പ്രദായത്തിൽ വസ്ത്രങ്ങളെല്ലാം ഉടുത്തിട്ടുണ്ടു്. മാതാവായ ശചിയും മറുചിലതും അടുത്തിരിക്കുന്നു. അപ്പോൾ നൈമിബാലൻ ഭിക്ഷയാചിക്കുകയാണു്. ഈ അവസരത്തിൽ ദേവന്മാരും ദേവികളും ബ്രാഹ്മണരുടേയും ബ്രാഹ്മണസ്ത്രീകളുടേയും രൂപത്തിൽ പ്രത്യക്ഷരായി നൈമിയെ സ്തോത്രം ചെയ്യുന്നു.

(ഈ പാട്ടു കേട്ടപ്പോൾ ഭഗവാൻ പറഞ്ഞപോലെതന്നെ സമാധിയിൽ ലയിച്ചുപോയി. യാതൊരു ചേഷ്ടയും കൂടാതെ ഇരിക്കുന്നു.)

* * *

(രംഗംമാറി—നൈമി സ്വഗൃഹത്തിൽ താമസിക്കുന്നു. ശ്രീമാൻ നൈമിയെ കാണ്മാൻ വന്നിട്ടുണ്ടു്. അദ്ദേഹം അദ്ദ്യമായി കാണുന്നതു ശചീദേവിയെയാണു്. ദേവി 'എന്റെ മകൻ ഗൃഹകൃത്യങ്ങളിലെല്ലാം വളരെ അശ്രദ്ധനായിരിക്കുന്നു' എന്നു് അവളാതി പറയുന്നതിനെ കേട്ടുകൊണ്ടു നൈമി പ്രവേശിക്കുകയായി. അപ്പോൾ ദേവി വീണ്ടും 'അതാ നോക്ക

ണം! ഒരു ഭ്രാന്തനെപ്പോലെ അവൻ കരഞ്ഞുംകൊണ്ടു നടക്കുന്നതു കണ്ടില്ലെ? ഈ സ്വഭാവത്തെ എങ്ങിനെ ഭേദപ്പെടുത്താം' എന്നായി. ശ്രീവാസനെ കണ്ട ഉടനെ നൈമി സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിച്ചു കാൽപിടിച്ചു കരഞ്ഞുകൊണ്ടു പറയുന്നു:—ഹാ! ഹാ! ഞാൻ ഇനിയും കൃഷ്ണഭക്തിയാൽ അനുഗ്രഹീതനായിക്കഴിഞ്ഞില്ലല്ലൊ. അയ്യോ! ദിവസങ്ങൾ വൃഥാ കഴിഞ്ഞുപോകുന്നു. കൃഷ്ണൻ എവിടെയാണെന്നു പറഞ്ഞുതരണം. എനിക്ക് എന്റെ കൃഷ്ണനെ എവിടെ കാണാം. അവിടുത്തെ പാദരേണുക്കൾകൊണ്ട് എന്നെ അനുഗ്രഹിക്കണം. എനിക്കു ശ്രീകൃഷ്ണദർശനത്തിനു സംഗതി വരുവാൻ അനുഗ്രഹിച്ചാലും'.

ഭഗവാന്റെ നേത്രങ്ങളിൽനിന്ന് അശ്രു ധാര ധാരയായി ഒഴുകുന്നു. ഭഗവാൻ എന്തൊക്കെയൊ സംസാരിക്കുവാൻ ഭാവിക്കുന്നുണ്ട്. പക്ഷേ ശബ്ദം പുറപ്പെട്ടുന്നില്ല. ഭഗവാൻ നൈമി സാഷ്ടാംഗം വീണു കിടക്കുന്നതു് ഒരു നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഒടുവിൽ അത്യന്തഹൃദയവേദനയോടെ പറയുന്നു:—'ഹാ! ഞാൻ ഇനിയും ശ്രീകൃഷ്ണഭക്തിയാൽ അനുഗ്രഹീതനായില്ലല്ലൊ.' വീണ്ടും മൌനമായിരിക്കുന്നു.

* * *

(രംഗം മാറി) നൈമിക്കു തന്റെ ശിഷ്യന്മാരെ ഉപദേശിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നില്ലന്ന നില വന്നിരിക്കുന്നു. നൈമിയുടെ ഗുരു ഗംഗാദാസ് നൈമിയെഉപദേശിക്കുവാൻ വന്നിട്ടുണ്ട്. അദ്ദേഹം ശ്രീവാസനെകണ്ടുപറയുന്നു:—'ശ്രീവാസതാക്കൂർ! നാമെല്ലാം വൈഷ്ണവഭക്തന്മാരായ ബ്രാഹ്മണരല്ലെ. പക്ഷെ നിങ്ങളെല്ലാംകൂടി ലോകം മുടിക്കുവാൻ പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നപോലെ തോന്നുന്നുവല്ലൊ.'

ഭഗവാൻ ഇതുകേട്ടു പറയുന്നു:—ഇതും അതും രണ്ടും വേണമെന്നാണു് ഉപദേശിക്കുന്നതു്. ഒരു ലൌകികഗുരു അങ്ങിനെതന്നേയെ ഉപദേശിക്കുകയുള്ളൂ.

തദനന്തരം ഗംഗാദാസ് നൈമിയോടായി പറയുന്നു:—ഹെ നൈമി! നീ നല്ല ശാസ്ത്രജ്ഞനല്ലയോ. നിനക്കറിഞ്ഞു

കൂടാത്തതായി ഒന്നുംതന്നെയില്ലല്ലോ. അതിനാൽ നീ തന്നെ പറഞ്ഞാലും, ഞാൻ കേൾക്കട്ടെ. ഗൃഹസ്ഥാശ്രമത്തെക്കാൾ ശ്രേഷ്ഠമായി മറെറന്തൊരു മാർഗ്ഗമാണ് ഉള്ളതു്? നീ ഗൃഹസ്ഥനല്ലെ. പിന്നെ നീ എന്തുകൊണ്ടാണ് ഒരു ഗൃഹസ്ഥന്റെ വിധികളെ നിഷേധിച്ചു നടക്കുന്നതു?

ഭഗവാൻ—മനസ്സിലായൊ. രണ്ടും പിടിക്കണമെന്നാണ് ഈ ഉപദേശത്തിന്റെ ഒക്കെ താല്പര്യം.

നൈമി പറയുന്നു—ഞാൻ എന്റെ ഗൃഹകൃത്യങ്ങളെ മനഃപൂർവ്വം ഉപേക്ഷിക്കുകയല്ല. എല്ലാം ചെയ്യണമെന്നുതന്നെയാണ് എന്റെയും അഗ്രഹം. (പാടുന്നു) സ്വാമി! എന്താണെന്നെനിക്ക് അറിഞ്ഞുകൂടാ; ഏതോ ഒരു രഹസ്യശക്തി എന്നെ വിളിക്കുന്നു, മാത്രമല്ല പിടിച്ചു വലിക്കുകകൂടി ചെയ്യുന്നു. എന്നെക്കൊണ്ടു കരയിൽ കാവുറപ്പിച്ചു നില്ക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നില്ല. എന്റെ മനസ്സാകട്ടെ യാതൊരു സമാധാനവും കേൾക്കുന്നില്ല അതു് അവധിരഹിതമായ സമുദ്രത്തിൽ ഓടിച്ചെന്നു ചാടുകതന്നെ ചെയ്യുന്നു.

ഭഗവാൻ—ഹ-ഹാ!

* * *

(രംഗം മാറി) നിത്യാനന്ദൻ നൈമിയെ അന്വേഷിച്ചു നൗകയിൽ വന്നിരിക്കുന്നു. നൈമി നിത്യാനന്ദനേയും അന്വേഷിച്ചു നടക്കുകയാണ്. ഇങ്ങിനെയിരിക്കെ അവർ തമ്മിൽ കണ്ടുമുട്ടുന്നു. അപ്പോൾ നൈമി—'ഞാൻ അനുഗ്രഹീതനായി. എന്റെ ജന്മം സഫലമായി. ഞാൻ അങ്ങയെ സ്വപ്നത്തിൽ ഇതിനുമുമ്പു കണ്ടിട്ടുണ്ട്.'

ഭഗവാൻ—മനസ്സിലായൊ. സ്വപ്നത്തിൽ കണ്ടിട്ടുണ്ട് എന്നാണു നൈമി പറയുന്നതു്. ശരിയാണ്. അങ്ങിനെ കാണും.

* * *

(രംഗം മാറി—ശ്രീഗൌരങ്ഗൻ അവതാരകളോടുകൂടി ശ്രീവാസന്റെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷമാകുന്നു. അതുകണ്ട ശ്രീവാസൻ സ്തോത്രം ചെയ്യുന്നു.)

(ഭഗവാൻ സമാധിയിൽ ലയിച്ചു അതിനിലയിൽ വളരെ നേരം ഇരുന്നുപോയി.)

* * *

(നാടകം അവസാനിച്ചു. ഭഗവാൻ വണ്ടിയിൽ കയറി പുറപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു. ഇതിനിടയ്ക്ക് 'നാടകം എങ്ങിനെയിരിക്കുന്നു?' എന്ന് ഏതോ ഒരു ഭക്തൻ ചോദിച്ചതിന്നു വളരെ നന്നായി. തന്മയത്വം അതികേമംതന്നെ' എന്നു സമാധാനം പറകയുണ്ടായി. വണ്ടിമഹേന്ദ്രന്റെയന്ത്രശാലയിലേക്കു തിരിച്ചു. ഭഗവാൻ അത്യാനന്ദാവസ്ഥയിൽതന്നെ ഇരിക്കുന്നതേയുള്ളൂ. അതിനിലയിൽ 'കൃഷ്ണ-കൃഷ്ണ എന്റെ അറിവും അങ്ങുതന്നെ, എന്റെ ജീവനും അങ്ങുതന്നെ, എന്റെ ഹൃദയവും അങ്ങുതന്നെ, എന്റെ ആത്മാവും അങ്ങുതന്നെ, എന്റെ ശരീരവും അങ്ങുതന്നെ. ഗോവിന്ദ, ഗോവിന്ദ' എന്നു പറഞ്ഞു. വണ്ടിയന്ത്രശാലയിൽ എത്തി. മഹേന്ദ്രൻ ഭഗവാനെ പല വിധ ഭക്ഷണപദാർത്ഥങ്ങൾകൊണ്ട് അതികേമമായി സൽക്കരിച്ചു. അവിടെനിന്നു വീണ്ടും പുറപ്പാടായി. മഹേന്ദ്രൻ കുറേ ദൂരം അനുയാത്രചെയ്തു പിരിയാനായപ്പോൾ)

ഭഗവാൻ—ഞാൻ നിന്റെ വീട്ടിൽ ഒരിക്കൽ വരണമെന്നു വളരെക്കാലമായി അഗ്രഹിക്കുന്നതായിരുന്നു. ഇന്നാണതു സാധിച്ചതു്.

മഹേന്ദ്രൻ—അടിയന്റെ വീടു് ഇന്നു ശുദ്ധമായി. അടിയന്നു് ജന്മസാഫല്യംവന്നു. കൃതാർത്ഥനും കൃതകൃത്യനുമായി.

ഭഗവാൻ—നീ മുമ്പുതന്നെ അനുഗ്രഹിതനാണല്ലൊ. നിന്റെ അച്ഛനും വളരെ നല്ല ആളാണു്.

മഹേന്ദ്രൻ—അടിയന്നു് ഭക്തിയുണ്ടാകുവാൻ നിന്തിരുവടി അനുഗ്രഹിക്കണം.

ഭഗവാൻ—നീ വളരെ ശുദ്ധഹൃദയനല്ലെ. ഒരു കപടവും ഇല്ലാത്ത ആൾ. അതുകൊണ്ട് ഭക്തനായികഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നുവെല്ലൊ. ശുദ്ധതയും നിഷ്കപടവും ഇല്ലാത്തവക്ക് ഭക്തി വരികയില്ല. കടിലമതികളിൽ നിന്നു എത്രയൊ എത്രയൊ അകലെമാത്രമേ ഈശ്വരൻ ഇരിക്കയുള്ളു.

* * * * *

1885

ദക്ഷിണേശ്വരം.

1885 മാർച്ച് 1-ാംനു

ഞായറാഴ്ച.

(ഭഗവാൻ ഗാഢസമാധിയിൽ ഇരിക്കുന്നു. നരേന്ദ്രൻ, മഹിമചരൻ, രാമദത്തൻ, മനോമോഹനൻ മുതലായ ശിഷ്യന്മാരും ഭക്തന്മാരും ഭഗവാന്റെ ചുറ്റും ഇരിക്കുന്നുണ്ട്. കുറെക്കഴിഞ്ഞശേഷം ഭഗവാൻ സമാധിയിൽ നിന്നു വിരമിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. എങ്കിലും മനസ്സു ഈശ്വരനിൽനിന്നു വിട്ടുകഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. അവസ്ഥയിൽ പറയുന്നു.)

ഭഗവാൻ—(മഹിമചരനോടായി) ഭക്തിയുടെ ആവശ്യം എന്താണെന്നു പറഞ്ഞാട്ടെ. അത്യാവശ്യമായ ഏകസംഗതിഭക്തിയാകുന്നതെന്തുകൊണ്ടാണ്?

ഭക്തിയോഗം.

മഹിമചരൻ—(നാരദപഞ്ചരാത്രത്തിൽ നിന്നു ഏതാനും ശ്ലോകങ്ങൾ ഉദ്ധരിച്ചുകൊണ്ട് നാരദമഹർഷിക്കു താപ്പസ്സു ചെയ്യണമെന്ന ആഗ്രഹം ഉണ്ടായപ്പോൾ ആകാശത്തിൽ നി

ന്ന് ഒരു അശരീരിവാണി കേൾക്കാറായി. അതിങ്ങിനെയായിരുന്നു:—

(1) "ഭക്തിയോടുകൂടി ഈശ്വരപൂജചെയ്യുന്നവനെങ്കിൽ അവന്നു പിന്നെ സന്ന്യാസത്തിന്റെ ആവശ്യമെന്തു? ഭക്തിയോടുകൂടി ഈശ്വരപൂജചെയ്യുന്നില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ സന്ന്യാസത്തിന്റെ ആവശ്യമെന്തു? ഈശ്വരനെ അകത്തും പുറത്തും അനുഭവിച്ചാൽപിന്നെ സന്ന്യാസത്തിന്റെ ആവശ്യമെന്തു? ഈശ്വരനെ അകത്തും പുറത്തും അനുഭവിച്ചില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ സന്ന്യാസംകൊണ്ടെന്തുപ്രയോജനം?

(2) നിത്തിയാലും, എന്റെ കുഞ്ഞേ! നിന്റെ തപസ്സുകളെല്ലാം ഇനി മതിയാക്കിയാലും. നീ വേഗം ദിവ്യജ്ഞാനാംബുധിയാകുന്ന ശിവസന്നിധാനത്തിലേയ്ക്കു ചെല്ലുക. അവിടെചെന്നു് ഈശ്വരനെ സ്നേഹിക്കേണ്ടതു എങ്ങിനെയാണെന്നു് പഠിക്കുക. ഒരിക്കലും നിഷ്ഫലമാകാത്തതും ലൌകികശൃംഖലയെ ഖണ്ഡിക്കുവാൻ ശക്തിയുള്ളതും ആയ ഭക്തിയെപ്പറ്റി വിഷ്ണുഭക്തന്മാർ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. നാരദമഹർഷി ഘോരതപസ്സുചെയ്തു കഠിനതപം ചെയ്യാൻ പുറപ്പെട്ടുചെന്നപ്പോഴാണു് ഈ അശരീരിവാക്കുകൾ കേട്ടതു്.

ഭഗവാൻ—ഈ ഈശ്വരഭക്തി രണ്ടുപ്രകാരത്തിലുണ്ടു്. ഒന്നാമതായി ശാസ്ത്രവിധിപ്രകാരമുള്ള ഭക്തി. നാം ഇന്നിന്നപ്രകാരം പൂജിക്കണം ഇത്ര ഉരു നാമംജപിക്കണം എന്നെല്ലാം ശാസ്ത്രവിധിയുണ്ടല്ലൊ. അതെല്ലാം ഈജാതി ഭക്തിയിൽ ചേർന്നതാണു്. ഇതുതന്നെയാണു് വിധിവിഹിതമായ ഭക്തിയും. ഈ ഭക്തി സമാധിയിൽ ബ്രഹ്മജ്ഞാനാനുഭൂതിയുണ്ടാകുവാൻ സഹായിക്കുന്നതായിരിക്കും. ഇതുപ്രകാരം പരമാത്മാവിൽ ലയിക്കുന്ന ജീവാത്മാവു് ഒരിക്കലും വീണ്ടും വരികയില്ല. ഈ ലയത്തിനു പുനരാവൃത്തിരഹിതമായ ലയം എന്നു പറയുന്നു. ഇതു സാധാരണ ഭക്തന്മാരുടെ കഥയാണു്. എന്നാൽ ഈശ്വരാവതാരങ്ങളുടെ കഥ ഒന്നു വേറെയാകുന്നു. അവരുടെ ഭക്തി ഒരു നിയമ

ത്തിന്നും അധീനമല്ല. അതു അനശ്വരമായി ഉള്ളിൽനിന്നു ത
നിയെ പ്രവഹിക്കുന്നതാണു്. ചൈതന്യദേവനെപ്പോലെയുള്ള
അവതാരപുരുഷന്മാർക്കും അങ്ങിനെയുള്ളവരോടു നന്നെ അടുത്തു
നില്ക്കുന്നവർക്കും സമാധിയിൽ പരിപൂർണ്ണമായ ജ്ഞാനത്തിന്റെ
അനുഭൂതിയുണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. അതേസമയംതന്നെ അവർ ആ അ
ത്യുന്നതപദവിയിൽനിന്നു് ഉടനെ അച്ഛൻ, അമ്മ മുതലാ
യ ഉറ്റ മിത്രങ്ങളെപ്പോലെ കരുതി കീഴ്ഭൂമിയിറങ്ങിവരികയും
ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. അവർ 'നേതി-നേതി' (ഇതല്ല-ഇതല്ല) എന്നു
പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ഓരോ കോവേണിപ്പടികളേയും പുറകിൽ ത
ള്ളി മുകളിൽ എത്തുന്നതുവരെ കയറിച്ചെന്നു. അവിടെ ചെ
ന്നപ്പോൾ 'ഇതുതന്നെ-ഇതുതന്നെ' എന്നു് അവർ അറിയുകയും
ചെയ്തു. പക്ഷെ 'ഇതുതന്നെ-ഇതുതന്നെ'യായ മുകൾത്തട്ടം അ
വിടേയ്ക്കു കയറിച്ചെല്ലുവാൻ സഹായിച്ചതും 'ഇതല്ല-ഇതല്ല'
എന്നു പറഞ്ഞു തള്ളപ്പെട്ടതും അതേ പടികളെപ്പോലെ തന്നെ
ഒരേമാതിരി മരം കല്ലു് കുമ്മായം മണൽ മുതലായവകൊണ്ടു് ഉ
ണ്ടാക്കിയതാണെന്നു് അവർ അറിഞ്ഞു. അതുകൊണ്ടു് അവർ ചി
ലപ്പോൾ കോവേണിപ്പടിയിലേയ്ക്കു ഇറങ്ങിയും പിന്നേയും മുക
ളിലേയ്ക്കുതന്നെ കയറിയും പിന്നേയും ഇറങ്ങിയും പിന്നേയും ക
യറിയും ഇങ്ങിനെ കഴിക്കുകയാണു്. ഐന്ദ്രിയബോധസാത്ത്വ
മായ അഹം നിശ്ശേഷം ഇല്ലാതാകുന്ന സമാധിയിൽ അനുഭ
വപ്പെടുന്ന ബ്രഹ്മമാണു് മുകൾത്തട്ടു്, സമാധിയിൽ ബ്രഹ്മ
ജ്ഞാനാനുഭൂതിയുണ്ടാകുമ്പോൾ ബ്രഹ്മംതന്നെയായി കാണപ്പെ
ടുന്ന നാമരൂപത്തോടുകൂടിയ ബാഹ്യലോകം കോവേണി.

ജീവാത്മാവിനു പരമാത്മാവുമായി ഏകീഭാവം സിദ്ധിക്കു
ന്ന സമാധിയിൽ ശ്രീശുകമഹർഷി ലയിച്ചിരുന്നപ്പോൾ പരീ
ക്ഷിത്തു് രാജാവിനു ഭാഗവതം ഉപദേശിക്കുവാൻ ആ ഋഷിവ
ര്യനോടാവശ്യപ്പെടുവാനായി വീണാധരനായ നാരദൻ നിയ
ുക്തനാകയാൽ ആ മഹർഷി ശുകദേവന്റെ സമീപത്തു ചെ
ന്നപ്പോൾ ആ ഋഷിശ്രേഷ്ഠൻ ബാഹ്യലോകത്തെപ്പറ്റിയുള്ള
യാതൊരു ബോധവുംകൂടാതെ ഇരിക്കുന്നതായി കാണപ്പെട്ടു. നാ

നാരദമഹർഷി അതു കണ്ടപ്പോൾ നാലു കീർത്തനങ്ങൾ പാടി വീണവായിക്കുകയാണു ചെയ്തതു്. ഒന്നാമത്തെ കീർത്തനം പാടിത്തീർന്നപ്പോഴയ്ക്കു് ശുകദേവനു രോമാഞ്ചമുണ്ടായിക്കഴിഞ്ഞു. രണ്ടാമത്തെ കീർത്തനം അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേത്രങ്ങളിൽ അശ്രുവൈജാതമാക്കി. ആ സ്ഥിതിയിൽ അദ്ദേഹത്തിനു ഈശ്വരരൂപങ്ങളെ സാത്മത്തിൽ കണ്ടനുഭവിക്കുവാനും സാധിച്ചു. പിന്നേയും രണ്ടു കീർത്തനങ്ങൾകൂടി കഴിഞ്ഞപ്പോഴയ്ക്കു് ശ്രീശുകദേവൻ ഭക്തജനസാധാരണമായ മനഃസ്ഥിതിയിലേയ്ക്കിറങ്ങി; ശ്രീനാരദനുമായി സംസാരിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. ഇങ്ങിനെ ആ ശുദ്ധ ബ്രഹ്മർഷിയായ ശ്രീ ശുകദേവനു ബ്രഹ്മജ്ഞാനാനുഭൂതിയും ഈശ്വരഭക്തിയും രണ്ടും പരിപൂർണ്ണമായി ഉണ്ടായി. അതുപോലെതന്നെ ആഞ്ജനേയനായ ശ്രീഹനുമാക്കും ഈശ്വരൻ സാകാരത്തിലും നിരാകാരത്തിലും അനുഭവമായിട്ടുണ്ടു്. ഇതിനുശേഷമാണു് ആത്മാരാമനായ ശ്രീരാമചന്ദ്രന്റെ കോമളരൂപത്തെ ധ്യാനിക്കുവാൻ തുടങ്ങിയതു്. പ്രഹ്ലാദൻ നാരദൻ ഇവരുടേയും അവസ്ഥ ഇതുപോലെതന്നെയാണു്. അവരും ഈശ്വരന്റെ സാകാരഭാവത്തേയും നിരാകാരഭാവത്തേയും ഒരുപോലെ അനുഭവപ്പെട്ടിയവരാണു്. പ്രഹ്ലാദനു തത്ത്വമസിഎന്ന ഭാവത്തിനേറെയും ദാസോഹമെന്ന ഭാവത്തിനേറെയും അനുഭൂതിയുണ്ടായിരുന്നു. നാരദനാകട്ടെ, ബ്രഹ്മജ്ഞാനാനുഭൂതിക്കുശേഷം പ്രേമത്തിന്റെ അത്യുന്നതാവസ്ഥയിൽ കാലം നയിക്കുകയുംചെയ്തു. ഈ ഭക്തിയെന്നു മാത്രമാണു ജീവിതസരണിയിലെ ഏകനിദാനം. ഞാൻ ഞാൻ' എന്ന ഭാവം നിലനില്ക്കുന്നേടത്തോളം കാലം 'എങ്ങിനെ ജീവിക്കണം?' എന്നായിരിക്കും 'എന്റെ' ചിന്താവിഷയം. ഞാൻ ഈ ഐന്ദ്രിയവിഭവങ്ങൾകൊണ്ടു് തൃപ്തിപ്പെട്ടു കഴിഞ്ഞുകൂടിയാൽ മതിയൊ? പോരാ ഒരിക്കലും പോരാ എന്നാൽ പിന്നത്തെ മാർഗ്ഗമെന്തു്? ഈ 'ഞാൻ' ഈശ്വരന്റെ ദാസനാണു്, അല്ലാതെ ഈ ഭോഗസുഖം എന്നു പറയപ്പെടുന്ന ഈ പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ ദാസനൊന്നുമല്ല, ഭഗവാനെ! നിന്തിരുവടിയാണു് പ്രഭു. അടിയൻ നിന്തിരുവടിയുടെ ഒരു ഭൃത്യൻമാ

ത്രം. ഈ ലോകവും ഇതിലെ സുഖങ്ങളുമൊന്നുമല്ല സുഖം, സനാതനമായ ബ്രഹ്മാനന്ദത്തിന്റെ അനുഭൂതിയൊന്നു മാത്രമാണ് സുഖം" എന്ന ഭാവനയാണ് രക്ഷാമാർഗ്ഗം. ഞാൻ—എന്റെ' എന്ന അഹങ്കാരബുദ്ധി നമ്മെ ഈശ്വരനിൽ നിന്നു അകലെ അകറ്റിക്കൊണ്ടു പോകുന്നു. എന്നാൽ ഈശ്വരനോടടുപ്പിക്കുന്നതായ അഹം ഒന്നു വേറെയുണ്ട്. അതാണ് വിദ്യാരൂപമായ അഹം. പക്ഷേ ഈ അഹം വളരെ ബഹുമാനമാകുന്നു. ശങ്കരാചാര്യസ്വാമികൾ, സമാധിസിദ്ധിച്ചതിനു ശേഷം, ഈ വിദ്യാരൂപമായ അഹത്തെയാണ് ജനോപകാരാർത്ഥം നിലനിർത്തിക്കൊണ്ടു പോന്നതു. ഈ ഭാവത്തിൽ ഒരു ശിഷ്യന്റെ അവസ്ഥയേ ഉണ്ടായിരിക്കുകയുള്ളു. നിങ്ങൾ സൂക്ഷിച്ചിട്ടില്ലേ? ഒരു ശിഷ്യന്റെ അഹത്തിനു ലൌകികത്തിലെ വല്ല വസ്തുവിനോടും സ്വായിയായി വല്ല സംബന്ധവും ഉണ്ടാകുന്നുണ്ടോ! നോക്കണം. അവനു എത്ര പെട്ടെന്നു ദ്വേഷ്യം വരുന്നു. അതെത്ര കലശലാകുന്നു. എങ്കിലും ആ കലശലായ ദ്വേഷ്യത്തിന്റെ യാതൊരംശവും നിമിഷാന്തരത്തിൽ അവനിൽ കാണുന്നില്ല. അവൻ ഒരിക്കൽ വളരെയൊക്കെ ശ്രമംചെയ്ത് ഒരുപൂവൊച്ചു കെട്ടിയുണ്ടാക്കുന്നു. മറുനിമിഷത്തിൽ അതിനെപ്പറ്റിയുള്ള സകലചിന്തകളും അസ്തമിച്ചുകഴിഞ്ഞു. അവനു സഖാക്കളിൽ എത്ര വാത്സല്യം! പക്ഷേ എത്രനേരത്തേയ്ക്ക്! അഞ്ചുമിനുട്ടുനേരം തമ്മിൽ കാണാതായാൽ മതി, എന്നാൽ സകലതും മറക്കുകയായി പുതിയതായി വേറെ സ്നേഹിതന്മാരെ അപ്പോഴേക്കുതന്നെ സമ്പാദിച്ചുകഴിയും. ഇങ്ങിനെയാരോന്നും എടുത്തു നോക്കുന്നതായാൽ അവനു ലോകത്തിൽ യാതൊന്നിനോടും ഒരുബന്ധവും ഇല്ലെന്നു കാണാറാകും. ഇതുപോലെയാണ് സമാധിയുടെ അനുഭൂതിക്കുശേഷം വിദ്യാരൂപമായ അഹത്തെ വെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവന്റേയുംകഥ. അവനുചെറുപൈതങ്ങളുടേതുപോലെ ഏറ്റവും ബാലിശമായ ഒരു അഹംഭാവമുണ്ടെങ്കിലും അതുനിമിത്തം ലോകത്തോടു യാതൊരുബന്ധവും ഉണ്ടാകുന്നില്ല.

അഹന്തയെ പൂർണ്ണമായി ഉപേക്ഷിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്ന കാര്യം വളരെ പ്രയാസമാണ്. നിങ്ങൾ എത്രകാലമെങ്കിലും എങ്ങിനെയെല്ലാം വേണമെങ്കിലും പരീക്ഷിച്ചു നോക്കിക്കോളിൻ. അതു പിന്നേയും വാലാട്ടിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്നതു കാണാം. ഞാൻ—ഞാൻ എന്നു നിശ്ചയിക്കുന്ന ആ അഹന്തയെത്തച്ചോടിക്കുവാൻ നിങ്ങളെക്കൊണ്ടു സാധിച്ചു എന്നു വരികയില്ല. അതാണ് സാധാരണ ജനങ്ങൾ ഭക്തിമാർഗ്ഗത്തെ തന്നെ വേണം സ്വീകരിക്കുവാൻ എന്നു പറയുവാനുള്ള മറ്റൊരു കാരണം. അഹം ഒരു വെള്ളംമുക്കുന്ന ഭരണിപോലെയാണ്. ബ്രഹ്മം പരിധിരഹിതമായ സമുദ്രം. ഈ ബ്രഹ്മസമുദ്രത്തിലാണ് നിങ്ങളുടെ അഹംഭരണിയെ മുക്കിയിരിക്കുന്നതു്. ഈ ഭരണിക്കകത്തും പുറത്തുമൊക്കെ വെള്ളമണെന്നെല്ലാം യുക്തിവാദം ചെയ്യാൻ നിങ്ങളെക്കൊണ്ടു് സാധിച്ചുഎന്നുവരാം. എന്നാൽ യുക്തിവാദം എന്ന ഒരവസ്ഥ ഇരിക്കുന്നേടത്തോളംകാലം നിങ്ങളെക്കൊണ്ടു് ആ ഭരണിയെ തച്ചുടയ്ക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല, നിശ്ചയംതന്നെ. നിങ്ങൾക്കു ആ യുക്തിവാദാവസ്ഥ നിലനില്ക്കുന്ന കാലത്തെല്ലാം ബ്രഹ്മം താരതമ്യേനയാണ് കാണപ്പെടുന്നതു്. ഈ അദ്ദേഹമായിരിക്കുന്ന ഭരണി നിങ്ങളുടെ ക്ഷേത്രോപമായ അഹമാകുന്നു. ഈ ഭരണിയുള്ളകാലത്തെല്ലാം ഞാനും നീയും (പറയുന്ന ആളും പറയപ്പെടുന്ന ആളും)ഉണ്ടു്. പറയപ്പെടുന്ന ആളാണ് ഈശ്വരൻ. പറയുന്ന ആൾ ആ ഈശ്വരന്റെ ഒരു വെറുംഭൃത്യൻ. അല്ലാതെ, നിങ്ങൾഎങ്ങിനെയെല്ലാം വേണമെങ്കിലും യുക്തിവാദംചെയ്തു നോക്കിക്കോളിൻ; എന്തുതന്നെയായാലും ഒടുവിൽ ആ പഴയ അഹം വീണ്ടും പിടിച്ചു നില്ക്കുന്നതായി തന്നെ കാണാം.

ഭഗവാനും നരേന്ദ്രനും.

(ഈ വട്ടത്തിൽ നരേന്ദ്രൻവന്നു ഭഗവാനെ നമസ്കരിച്ചു. നരേന്ദ്രനെ കണ്ടതുകൊണ്ടു് ഭഗവാനു് വളരെസന്തോഷമുണ്ടു്.)

ഭഗവാൻ—(നരേന്ദ്രനോടായി)കുഞ്ഞേ! നിനക്കു സൌ

ധ്യംതന്നെയോ? നീ ഇടയിടെ ഇടയ്ക്കിടെയെല്ലാം ഗിരീശഘോഷന്റെ വീട്ടിൽ പോകാറുണ്ടെന്നു പറയുന്നതുകേട്ടു. ശരിതന്നെയാണോ?

നരേന്ദ്രൻ—അതേസ്വാമി! ഞാൻ ഇടക്കിടക്കെല്ലാം ഗിരീശഘോഷനെച്ചെന്നു കാണാറുണ്ട്.

ഗിരീശൻ ഒരു പണ്ഡിതനും ഗായകകവിയുംകൽക്കത്തായിൽ സുപ്രസിദ്ധനായ ഒരു നാടകക്കാരനും ആണു. ഗിരീശഘോഷൻ തിയേറ്ററിന്റെ മാനേജരായിരുന്ന കാലത്തു വളരെ അസ്വാസ്ഥ്യബുദ്ധിയൊന്നും ഉള്ള ആളായിരുന്നില്ല. എങ്കിലും 1884 മുതൽ ഘോഷൻ ഭഗവാനെവന്നു കാണുവാൻതുടങ്ങി ഗിരീശനെ ഭഗവാനു വളരെകാര്യമാണു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കേതിവിശ്വാസത്തെപ്പറ്റി ഭഗവാൻതന്നെ പലപ്പോഴും പ്രശംസിക്കാറുണ്ടു. 'രണ്ടുകൈകളും നിവർത്തിപ്പിടിച്ചാലും ഗിരീശന്റെ വിശ്വാസത്തെ പിടിയെത്തില്ല. അവന്റെ കേതിയും അതുപോലെതന്നെയാണു' എന്നു ഭഗവാൻ പലപ്പോഴുംപറയും. ഗിരീശന്റെ പ്രകൃതം ഭഗവാനുമായി പരിചയപ്പെട്ടുവാൻ തുടങ്ങിയതിനുശേഷം വളരെ ഭേദപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇപ്പോൾ സദാധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഒരൊറജോലിയെഗിരീശനുള്ളു. സദാപി കേതികൊണ്ടു ഉന്മത്തനായിരിക്കും. ഈ ഉന്മത്തഭാവം ഈശ്വരാനുഗ്രഹം കൂടാതെയുണ്ടാകയില്ലെന്നാണു ഭഗവാൻ പറയാറുള്ളതു. ഭഗവാന്റെ പല ശിഷ്യന്മാരുംപ്രത്യേകിച്ചും നരേന്ദ്രൻ, ഹരിപാദൻ, നാരായണൻ മുതലായവരും ഇപ്പോൾ ഘോഷനെ ചെന്നുകാണുക പതിവാണു ഇവരുടെ മുമ്മിൽ കണ്ടാൽ സംസാരവിഷയം ഭഗവാൻ ഒന്നുമാത്രമായിരിക്കാറാണു പതിവു.

ഭഗവാൻ—അതയോ? നീ പലപ്പോഴും അവിടെ പോകുന്നുണ്ടെന്നുകേട്ടതു അപ്പോൾ പരമാർത്ഥംതന്നെയാണു. അല്ലേ?

കുഞ്ഞേ! വെള്ളുള്ളിചാറാക്കിച്ചെ പാത്രത്തെ എത്രതവണ എങ്ങിനെയെല്ലാം കഴുകിവൃത്തിയാക്കിയാലും അതിൽനിന്നു ആ ദുർഗ്ഗന്ധം തരെ വിട്ടുപോകുവാൻ കുറെ വിഷമമാ

ല്ലയോ. ലോകത്തിൽ പ്രവേശിക്കാതിരിക്കുകയും കാമിനിയേയും കാഞ്ചനത്തേയും സ്പർശിക്കാതിരിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുള്ള യുവാക്കന്മാർ യാതൊരു ദുർഗ്ഗന്ധവും പാറീട്ടില്ലാത്ത പുതുപ്പൂത്തുംപോലെയാണ്. ലൌകികത്തിൽ വളരെക്കാലം കിടന്നവർ വെള്ളം തളിച്ചാർ പൂരണ്ട പാത്രംപോലെയും ആകുന്നു. അല്ലെങ്കിൽ അവർ കാക്കകൊത്തിയ മാമ്പഴംപോലെയാണെന്നും പറയാം.

ലൌകത്തെ സ്പർശിക്കാത്ത ചെറുപ്പക്കാർ പാലാക്കിവെയ്ക്കുവാൻ കൊള്ളാകുന്ന പുതുക്കലംപോലെയാണ്. ലൌകികജനങ്ങളാകട്ടെ, മുമ്പ് പാലാക്കിവെച്ചപ്പോൾ പിരന്നി ഉറകൂടിപ്പോയകലം പോലേയും ആകുന്നു. അങ്ങിനെയുള്ള പഴങ്കലങ്ങൾ ശുദ്ധമായ പാലാക്കിവെയ്ക്കുവാൻ പറ്റില്ല. അക്കിവെച്ചാൽ ഉറകൂടിപ്പോകുവാനാണ് എളുപ്പം. ശുദ്ധന്മാരായ യുവാക്കന്മാരിൽ നിക്ഷേപിയ്ക്കുന്ന ജ്ഞാനമൊ അല്ലെങ്കിൽ ഭക്തിയൊ പുതുകലങ്ങളിൽ അക്കിവെയ്ക്കുന്ന പാലിനെപ്പോലെയാകുന്നു. ഈ ഉപദേശങ്ങൾ സാധാരണ ജനങ്ങൾക്കു കൊടുക്കുന്നതു തയിർക്കലത്തിൽ പകർന്നുവെച്ച പാലിനെപ്പോലെ ഉപയോഗശൂന്യമായിത്തീരുവാനാണ് എളുപ്പം.

എന്റെ കുഞ്ഞെ! ഈശ്വരനെ ആഗ്രഹിക്കുന്ന ലൌകികജനങ്ങളിൽ യാതൊരു ദോഷവും ഇല്ലാത്ത യോഗ്യന്മാരുമുണ്ട്. അവരെപ്പിന്നെ ലൌകികജനങ്ങളെന്നൊ ഗാർഹസ്ഥാശ്രമികളെന്നൊ ഒന്നുംപറഞ്ഞുകൂടാ. അവരൊരുജാതി വേറെതന്നെയാണ്. അവരുടെ മനസ്സ് ഒരേ സമയത്തിൽ തന്നെ യോഗത്തിനും ഭോഗത്തിനും വിധേയമാക്കി വെച്ചിരിക്കയാണ്. രാമായണത്തിലെ രാവണൻ ഈതരത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ട ഒരാളായിരുന്നുവത്രെ. രാവണനു് ഇഹത്തിലും പരത്തിലും വിശേഷമായിട്ടുള്ളതെല്ലാം വേണം. യോഗവും വേണം ഭോഗവും വേണം. അവൻ ഒരുപാടു് ദേവസ്ത്രീകളേയും നാഗകന്യകകളേയും ഗന്ധർവ്വനാരികളേയും അസുരനിതംബിനിമാരേയും എല്ലാം വേണ്ടേടത്തോളം അനുഭവിച്ചില്ലെ. എന്നിട്ടെന്തെ! ഒടുവിൽ ഈ

ശ്വരനെ ലഭ്യമാകാതിരുന്നൊ! അസുരന്മാരെല്ലാം ഐശ്വര്യ സുഖങ്ങളെ അനുഭവിക്കുന്നവരാണങ്കിലും അവർക്കെല്ലാം ഒടുവിൽ ഈശ്വരലാഭം ഉണ്ടാകുന്നതാണെന്ന് പുരാണങ്ങളിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

നരേന്ദ്രൻ — ഗിരീശന്മോഷ്ടാവ് കുറെക്കാലമായി ദുർജ്ജന സംസർഗ്ഗമെല്ലാം ഉപേക്ഷിച്ചിരിക്കയാണ്.

സംസ്കാരശക്തി.

ഭഗവാൻ — ഇതുകേൾക്കൂ! ഏതാനും സന്യാസിമാർ ഇരുന്നിരുന്ന ഒരു സ്ഥലത്തിന്നരികിൽകൂടെ ഒരിക്കൽ ഒരു സ്ത്രീ കടന്നുപോകുവാൻ ഇടയായി. അപ്പോൾ അവരിൽ ഒരുവനൊഴിച്ച് മറെറല്ലാവരും മുമ്പിലത്തെപ്പോലെ കണ്ണടച്ച് അനങ്ങാതെ ധ്യാനത്തിൽതന്നെ ഇരുന്നു. ഒരാൾ മാത്രം മെല്ലെ കണ്ണൊന്നു മിഴിച്ച് അതിലെ കടന്നുപോയ ആ സ്ത്രീയെ ഒട്ടുക്കണ്ണിട്ടൊന്നു നോക്കി. കാര്യമെന്താണെന്നറിയാമൊ? ഈ സന്യാസി പൂർവ്വാശ്രമത്തിൽ ഒരു ഗൃഹസ്ഥനും അന്ന് മൂന്നു സന്താനങ്ങളുടെ പിതാവും ആയിരുന്നു. അവാസന.

കുറേ വെള്ളത്തെ ഉള്ളി അരച്ചുകലക്കി ഒരു പാത്രത്തിലാക്കി അധികനേരം വെച്ചതിന്നുശേഷം ആ പാത്രത്തെ പെട്ടെന്നു ഉള്ളിയുടെ നാറ്റം കളഞ്ഞു നന്നാക്കിയെടുക്കുവാൻ സാധിക്കുമെന്ന് നിനക്കു തോന്നുന്നുണ്ടോ? ഒരു ഇളംതയ്യിൽ മാങ്ങ കായ്പിക്കുവാൻ നിന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുമോ? അമാനുഷികസിദ്ധികളുള്ള ചിലരെക്കൊണ്ടു പക്ഷേ ഇതെല്ലാം സാധിക്കുമായിരിക്കാം എന്നല്ലാതെ സാധാരണമായി എല്ലാവരെക്കൊണ്ടും സാധിക്കുന്നതല്ല കാര്യമല്ല. ലോകത്തെ സ്പർശിക്കാതെ ഈശ്വരനെമാത്രം അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഒരു യുവാവിനെപ്പോലെ പരിശുദ്ധനായിരിക്കുവാൻ ഒരു ലൌകിക മനുഷ്യനെക്കൊണ്ടും സാധിച്ചു പുറപ്പെടുവാൻ വരാം. സാധിക്കയില്ലെന്നൊന്നുമില്ല. ചിലപ്പോൾ ഇടയ്ക്കിടെ കളം കാട്ടേയ്യും. എന്നാൽ അതിന്നുള്ള പ്രത്യക്ഷദിവ്യശക്തി ഈശ്വരനിൽനിന്നുതന്നെ സിദ്ധിക്കേണ്ടതാ

ണ്ട്. ഈശ്വരന്ന് അസാദ്ധ്യമായിട്ടൊന്നുണ്ടുള്ളതു്. എങ്കിലും ഈ വിധത്തിലുള്ള ഈശ്വരാനുഗ്രഹം വളരെ വളരെ ദുർല്ലഭമായേ സിദ്ധിക്കാറുള്ളൂ. ഇതിന്റെയെല്ലാം രഹസ്യമെന്താണെന്നറിയാമോ? ഒരുവന്റെ മനസ്സു നിശ്ശേഷം ഈശ്വരനിൽ അർപ്പിക്കണം. അതാണു കായ്യം: ഒരു ലൌകികിയായ ഗൃഹസ്ഥന്ന് എന്തെല്ലാം കിണ്ടാമുണ്ടികളുണ്ട്. അവൻ എന്തെല്ലാം കായ്യങ്ങളിൽ മനസ്സിരുത്തണം. ഈശ്വരനെപ്പറ്റി ചിന്തിക്കുവാൻ തന്നെ അവന്നു സമയം എപ്പിടെ കിടക്കുന്നു!

പാണ്ഡിത്യവും ഭക്തിയും.

ഭഗവാൻ തുടന്നു പറയുന്നു:—ഒരാൾക്ക് ഒരിക്കൽ ഭാഗവതം വായിച്ചു് അർത്ഥം വ്യാഖ്യാനിച്ചുകൊടുക്കുവാൻ ഒരു പണ്ഡിതൻ അവശ്യമായി വന്നു. നല്ല യോഗ്യൻ ആരുണ്ട് എന്ന് അന്വേഷിക്കുകയായി. എന്തു വേണമെങ്കിലും കൊടുക്കുവാൻ തയ്യാറാണ്. ഈ വിവരം അറിഞ്ഞു് ആയളുടെ ഒരു സ്നേഹിതർ പറയുന്നു:—"എനിക്ക് ഒരാളെ പരിചയമുണ്ട്. നമുക്കു പറ്റിയ ആളാണ്. അദ്ദേഹം മഹാ യോഗ്യൻ, മഹാ പണ്ഡിതൻ. അദ്ദേഹത്തെ കിട്ടിയാൽ വിശേഷമായി. പക്ഷെ ഒരു കായ്യം മാത്രമേ സംശയമുള്ളൂ. ആ ആൾക്കു സമയമുണ്ടോ എന്നറിഞ്ഞില്ല. അദ്ദേഹം ഒരു പ്രാരബ്ധക്കാരനാണ്. കുറച്ചു കൃഷിയൊക്കെയുണ്ട്. ദിവസേന അതിനു വേണ്ടതോരോന്നു അന്വേഷിക്കുകയാണ് ആയാളുടെ ജോലി. എല്ലാ ദിവസവും നാലഞ്ചു് ഏരു കണക്കും പൂട്ടാനുണ്ടാകും. അതുകൊണ്ട് ആയാൾക്കു സമയം ഉണ്ടാകുന്ന കായ്യമാണു പ്രയാസം." ഇതുകേട്ട പണ്ഡിതനെ അവശ്യമുള്ള അദ്ദേഹം പറയുന്നു:—"ആയാൾക്കു സമയമുണ്ടാകാതിരിക്കുന്നതുതന്നെ മഹാഭാഗ്യം. നിങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നതുപോലെ ഇങ്ങിനെയുള്ള ഒരു പണ്ഡിതനെ, അതായതു് അഞ്ചെട്ടു കാളകളും ഏതാനും കൂലിവേലക്കാരും കുറെ കൃഷിസ്ഥലവും വെച്ചു കൃഷിചെയ്യുമറെറാന്നിനും സമയം കാണാത്ത ഒരു കൃഷിക്കാരൻ പണ്ഡിതനെയാണു ഞാൻ അ

വശ്യപ്പെട്ടുന്നതു് എന്നാണോ നിങ്ങൾ വിചാരിച്ചതു്? എനിക്കു് അങ്ങനത്തെ വിദ്വാന്മാരൊന്നും വേണ്ടേ വേണ്ട. ഈശ്വരന്റെ ആദേശങ്ങളെ മാത്രം കേൾക്കുവാൻ സമയം ഉള്ള ഒരു ഭക്തവിദ്വാനെയാണു് എനിക്കു വേണ്ടതു്. അല്ലാതെ ഇത്തരം ശാപ്പാട്ടരാമന്മാരെയൊന്നുമല്ല."

ഭഗവാൻ തുടർന്നു പറയുന്നു—ഒരു രാജാവിനെ ദിവസേന ഭഗവൽഗീത വായിച്ചുകേൾപ്പിക്കുന്ന ഒരു പണ്ഡിതൻ ഉണ്ടായിരുന്നു. ഈ പണ്ഡിതൻ വായനകഴിഞ്ഞാൽ ദിവസേന രാജാവിനോടു്, പ്രഭോ! ഞാൻ വായിച്ചുകേൾപ്പിച്ചതെല്ലാം അവിടുന്നു മനസ്സിലായൊ' എന്നു ചോദിക്കുക പതിവാണു്. അതിനു രാജാവു് 'ഇതിന്റെ അർത്ഥമെല്ലാം അങ്ങയ്ക്കല്ലെ ആദ്യമായി മനസ്സിലാകേണ്ടതു്?' എന്നു പതിവായി മറുപടി പറയുകയും ചെയ്യും. ബ്രാഹ്മണനു പിന്നെ വീട്ടിലേയ്ക്കു മടങ്ങിപ്പോകുന്നവഴിക്കു് വിചാരം ഇതിനെപ്പറ്റിത്തന്നെയായി. 'എനിക്കു തന്നെ ആദ്യമായി സാരം മനസ്സിലാകണം, എന്നിങ്ങനെ ദിവസേന രാജാവു് പറയുന്നുവല്ലൊ. അതിന്റെ സാരമെന്തായിരിക്കും. എനിക്കിനിയും ഗീതയുടെ അർത്ഥം മനസ്സിലായിട്ടില്ലെന്നു വരുമൊ? എന്നെല്ലാമായി ബ്രാഹ്മണന്റെ ആലോചന. പൂർവ്വജന്മത്തിൽ പുണ്യംചെയ്ത ഒരു ബ്രാഹ്മണനാകയാൽ, അദ്ദേഹത്തിനു് ഇങ്ങിനെ ഏതാനുംദിവസങ്ങളിലെ വിചാരത്തിന്റെ ഫലമായി ഹൃദയത്തിൽ ഒരു വെളിച്ചം ഉദിച്ചു. ഈശ്വരസേവ ഒന്നുമാത്രമാണു് കർത്തവ്യമായിട്ടുള്ളതെന്നു് ആ ബ്രാഹ്മണനു അപ്പോൾ മനസ്സിലാകുകയും ചെയ്തു. ഇങ്ങിനേയും കുറേദിവസം കഴിഞ്ഞപ്പോഴയ്ക്കു് അദ്ദേഹത്തിനു ഈ ലോകം ദുസ്സഹമായിത്തീർന്നു, എന്നുമാത്രമല്ല അദ്ദേഹം അതിനെ ഉപേക്ഷിക്കുവാൻ തയ്യാറാകുകകൂടിയും ചെയ്തു. ഒരുദിവസം കാലത്തു സ്വസംഗപരിത്യാഗം ചെയ്തു് വനാന്തർഭാഗത്തിലേയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടു. അപ്പോൾ അദ്ദേഹം അവിടുത്തെ രാജാവിനു് ഒരു സന്ദേശം അയച്ചു. അതിങ്ങിനെയായിരുന്നു:—"ഹെ! രാജൻ! മറ്റുള്ളതെല്ലാം ഉപേക്ഷിച്ചും ഈശ്വരനെ മാത്രം സ്വീകരിക്ക

ണം എന്നുള്ളതാണ് ഗീതയുടെ ശരിയായ ഉപദേശം എന്നാണ് എനിക്കിതാ അറിവായിരിക്കുന്നു."

ഭഗവാൻ തുടർന്നുപറയുന്നു—ലൗകികജനങ്ങളെപ്പറ്റിയുള്ള അഭിപ്രായം ഇങ്ങിനെയായിരിക്കെ ഞാൻ അവരെ നിസ്സാരമായി കരുതുന്നു എന്നൊന്നും നീ വിചാരിക്കരുത്. അതൊരിക്കലും ഇല്ല. ഈ കാണപ്പെടുന്നവകളെല്ലാം ഐശ്വര്യലോകത്തിൽ ഉള്ള ബ്രഹ്മത്തിന്റെ വിജൃംഭണങ്ങളാണെന്ന് എന്റെ ഐക്യജ്ഞാനം എന്നെ നല്ലപോലെ ഉൽബോധനം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. എല്ലാ സ്ത്രീകളും എന്റെ ദിവ്യമാതാവിന്റെ സ്വരൂപാന്തരങ്ങൾ മാത്രമാണെന്നു ഞാൻയഥാർത്ഥത്തിൽ അനുഭവപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട്, സ്ത്രീകൾ താഴ്ന്നജാതിയിൽ ഉള്ളവരായാലും വേണ്ടതില്ല, ഉത്തമഗൃഹിണികളുടെ അപൂർവ്വമാതൃകകളായാലും വേണ്ടതില്ല, ഞാൻ അവരെയെല്ലാവരേയും ഒരുപോലെയാണു കാണുന്നതും കരുതുന്നതും. കാളായി പരിപ്പിനെക്കാളും നല്ലതും ഉയർന്നതുമായ സാമാനങ്ങളെ അവശ്യപ്പെടുന്ന ഒരു പതിവുകാരനെ കിട്ടുവാൻ ഷാപ്പും തുറന്നുവെച്ച് ഈ കടക്കാരൻ വളരെയൊക്കെ അന്വേഷിച്ചും പരിശ്രമിച്ചും നോക്കുന്നുണ്ട്. ങൈ! ഛെ! അതൊന്നും ആക്കും വേണ്ട. കാണപ്പെടുന്നവരെല്ലാം കാമിനിയുടേയും കാഞ്ചനത്തിന്റേയും പിന്നാലെ ഓടുന്നവർ മാത്രമാണ്. അതിലും ഉചിതമായ അവസ്ഥയെ ആഗ്രഹിക്കുന്നവരുടെ സംഖ്യ വളരെ കുറയുന്നതേ. അല്ലകിൽ മണ്ണ് പെണ്ണ് പൊന്ന് പേര് പ്രതാപം പെരുമ ഇവകളാൽ അപഹൃതരായിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇതിനിടയിൽ ഈശ്വരനെ മറന്നേ പോയി. അദ്ധ്യാത്മികസംഗതികളെപ്പറ്റി യാതൊരു ചിന്തയും ആക്കും ഇല്ല. ഈ ലൗകികവസ്തുക്കളിൽ ഉള്ള അതിയായ പ്രേമംനിമിത്തം ഈശ്വരലോകംപോലും അവക്ക് അനുഭവയോഗ്യമായി തോന്നപ്പെടുന്നില്ല. പതിവുകാക്കെല്ലാം കാളായിപരിപ്പേ വേണ്ട. ഈശ്വരനെ മാത്രം സ്നേഹിക്കുക, അവ ഏക ഉദ്ദേശത്തോടെ ജീവിക്കുക, മനസ്സിനെ ഈശ്വരങ്കൽ മാത്രം നിർത്തുക എന്നുള്ളതു ലോക

ത്തെ സ്പർശിക്കാത്ത ദുർല്ലഭം ചില വിശുദ്ധാത്മാക്കൾക്കു മാത്രമേ സാദ്ധ്യമാകയുള്ളൂ.

ഒരിക്കൽ ഒരാൾ രാവണനോടു്—അങ്ങയ്ക്കു ശ്രീരാമന്റെ വേഷം എടുത്തു സീതയെ പ്രാപിച്ചുകൂടയൊ എന്നു ചോദിക്കുകയുണ്ടായി. ഇതുകേട്ടപ്പോൾ രാവണൻ:—"എന്തു്! ശ്രീരാമന്റെ വേഷം എടുത്തു വ്യാജം പ്രവർത്തിക്കുകയൊ! എനിക്കു് അതുപോലെ എടുക്കുവാൻ സാധിച്ചാലത്തെ കാര്യം പിന്നെയല്ലെ; അതുയൊന്നും വേണ്ട, ഒരിക്കൽ ശ്രീരാമസ്വാമിയെ എന്റെ ഹൃദയാന്തർഭാഗത്തിൽ ദർശനം ചെയ്യുവാൻ സാധിച്ചാൽ, ഞാൻ ആ ദിവ്യവിഗ്രഹത്തെ ധ്യാനിക്കുക മാത്രം ചെയ്താൽ തിലോത്തമ മുതലായ ദേവസുന്ദരികൾപോലും ശ്മശാനത്തിലെ ഭസ്മത്തോടുപോലെയേ ഇരിക്കുകയുള്ളൂ. അതിനുശേഷം ഞാൻ ഈശ്വരലോകത്തെപ്പറ്റി മാത്രമല്ലാതെ ഈ നിസ്സാരമായ കാമിനികളെപ്പറ്റി വല്ലതും ചിന്തിക്കുമോ? എന്നാണു സമാധാനം പറഞ്ഞതു്.

ഭഗവാൻ—(മനോമോഹനനോടായി) ഒരു കാര്യം പറയാതെ നിവൃത്തിയില്ല. നിങ്ങൾ പക്ഷെ അതു കേൾക്കുമ്പോൾ എന്നോടു പരിഭവിക്കുമായിരിക്കാം. എന്നാലും വേണ്ടില്ല. പറയാതെ നിവൃത്തിയില്ലതന്നെ. ഇതു ഞാൻ (1) റാക്കാളിനോടും പറഞ്ഞതാണു്. ഞാൻ പറഞ്ഞു:—'എന്റെ കുഞ്ഞേ! പണത്തിനു വേണ്ടിയോ അല്ലെങ്കിൽ മറേറതെങ്കിലും ലൌകികസുഖത്തിനുവേണ്ടിയോ നീ ആരുടേയെങ്കിലും കീഴിൽ ഉദ്യോഗം (ദാസ്യം) സ്വീകരിക്കുകയാണെങ്കിൽ വിധം നിന്റെ മനഃസ്ഥിതി അതുപോലെ നീചമായിപ്പോയെന്നു കേൾക്കുന്നതിനേക്കാൾ നീ ഗംഗാനദിയിൽ ചാടി ആത്മഹത്യ ചെയ്തു എന്നു കേൾക്കുന്നതിലായിരിക്കും എനിക്കു് അധികം സന്തോഷം ഉണ്ടാകുക" എന്നു്.

---

(1) ഭഗവാന്റെ യുവശിഷ്യനായ റാക്കാൾ ഭഗവാനെ മൊന്നിച്ചു് ഇപ്പോൾ ദക്ഷിണേശ്വരത്തിൽ താമസിക്കുന്നു. ഈ റാക്കാൾ മനോമോഹനന്റെ സഹോദരിയെയാണു് വിവാഹം ചെയ്തിട്ടുള്ളതു്.

ഭഗവാൻ—(നരേന്ദ്രനോടായി) ഒരിക്കൽ ക്യാപ്ടനുമൊന്നിച്ച് ഇവിടെ ഒരു നീച്ചാർക്കാരി സ്ത്രീ വരികയുണ്ടായി. അവൾ വളരെ ഹൃദയാകർഷകമായി ഫിഡിൽവായിക്കും. അതേ സമയംതന്നെ ഈശ്വരനാമം ജപിക്കുകയും ചെയ്യും. അവളുടെ സ്വരമാധുര്യം നിമിത്തം അനേകംപേർ വന്നുകൂടി; ഈ കൂട്ടത്തിൽ ആരോ ഒരാൾ അവൾ കല്യാണം കഴിച്ചിട്ടുണ്ടോ എന്നു ചോദിച്ചു. ഈ ചോദ്യം കേട്ട ഉടനെ ആ സ്ത്രീ വെട്ടുന്ന പോത്തിനെപ്പോലെ ഞെട്ടിത്തിരിഞ്ഞു പറകയാണു: "ഞാനൊ, കല്യാണം കഴിക്കുകയൊ, ഞാൻ ഈശ്വരന്റെ ദാസിയാണെന്നു നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂടെ? എന്റെ പ്രേമവും ഭർത്താവും എല്ലാം ഈശ്വരൻതന്നെ. ഈശ്വരനെയല്ലാതെ മറ്റാരേയും ഞാൻ ശുശ്രൂഷിക്കുകയില്ല" എന്നു.

നീ എപ്പോഴും കാമകാഞ്ചനവിഷയത്തിൽതന്നെ നിമഗ്നനായിരുന്നാൽ നിനക്ക് ഈശ്വരനെ അന്വേഷിച്ചുകിട്ടുവാൻ സാധിക്കുന്നതെങ്ങിനെയാണു. കാമിനീകാഞ്ചനങ്ങളുടെ മദ്ധ്യേ അസക്തനായി ജീവിക്കുകയെന്നതു വളരെ പ്രയാസമുള്ള സംഗതിയല്ല. ലൌകികമനുഷ്യന്റെ കാര്യമേ പ്രയാസം. ഒന്നാമതായി അവൻ അവന്റെ ഭാര്യയുടെ അടിമ, രണ്ടാമതായി ദ്രവ്യത്തിന്റെ അടിമ, മൂന്നാമതായി അധോവൃത്തിക്കുവേണ്ടി ആരെ ആശ്രയിക്കുന്നുവൊ അവരുടെ അടിമ."

അക്ബറും ഫക്കീറും.

ഭഗവാൻ തുടർന്നു പറയുന്നു—ഞാനൊരു കഥ പറയാം. അക്ബർ ചക്രവർത്തിയുടെ വാഴ്ചകാലത്തു ദൽഹിപട്ടണത്തിനടുത്തു് ഒരു കാട്ടിൽ ഒരു ചെറിയ കുടിൽ കെട്ടി ഒരു ഫക്കീർതാമസിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ഈ പുണ്യവാനെ അനേകംപേർ കാണുവാൻ വരിക പതിവാണു. എന്നാൽ ഇങ്ങനെ വരുന്നവരെ വേണ്ടപോലെ സല്ക്കരിക്കുവാൻ ആ ഫക്കീറിന്റെ കയ്യിൽ യാതൊരു വകയും ഉണ്ടായിരുന്നതുമില്ല. അതിനാൽ ഈ അവ

ശ്രുത്തിലേയ്ക്കു കുറേ പണം അയ്ച്ചു വാങ്ങാമെന്നു കരുതി ഈ ഫക്കീർ ഒരു ദിവസം അക്ബർഷായെ കാണുവാൻ പുറപ്പെട്ടു. അക്ബർഷാ ചക്രവത്തി പുണ്യാത്മാക്കളിൽ വളരെ അനുഭാവമുള്ള ഒരാളാണെന്നു ഫക്കീർ മുമ്പുതന്നെ കേട്ടിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ചക്രവത്തി നിസ്സാരത്തിന്നിരിക്കുന്ന സമയത്താണു ഫക്കീർ കൊട്ടാരത്തിൽ ചെന്നുചേർന്നതു്. അതിനാൽ അദ്ദേഹം നിസ്സാരമുറിയിൽ കടന്നു് ഒരിടത്തു് അനങ്ങാതെ ഇരുന്നതേയുള്ളു. അപ്പോൾ ചക്രവത്തി ഓ! പടച്ചതമ്പുരാനെ! യാള്ളാഹ്! എനിക്കു് അധികം പണംതരണെ! അധികം ശക്തിതരണെ! കൂടുതൽ രാജ്യം തരണെ' എന്നെല്ലാം പ്രാർത്ഥിക്കുന്നതായി ഫക്കീർ കേട്ടു. തൽക്ഷണം അദ്ദേഹം ഇരുന്നേടത്തുനിന്നു മെല്ലെ എഴുന്നേറ്റു. ആരും അറിയാതെ പുറത്തേയ്ക്കു കടന്നു് അവിടെ നിന്നു വലിഞ്ഞു കളവാൻ പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ ചക്രവത്തി ഫക്കീറിനോടു് അവിടെത്തന്നെ ഇരിക്കുവാൻ ആംഗ്യം കാണിച്ചു. കുറച്ചുകഴിഞ്ഞു നിസ്കാരം അവസാനിച്ചശേഷം ചക്രവത്തി ഫക്കീറിനോടു ചോദിക്കുന്നു.

ചക്രവത്തി — നിങ്ങൾ എന്നെ കാണാനല്ലേ വന്നതു്. പിന്നെ ഒന്നും സംസാരിക്കുന്നതിന്നു മുമ്പായി തിരിച്ചുപോകുവാൻ പുറപ്പെട്ടതെന്തു?

ഫക്കീർ — അതെ. ഞാൻ വന്ന സംഗതിയൊ — അതെ; അതിനെപ്പറ്റി ഇനിയൊന്നും പറയാതിരിക്കുകയാണു ഭേദം.

ചക്രവത്തി — അതെന്തുകൊണ്ടു.

ഫക്കീർ — പറഞ്ഞിട്ടു കാര്യമില്ലാത്തതിനാൽതന്നെ.

വീണ്ടും വീണ്ടും കാര്യം പറയണമെന്നു ചക്രവത്തി നിർബന്ധിച്ചപ്പോൾ —

ഫക്കീർ — രാജൻ! എന്നാൽ പറയാം. ഓരോ വിവരങ്ങൾ അറിയണമെന്നുള്ള ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടി ദിനംപ്രതി അനേകായിരം ജനങ്ങൾ എന്റെ അടുത്തു വന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുണ്ടു്. പക്ഷെ എന്റെ കയ്യിൽ പണമൊന്നും ഇല്ലാത്തതിനാൽ അവക്കു വേണ്ട ഉപചാരങ്ങളെല്ലാം ചെയ്യാനും അവരുടെ അവശ്യങ്ങ

ളെ നിറവേറ്റിക്കൊടുക്കുവാനും എന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുന്നില്ല. അതിനാൽ ഇവിടെ വന്നു വല്ലതും ചോദിക്കാമെന്നു കരുതിയാണു് ഇങ്ങോട്ടു പുറപ്പെട്ടതു്.

അക്ബർ—നല്ലതുതന്നെ. എന്നാൽ അതിനെപ്പറ്റി ഒന്നും പറയാതെ പോകുവാൻ പുറപ്പെട്ടതെന്തെ?

ഫക്കീർ—ഞാൻ അങ്ങയോടു യാചിക്കുവാനാണു വന്നതു്. പക്ഷെ അങ്ങുതന്നെ ഒരു യാചകനായിരിക്കുന്നു. ധനം വേണം, പ്രതാപം വേണം, ശക്തിവേണം, രാജ്യം വേണം. ഹൊ! എന്തെല്ലാം വേണം. പ്പന്റെ ആവശ്യം ഇതിലെത്രയോ നിസ്സാരം. വലിയ ഇരപ്പാളിയോടു ചെറിയ ഇരപ്പാളി ഇരക്കുന്നതെന്തിനു്. ഇരക്കാതെ നിവൃത്തിയില്ലെങ്കിൽ എനിക്കു നേരിട്ടതന്നെ ഈശ്വരനോടു് ഇരക്കരുതോ? ഇങ്ങിനെ വിചാരിച്ചാണു പോകുവാൻ പുറപ്പെട്ടതു്.

നരേന്ദ്രൻ—അതെല്ലാം ശരിതന്നെയാണു്. ഈയിടയിലെല്ലാം ഗിരീശഘോഷന്നു് ഈ വക സംഗതികളെപ്പറ്റി മാത്രമേ വിചാരമുള്ളൂ.

ഭഗവാൻ—അതു വളരെ നല്ലതുതന്നെ. അങ്ങിനെതന്നെ വേണം താനും. പക്ഷേഅവൻ ഇപ്പോഴും ഉറക്കെ ഉറക്കെസംസാരിക്കാറും ദേഷ്യപ്പെടാറുമെല്ലാം ഉണ്ടു്. എനിക്കു് ഇപ്പോൾ അവകസഭാവങ്ങളൊന്നും സഹിക്കവയ്യ. ഘോരമായി ഇടിവെട്ടുമ്പോൾ സൂചിവസ്ത്രക്കടയ്ക്കൊന്നും ചലനമുണ്ടാകുന്നില്ലെങ്കിലും ഘനം കുറഞ്ഞ ജനവാതിൽചില്ലുകളും മറ്റും കട-കട അടിക്കുന്നതും ആട്ടുന്നതും എല്ലാം നാം കേൾക്കാറും കാണാറുമില്ലെ. എന്റെ ഇപ്പോഴത്തെ സ്വഭാവം കേവലം സാത്വികമാണു്. അതുകൊണ്ടു് ഇപ്പോൾ ശബ്ദവും ലഹളയും ഒന്നും കേൾക്കുവാൻ വയ്യ. ഹരിദയാലിന്റെ സ്വഭാവം ഇപ്പോൾ എനിക്കു യോജിക്കാത്തവിധം അല്പം പരുഷമായതുകൊണ്ടല്ലെ എന്റെ ദിവ്യമാതാവു് അവനെ ഇവിടെ നിന്നു പറഞ്ഞയച്ചതു്.

(അല്പനേരം മിണ്ടാതിരുന്നശേഷം നരേന്ദ്രനോടായി ഭഗവാൻ ചിരിച്ചുകൊണ്ടുപറയുന്നു.)

ഭഗവാൻ—ഇപ്പോൾ നീ ഗിരീശഘോഷന്റെ അഭിപ്രായത്തോടു (1) യോജിച്ചുവൊ?

നരേന്ദ്രൻ—ഈശ്വരാവതാരങ്ങളെല്ലാം ശരിയാണെന്നാണ് ഘോഷൻ ഇപ്പോഴും പറയുന്നതു്. അദ്ദേഹത്തിനു അതിൽ അതികലശലായ വിശ്വാസവും ഉണ്ടു്. ഇനി ആ വിഷയത്തെപ്പറ്റി തർക്കിച്ചിട്ടു കാര്യമില്ലെന്നു വെച്ചിരിക്കുകയാണു്. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ ഇപ്പോഴൊന്നും എതിർത്തുപറയാറില്ല.

ഭഗവാൻ—അതികഠിനമായ വിശ്വാസം! അല്ലെ. എന്താ നിനക്കു തോന്നുന്നതു്?

(ഭഗവാന്റെ പ്രകൃതം മാറിത്തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ദിവ്യചൈതന്യത്തിൽ അണ്ടുകഴിഞ്ഞു. നരേന്ദ്രനെ അത്യന്തവാത്സല്യത്തോടുകൂടി നോക്കുന്നുണ്ടു്. ഇങ്ങിനെ അല്പനേരം ഇരുന്നശേഷം പറയുന്നു.—) 'എന്റെ കുഞ്ഞെ! കാമിനീകാഞ്ചനത്തെ ത്യജിക്കാതെ നിനക്കു ഒരിക്കലും ജന്മോദ്ദേശം സഫലമാക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല.' ഇങ്ങിനെപറഞ്ഞുകൊണ്ടു ഭഗവാൻ ഗന്ധർവ്വനിന്ദിതമായ സ്വരമാധുര്യത്തോടെ ഒരു പാട്ടുപാടി. അതിന്റെ അർത്ഥം ഇങ്ങിനെയായിരുന്നു.—

(1) എനിക്കു നിന്നോടുകാര്യംപറവാൻ ഭയംതോന്നുന്നു. അതുപോലെതന്നെ പറയാതിരിക്കുവാനും ഭയം തോന്നുന്നുണ്ടു്.

ഞാൻ നിന്നെ ഉപേക്ഷിക്കേണ്ടിവരുമൊ എന്നാണു എന്റെ ഭയം. അതെ, എന്റെ സ്വാത്മം, എന്റെ സർവ്വസ്വവും

---

(1) ഈശ്വരൻ മനുഷ്യരൂപത്തിൽ അവതരിക്കുന്നു എന്ന സിദ്ധാന്തം നരേന്ദ്രനു് സമ്മതമല്ല. ഘോഷൻ ഈ അഭിപ്രായക്കാരനാണു് താനും. അതുനിമിത്തം ഇവർ തമ്മിൽ വലിയ വാദപ്രതിവാദങ്ങളെല്ലാം ഉണ്ടാകാറുണ്ടു്. അതിനെയാണു് ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളതു്.

ആയ നിന്നെ എന്റെ കയ്യിൽനിന്നു അപഹരിച്ചേക്കുമോ എന്നതാണ് ഞാൻ ഭയപ്പെടുന്നത്.

(2) നിന്റെ മനഃസ്ഥിതി ഞങ്ങൾക്കു നല്ലപോലെ അറിയാം. നിനക്കു ഞങ്ങൾ വേണ്ട ഉപദേശം തരാം. അതു നിന്നെ ഈശ്വരങ്കലേയ്ക്കു നയിയ്ക്കുകയും ചെയ്യും.

ബോട്ടിനെ യാതൊരു അപകടവുംകൂടാതെ മറുകരയ്ക്കടുപ്പിക്കുവാൻ പലക്കും ഉതകിയ ഈശ്വരനാമത്തെ സ്വീകരിക്കുവാൻ തീ തയ്യാറായിരിക്കുക.

നരേന്ദ്രൻ ഈ പാട്ടുകേട്ട് കരഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഭഗവാനെ ഒന്നാമതായി കാണുന്ന ഒരു ഭക്തൻ ഇതെല്ലാം സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിയും കൊണ്ടിരിക്കുന്നുണ്ട്. അദ്ദേഹം ഭഗവാനോടു ചോദിക്കുന്നു)

ഭക്തർ—കാമിനിയേയും കാഞ്ചനത്തേയും ഉപേക്ഷിക്കയാണ് വേണ്ടതെങ്കിൽ, സ്വാമി! ഗൃഹസ്ഥന്മാരുടെ ഗതിയെന്താണ്. അവരെന്തുചെയ്യണം?

ഭഗവാൻ—നല്ലതു. നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ ഭാര്യയും കുട്ടികളുമൊന്നിച്ചു താമസിച്ചോളിൻ ആർ വേണ്ടെന്നു പറയുന്നു. നിങ്ങൾക്കു ഗൃഹസ്ഥന്റെ സകല കൃത്യങ്ങളും ചെയ്യാമല്ലൊ. എന്താ വിരോധം. ഞങ്ങൾ തമ്മിലുള്ള ഈ സംഗതികളൊന്നും നിങ്ങൾക്കാക്കും ബാധകമല്ല. അതുവേറെ.

(ഭഗവാന്റെഗൃഹസ്ഥഭക്തനായ മഹിമചരൻ ഇതെല്ലാം കണ്ടും കേട്ടും അനങ്ങാതിരിക്കുന്നു. അതുകണ്ട്)

ഭഗവാൻ—(മഹിമചരനോടായി) കഞ്ഞേ! മുന്നോട്ടുതന്നെ കുതിച്ചുനടന്നുകൊള്ളുക. വഴിയിലെങ്ങും തിരിഞ്ഞുനില്ക്കണ്ട. കാട്ടിനുള്ളിലേയ്ക്കുതന്നെ കടക്കണം. എന്നാൽ ചന്ദനമരം നില്ക്കുന്നതുകാണാം. പിന്നേയും ഉള്ളിലോട്ടു കടന്നുചെന്നാൽ വെള്ളിഖനികാണാം. നിന്നേടത്തുതന്നെ നില്ക്കാതെ മുന്നോട്ടുതന്നെ നടന്നേച്ചാൽമതി. പിന്നേയും ഉള്ളിലോട്ടുചെ

ന്നാൽ നിങ്ങൾക്കു സച്ചിദാനന്ദനെയും കാണാറാകും. പിന്നേയും നടക്കണം. എന്നാൽ രാധാനന്ദനെയും കാണാം. അതെ, മുന്നോട്ടുതന്നെ പൊയ്ക്കോളിൻ.

മഹി—അതേസ്വാമി! മുന്നോട്ടുതന്നെ പോകുകയാണു വേണ്ടതു്. പക്ഷേ എന്തോ ഒന്നു പിന്നോക്കം പിടിച്ചു് വലിക്കുന്നുവല്ലോ. മുന്നോട്ടുവിടുന്നില്ല. ഏതോ അശോചരമായ ഒരുശക്തി കടിഞ്ഞാൺപിടിച്ചു പിന്നോക്കം വലിക്കുകയാണു്.

ഭഗവാൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) ചുന്താ ഇതു പരിഭ്രമം. ഈശ്വരനാമമാകുന്ന വാളെടുത്തു് അ കടിഞാണിനെ അങ്ങോട്ടു അറുത്തുവിടരുതൊ. മായാവിന്റെ തിരുനാമം മരണപാശത്തെക്കൂടെ അനായാസന അറുത്തുതള്ളുവാൻ ശക്തിയുള്ളതാണല്ലൊ. പിന്നെ ഈ പരിഭ്രമമെല്ലാം എന്തിനാണു്?

നരേന്ദ്രന്റെ അച്ഛൻമരിച്ചതിനുശേഷം അവൻ വളരെ ബുദ്ധിമുട്ടിലായിരിക്കുന്നു. പല കഷ്ടപ്പാടുകളും സങ്കടങ്ങളും അവൻ അനുഭവിക്കേണ്ടതായി വന്നിട്ടുണ്ടു്.

* * * *

ഭഗവാൻ—(എം. നോടായി) നീ നരേന്ദ്രനെപ്പറ്റി എന്താ വിചാരിക്കുന്നതു്?

എം—സ്വാമി! നരേന്ദ്രർ വളരെ നല്ല പയ്യനാണു്.

ഭഗവാൻ—അതെ. അതിനു സംശയമില്ല. പക്ഷേ അവനു ലൊകികത്തിൽ നിന്നു അനേകം അടികളായികൊള്ളുന്നു.

എം—അതു ശരിയാണു്. അവന്റെ അച്ഛൻ മരിച്ചതോടുകൂടി നരേന്ദ്രന്റെ കുടുംബം തീരെ നിരാധാരമായി തീർന്നിരിക്കുന്നു.

ഭഗവാൻ—അതെ. അവനു അവന്റെകുടുംബത്തെപ്പറ്റി വളരെയെല്ലാം ക്ലേശിക്കേണ്ടതായി വന്നിട്ടുണ്ടു്. അതിനാൽലോകത്തിന്റെ നിഴൽകൊണ്ടു അവന്റെ അന്തരാത്മാവു കുറച്ചൊ

നമങ്ങിയിരിക്കുന്നു. അതു സാരമില്ല. കുറച്ചു കഴിയുമ്പോൾ എല്ലാം ശരിപ്പെട്ടുകൊള്ളും. അതുയ്യോയുള്ളൂ.

(നരേന്ദ്രൻ പുറത്തുവരാന്തയിൽ ഒരു വേദാന്തിയുമായി സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണു്. ഭഗവാൻ ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു അവിടെച്ചെന്നു നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഭഗവാന്റെ അവശ്യപ്രകാരം മഹിമചരൻ മഹാനിർവ്വാണതന്ത്രത്തിൽനിന്നും ശ്രീശങ്കരാചാര്യകൃതികളിൽനിന്നും ഏതാനും സംസ്കൃതസ്തോത്രങ്ങൾ വായിച്ചു. ആചാര്യസ്വാമികളുടെ സ്തോത്രത്തിൽ സംസാരസമുദ്രത്തിൽനിന്നു രക്ഷിക്കുവാനായി ചെയ്യുന്ന ഒരു പ്രാർത്ഥന അടങ്ങിയിരുന്നു. അതിൽതന്നെ ലോകത്തെ ഒരു നരകകൂപമായും മറ്റൊരെടുത്തു കൊടുക്കാതായും ഉപമിച്ചിട്ടുണ്ടു. ഇതു കേട്ടപ്പോൾ ഭഗവാൻ പറയുന്നു.)

ഭഗവാൻ—(മഹിമചരനോടായി) ലോകം ഒരു കിണറാണു്, വനമാണു എന്നെല്ലാം പറയുന്നതെന്തിനാണു്. അവിടെയെല്ലാം ആപത്താണെന്നു് പറഞ്ഞു ജനങ്ങളെ ഭയപ്പെടുത്തുന്നതെന്തിനു! പ്രാരംഭഘട്ടത്തിൽ ഈ ഉപമകളെല്ലാം ഒട്ടപറ്റുമായിരിക്കാം. എന്നാൽ സുഖത്തിലും ദുഃഖത്തിലും ഒരുപോലെ ഈശ്വരനെത്തന്നെ അഭയംപ്രാപിച്ചുവന്നു ഇതൊന്നും യോജിച്ചതല്ല. ഈശ്വരനല്ലെ നിങ്ങളെനയിക്കുന്നതു, പിന്നെ എന്തിനു പേടിക്കണം, ഏതിനെ പേടിക്കണം! സന്തോഷംകൊണ്ടു മറ്റൊരു ഭക്തൻ ചെയ്തതുപോലെ ഈ ലോകം ആനന്ദസൌധമാണു്. ഞാൻ സുഖമായി അശനപാനാദികർമ്മംകഴിച്ചു ഇവിടെ ആനന്ദിക്കട്ടെ. ജനകൻ എത്ര വലിയ രാജാവായിരുന്നു. ആ രാജാവിനു ഐഹികമായൊ പാരത്രികമായൊ വല്ല പോരായ്മയും ഉണ്ടായിരുന്നുവൊ" എന്നെല്ലാം പാടിക്കൊണ്ടു നടക്കട്ടെ.

ആരെ പേടിക്കണം. നിന്റെ സഖാവായി ഈശ്വരനില്ലെ. ഈശ്വരനെ മുറുകെപ്പിടിച്ചൊ. എന്നാൽ ഈശ്വരൻ നിന്റെ കയ്യുംപിടിച്ചുകൊണ്ടു നടന്നുകൊള്ളും. പെരും കാ

ടായിക്കോട്ടെ, എത്ര യെങ്കിലും മുള്ളോ പടപ്പോ ഉണ്ടായിക്കൊട്ടെ, നിനക്കെന്താ. കാലിൽ ഒരു ചെരുപ്പിട്ടേക്കണം. അത്രതന്നെ. പിന്നെ എങ്ങിനെ മുള്ളുകുത്താനാണ്. എവിടുന്നു രക്തമൊലിക്കാനാണ്. ഒന്നുമില്ല. അവക പേടിയേവേണ്ട. ഇതൊരുളിച്ചു കളിയല്ലെ. നീ ഓടിച്ചെന്നു കളക്കാരിയായ നിന്റെ ദിവ്യമാതാവിനെ തൊട്ടേക്കണം. പിന്നെ നിനക്കു കളിക്കേണ്ടോരുമുണ്ടോ. നിന്നെ ആരെങ്കിലും കളിയിൽ കൂട്ടുമൊ. ഒന്നുമില്ല. അവ രാജർഷി രണ്ടു വാളുകൾ ഒന്നായിവീശിയതാണ്. ഒരു കയ്യിൽ ജ്ഞാനമാകുന്ന വാളും മറേകയ്യിൽ കർമ്മമാകുന്ന വാളും പിടിച്ചാണു അദ്ദേഹം വീശിയതു. അദ്ദേഹം അതിൽ ഒരു വിദഗ്ദ്ധൻതന്നെയായിരുന്നു

* * * *

4.

ദക്ഷിണേശ്വരം.

1885 മാർച്ചു് 7-ാംനു

ഞായറാഴ്ച—ഉച്ചതിരിഞ്ഞു് 3 മണി.

(ഭഗവാൻ സാധാരണപോലെ മഠത്തിലെ പ്രധാന മുറിയിൽ ഇരിക്കുന്നു. ശിഷ്യന്മാരും ഭക്തന്മാരുമെല്ലാം അടുത്തു് ഇരിപ്പുണ്ടു്. ഭഗവാനെ വിട്ടുപിരിഞ്ഞു് ഇപ്പോൾ കുറച്ചുകാലം സ്വഗൃഹത്തിൽ താമസിക്കുകയാണു്. എന്നാലും മാസത്തിലൊരിക്കൽ മുമ്പെ ബാലരാമനുമൊന്നിച്ചു് കുറച്ചുകാലം വൃന്ദാവനത്തിലേയ്ക്കു പോയശേഷം ഭഗവാനെ കാണുവാൻ വന്നിട്ടില്ല. ഒരു ബ്രാഹ്മണയുവാവു് കുറെ ദിവസമായി ഭഗവാനുമൊന്നിച്ചു് മഠത്തിൽ താമസിക്കുന്നുണ്ടു്.)

ഭഗവാൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) കുറച്ചുകാലം ഇപ്പോൾ പെൺഷ്യൻപറ്റിയിരിക്കയാണു്. അതാണു് വൃന്ദാവനത്തിൽ നി

ന്നു് വന്നതിന്നുശേഷം പുറത്തിറങ്ങാതെ വീട്ടിൽ അടച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഉദ്യോഗത്തിനൊന്നും ശ്രമിക്കുന്നില്ലായിരിക്കാം. പ്രതിമാസം ആയിരം രൂപ ശമ്പളം കിട്ടിയാലും അവൻ ഉദ്യോഗത്തിന്നു് പോകയില്ലെന്നു് എന്നോടു പറകയുണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. അവൻ ഒരുകൂട്ടുകെട്ടിലും കൂടുന്നതല്ലെന്നു കൂടെയും ഒരിക്കൽ പറകയുണ്ടായി. പക്ഷെ അതു് താല്ക്കാലികമായി ഉണ്ടായവല്ല വികാരവും നിമിത്തം പറഞ്ഞതായിരിക്കണം. ഏതായാലും ഇപ്പോൾ വീട്ടിൽ സുഖം അനുഭവിക്കുകതന്നെയാണു്. അവിടെ അവന്റെ ധർമ്മപത്നിയും ഉണ്ടല്ലൊ.

ഭേനാഥനും കല്യാണം കഴിച്ചു. എങ്കിലും തരക്കേടില്ലെന്നുതോന്നുന്നു. രാത്രി മുഴുവനും അവൻ ഭാര്യയുമായി ഈശ്വരകഥകൾ പറഞ്ഞുകോണ്ടിരിക്കുകയാണു് അവരുടെ വിനോദത്തിന്നുള്ള വിഷയം ഈശ്വരനായിരിക്കുന്നു. ഭാര്യയുമായി കൂടെച്ചൊക്കെ നേരമ്പോക്കു പറയണമെന്നു് ഞാൻ ഒരിക്കൽ അവനോടു പറകയുണ്ടായി. അതുകേട്ടപ്പോൾ അവന്നു് അസഹ്യതയാണു് തോന്നിയതു്. 'എന്തു്! ഞങ്ങളും കണ്ടതോന്യാസങ്ങളും ശൃംഗാരങ്ങളുമെല്ലാം പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണൊ വേണ്ടതു്?' എന്നാണു് അവൻ എന്നോടു് ഗൌരവസ്വരത്തിൽ ചോദിച്ചതു്. (നരേന്ദ്രനെപ്പറ്റി) എന്നാൽ എനിക്കു് ഇവ(1)നെപ്പറ്റി നരേന്ദ്രനെ സംബന്ധിച്ചുള്ളപോലെ അത്ര വിചാരമില്ല.

(ഹരിപാദനോടായി) നീ ഈയിടെ ഗിരീശനെ കാണാൻ പോകാറുണ്ടൊ?

ഹരിപാദൻ — ഞങ്ങൾ അയൽവാസികളല്ലെ? ഞാൻപലപ്പോഴും കാണാറുണ്ടു്.

ഭഗവാൻ — നരേന്ദ്രനും അവിടെ വരാറുണ്ടു്. ഇല്ലെ?

---

(1) ഇവൻ=ചോട്ട (ചെറിയ) നരേന്ദ്രൻ. സ്വാമി വിവേകാനന്ദനേയും ഭഗവാൻ നരേന്ദ്രൻ എന്നു തന്നെയൊന്നെല്ലാം വിളിക്കാറുണ്ടായിരുന്നതു്. തിരിച്ചറിവാൻവേണ്ടി ഈ നരേന്ദ്രനെ ചോട്ട നരേന്ദ്രൻ എന്നു് വിളിക്കുന്നു.

ഹരിപദൻ — ഉണ്ട്. ഞാൻ ഇടക്കിടയ്ക്കു അവനേയും അവിടെ കാണാറുണ്ട്.

ഭഗവാൻ — അവന്റെ സമാധാനമെന്താ? (2

ഹരിപദൻ — നരേന്ദ്രൻ ഇപ്പോൾ വാദത്തിൽ തോറ്റിരിക്കയാണു.

ഭഗവാൻ — എന്തു! അല്ലെന്നല്ലെ അവൻ പറഞ്ഞതു! 'ഗിരീശന്റെ വിശ്വാസം അതികഠിനമായിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു ഇപ്പോൾ വാദിക്കാനൊന്നും പോകാറില്ല' എന്നല്ലെ അവൻ പറഞ്ഞതു.

(ഈ ഘട്ടത്തിൽ ജഡ്ജ്, അനുകൂലമുഖോപാദ്ധ്യായന്റെ ജാമാതാവിന്റെ സഹോദരൻ വന്നു ഭഗവാനെ വന്ദിച്ചിരിക്കുന്നു.)

ഭഗവാൻ — നിനക്കു നരേന്ദ്രനെ പരിചയമുണ്ടോ?

വന്നആൾ — ഉണ്ടു് സ്വാമി! അവൻ നല്ല ബുദ്ധിമാനാണു്.

ഭഗവാൻ — നിനക്കു് നരേന്ദ്രനെപ്പറ്റി നല്ല അഭിപ്രായമാണു; അല്ലെ? അവൻ ഇന്നാൾ ഒരു ദിവസം ഇവിടെ വന്നിരുന്നു. അന്നു് ത്രൈലോക്യനാഥനായിരുന്നു. രണ്ടാളുംകൂടി കേറേപാടി. നരേന്ദ്രന്റെ പാട്ടിൽ ഉപ്പില്ലാതെയാണു് എനിക്കു തോന്നിയതു്.

ഭഗവാൻ — (ബാബു നമ(3)നോടായി) നിന്റെ പുസ്തകങ്ങളെല്ലാം എവിടെ. നീ പഠിക്കുന്നില്ലെ. (എം. നോടായി) അവന്നു് രണ്ടും (4) വേണം അല്ലെ?

---

(2) ഭഗവാൻ അവതാരമാണെന്നാണു് ഗിരീശന്റെ വിശ്വാസം. അതിനെയാണു് ഇവിടെസൂചിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളതു്

(3) ബാബുരാം, മാസ്റ്റർ അദ്ധ്യാപകനായിരിക്കുന്ന വിദ്യാശാലയിലെ വിദ്യാർത്ഥിയാണു്.

(4) രണ്ടും=ഈശ്വരനും ലോകവും

അതു വളരെ പ്രയാസമായ കാര്യമാണ്. ഈശ്വരനെ അല്പം മാത്രം ഒന്ന് അറിഞ്ഞതുകൊണ്ട് എന്താ പ്രയോജനം? വസിഷ്ഠമഹർഷിതന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മകൻ നിമിത്തം എത്ര ദുഃഖിച്ചു. ലക്ഷ്മണകുമാരന്ന് ഗുരുവിന്റെ ഈ വ്യസനങ്ങൾ കണ്ടപ്പോൾ ആശ്ചര്യം തോന്നി വിവരമെല്ലാം രാമദേവനെ അറിയിച്ചു. അപ്പോൾ ശ്രീരാമസ്വാമി പറഞ്ഞതു് ഇങ്ങിനെയായിരുന്നു: — "ടാ! എന്താ ഇതിലിത്ര അതിശയിക്കുവാനുള്ളതു്. ജ്ഞാനം ഉള്ളവന്നു് അജ്ഞാനവും ഉണ്ട്. ഒന്നില്ലാതെ മറ്റൊന്നെങ്ങിനെയുണ്ടാകും? നിന്റെ കാലിൽ ഒരു മുള്ളു തറച്ചാൽ മറ്റൊരു മുള്ളിന്റെ സഹായത്തോടുകൂടി തറച്ചമുള്ളിനെ എടുത്തശേഷം രണ്ടിനേയും ദൂരെ കളയുന്നു. അതുപോലെ അജ്ഞാനമാകുന്ന മുള്ളിനെ എടുക്കുവാൻ നീ ജ്ഞാനമാകുന്ന മുള്ളിനെ സ്വീകരിക്കണം. പിന്നെ അവ രണ്ടിനേയും ഉപേക്ഷിക്കുകയും വേണം."

ബാബുറാം — (ചിരിച്ചുകൊണ്ട്.) ഇപ്പോൾ കേൾക്കേണ്ടതു് കേട്ടു.

ഭഗവാൻ — എന്റെ കുഞ്ഞേ! നീ ഇങ്ങനെ രണ്ടു തോണിയിലും കൂടെ കാലിട്ടാലൊ! നിനക്ക് ഇതാണ് വേണ്ടതെന്നു് തീച്ചപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞാൽ പോന്നുകളയണം.

ബാബുറാം — അടിയന്നും അതുതന്നെയാണു് താല്പര്യം.

ഭഗവാൻ — (എം. നോടായി.) രാക്കാൻ എന്റെ കൂടെ താമസിച്ചു. പക്ഷെ അതു കാര്യം വേറെയാണു. അവൻ ഇവിടെ താമസിക്കുന്നതിന്നു് അവന്റെ അച്ഛന്നു് വിരോധമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഇവർ ഇവിടെ താമസിച്ചാൽ അതുകൊണ്ടു് പക്ഷെ ഉപദ്രവമുണ്ടായേയ്ക്കുമെന്നു മതി. (ബാബു രാമനോടായി) നീ വളരെ അശക്തൻ തുണപോര. ചോട്ടനാരായണൻ പറയുന്നതു് നീ കേൾക്കാറില്ലെ. "ഓ! ഞാൻ വരും. അതിന്നു സംശയമൊന്നും ഇല്ല. എനിക്കൊന്നും വേണ്ട" എന്നല്ലെ അവൻ പറയാറുള്ളതു്. (എം. നോടായി) കാമിനീ കാഞ്ചനത്തെ നിശ്ശേഷം ത്യജിച്ച ഒരുവനെ കാണുവാൻ ഞാൻ കാത്തിരിക്കുക

യാണ്. പക്ഷെ ആരെങ്കിലും വന്നു കൂടിയേക്കാനും മതി. എ ന്തൊ-എല്ലാവരും ഓരോ വിധ തടസ്സമാണ് പറയാറുള്ളത്.

ഒരിക്കൽ തനിക്കൊരുതുണയെ കിട്ടുവാൻ തേടിനടക്കുന്ന ഒരു ഭ്രൂതം ഉണ്ടായിരുന്നു. ആ ഭ്രൂതത്തെപ്പോലെയാണ് എന്റെ കഥ. ചൊവ്വാഴ്ചയൊ ശനിയാഴ്ചയൊ അകാലമൃതിയിൽ പെടുന്നവർ ഭ്രൂതമാകുമെന്നാണ് നിശ്ചയം. അതുകൊണ്ടു ആ ആഴ്ചകളിൽ വല്ലവരും മരത്തിന്മേൽ നിന്നു് വീഴുകയൊ മറേതെങ്കിലും അപകടത്തിൽ മോഹാലസ്യപ്പെടുകയൊ ചെയ്താൽ ഈ ഭ്രൂതം അവിടെ ഓടിഎത്തുകയായി. അയാൾ മരിക്കും, അപ്പോൾ ഭ്രൂതമാകും, അപ്പോൾ അതിനെ ചങ്ങാതിയാക്കാം എന്നെല്ലാമാണ് അതിന്റെ മനോരാജ്യം. പക്ഷെ അതിന്റെഭാഗ്യദോഷംകൊണ്ടു് ഇങ്ങിനെ മോഹാലസ്യത്തിൽ പെട്ടവരെല്ലാം കുറേകഴിയുമ്പോൾ ബോധം തെളിഞ്ഞു് എഴുനേറുപോകയാണു് പതിവു്. അവന്നു് ഒരു തുണയേയും കിട്ടിയതുമില്ല.

നോക്കണം! രാമകൃഷ്ണനെന്നു പറയുന്ന ഉപായം കേൾക്കാറില്ലെ! 'എന്റെ ഭാഗ്യം പിന്നെ എന്തുചെയ്യും?' എന്നാണു അവന്റെ ചോദ്യം. നരേന്ദ്രനൊ അതിലേറെ. ഞാൻ അവന്റെ ഹൃദയമൊന്നു തൊട്ടതേയുള്ളു. അപ്പോഴേക്കുതന്നെഅവന്നു ബാഹ്യലോകത്തെപ്പറ്റിയുള്ള ഓമ്മയെല്ലാം ഇല്ലാതാകുവാൻ തുടങ്ങി. പിന്നെ നിലവിളിക്കുകയാണു ചെയ്തതു്. അയ്യോ! അവിടുന്നു് എന്താ ചെയ്തതു്! എനിക്കു അച്ഛനും അമ്മയുമുണ്ടു് എന്നു്. ഈശ്വരൻ എന്നെ എന്തിനാണാവൊ ഈ നിലയിൽ വെച്ചിരിക്കുന്നതു്! ചൈതന്യദേവൻ സന്യസിച്ചതു് അദ്ദേഹത്തെ എല്ലാവരും നമസ്കരിക്കുവാൻവേണ്ടിയായിരുന്നു. നമസ്കരിക്കുന്നതെന്തിനാണെന്നൊ! അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നവക്കെല്ലാം മോക്ഷംകൊടുക്കണം എന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്ദേശം.

(ഈ ഘട്ടത്തിൽ മോഹിനീമോഹനൻ കൊണ്ടുവന്ന കുറേ മധുരപലഹാരങ്ങൾ ഭഗവാനു് കാഴ്ചവെയ്ക്കുന്നു. അതുകണ്ടു്)

ഭഗവാൻ — ഇതാരു കൊണ്ടുവന്നതാണു്?

(മറുപടിയായി ബാബൂരാം മോഹിനീമോഹനനെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു. ഭഗവാൻ പ്രണവം ഉച്ചരിച്ചുകൊണ്ടു് അതിൽനിന്നു അല്പം എടുത്തു് ക്ഷേത്രശേഷം ബാക്കിയുള്ളതു സന്നിഹിതരായ ഭക്തന്മാക്കു കൊടുക്കുന്നു. മാത്രമല്ല, ചോട്ടാ നാരായണൻ മുതലായ ചില ബാലശിഷ്യന്മാരെ ഭഗവാൻ സ്വന്ത കൈകൾകൊണ്ടുതന്നെ അശിപ്പിക്കുന്നുണ്ടു്. അപ്പോൾ എം നോടായി പറയുന്നു.)

ഭഗവാൻ — ഇതിന്നൊരു അർത്ഥമുണ്ടു്. പരിശുദ്ധഹൃദയന്മാരിൽ ഈശ്വരചൈതന്യം അധികമായിട്ടുണ്ടല്ലൊ. ഞാൻ അവിടെ (1) താമസിച്ചിരുന്ന കാലത്തു അവിടത്തെ ചില ചെറുബാലന്മാരെ ഇങ്ങിനെ ക്ഷിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഞാൻ ചൈനാ ശങ്കരി മുതലായവരെ അങ്ങിനെ ലാളിക്കുന്നില്ലെന്നുവെച്ചു് അവർ വളരെ ആക്ഷേപം പറഞ്ഞു. പക്ഷേ അതെങ്ങിനെ സാധിക്കും. അവരെല്ലാം കുടുംബസമേതം താമസിക്കുന്നവരും അതിൽ മുഴുകിക്കിടക്കുന്നവരുമല്ലെ? അവരെ ഇങ്ങിനെ ഭക്ഷിപ്പിക്കുവാൻ ആരെക്കൊണ്ടു സാധിക്കും!

(ഭഗവാൻ ശിഷ്യന്മാരുമായി ഓരോ നേരമ്പോക്കുകൾ പറഞ്ഞുംകൊണ്ടു് ഒരു കീർത്തനി(2)യുടെ ഭാവംഅഭിനയിച്ചു കാണിക്കുന്നു. കീർത്തനിയും അവളുടെ സാംഗോപാംഗങ്ങളും സഭയിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു. അവൾ വളരെ മോടിയായി വസ്ത്രങ്ങളും ആഭരണങ്ങളുമെല്ലാം ധരിച്ചിട്ടുണ്ടു്. കയ്യിൽ ഒരു പട്ടുമാൽ (കൈലേസ്സു്) പിടിച്ചിരിക്കുന്നു. അവൾ പാട്ടുപാടുന്നതിരക്കാണു്. അതിനിടയിൽ ഒരു പ്രമാണി അവിടെ പാട്ടുകേൾക്കുവാൻ വരികയായി. അപ്പോഴയ്ക്കും, പാട്ടിനിടയിൽ "അവിടുന്നു വന്നാട്ടെ, ഇവിടെ ഇരുന്നാട്ടെ" എന്നെല്ലാം അവൾ മന്ദാക്ഷകടാക്ഷവീക്ഷണത്തോടുകൂടി ഉപചാരം പറകയാ

---

(1) അവിടെ — ഭഗവാന്റെ സ്വദേശമായ കാമാരപുകരത്തിൽ.
(2) കീർത്തനി — ഭഗവൽസ്തോത്രങ്ങൾ പാടുന്ന തൊഴിൽകാരി.

യി. കയ്യിന്മേൽ ഇട്ടിരിക്കുന്ന വളകളേയും ചിരലിന്മേൽ കിടക്കുന്ന മോതിരങ്ങളേയും കാണിക്കാൻ കാണിക്കുവാനായി അവളുടെ സാരി ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു കൈത്തണ്ടയിൽനിന്നു നീക്കുന്നുണ്ട്. ഭഗവാൻ ഇതെല്ലാം വളരെ തന്മയത്വത്തോടുകൂടി അഭിനയിച്ചു കാണിച്ചപ്പോൾ മറ്റുള്ളവരെല്ലാം ചിരിച്ചു മണ്ണുകപ്പിപ്പോയി. പാത്രപരമാർത്ഥത്തിൽ ചിരിച്ചു മണ്ണുകപ്പുകതന്നെയാണു്. അവ്വണ്ണം നോക്കി ഭഗവാൻ പറയുന്നു.)

ഭഗവാൻ — അവൻ ഒരു കൊച്ചുകുഞ്ഞിനെപ്പോലെ നിലത്തുകിടന്നുരുളുന്നതു നോക്കുക. (പാത്രവിനോടായി ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) പിന്നെ! നീ ഇതൊന്നും നിന്റെ അച്ഛനോടു ചെന്നു പറയരുതേ. അദ്ദേഹം ഒരു വലിയ "ഇംഗ്ലീഷ്മാൻ" ആണു്. എന്റെ ഈ കോമാളിത്തരങ്ങളെല്ലാം കേട്ടാൽ അദ്ദേഹത്തിനു എന്നെപ്പറ്റിയുള്ള ബഹുമാനം ഉള്ളതുംകൂടെ ഇല്ലാതാകും.

ഭഗവാൻ തുടർന്നുപറയുന്നു — നിത്യകർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനിടയിൽ നാട്ടിലുള്ള വർത്തമാനങ്ങളെല്ലാം പറയുന്ന ഒരുവകക്കാരുണ്ടു്. സംസാരിക്കുവാൻ പാടില്ലെന്നാണെങ്കിൽ ശയമെങ്കിൽ കൈകൊണ്ടും തലകൊണ്ടും താടികൊണ്ടും മാരോ അംഗ്യങ്ങൾ കാട്ടുകയായി. അതുകൊണ്ടോ, ഇതുകൊണ്ടോ, വാ, പോ, ഹാ, ഹ എന്നൊക്കെ അവർ അംഗ്യംകൊണ്ടു സംസാരിക്കുകയും ശകാരിക്കുകയും ചെയ്യും. ഒരുവൻ രുദ്രാക്ഷമാല ഉരുട്ടിക്കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോഴാണു് മത്സ്യത്തിന്റെ വില പേശുന്നതു്. ഒരു കൈകൊണ്ടു മാല ഉരുട്ടുമ്പോൾ മറേ കൈകൊണ്ടു് മത്സ്യം ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുകയായിരിക്കും. തക്കവും, വഴക്കും, വില നിശ്ചയിക്കലും, വാങ്ങലും, പാകംചെയ്യേണ്ട മാതിരി പറഞ്ഞുകൊടുക്കലും എല്ലാം ജപത്തിന്നിടയിൽകൂടെയാണു്. ഒരു സ്ത്രീ ഗംഗാസ്നാനത്തിനു വരുന്നു. അപ്പോൾ വേണ്ടതു ഈശ്വരനെ സ്മരിക്കുകയല്ലെ. പക്ഷെ അവളുടെ തൊഴിൽ ഓതലല്ല. നാട്ടുവർത്തമാനങ്ങളും, കണ്ട നാണകളും, നാട്ടിലില്ലാത്ത ഏഷണികളും അസൂയകളും എല്ലാം അവർക്കു അപ്പോൾ വേണം

പറഞ്ഞുതീർക്കുവാൻ. മറ്റേ ചീട്ടുകാർ അവരുടെ കുഞ്ഞിനു ഉണ്ടാക്കിച്ചുകൊടുത്ത ആഭരണത്തിന്റെ കാര്യം, മറ്റാരുടെയോ ഗാർഹസ്ഥിതി, മറ്റവരുടെയും അമ്മായിയുടെയും സ്വഭാവം, മറ്റവരുടെ പ്രണയകലഹം, വേറെ ഒരാളുടെ സംബന്ധാലോചന, അവളുടെ കാമുകന്റെ പ്രേമം, മക്കളോടുള്ള വാത്സല്യം, അവളുടെ യോഗ്യത, മറ്റേവരുടെ കുറവ്, വേറെ ഒരുത്തിയുടെ കുറവു, എന്നുവേണ്ട ഇതുപോലെ അനേക സംഗതികൾ അവിടെവെച്ചു പറഞ്ഞുതീർത്തു മതിയാകും. അവർ വന്നിരിക്കുന്നതു് തീർത്ഥസ്നാനത്തിനാണ്. എങ്കിലും അവളുടെ മനസ്സിന്റെ പോക്കു നോക്കുക.

(ഇങ്ങിനെ കാരോ നേരമ്പോക്കുകളും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് വിനോദിച്ചിരിക്കുന്നതിനിടയിൽ പെട്ടെന്നു ഭഗവാന്റെ ഭാവം പകർന്നു. അതുവരെ ഉണ്ടായിരുന്ന കളിയും ചിരിയുമെല്ലാം മാറി. ഈ ശരീരചൈതന്യത്തിൽ മുഴുകി. സമാധിയിൽ ലയിച്ചു. തീരെ ജഡത്തെപ്പോലെ യാതൊരു വികാരവും ചലനവും ശ്വാസംകൂടിയും ഇല്ലാതെ ഇരിപ്പായി. കുറേനേരം ഈ നിലയിൽ ഇരുന്നശേഷം വീണ്ടും സ്വസ്ഥാനത്തെ പ്രാപിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. എങ്കിലും മനസ്സു് അലൌകികാവസ്ഥയിൽതന്നെ ഇരിക്കുന്നതേയുള്ളൂ. ആ സ്ഥിതിയിൽ ഓരോ ശിഷ്യന്മാരോടേയും ഭാവിയെപ്പറ്റി പറകയാണു്.)

ഭഗവാൻ — (ചോട്ട നരേന്ദ്രനോടു്) ഞാൻ നിന്നെ കാണുവാൻ കാത്തിരിക്കുകയായിരുന്നു. നിനക്കു് ഈശ്വരാനുഭൂതിയുണ്ടാകും. നീ ഇവിടെ ഇടക്കിടയ്ക്കു വരണം. കേൾക്കട്ടെ; നിനക്കേതാ ഇഷ്ടം. ജ്ഞാനമോ, ഭക്തിയോ?

ചോ: നരേന്ദ്രൻ — ശുദ്ധഭക്തി, ഭഗവാനെ!

ഭഗവാൻ — നീ ഈശ്വരനെ അറിയാതിരുന്നാൽ നിനക്കു പിന്നെ എങ്ങിനെ സ്നേഹിക്കുവാൻ കഴിയും. (കൈം-നെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ടു്) നിനക്കവനെ പരിചയമില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ നീ അവനെ ബഹുമാനിക്കുന്നതെങ്ങിനെയാണു്.

(എം നോടായി) ഒരു ശുദ്ധഹൃദയനായ ഭക്തൻ ശുദ്ധ ഭക്തിയെയല്ലെ അവശ്യപ്പെടുന്നതു്. അതിൽ തീച്ചയായും വല്ലതും കാണാം. നേരിട്ടും പെട്ടെന്നും ഭക്തിയുണ്ടാകണമെങ്കിൽ പൂർവ്വജന്മവാസനതന്നെയുണ്ടായിരിക്കണം. അതിനുവേണ്ടെ സംസ്കാരം ഉണ്ടായാൽ തന്നേയെ സാധിക്കു. സ്നേഹഭക്തി ഉണ്ടാകുന്നതു് പ്രേമഭക്തിയുടെ ആവിർഭാവത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ജ്ഞാനഭക്തിയുടെ കായ്മമൊന്നു വേറെ. അതു് യുക്തിവാദത്തിൽ നിന്നു് ഉണ്ടാകുന്ന വിശ്വാസത്തിന്റെ ഫലമാണു്.

(ചോട്ടനരേന്ദ്രനോടായി) ഞാൻ നിന്റെ ശരീരമൊന്നു് കാണട്ടെ. ആ ഷർട്ട് ഒന്നു അഴിച്ചാട്ടെ. അ! വിസ്താരമുള്ള മാർവിടം തന്നെ; തരക്കേടില്ല. നിനക്കു് അന്തർജ്ഞതിയുണ്ടാകും. ഇടക്കിടയ്ക്കു് ഇവിടെ വരണം കേട്ടൊ,

(പാതുവിനോടായി) നിനക്കും അന്തർജ്ഞതിയുണ്ടാകും. പക്ഷെ കുറച്ചുകാലം പിടിയ്ക്കുമെന്നേയുള്ളു.

(ബാബു രാമനോടായി) ഞാൻ നിന്നെ ആകർഷിക്കാതിരിക്കുന്നതിന്റെ കാരണമെന്താണു്? ഞാൻ ഒരു ബുദ്ധിമുട്ടുണ്ടാക്കുകയാണെന്നുണ്ടൊ?

(മോഹിനീ മോഹനനോടായി) നിന്റെകായ്മം! അതെല്ലാം ശരിതന്നെ. കുറച്ചുകൂടി പൂർത്തിയാകുവാനുണ്ടു്. അതുകൂടെ കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെ നിനക്കു് ലൌകികബന്ധങ്ങളൊന്നും ഉണ്ടാകയില്ല. എല്ലാം കഴിയട്ടെ. അല്ലെ? (കുറച്ചു നേരം മോഹിനിയെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നശേഷം) ഈശ്വരൻ ഭാഗവതപണ്ഡിതക്കു് അതുപ്പോലുള്ള മാത്രം ഒരുബന്ധം ഉണ്ടാക്കിവെച്ചു. അതില്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ പിന്നെ ഭാഗവതം ഉപദേശിക്കുവാൻ ആരുണ്ടു്. അതുപോലെ മനുഷ്യലോകത്തെ പഠിപ്പിക്കുവാനായി ഈശ്വരൻ ഒരു ബന്ധം വിട്ടുതാതെവെച്ചിരിക്കയാണു്. ദേവി നിന്നെ അതിനായിട്ടാണു് ലോകത്തിൽ വെച്ചിരിക്കുന്നതു്.

(ഭഗവാനൊന്നിച്ചു താമസിക്കുന്ന ബ്രാഹ്മണയുവാവിനോടായി) നിന്റെ യുക്തിവാദങ്ങളെല്ലാം നിറുത്തിക്കളയണം. മന

സ്സിലായൊ, ഭക്തിയെ സ്വീകരിച്ചൊ. അതാണു പ്രധാനസംഗതി. നീ ഇവിടെ വന്നിട്ട് ഇന്നയ്ക്കു മൂന്നുദിവസമായി അല്ലെ. യുവാവു'—(തൊഴുതുകൊണ്ട്) അതെ ഭഗവാനെ.

ജീവൻമുക്തൻ.

ഭഗവാൻ വിശ്വാസ ഉണ്ടായിരിക്കട്ടെ. നാ അമ്മയെ ശരണം പ്രാപിച്ചൊ. പിന്നെ നിനക്ക് സ്വന്തമായി ഒന്നും തന്നെ ചെയ്യാൻ ഉണ്ടായിരിക്കയില്ല. എല്ലാം ദേവി കാളിതന്നെ ചെയ്തുകൊള്ളും. ജ്ഞാനത്തിനു കവിഞ്ഞപക്ഷം സാഗ്രഹം വരെ പ്രവേശിക്കുവാനേ സാധിക്കു. ഭക്തിക്ക് ശയ്യാഗൃഹത്തിൽ കൂടെകടന്നുചെല്ലാം. ശുദ്ധാത്മാവിനു ഒന്നുകൊണ്ടും ഒരു ബന്ധവും ഉണ്ടാകയില്ല. അവനിൽ വിദ്യയും അവിദ്യയും രണ്ടും ഉണ്ടായിരിക്കുമെങ്കിലും അവയ്ക്ക് അവനെ ബാധിക്കുവാൻ സാധിക്കയില്ല. വായു ചിലപ്പോൾ സൽഗന്ധത്തെ വഹിക്കുന്നു, ചിലപ്പോൾ ദുർഗ്ഗന്ധത്തെ വഹിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഇതുകൊണ്ട് വായുവിനു വല്ലബാധയും ഉണ്ടാകുന്നുണ്ടൊ.

ഒരിക്കൽ വ്യാസദേവനു യമുനാനദി കടക്കേണ്ടതായിവന്നു. ശുഷ്കനദിതീരത്തിൽ എത്തിയപ്പോൾ അവിടെ നദികടക്കുന്നതിനായി പാൽതയിർ വെണ്ണ മുതലായവകളോട്ടു കൂടി ഏതാനും ഗോപസ്ത്രീകളും വന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്നു നദിയിൽ തോണിയില്ല. വ്യാസദേവനു് കഠിനമായ വിശപ്പായി. അതറിഞ്ഞപ്പോൾ ഗോപസ്ത്രീകൾ അവരുടെ പാലും നെയ്യുമെല്ലാം ശുഷ്കനദീതീരത്തു വച്ചു. അദ്ദേഹം അതൊക്കെ ഭക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തു. അതിനുശേഷം വ്യാസമഹർഷി യമുനാദേവിയോടു:— "ദേവീ, യമുനെ, ഞാൻ ഒന്നും ഭക്ഷിച്ചിട്ടില്ലായെങ്കിൽ, മാതാവിന്റെ വെള്ളം മാറിനിന്നു ഞങ്ങൾക്കു കടന്നുപോകുവാൻ വഴിതരണെ." എന്നിങ്ങിനെ പ്രാർത്ഥിച്ചു. അതുപോലെതന്നെ സംഭവിയ്ക്കുകയും ചെയ്തു. യമുനാനദിയിലെ വെള്ളം മാറിനിന്നു അടിയിൽ കൂടെ വഴിതെളിച്ചു കാണിച്ചുകൊടുത്തു. ആ മാർഗ്ഗത്തിൽ കൂടെ കടന്നു് അവർ അക്കരെ പറ്റുകയും ചെയ്തു.

"ഞാൻ ഒന്നും ഭക്ഷിച്ചില്ലെങ്കിൽ" എന്നു പറഞ്ഞതിന്റെ അർത്ഥം 'ഞാൻ ശുദ്ധാത്മാവാണു്, ഒന്നിനാലും ബാധിക്കപ്പെട്ടവനല്ല, പ്രകൃതിക്കു് അതീതനാണു്' എന്നാകുന്നു. അങ്ങിനെയുള്ളവനു വിശപ്പില്ല, ദാഹമില്ല, ജനനമില്ല, മരണമില്ല, കാമമില്ല. അവസ്ഥയില്ല. ആ ജ്ഞാനി സുമേരുവിനെപ്പോലെയാകുന്നു. ഈ ബ്രഹ്മജ്ഞാനം ഉണ്ടായവൻ ജീവൻമുക്തനാണു്. അങ്ങിനെയുള്ള ജീവൻമുക്തനു്, ആത്മാ ശരീരത്തിൽനിന്നു വിഭിന്നമായതാണെന്നു വ്യക്തമായി കാണുകയും ചെയ്യാം. ഒരുവനു് ഈ ശരീരാനുഭൂതിയുണ്ടാകുമ്പോൾ, "ശരീരംതന്നെയാണു ആത്മാവും" എന്ന മിഥ്യാബോധത്തിൽ നിന്നു് അവൻ വിമുക്തനായിത്തീരും. വെള്ളം വറ്റുമ്പോൾ ചിരട്ടയിൽ നിന്നു വിടുന്ന കൊപ്രപോലെ അവൻ ശരീരത്തേയും ആത്മാവിനേയും വെവ്വേറെകാണും. ശരീരത്തിനുള്ളിൽകിടന്നു ആത്മാവു് കൊപ്രായപ്പോലെ കൂടു്, കൂടു കുലുങ്ങുന്നപോലെ തോന്നുകകൂടിയും ചെയ്യും. ലൌകികബുദ്ധിയാകുന്ന വെള്ളം വറ്റുമ്പോൾ ആത്മജ്ഞാനാനുഭൂതിയുണ്ടാകുന്നതാകുന്നു. ശരീരവും ആത്മാവും രണ്ടും രണ്ടാണെന്നുള്ള തത്വം അനുഭവപ്പെട്ടുകയും ചെയ്യുന്നതാണു്. പഴുത്ത അടയ്ക്കയുടെ തോടുരിച്ചുകളയുവാൻ സാധിക്കയില്ല. എന്നാൽ അതു ഉണങ്ങി കൊട്ടയായി കഴിഞ്ഞാൽ രണ്ടും തനിയെ വേർപിരിയുകയും ചെയ്യുന്നു. അപ്പോൾ അതിൽ രസമൊന്നും ഇല്ലാതാകുന്നു. അതുപോലെ ബ്രഹ്മജ്ഞാനത്തിന്റെ അനുഭൂതിയോടുകൂടി ലൌകികബോധമാകുന്നരസം വറ്റിപ്പോകുന്നു.

എന്നാൽ ഈ ജ്ഞാനാനുഭൂതിയുണ്ടാകുവാൻ വളരെ പ്രയാസമാണു്. വെറുതെ മോഹിച്ചതുകൊണ്ടൊന്നും അതു് ഉണ്ടാകയില്ല. തനിക്കു ബ്രഹ്മജ്ഞാനം ഉണ്ടായിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു എന്നു വിചാരിക്കുന്നവരും അതുപോലെ നടിക്കുന്നവരും അങ്ങിനെ സംസാരിക്കുന്നവരും ആയി ചിലരുണ്ടു്. (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) ഒരിക്കൽ ഒരുദിക്കിൽ കള്ളംപറയുന്നതിൽ അതിവിദഗ്ദ്ധനായ ഒരാൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. ഈ വിദ്വാന്റെ തൊഴിൽ അനുസരിച്ചു് ഒരിക്കൽ താൻ ബ്രഹ്മജ്ഞാനിയാണെന്നു

ഭോഷിച്ചു. ഇതുകേട്ട ഒരാൾ അവനെ, ഇങ്ങിനെകള്ളംപറയുന്നതിനു വളരെ കലശലായി ശകാരിച്ചപ്പോൾ അവൻ പറയുന്നു: ....."എന്തു! ഈ ലോകം ഒരുവെറും സ്വപ്നംപോലെയല്ലെ. എല്ലാം അവാസ്തവം, ഒന്നും തന്നെ യഥാർത്ഥത്തിൽ ഉള്ളതല്ലല്ലൊ. എല്ലാം അയഥാർത്ഥമാണെങ്കിൽ സത്യംമാത്രം യഥാർത്ഥമാകുന്നതെങ്ങിനെ. അപ്പോൾസത്യവുംകള്ളമാണ്. സത്യവുംകള്ളുമെപ്പോഴെതന്നെ അയഥാർത്ഥമല്ലെ? (എല്ലാവരും ചിരിക്കുന്നു.)

* * * * *

ഭഗവാൻ ആരാണു?

(ശിഷ്യന്മാർ ഭഗവാന്റെ പാദംതടവിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനെക്കണ്ടു ഭഗവാൻ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പറയുന്നു.)

ഭഗവാൻ—(എം. നോടായി) ഇതിനു (1) ഒരു വലുതം യഅർത്ഥമുണ്ട്. (ഭഗവാൻ സ്വഹസ്തംകൊണ്ടു ഹൃദയത്തെ സ്പർശനംചെയ്തു പറയുന്നു)ഇതിൽ ദിവ്യമായ വല്ല ശക്തിയുംഉണ്ടെങ്കിൽ ഇതുനിമിത്തം (ഈ പാദസേവനിമിത്തം) അജ്ഞാനവും അവിദ്യയുമെല്ലാം നീങ്ങിപ്പോകുന്നതാണ്. (ഭഗവാൻ പെട്ടെന്നു ഗൗരവസ്വരത്തിൽ എം. നോടായി) ഇവിടെ പുറമേ ആരുംഇല്ലല്ലൊ—അന്നൊരുദിവസം എനിക്കൊരു ദർശനംഉണ്ടായി ഹരീശർ എന്റെ അടുത്തുതന്നെ ഉണ്ടായിരുന്നു. സച്ചിദാനന്ദം എന്റെ ശരീരത്തിൽനിന്നു പുറത്തുകടന്നുവരുന്നതായി ഞാൻ കണ്ടു. അങ്ങിനെ പുറത്തുവന്നശേഷം 'യുഗത്തോറും ഞാൻ അവതരിക്കുന്നു' എന്നു എന്നോടു പറഞ്ഞു. ഇതൊരുവെറുംതോന്നലായിരിക്കുമോ എന്നു സംശയം എനിക്കുണ്ടായതുകൊണ്ടു ഞാൻ ഒന്നും അനങ്ങിയില്ല. അപ്പോൾ ഇങ്ങിനെ പറയുന്നതായി ഞാൻ പിന്നെയുംകേട്ടു. "ചൈതന്യദേവൻകൂടെ ശക്തിയെ അരാധിച്ചിട്ടുണ്ടു" എന്നു.

---

(1) ഇതു് കാലുതടവൽ അല്ലെങ്കിൽ പാദശുശ്രൂഷ.

(ശിഷ്യന്മാർ അശ്ചര്യഭരിതരായി മിണ്ടാതിരിക്കുന്നു. ഭഗവാൻ വീണ്ടും പറയുന്നു.)

ഭഗവാൻ—(എം. നോടായി) ഈശ്വരൻ അവതാരമെടുത്തിരിക്കുന്നതായി ഞാൻനല്ലപോലെ അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പക്ഷേ അ അവതാരം സത്യമാണെന്നതിന്റെ മാത്രംവിജ്ഞാനമാണെന്നേയുള്ളു. "ദേവീ! എന്നെക്കൊണ്ട് ഇനി ഇങ്ങനെ സംസാരിക്കുവാൻ കഴികയില്ല. അമ്മേ! എന്റെ സ്പർശനംകൊണ്ടു മാത്രംമറ്റുള്ളവരിൽ ആദ്ധ്യാത്മികശക്തിയുടെ ഉണർച്ചയുണ്ടാകുമാറാകട്ടെ." എന്നു ഞാൻ അമ്മയോടു അവശ്യപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. അമ്മ വിചാരിച്ചാൽ അതെല്ലാം സാധിക്കും. വൃന്ദാവനചീലയിൽ മാതാവു് ഈ വിദ്യകളെല്ലാം കാണിച്ചിട്ടുണ്ട്.

അകത്തു് ഇവിടെ വരുന്നവക്കു് ഒരുഗുണവും ഉണ്ടാകുന്നില്ലെന്നാണോ നിന്റെ വിചാരം?

എം—തീർച്ചയായും അവക്കു് ഉണർച്ചയുണ്ടാകുന്നുണ്ടു്.

ഭഗവാൻ—അതു് നമുക്കു് എങ്ങിനെയറിയാം.

എം—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) "അവിടെ ചെല്ലുന്നവരാരും തിരിച്ചുവരുന്നില്ല" എന്നാണു് എല്ലാവരും പറയുന്നതു്.

ഭഗവാൻ—ഒരിക്കൽ ഒരുതവളയെ ഒരുനീർപാമ്പു പിടികൂടുകയുണ്ടായി. ആ പാമ്പിനെക്കൊണ്ടു് അതിനെ വിഴുങ്ങുവാനുംവയ്യ വിടാനുംവയ്യ. രണ്ടുകൂട്ടർക്കും ഒരുപോലെ ദുഃഖം, തവളകിടന്നു നിലവിളിയോടു നിലവിളി. പാമ്പു പിടച്ചിലോടുപിടച്ചിലു്. ആ തവളയെ ഒരു മൂർഖൻപാമ്പായിരുന്നു പിടിച്ചിരുന്നതെങ്കിൽ രണ്ടാളുടെ വിളിയോടുകൂടി അതിന്റെ കഥ കഴിയുമായിരുന്നു. (എല്ലാവരും ചിരിക്കുന്നു. ഭഗവാൻ യുവശിഷ്യന്മാരോടായിപറയുന്നു.) നിങ്ങളെല്ലാം ത്രൈലോക്യന്റെ 'ഭക്തിചൈതന്യചന്ദ്രിക' എന്ന ആ പുസ്തകംവായിക്കണം. അവനോടു ചോദിച്ചാൽ അവൻ ഒരു പുസ്തകംതരും. അതിൽ ചൈതന്യദേവനെപറ്റിയുള്ള പല നല്ലനല്ല സംഗതികളും അടങ്ങിയിട്ടുണ്ടു്.

ഒരുഭക്തൻ—ചോദിച്ചാൽ ഒരുപുസ്തകം കിട്ടുമോ?

ഭഗവാൻ—അതെന്തു? വെള്ളരി ധാരാളമായി കായ്ച്ചു കിടപ്പുള്ളപ്പോൾ തോട്ടക്കാരനോടു ചോദിച്ചാൽ ഒന്നുരണ്ടു പിഞ്ചുകിട്ടാതിരിക്കുമോ! എന്താ ഈ പറയുന്നതു്! (പാതുവിനോടായി) നീ കൂടക്കൂടെ ഇവിടെ വരണം.

പാതു—അടിയൻ അവസരമുള്ളപ്പോഴെല്ലാം വന്നുകൊള്ളാം.

ഭഗവാൻ—കൽക്കത്തയിൽ ഞാൻ പോകാറില്ലെ. അവിടെനീയും പോകണം.

പാതു—പോകാൻ ശ്രമിക്കാം.

ഭഗവാൻ—അതാണു് നിന്റെ ഉറപ്പില്ലാത്ത സ്വഭാവം.

പാതു—അതുകൊണ്ടല്ല. പോകാംഎന്നുഏറ്റുപറഞ്ഞാൽ പിന്നെ പോകുകതന്നെ വേണ്ടെ. അതിനു വല്ലകാരണവശാലും സാധിച്ചില്ലെങ്കിൽ അതൊരു വ്യാജമായി തീരില്ലെ.

ഭഗവാൻ—(മാണിയോടായി) ഇവരെല്ലാം ബഹുരല്ലെ. അതുകൊണ്ടു അവർ ഒരു കള്ളംപറഞ്ഞാൽ തന്നെയും അതിൽ എനിക്കു ഒരുവല്ലായ്മയും തോന്നുകയില്ല. (ഹരിപാദനോടായി) മഹേന്ദ്രമുക്കർജിയെയെന്താ ഇയ്യിടെ ഇവിടെയെങ്ങും കാണാത്തതു്?

ഹരി—എന്തുകൊണ്ടാണെന്നു എനിക്കു നല്ലതുപമില്ല.

മാണി - (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു) അദ്ദേഹം ജ്ഞാനയോഗം പരിശീലിയ്ക്കുകയാണെന്നു കേട്ടു.

ഭഗവാൻ—അതുകൊണ്ടല്ല. അന്നൊരുദിവസം അവൻ ഇവിടെ വന്നിരുന്നപ്പോൾ, എന്നെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയിപ്രഹ്ലാദചരിതം നാടകമാക്കാനിക്കാമെന്നു പറഞ്ഞിരുന്നു. അവന്റെ വണ്ടി ഇങ്ങോട്ടയയ്ക്കാമെന്നുകൂടെ ഏറ്റാണു പോയതു. പക്ഷേ അതൊന്നും അവൻ ചെയ്തുണ്ടായില്ല. അതുകൊണ്ടു ലജ്ജിച്ചുവരാതിരിക്കുകയാണെന്നാണു് എനിക്കു തോന്നുന്നതു്.

ഹരിപാദൻ—ഗിരീശനു ഇപ്പോൾ പലവിധദർശനങ്ങൾ സിദ്ധിക്കുന്നുണ്ടു്. അവനുഇവിടെനിന്നുപോയാൽ പി

ന്നെ ഈശ്വരനെ ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയെന്ന ഏകജോലി യേയുള്ളൂ.

ഭഗവാൻ—ശരിയായിരിക്കാം. ഗംഗാനദിക്കു സമീപിയ്ക്കുമ്പോൾ അതിൽ ഛോട്ട്, കുളം മുതലായി നമുക്കു പലതുകാണാമല്ലൊ.

* * * * *

ഭഗവാൻ—(മോഹിനി മോഹനനോടായി) നിൻറെ ഭാര്യയ്ക്ക് ഇപ്പോൾ നല്ലസുഖമായില്ലെ? (1)

മോഹിനി—ഇവിടെ വരുമ്പോൾ അവൾ വളരെ സമാധാനമായിരിക്കുന്നു. വീട്ടിൽ ചില പ്പൊഴൊക്കെ വല്ലാതെക്ഷോഭിച്ചാണ് ഇരിക്കാറുള്ളതു്. ഒരുദിവസം ആത്മഹത്യക്കുകൂടെ പുറപ്പെട്ടുകയുണ്ടായി. (ഭഗവാൻ മൌനമായിരിക്കുന്നതുകണ്ട്) അവേക്ഷിക്കുന്നു). നിന്തിരുവടി അവളോട് രണ്ടുവാക്കു ഉപദേശിക്കണം.

ഭഗവാൻ—ഇനി കുറേക്കാലത്തേയ്ക്ക് അവളെ പാചകവൃത്തിയിൽ നിയോഗിക്കരുതു്. പ്പൊഴും അവളുടെ സമീപം ആരേയെങ്കിലും നിൽക്കുകയും വേണം.

* * * * *

(നേരം സന്ധ്യ സമയംകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഭഗവാൻദേവീദർശനംകഴിച്ച് മടങ്ങിവന്നിരിക്കുകയാണ്. ബാൽഗാറിലെ താരകനും അദ്ദേഹത്തോടുകൂടി വേറെ ഒരാളും ഭഗവാനെകാണുവാൻ വന്നിട്ടുണ്ട്)

ഭഗവാൻ—(അപരിചിതനോടായി) നിങ്ങൾ പോയി ക്ഷേത്രമെല്ലാം ഒന്നു ചുറ്റിനോക്കിവരണം.

അപരിചിതൻ—ഒ! ഞാൻ അതെല്ലാംമുമ്പു കണ്ടിട്ടുണ്ട്.

---

(1) ഇവരുടെ ഒരു മകൻ ഇടയിടെ മരിച്ചുപോയി. അതിനാൽ മനസ്സ് വല്ലാതെ ക്ഷോഭിച്ചിരിക്കുകയാണ്.

ഭഗവാൻ — താരകൻ (2) ഇവിടെവരുന്നതു് വളരെ അബദ്ധമാണെന്നാണോ നിങ്ങളുടെയെല്ലാം പക്ഷം?

അപരിചിതൻ — അതു് നല്ലപോലെ അറിയാവുന്നതുകൊണ്ടല്ലയോ?

(അനന്തരം ഭഗവാൻ താരകനുമായി വളരെനേരം സംസാരിച്ചിരുന്നശേഷം താരകൻ എഴുന്നേറ്റു പോകുവാൻ അനുവാദം ചോദിച്ചു.)

ഭഗവാൻ — ഹെ സാധു! കാമിനീകാഞ്ചനത്തെ ഗൌനിച്ചുകൊള്ളുക. ഒരിക്കൽ കാമിനിയുടെ മായയാൽ നീ മോഹിതനായിപ്പോയാൽ പിന്നെ നിനക്കു ഈശ്വരാനുഭൂതിക്കു അവകാശമില്ലാതായിപ്പോകും. കാമിനിവിഷലക്ഷ്മിയാണു്. അന്തമില്ലാത്ത കുണ്ടു്. അതിൽ വീണവരാരും കരകയറി വരികയുണ്ടായിട്ടില്ല. സൂക്ഷിച്ചോ! നീ ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു് ഇവിടെവരണം. ആ കാര്യം മറക്കരുതു്.

താരകൻ — എനിക്കു അതിനുവളരെ താല്പര്യമുണ്ടു്. പക്ഷെ എന്റെ വീട്ടുകാർ അനുകൂലികളല്ല.

ശിഷ്യൻ — സ്വാമി! ഒരു അമ്മ അവളുടെ മകനെ ഇവിടെ വരുവാൻ അനുവദിക്കാതിരിക്കുകയാണു്. അവൻ ഇവിടെ വരുന്നതു് മാതൃഹത്യയ്ക്കു തുല്യമാണെന്നു അവർ ശപഥം ചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ അവൻ എന്തുചെയ്യണം?

---

(2) താരകൻ ഭഗവാന്റെ ഒരു വാത്സല്യഭക്തനാണു്. ഇപ്പോൾ അവനു ഒരു പത്തിരുപതു വയസ്സു് മാത്രം പ്രായമേയുള്ളു. ഭഗവാനെ ദർശനംചെയ്യുന്നതും ഭഗവാനുമായി സഹവസിക്കുന്നതും അവന്റെ ഭാവിശ്രേയസ്സിനു ഹാനിയെ ചെയ്യുന്നതാണെന്നാണു് അവന്റെ രക്ഷിതാക്കന്മാരുടെ അഭിപ്രായം. അതിനാൽ അവനെക്കൊണ്ടു് ഒരു വിവാഹംകഴിപ്പിച്ചു്, കൽക്കത്തായിലെ ബോഡസാറിൽ ഒരു വീടു് വാടകയ്ക്കുവാങ്ങി ഇപ്പോൾ താരകനെ ആ വീട്ടിൽ താമസിപ്പിച്ചിരിക്കയാണു്. താരകന്റെകൂടെയുണ്ടായിരിക്കുന്ന ആൾ കേവലം തന്റേതന്നപ്രധാനിയായ ഒരുവനാണു്. ധർമ്മത്തേയും ഭഗവാനേയും സംബന്ധിച്ചു വളരെ അനുകൂലമായ ഒരഭിപ്രായമുള്ള ആളുമല്ല. ഭഗവാൻ ക്ഷേത്രം ചുറിനോക്കുവാൻ ആവശ്യപ്പെട്ടതിന്റെ കാരണം അറിയാമല്ലോ.

ഭഗവാൻ—അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്ന അമ്മ അമ്മയേയല്ല. അവർ ഒരു വെറും അവിദ്യാപ്രതിമമാത്രം. ഒരുവന്റെ ഈശ്വരാനുഗമനത്തിനു തടസ്സമായി നില്ക്കുന്ന അമ്മയെ നിഷേധിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ഒരു പാപവും വരാനില്ല. ഈശ്വരനുവേണ്ടിഗുരുക്കന്മാരുടെ വാക്കുകളെ നിഷേധിക്കുന്നതിൽ തെറ്റില്ല. ഭരതൻ, ശ്രീരാമചന്ദ്രനുവേണ്ടി കൈകേയുടെ വാക്കുകളെ നിഷേധിച്ചില്ലെ? തങ്ങളുടെ ഭർത്താക്കന്മാരുടെ വാക്കുകളെ വിഗണിച്ചു ഗോപസ്ത്രീകൾ ശ്രീകൃഷ്ണസന്നിധിയെ പ്രാപിച്ചില്ലെ; ഈശ്വരനെ പ്രമാണമാക്കി പ്രഹ്ലാദൻ പിതാവായ ഹിരണ്യകശിപുവിനെ അനാദരിച്ചില്ലെ; ബാലി ഈശ്വരപ്രീത്യർത്ഥം ശുക്രാചാര്യരുടെ വാക്കുകളെ നിരസിച്ചില്ലെ; രാവണനു വിരോധമായി വിഭീഷണൻ ശ്രീരാമചന്ദ്രനെ സേവിച്ചില്ലെ. എന്നാൽ ഈശ്വരനെ പ്രാപിക്കുന്നതിനു നിങ്ങൾ ചെയ്യുന്ന ശ്രമത്തിൽ പ്രതിബന്ധമായി നില്ക്കുന്ന ഗുരുവാക്യങ്ങളെ മാത്രമേ നിഷേധിക്കുവാൻ പാടുള്ളൂ. ബാക്കിയുള്ള എല്ലാ സംഗതിയിലും അവരെ അനുസരിക്കുകതന്നെ വേണം.

(ഞാൻ നിന്റെ കയ്യൊന്നു കാണട്ടെ' എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ഭഗവാൻ താരകന്റെ കൈപിടിച്ചു, കുറച്ചുനേരം തുക്കിനോക്കുന്നതുപോലെ കയ്യിലിട്ടു തട്ടിനോക്കിയശേഷം)

ഭഗവാൻ തുടർന്നുപറയുന്നു—കുറച്ചൊരുവക്രതകിടപ്പുണ്ടു. പക്ഷെ അതുപൊയ്പ്പോകും. ഈശ്വരനെ പ്രാർത്ഥിക്കുക. ഇടയ്ക്കിടക്കെല്ലാം ഇവിടെ വരികയും വേണം എന്നാൽ ശരിപ്പെടാനുള്ളതെയുള്ളൂ. നീയാണൊ ബോബസാറിൽ വീട്ടുവാടകയ്ക്കെടുത്തിരിക്കുന്നതു?

താരകൻ—അല്ല, അവരാണു വാടകയ്ക്കുവാങ്ങിയിരിക്കുന്നതു.

ഭഗവാൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു) അവരോ നീയോ. ആരായാലും പുലിയെപേടിച്ചതന്നെഅല്ലെ?

(താരകൻ യാത്രപറഞ്ഞുപിരിഞ്ഞു. അതിനുശേഷവും ഭഗവാൻ അവനെപ്പറ്റിത്തന്നെ ആലോചിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണു്. കുറേനേരം ഇങ്ങിനെ ഇരുന്നശേഷം മാണിയോടായി ‘ഞാൻ അവനെപ്പറ്റി ഇത്രവളരെ വിചാരപ്പെടുവാൻ കാരണമെന്താണു്?’ എന്നുചോദിച്ചു. മണി അതിനു ഒരു സമാധാനവും പറഞ്ഞില്ല. ഭഗവാൻ, സമാധാനം പറയുവാനായി വീണ്ടും തിരക്കിയെങ്കിലും, അപ്പോഴത്തെ മോഹിനീമോഹനന്റെഭാഗ്യവശം ഭഗവാനെ നമസ്കരിച്ചു ഒരു അകലേക്കു മാറിനിന്നു.)

ഭഗവാൻ—അകാലത്തു അസാധാരണമായി മരിച്ചാൽത്രീതമായിത്തീരും. മനസ്സിലായൊ. ഇതു നല്ലപോലെ ഓർമ്മയിരുന്നോട്ടെ. മനസ്സിനെ നിയന്ത്രിക്കണം. ഇതൊക്കെ കണ്ടിട്ടും അനുഭവിച്ചിട്ടും ഇങ്ങിനെയാണൊ പഠിച്ചതു്?

(അല്പസംഭാഷണത്തിനുശേഷം അവർ പോകുവാൻ പുറപ്പെട്ടു. ഭഗവാനെ സാഷ്ടാംഗനമസ്കാരം ചെയ്തശേഷം അസാധു ഭഗവാനോടു വളരെ മന്ദസ്വരത്തിൽ എന്തൊക്കെയൊ സങ്കടങ്ങൾ ഉണർത്തിച്ചു. അതിനു മറുപടിയായി)

ഭഗവാൻ—അതുകൊണ്ടു നിനക്കു ഇവിടെതാമസിക്കണം അല്ലെ.

സാധു—അടിയനു മാതാവുമൊന്നിച്ചു കുറേക്കാലം ഇവിടെ താമസിച്ചാൽകൊള്ളാമെന്നു വലുതായ ആഗ്രഹമുണ്ടു്. അവിടുന്നനുവദിക്കണം.

ഭഗവാൻ—അതിനുതരക്കേടില്ല. പക്ഷെ എനിക്കു പോടയാകുന്നു. നീ ആത്മഹത്യക്കൊ മറ്റൊപുറപ്പെട്ടേക്കുമൊ പോരെങ്കിൽ ഇവിടെ ഗംഗാനദിയുംഅടുത്തുതന്നെയില്ലെ

* * * *

3

ബാലരാമന്റെ ഗൃഹം.

1885 മാർച്ച് 11 നു

ബുധനാഴ്ച.

(ഇന്നുകാലത്ത് പത്തുമണിക്കു ഭഗവാൻ ബാലരാമന്റെ ഗൃഹത്തിൽ എത്തിയിരിക്കുന്നു. ബാലരാമൻ ഒരു വലിയ ഭക്തനാണു. ഭഗവാൻ ഭക്ഷണാനന്തരം വിശ്രമിക്കുകയാണ്.)

* * * *

അവതാരം.

ഭഗവാൻ—(ഗിരീശനോടു്) നീ ആ സംഗതിയെപ്പറ്റി നരേന്ദ്രനുമായി ഒന്നു സംസാരിച്ചുനോക്കൂ. അവന്റെ വാദം എന്താണെന്നറിയാമല്ലോ.

ഗിരീശൻ—നരേന്ദ്രന്റെ വാദം ഇങ്ങിനെയാകുന്നു. "ഈശ്വരൻ സമഷ്ടിസ്വരൂപനാകുന്നു. നാം കാണുന്നതും കേൾക്കുന്നതുമായ സച്ചിദാനന്ദങ്ങളും ഒട്ടൊഴിയാതെ ഈശ്വരന്റെ ഭാഗമാണു്. ഈശ്വരന്റെ അംശമാണു് എന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ. അവ ഈശ്വരൻ തന്നെയാണെന്നു പറയുന്നതു് അതിലും അബദ്ധം. സമഷ്ടിയെ വ്യഷ്ടിരൂപേണ അറിയപ്പെടുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല." ഇതാണു നരേന്ദ്രന്റെ സിദ്ധാന്തം.

ഭഗവാൻ—ഈശ്വരൻ സമഷ്ടിസ്വരൂപനാണെന്നുള്ള കാര്യം തർക്കമറ്റതുതന്നെ. എന്നാൽ സച്ഛക്തരൂപം കൂടിയാകുന്നു. ചൈതന്യം പ്രേമാർദ്രമായി മനുഷ്യാകൃതിയെ സ്വീകരിച്ചു സാധാരണ ജനങ്ങളുടെ കൂടെ ജീവിക്കുന്നു എന്നു് ഈശ്വരനു നിശ്ചയിക്കുവാൻ വയ്യായ്കയൊന്നും ഇല്ല. അതിനാൽ ഈശ്വരാവതാരം അവസ്തുവാണെന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ. എന്നാൽ വാക്കുകൊണ്ടു് ഈശ്വരനെ വേണ്ടപോലെ വിവരിക്കുവാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നുള്ളതും ശരിതന്നെ. അതു ദൈവികചക്ഷുസ്സിനാൽ കണ്ടറിയപ്പെടേണ്ട ഒരു പരമാർത്ഥമാണു്. ആ പരമാർത്ഥ

ത്തെ ശരിയായി അറിയണമെങ്കിൽ ഈശ്വരനെ നേരിട്ട് കാണുകതന്നെ വേണം. ഉപമകൊണ്ടും ഉദാഹരണംകൊണ്ടും വളരെ അവ്യക്തമായി മാത്രമേ ഈ സംഗതിയെ ഗ്രഹിക്കുവാനും വിവരിക്കുവാനും സാധിക്കുകയുള്ളൂ. ഒരാൾ ചെന്നു പശുവിന്റെ കൊമ്പു പിടിക്കുന്നു, അല്ലെങ്കിൽകാൽ പിടിക്കുന്നു, അല്ലെങ്കിൽ വാൽ പിടിക്കുന്നു, അല്ലെങ്കിൽ അകിട് പിടിക്കുന്നു എന്നിരിക്കട്ടെ. ഈ പ്രവൃത്തി, എങ്ങിനെയായാലും, പശുവിനെ പിടിക്കുന്നതിനു സമംതന്നെ. പക്ഷെ നമുക്കു പശുവിനെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം പ്രധാനമായ സംഗതി പാലാണ്. അതു അതിന്റെ അകിടിൽനിന്നാണു കിട്ടുന്നതും. അതുകൊണ്ട് ഈശ്വരന്റെ പ്രേമമാകുന്ന പാൽ അവതാരപുരുഷന്മാരിൽകൂടെയാണു പ്രവഹിക്കുന്നത്.

ഗിരീശൻ — "ഈശ്വരനെ അറിയുവാൻ അതെക്കൊണ്ടു സാധിക്കും. നമ്മുടെ ഈ ചെറിയതും നിസ്സാരവുമായ തലച്ചോറിനുള്ളിൽ മഹത്തായ ഈശ്വരകാര്യത്തെ എങ്ങിനെ അടക്കിവെയ്ക്കും. ഈശ്വരൻ സമഷ്ടിസ്വരൂപനല്ലേ?" എന്നാണു നരേന്ദ്രന്റെ ചോദ്യം.

ഭഗവാൻ — (ഗിരീശനോടായി) അതു ശരിതന്നെയാണ്. ഈശ്വരനെ അറിയുവാൻ, അതെക്കൊണ്ടു സാധിക്കും! നമുക്കു ഈശ്വരനെ പൂർണ്ണമായി അറിയുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. അങ്ങിനെ പൂർണ്ണമായി അറിയേണ്ട അവശ്യവുമില്ല. നമുക്ക് ഈശ്വരനെ കാണുവാൻ സാധിക്കുമോ, ഈശ്വരൻ മാത്രം സത്യമെന്നു അറിയുവാൻ സാധിക്കുമോ, എന്നാൽ അതു മാത്രം മതി. നമുക്ക് ഈശ്വരാവതാരത്തെ കാണുവാൻ സാധിച്ചാൽ മാത്രം മതി. ഒരാൾ ഗംഗാതീരത്തിൽചെന്നു ഗംഗാസ്നാനം ചെയ്യുന്നു എന്നിരിക്കട്ടെ. അവൻ "ഞാൻ ഗംഗാസ്നാനം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്" എന്നു അഭിമാനിക്കുന്നു. ആ അഭിമാനത്തിനു അതുമാത്രം മതിതാനും. അല്ലാതെ (ഗംഗയുടെ ഉത്ഭവസ്ഥാനമായ ഹരിദ്വാരത്തിൽനിന്നു (അവസാനസ്ഥാനമായ) ഗംഗാസാഗരംവരെ നടന്നു സ്നാനം ചെയ്യേണ്ട ആവശ്യമില്ല. (എല്ലാവരും ചിരി

ക്കുന്നു.) ഒരാൾ നിങ്ങളുടെ കാൽ തൊട്ടാൽ അതു നിങ്ങളെ തൊട്ടതിനു തുല്യമല്ലെ. ഒരാൾ സമുദ്രതീരത്തിൽചെന്നു സമുദ്രജലം തൊടുന്നതു് ആയാൾ സമുദ്രസ്പർശം ചെയ്യുന്നതിനു തുല്യമാകുന്നില്ലെ. അഗ്നി സകല വസ്തുക്കളിലും ഉണ്ടു്. പക്ഷെ അതു് അവികാരാവസ്ഥയിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു എന്നേയുള്ളു. വിറകിൽ കിടക്കുന്നതും ഈ അവികാരാവസ്ഥയിൽ ഇരിക്കുന്ന അഗ്നിതന്നെയാണു്. പക്ഷെ കുറേ അധികം മാത്രയിൽ ഉണ്ടെന്നേയുള്ളു.

ഗിരീശൻ (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) എന്റെ കായ്യം പറകയാണെങ്കിൽ, എനിക്കു് ആ അഗ്നി മാത്രമേ ആവശ്യമുള്ളു. അതുകൊണ്ടു് ആ അഗ്നി എവിടെ കിട്ടും എന്നു മാത്രമാണു് എന്റെ അന്വേഷണം.

ഭഗവാൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) നല്ലതുതന്നെ. വിറകിൽ മറഞ്ഞുള്ള വസ്തുക്കളെ അപേക്ഷിച്ചു്, അഗ്നി, തുകയിൽ കൂടുതലായിത്തന്നെയുണ്ടല്ലോ. അതുകൊണ്ടു നീ ഈശ്വരനെയാണു് അന്വേഷിക്കുന്നതെങ്കിൽ മനുഷ്യനിൽതന്നെ നോക്കണം അന്വേഷിക്കുവാൻ. ഈശ്വരചൈതന്യം മറ്റെല്ലാ വസ്തുക്കളിലും ഉള്ളതിനെക്കാളും അധികമായുള്ളതു മനുഷ്യനിലാകുന്നതുകൊണ്ടു്, വഴിഞ്ഞു തുളുമ്പുന്ന ഈശ്വരഭക്തിയുള്ള ഒരു മനുഷ്യനെ, ഈശ്വരനെ സ്വാത്മനാ അഗ്രഹിക്കുന്ന ഒരു മനുഷ്യനെ, ഈശ്വരപ്രേമംകൊണ്ടു മദോന്മത്തനായിരിക്കുന്ന ഒരു മനുഷ്യനെയും നിങ്ങൾ തേടി നോക്കണം. അങ്ങിനെയുള്ള അവതന്നെയാണു് അവതാരം. (മാണിയോടായി) ഈശ്വരശക്തി എല്ലാറ്റിലും ഉണ്ടു്. പക്ഷെ ഓരോന്നിലും ഉള്ള ഈ ഈശ്വരശക്തിക്കു് പ്പുറകുറവുണ്ടെന്നേയുള്ളു. അവതാരപുരുഷനിലാണു് ഈ ശക്തി മറ്റെല്ലാ വസ്തുക്കളേയും അപേക്ഷിച്ചു് അധികമായിട്ടുള്ളതു്.

ഗിരീശൻ—വാക്കിനും വിചാരത്തിനും ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും അവിഷയമാണു്, മനസ്സിനും ബുദ്ധിക്കും അതീതമാണു് ഈശ്വരൻ എന്നു നരേന്ദ്രൻ സിദ്ധാന്തിക്കുന്നു.

ഭഗവാൻ—ഇതു തീരെ ശരിയെന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ. സാധാരണ ലൌകികമനസ്സിനു് ഈശ്വരൻ അവിഷയം തന്നെയാണെന്നുള്ളതിൽ തർക്കമില്ല എന്നാൽ ശുദ്ധമനസ്സിനു് ഈശ്വരൻ വിഷയംതന്നെയാകുന്നു. ശുദ്ധമനസ്സുതന്നെയാണു ശുദ്ധബുദ്ധിയും. അതുതന്നെയാണു ശുദ്ധാത്മാവും. പരിമിതമായ ബുദ്ധികൊണ്ടോ, ബദ്ധമായി, ശിഥിലീകൃതമായിരിക്കുന്ന മനസ്സുകൊണ്ടോ ഈശ്വരനെ അറിയുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. എന്നാൽ മനസ്സിന്റെ ഈ ഐന്ദ്രിയലോലുപത്വം സംസ്കാരംകൊണ്ടു് ഇല്ലായ്മചെയ്തു ലൌകികപ്രതിപത്തികളിൽനിന്നു് അതിനെ നിവർത്തിച്ചു വീണ്ടും ശുദ്ധമായ ആത്മാവോടുകൂടിയോജിപ്പിക്കാം. ഇങ്ങിനെയാണു പൂർവ്വകാലങ്ങളിൽ ഋഷികൾ ഈശ്വരാനുഭൂതി സമ്പാദിച്ചിട്ടുള്ളതു്. അവ്യവസ്ഥിതമായി യാതൊരു നിയമത്തിനും അധീനമാകാതെ സർവ്വവ്യാപകമായിനില്ക്കുന്ന ചൈതന്യം യാതൊന്നോ അതായിരിക്കുന്ന ഈശ്വരനെ അവർ, അവരുടെ മനസ്സിനെ ഐന്ദ്രിയബന്ധങ്ങളിൽനിന്നു വിമുക്തമാക്കി, ശുദ്ധമാക്കി ചെയ്യപ്പെട്ട മനസ്സിനാൽ അനുഭവിച്ചു. അതുതന്നെയാണു് ആത്മാവെന്നും അവർ അങ്ങിനെ അനുഭവിച്ചറിഞ്ഞു.

ഗിരീശൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) നരേന്ദ്രൻ വാദത്തിൽ തോല്പിക്കയാണു ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്.

ഭഗവാൻ—അങ്ങിനെയാണോ. ഗിരീശലോചനനു അവതാരസംഗതിയിൽ വഹിയ വിശ്വാസമാണു്. ആ വിശ്വാസം പാറപോലെ വളരെ കഠിനവുമാകുന്നു. അങ്ങിനെയുള്ള വിശ്വാസത്തെ ഇളക്കുന്നതു നന്നല്ല' എന്നാണെല്ലോ അവൻഇവിടെപറഞ്ഞതു്.

ഗിരീശൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു) ഭഗവാനെ! നാമൊക്കെ ഇവിടെ ഓരോന്നു സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയല്ലെ. അങ്ങോട്ടൊന്നു നോക്കണം. മാണിയുടെ ഇരുത്തം. വല്ലശബ്ദവുമുണ്ടോ എന്താണാവോ മൂപ്പരുടെ ആലോചന. അവിടുന്നു അതൊന്നു പറഞ്ഞുതരണം.

ഭഗവാൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) ഈ അഞ്ചുസംഗതികൾ നിങ്ങൾ എപ്പോഴും സൂക്ഷിച്ചോളിൻ!

(1) ഒരുപാട് സംസാരിക്കുന്നവർ.
(2) ഹൃദയം തുറന്നു സംസാരിക്കാത്തവർ.
(3) ഭക്തിയെ പുറമെ കൊട്ടിഘോഷിക്കുന്നവർ.
(4) വലിയമുട്ടുപടം ധരിച്ച സ്ത്രീകൾ.
(5) പായലും പാറും നിറഞ്ഞകുളം. (1)

എന്നാൽ നമ്മുടെ മാണിക്യത്തിലൊന്നുംപെട്ട ഒരാളല്ല. അഴകും കൂട്ടുന്തോറും അലകുറയുമല്ലൊ. അവന്റെ മൂഢിപിവളരെ അസാധാരണമായതുകൊണ്ടായിരിക്കണം അവൻ അനക്കം കൂടാതെ മൌനംഭജിക്കുന്നത്. (ചിരിക്കുന്നു.)

നിരീശൻ—ആ പഴഞ്ചൊല്ല് ഒരിക്കൽകൂടെകേൾക്കണം സ്വാമി.

പുന്നിലാവൻ—ഹെഡ്മാസ്റ്ററുടെ നിലയിൽ മാണിക്യം ചെയ്യുന്ന ചില പ്രവൃത്തികളെപ്പറ്റി ഏതാനും കുട്ടികളുടെ രക്ഷിതാക്കന്മാർ അക്ഷേപം പറയുവാൻ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ചോട്ടനരേന്ദ്രൻ, ബാബുരാമൻ, നാരായണൻ, പാത്തു, പൂണ്ണൻ, തേജ്ചന്ദ്രൻ ഇവരെല്ലാം മാണിക്യത്തിന്റെ സ്കൂളിലെവിദ്യാർത്ഥികളാണ്. അവരെയെല്ലാം മാണിക്യമാണ് ഇവിടേയ്ക്കു പിടിച്ചുകൊണ്ടുവരുന്നതെന്നും അതുകൊണ്ട് അവരുടെ പഠിപ്പു മോശമായിപോകുന്നു എന്നും മറ്റുമാണ് അവരുടെ അക്ഷേപം. ഇതിനെല്ലാം അവർ മാണിക്യത്തെയാണ് കുറ്റപ്പെടുത്തുന്നത്.

ഭഗവാൻ—ഇവനെപ്പറ്റി പറയുന്ന ഈ അക്ഷേപങ്ങളെല്ലാം വിശ്വസിക്കുവാൻ ആരുണ്ടാകും!

(ഈ സമയത്തിൽ നാരായണൻ വന്ന് ഭഗവാനെ നമസ്കരിച്ചു. ഇവൻ ഒരു വിദ്യാർത്ഥിയാണ്. പതിനെട്ടുവയസ്സിലധികം പ്രായമില്ല. ഭഗവാന്റെ ഒരു പ്രിയശിഷ്യനാണ്.)

---

(1) ഇങ്ങിനെയുള്ള അഞ്ചു തരക്കാരുമായി അടുത്തു പെരുമാറുന്നതു അനർത്ഥകരമാകുന്നു എന്നു അർത്ഥംവരുന്ന ഒരു ചൊല്ലു പഴമൊഴിയുണ്ട്. അതിനെയാണ് സൂചിപ്പിക്കുന്നത്.

ഗിരീശൻ — (നാരായണനെ കണ്ടപ്പോൾ) അല്ല! നിയ്യും വന്നൊ. നിന്നെ അരറിയിച്ചു. അയ്യും മാണിയുടെ പണിത ന്നെയായിരിക്കും. അല്ലെ.

ഭഗവാൻ — ഛെ! അങ്ങിനെയൊന്നും പറയരുതു്. ഇപ്പോൾതന്നെ അവനെപ്പറ്റി ഓരോരുത്തർ ഓരോ ആക്ഷേപം പറയുന്നു എന്നല്ലെ കേട്ടതു്.

* * * *

ഒരു ശിഷ്യൻ — അവൻ (നാരായണൻ) ഇപ്പോൾ മുമ്പിലത്തെപ്പോലെ അത്ര ധാരാളമായി ഇവിടെ വരാറില്ലല്ലൊ.

ഭഗവാൻ — അതിലെന്താ അതിശയിക്കുവാനുള്ളതു്. ഒരുവന്നു് ആഹാരത്തെപ്പറ്റിയുള്ള ചിന്തയല്ലെ സർവ്വപ്രധാനം. മഹാകവി കാളിദാസൻകൂടെ അതിലല്ലെ കുഴങ്ങിയതു.

ബാലരാം — അവൻ ആനന്ദഗ്രഹയുടെ ഒരു വലിയ സ്നേഹിതനാണു്. അവർ രണ്ടാളുംകൂടി ചിലപ്പോഴെല്ലാം നടക്കാൻ പോകുന്നതു ഞാൻ കാണാറുണ്ടു്.

ഭഗവാൻ — ശവമ്മെണ്ടാപ്പീസിൽ എന്തോ ഉദ്യോഗമുള്ള അവരുടെ ഒരു സ്നേഹിതന്റെ വീട്ടിൽ അവർ ദിവസേന കൂടാറുണ്ടത്രെ. അവർ അവിടെ ബ്രഹ്മസമാജക്കാരുടെ മാതിരി ഭജനയോഗങ്ങൾ നടത്താറുണ്ടെന്നും കേട്ടു.

ബാലരാം — (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) ആനന്ദഗ്രഹൻ ഒരു വലിയ തണ്ടനാണെന്നാണു് ബ്രാഹ്മണരുടെ അഭിപ്രായം.

ഭഗവാൻ — അ ബ്രാഹ്മണർ പറയുന്നതൊന്നും നിങ്ങൾ വിശ്വസിക്കരുതു്. അവരുടെ മാതിരികളെല്ലാം നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂടെ. അവക്കു് ആരെല്ലാം ധാരാളം പണം കൊടുക്കുന്നുവൊ അവരെല്ലാം വളരെ യോഗ്യന്മാരാണെന്നും മറ്റുള്ളവരെല്ലാം വെറുംമണ്ടന്മാരാണെന്നുമാണു് അവരുടെ വിചാരം. (ചിരിക്കുന്നു)

(ഈ സമയത്തിൽ ഭഗവാന്റെ അവശ്യപ്രകാരം താരപാടൻ ഒരു പാട്ടുപാടി. ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ സഹചരന്മാരായ ഗോപാലന്മാരുടെ ഭക്തിയായിരുന്നു പാട്ടിലെ പ്രതിപാദ്യവിഷയം. അതുകേട്ടു് ഗിരീശനോടായി)

ഭഗവാൻ—എത്ര രസികൻ പാട്ട്! നീയ്യാണൊ ഇതുണ്ടാക്കിയത്?

ഒരു ശിഷ്യൻ—അതെ സ്വാമി! "ചൈതന്യലീല" എന്ന നാടകത്തിലെ എല്ലാ ഗാനങ്ങളും ഗിരീശന്റെകൃതിയാണ്.

ഭഗവാൻ—(ഗിരീശനോടായി) ഈ പാട്ട് വളരെ നന്നായിട്ടുണ്ട്. (താരപാടനോടായി) നിങ്ങൾക്ക് നിത്യനെപ്പറ്റിയുള്ള ഒരു പാട്ടുപാടാമൊ?

(താരപാടൻ, ചൈതന്യദേവന്റെ ശാസനാനുരൂപമായ ഭക്തിയെ നിത്യൻ ശിഷ്യന്മാക്കായി ഉപദേശിക്കുന്നതിനെ വിവരിക്കുന്ന ഒരു പാട്ടുപാടി. എല്ലാവരും മാണിയോട് ഒരു പാട്ടു പാടുവാൻ അവശ്യപ്പെടുന്നുണ്ട്. മാണി ഓരോ ഒഴികഴിവുകൾ പറഞ്ഞു പാടാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നതേയുള്ളു. അതുകണ്ട്)

ഗിരീശൻ (ഭഗവാനോടായി) ഞങ്ങളെല്ലാംകൂടി ശ്രമിച്ചിട്ടും മാണിയെക്കൊണ്ട് ഒരു പാട്ടുപാടിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നില്ല.

ഭഗവാൻ—പള്ളിക്കൂടത്തിൽ അവൻ എത്രവേണമെങ്കിലും പല്ലിളിച്ചോളും. ഈശ്വരനാമം കീർത്തിക്കുവാൻ മാത്രം ഈ ലജ്ജയൊക്കെ ചാടിക്കടക്കുവാനാണ് ആശ്ചര്യം!

(മാണി വിഷണ്ണനായിരിക്കുന്നു. സുരേശമിത്രൻ എന്ന ഭഗവാന്റെ മറ്റൊരു ശിഷ്യൻ അല്പം ദൂരത്തുമാറി ഇരിക്കുന്നതായി കണ്ട് ഭഗവാൻ വാത്സല്യത്തോടെ ഗിരീശനെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ട് അവനോടായി പറയുന്നു.)

ഭഗവാൻ—നീ മുമ്പു മൃഗീയജീവിതം നയിച്ചതിനെപ്പറ്റി പറയാറുണ്ടല്ലൊ. ഇതാ ഇവിടെ ഒരാൾ ഇരിക്കുന്നു. ഇവൻ ആ സംഗതിയിൽ നിന്നെക്കാൾ കേമനാണ്.

സുരേശൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) ഭഗവാനെ! അതു ശരിതന്നെയാണ്. ആ സംഗതിയിൽ അദ്ദേഹം എന്റെ ദാദാ (ജ്യേഷ്ഠസഹോദരൻ) തന്നെയാണ്.

ഗിരീശൻ—(ഭഗവാനോടായി) എന്റെ ചെറുപ്പകാലത്തു ഞാൻ വിദ്യാഭ്യാസത്തെപ്പറ്റി അതൊന്നും ശ്രദ്ധിച്ചിരുന്നില്ല.

എനിക്കും ജനങ്ങൾക്കും ഞാനൊരു വിദ്വാനാണെന്നും മറ്റും പറഞ്ഞു പുകഴ്ത്തുന്നതു് എന്തുകൊണ്ടാണു?

ഭഗവാൻ—മഹിമചക്രവർത്തി ഒരുപാടു് വൈദികഗ്രന്ഥങ്ങളെല്ലാം വായിച്ചിട്ടുള്ള ആളാണു് (മാണിയോടായി) അങ്ങിനെയല്ലെ മാണി!

മാണി—അതെ സ്വാമി!

ഗിരീശൻ—എന്താ സ്വാമി! അവിടുന്നരുളിച്ചെയ്യുന്നതു്? അതാണൊ പഠിപ്പു്.

ഭഗവാൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) എനിക്കു അതിനെപ്പറ്റിയുള്ള അഭിപ്രായം എന്താണെന്നറിയാമൊ? ശാസ്ത്രഗ്രന്ഥങ്ങളെല്ലാം ഈശ്വരങ്കലേയ്ക്കുള്ള മാർഗ്ഗത്തെക്കാണിക്കുന്നു. ഒരിക്കൽ ആ മാർഗ്ഗം മനസ്സിലായിക്കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെ പുസ്തകംകൊണ്ടുള്ള പ്രയോജനമെന്താ? പിന്നെ വേണ്ടതു് ഏകാന്തധ്യാനംകൊണ്ടു ഈശ്വരതത്വത്തെ അനുഭവപ്പെട്ടുത്തുകയാണു്. ഉദാഹരണത്തിനു് ഞാൻ ഒരു കഥ പറയാം. ഒരിക്കൽ ആ അളുടെ ഒരു സ്നേഹിതൻ ഏതാനും സാമാനങ്ങൾ അവശ്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടു ഒരു കത്തയച്ചു. കുറച്ചുദിവസം കഴിഞ്ഞശേഷം ആ അർത്ഥം അതിൽ പറഞ്ഞ സാമാനങ്ങൾ വാങ്ങുവാൻ പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ ആ കത്തു കണ്ടില്ല. അവൻ വളരെനേരം തിരഞ്ഞുനോക്കി. അവന്റെ വീട്ടുകാരും അവനുംകൂടി ആ വീട്ടിലെല്ലാം തിരച്ചിലായി. ഒടുവിൽ ഒരടുത്തുനിന്നു് ആ കത്തു കണ്ടുകിട്ടിയപ്പോൾ അവർക്കുണ്ടായ സന്തോഷം ഒന്നും പറയവഹിയാ. വളരെ സന്തോഷത്തോടുകൂടി അവൻ ആ കത്തു മുറുമ്പു വായിച്ചു. "അടിയന്തിരാവശ്യത്തിലേയ്ക്കു അഞ്ചുസേർ മിഠായി, ഒരുകുത്തു കോറമൽ, അമ്പതു ചെറുനാരങ്ങ" ഇത്രയും മനസ്സിലാക്കിയശേഷം ആ കത്തിനെ ദൂരത്തെറിഞ്ഞു് അവ വാങ്ങുവാനായി പോകുകയും ചെയ്തു. അങ്ങിനെയുള്ള കത്തു് എത്രകാലംവരെയാണു് അവശ്യമായിരിക്കുന്നതെന്നു നോക്കുക. അതിലെ വിവരം ധരിക്കുന്നതിരിക്കുന്നകാലത്തോളം മാത്രം. വിവരം ഗ്രഹിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ

പിന്നത്തെ ശ്രമം അതിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന സാമാനങ്ങളെ കരസ്ഥമാക്കുവാനായിരിക്കും.

അതുപോലെ ശാസ്ത്രഗ്രന്ഥങ്ങളെല്ലാം ഈശ്വരങ്കലേയ്ക്കുള്ള മാർഗ്ഗത്തെ ഉപദേശിക്കുക മാത്രമാണ് ചെയ്യുന്നത്. അതായത് ഈശ്വരനെ അറിയേണ്ടതിനുവേണ്ടി പരിശ്രമിക്കേണ്ട മാർഗ്ഗങ്ങൾ ഇന്നിന്നവയാണെന്ന് പറഞ്ഞുതരിക മാത്രമാണ് ചെയ്യുന്നത്. മാർഗ്ഗം അറിഞ്ഞുകഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെത്തെ ശ്രമം ആ മാർഗ്ഗത്തിൽകൂടെ പ്രാപ്യസ്ഥാനത്തു് എത്തുവാൻ ആയിരിക്കണം. വെറും ഗ്രന്ഥപാരായണംകൊണ്ടു മാത്രമുള്ള പ്രയോജനമെന്താ? പണ്ഡിതന്മാർക്ക് അനേകം സൂത്രങ്ങളും ശ്ലോകങ്ങളുമെല്ലാം ചൊല്ലുവാൻ കാണും. പക്ഷെ അങ്ങിനെ അവയെ വളവളാ പറഞ്ഞതുകൊണ്ടുമാത്രം കായ്മുണ്ടൊ! വൈദികഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന സംഗതികൾ എല്ലാം അനുഭവപ്പെട്ടുത്തുകയാണു് അവശ്യം. ഒരുവൻ ലോകത്തോടു് ബന്ധപ്പെട്ടുകിടക്കുന്നേടത്തോളംകാലം, അതായതു ഒരുവൻ മണ്ണും പെണ്ണും ആഗ്രഹിക്കുന്നേടത്തോളംകാലം വെറും പുസ്തകപാരായണംകൊണ്ടു് ജ്ഞാനമൊ മോക്ഷമൊ ലഭ്യമാകുന്നതല്ല. പഞ്ചാംഗത്തിൽ അധികപ്രമാണം ഗണിച്ചുചേർത്തിരിക്കുന്നതു കാണാറില്ലെ. ഇത്ര കൊല്ലം ഇത്ര പറവർഷമുണ്ടെന്നു് അതിൽ പറയുന്നു. നിങ്ങൾ ആ പഞ്ചാംഗമെടുത്തു പിഴിഞ്ഞുനോക്കുക. നിങ്ങൾക്കു എത്രതന്നെ അവശ്യമായിരുന്നാലും, എത്രതന്നെ ഞെക്കിയാലും അതിൽനിന്നു് ഒരുതുള്ളി വെള്ളംപോലും സിദ്ധിക്കുകയില്ല. (വല്ലാവതും ചിരിക്കുന്നു)

ഗിരീശൻ – (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) സ്വാമി! അവിടുന്നു് ഈ പറയുന്നതെന്താ? എന്തു് ഒരുതുള്ളി വെള്ളവും പഞ്ചാംഗത്തിൽനിന്നു കിട്ടില്ലെ?

ശേവാൻ – വിദ്വാൻ വലിയ വലിയ കായ്ങ്ങളെപ്പറ്റിയൊക്കെ ഒരുപാടെല്ലാം സംസാരിക്കും. പക്ഷെ ആ ഉന്നതസ്ഥാനത്തിൽനിന്നു് അവൻറെനോട്ടം എവിടെക്കാണെന്നറിയാമൊ? മണ്ണിലേയ്ക്കും പെണ്ണിലേയ്ക്കും. അതായതു അവൻറെ മന

സ്സ് സ്വാർത്ഥമായ ത്രപയിലും ഭോഗസുഖത്തിലും ആയിരിക്കും. കഴുകൻ ആകാശത്തിൽ വളരെ ഉയരെയല്ലെ പറക്കുന്നതു്. അതിന്റെ നോട്ടമോ? ഭൂമിയിൽ വല്ല മൃഗങ്ങളും ചത്തു കിടക്കുന്ന കുപ്പക്കഴിയിലേയ്ക്കാണു്. അതു ഉയരത്തിൽനിന്നും അവരുടെ നോട്ടം വ്യർത്ഥികെട്ട ശവക്കഴിലേയ്ക്കുതന്നെ. (ഗിരീശനോടായി) നരേന്ദ്രൻ ഒരു അസാധാരണമായ സാമർത്ഥ്യമുള്ള യുവാവാണു്. അവനു് എല്ലാറിലും ഉണ്ടു് വാസന. പാടാനറിയാം, ആടാനറിയാം, സംഗീതയന്ത്രങ്ങളെ പ്രയോഗിക്കുവാനറിയാം, എല്ലാ സംഗതികളെപ്പറ്റിയും ഒട്ടൊക്കെ ജ്ഞാനമുണ്ടു്, യാതൊരുതരം ലഹരിപദാർത്ഥങ്ങളും ഉപയോഗിക്കയില്ല. ഒരിക്കലും അസത്യജീവിതം നയിക്കയില്ല ഇവയെല്ലാം പുറമെ ഈ ശരീരമാത്രമാണു് സത്യമായിട്ടുള്ളതെന്നും, ഈ ലോകവും ലൌകികകാര്യങ്ങളുമെല്ലാം അസത്യമാണെന്നും, അതിനാൽ അവയോടു ബന്ധപ്പെടുവാൻ പാടില്ലെന്നും അവൻ അറിയുവാൻതുടങ്ങുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ അവനു് പല സൽസ്വഭാവങ്ങളുമുണ്ടു്. (മാണിയോടായി) എന്താ, നിന്റെ അഭിപ്രായം ഇങ്ങിനെതന്നെയല്ലെ?

മാണി—അതെ, അങ്ങിനെതന്നെ സ്വാമി! അവിടുന്നു് പറഞ്ഞപോലെതന്നെയാണു അവന്റെ അവസ്ഥ.

ഭഗവാൻ—(മാണിയോടു് പ്രത്യേകമായി) അവന്റെ (ഗിരീശന്റെ) ഈശ്വരഭക്തിയും വിശ്വാസവും നോക്കണം! കരിമ്പാറപോലെ ദൃഢമായിരിക്കുന്നു. ഇല്ലെ? * * * *

(നാരായണന്റെ അപേക്ഷ അനുസരിച്ചു ഭഗവാൻ ഒരു പാട്ടുപാടി. നേരം സന്ധ്യകഴിഞ്ഞു. ഭഗവാൻ ഇന്നുതന്നെ ഗിരീശന്റെ വീട്ടിൽ ചെല്ലണമെന്നു ഗിരീശർ അഭ്യർത്ഥിച്ചതനുസരിച്ചു് ഭഗവാൻ പുറപ്പാടായി. വഴിയിൽവെച്ചു് നരേന്ദ്രനെ കണ്ടു. ഭഗവാന്റെ ആഗമനം ശിഷ്യന്മാരും നരേന്ദ്രനുമറിഞ്ഞിച്ചു് ഗിരീശന്റെ വീട്ടിൽ എത്തിയ ഉടനെ ഗിരീശൻ ഭഗവാനെ ദണ്ഡനമസ്കാരം ചെയ്തു് പാദപാംസുക്കൾ അണിഞ്ഞു് പ്രത്യേകം സജ്ജമാക്കിയിരിക്കുന്ന സ്ഥലത്തു് ആനയിച്ചു ഭഗവാ

നും മറ്റെല്ലാവരും യഥോചിതം അസനസ്ഥരായശേഷം ഭഗവാൻ ഭാവത്തിൽ ലയിച്ചു. പിന്നെ കുറേ കഴിഞ്ഞു സ്വസ്ഥാനത്തെ പ്രാപിച്ചശേഷം)

ഭഗവാൻ—(ഗിരീശനോടായി) നിങ്ങൾ ആ സംഗതിയെപ്പറ്റി ഇംഗ്ലീഷിൽ ഒന്നു സംസാരിക്കുവിൻ. ഞാൻ കേൾക്കട്ടെ.

(അവർ സംസാരിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. പക്ഷെ ഇംഗ്ലീഷിലല്ല.)

നരേന്ദ്രൻ—ഈശ്വരൻ അപരിച്ഛിന്നനും അപരിമേദ്യനും സമഷ്ടിസ്വരൂപനുമാണ്. അങ്ങനെയിരിക്കുന്ന ഒരു അപ്രമേയവസ്തുവെ കേവലം പരിച്ഛിന്നമായ നമ്മുടെ ബുദ്ധികൊണ്ടു അറിയുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. ഈശ്വരൻ സച്ചിദാനന്ദവും ഉണ്ട്. അല്ലാതെ ഒരു പ്രത്യേകമനുഷ്യനിൽ മാത്രമെ ഈശ്വരനുള്ളൂ. അവൻ മാത്രമെ ഈശ്വരനെന്നോ അവതാരമാകുന്നുള്ളൂ' എന്നെല്ലാം പറയുന്നതു വെറും അബദ്ധമാണ്.

ഭഗവാൻ—(വാത്സല്യത്തോടെ) ഈ അഭിപ്രായത്തോടു ഞാനും നല്ലപോലെ യോജിക്കുന്നുണ്ട്. ഈശ്വരൻ എല്ലാവസ്തുക്കളിലും എല്ലാമനുഷ്യരിലും ഉണ്ട്. എന്നാൽ ഈ വസ്തുക്കളിൽ ഉള്ള ഈശ്വരചൈതന്യത്തിനു ഏറെക്കുറവുണ്ടെന്നേയുള്ളൂ. ചിലപ്പോൾ ചിലരിൽ പ്രതിഭാസമാനമായിരിക്കുന്ന ദിവ്യശക്തി ചിലരെ ഈശ്വരനിൽനിന്നു അകറ്റിനിർത്തുവാൻ ഉതകുന്നതായിത്തീരുന്നു. അപ്പോൾ അതിനെ അജ്ഞാനം അല്ലെങ്കിൽ അവിദ്യയെന്നു പറയുന്നതു. ആ ചൈതന്യം തന്നെ ഈശ്വരങ്കലേക്കു നയിക്കുമ്പോൾ അതിനെ ജ്ഞാനം അല്ലെങ്കിൽ വിദ്യയെന്നുപറയുന്നു. എന്നുമാത്രമല്ല, പ്രതിഭാസമാനമാകുന്ന ശക്തിതന്നെ ചിലരിൽ അധികമായും മറ്റുചിലരിൽ കുറവായും ഇരിക്കുന്നുണ്ട്. അതുകൊണ്ടാണു മനുഷ്യരെല്ലാം ഒരേപ്രകാരം അല്ലാതിരിക്കുന്നതു.

രാമൻ—ഈ കണ്ണുക്ഷോഭംകൊണ്ടെല്ലാമുള്ള പ്രയോജനം എന്താണ്?

ഭഗവാൻ—അല്ല. വെറും കണ്ണുക്കോഭമൊന്നുമല്ല. ഇതിലെല്ലാം വളരെ അർത്ഥമുണ്ട്.

ശിശിരൻ—(നരേന്ദ്രനോടായി) ഈശ്വരൻ മനുഷ്യശരീരമെടുത്തു അവതരിക്കുന്നില്ലെന്നു നിനക്കെങ്ങിനെ അറിയാം.

നരേന്ദ്രൻ—എപ്രകാരത്തിലായാലും ഈശ്വരനെ വാക്കുകളെക്കൊണ്ടോ മനസ്സുകൊണ്ടോ അറിയുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. നിശ്ചയംതന്നെ.

ഭഗവാൻ—ശരിയാണു്. ക്ലിപ്തമായി, പരിമേയമായിരിക്കുന്ന മനസ്സുകൊണ്ടു സാധിക്കയില്ല, നിശ്ചയംതന്നെ. എന്നാൽ സാധനകൊണ്ടും വിചാരംകൊണ്ടും ഐശ്വര്യമായ സദ്ഭാവത്തെ ഇല്ലായ്മചെയ്തിരിക്കുന്ന ശുദ്ധമനസ്സുകൊണ്ടു ഈശ്വരനെ അറിയുവാൻ സാധിക്കുകയും ചെയ്യും. അപ്പോൾ ആ ശുദ്ധമനസ്സുതന്നെയാണു ശുദ്ധബുദ്ധിയും അഥവാ തീരുന്നതു്. അതുതന്നെയാണു ശുദ്ധാത്മാവും. ഇങ്ങിനെയാണു ശുദ്ധിയും ശുദ്ധവും അപരിമേയവുമായ ആത്മാവിനെ അനുഭവപ്പെട്ടുവരുന്നതു്.

ശിശിരൻ—(നരേന്ദ്രനോടു) ഈശ്വരൻ അവതരിക്കാതിരിക്കുന്നപക്ഷം ഈവക സംശയങ്ങളെയെല്ലാം വ്യക്തമാക്കുവാനും ഈ വകസംശയങ്ങൾക്കു നിവൃത്തിവരുത്തുവാനും ആരുണ്ടാകയില്ലെന്നു നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടെ? യഥാർത്ഥമായജ്ഞാനം എന്താണു്, യഥാർത്ഥമായ ഭക്തി എന്താണു, എന്നെല്ലാം മനുഷ്യലോകത്തെ പഠിപ്പിക്കുവാനായി ഈശ്വരൻ മനുഷ്യരൂപം എടുക്കുന്നു. ഇതെല്ലാം പഠിപ്പിക്കുവാൻ ഈശ്വരനല്ലാതെ ആരുണ്ടു്!

നരേന്ദ്രൻ—അതെന്താ! ഈശ്വരൻ ഉള്ളിലിരുന്നുകൊണ്ടു ഇതെല്ലാം പഠിപ്പിക്കയില്ലെന്നു വരുമോ?

ഭഗവാൻ—(സ്നേഹത്തോടെ) അതങ്ങിനെതന്നെ. ഈശ്വരൻ അന്തരായണനായും പഠിപ്പിക്കും.

(തക്കം നരേന്ദ്രനും ഗിരീശനും തമ്മിലായി. ഇതുകൂട്ടരും ഹാമൽട്ടൻ ഹക്സ്ലി, സ്പെൻസർ, ടിൻഡാൽ മുതലായവരെ ഉദ്ധരിച്ചുകൊണ്ടു വാദിക്കുന്നു. വാദം മുറുകിവന്നപ്പോൾ)

ഭഗവാൻ - (മാണിക്യോടായി) എനിക്കിതൊന്നും ഇഷ്ടമാകുന്നില്ല. ഈശ്വരൻ തക്കത്തിനും അത് തമാണ്. മാത്രയുമല്ല, കാണപ്പെടുന്നതെല്ലാം ഈശ്വരനാണെന്നു ഞാൻ അറിയുന്നുണ്ട്. പിന്നെ ഇങ്ങിനെയെല്ലാം തക്കിച്ചതുകൊണ്ടുള്ള കായ്മ്പെന്താണു? **കാണപ്പെടുന്നതെല്ലാം ഈശ്വരനാണെന്നു ഞാൻ യഥാർത്ഥമായികാണുകതന്നെ ചെയ്യുന്നു.** ഈ കാണപ്പെടുന്നതെല്ലാമായി തീർന്നിരിക്കുന്നതു ഈശ്വരൻതന്നെയാകുന്നു. അതും ഇതും തമ്മിൽ അന്യോന്യം വിരോധം. എന്നാൽ ഇങ്ങിനെ അന്യോന്യവിരുദ്ധങ്ങളായിരിക്കുന്ന അതും ഇതും ഈശ്വരൻതന്നെയാണ്. വിഭിന്നഭാഗങ്ങളാൽസംയോജിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായി കരുതുവാൻ പാടില്ലാതിരിക്കുന്നപരബ്രഹ്മത്തിൽ മനസ്സും ബുദ്ധിയും ലയിച്ചുപോകുന്നതായി ഒരു അവസ്ഥയുണ്ട്. ആ അവസ്ഥ സമാധിയിൽ അനുഭവപ്പെടും. നരേന്ദ്രനെ കാണുമ്പോഴെല്ലാം എന്റെ മനസ്സു സമാധിയിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു. സമാധിക്കുശേഷം എന്തെങ്കിലും സംസാരിക്കുവാനും സാധിക്കുന്നതിനു മുമ്പായി ചുരുങ്ങിയപക്ഷം രണ്ടു പടിയെങ്കിലും കഴോട്ടിറങ്ങിവരണം.

വിശിഷ്ടാദ്വൈതവാദം.

ഭഗവാൻതുടർന്നുപറയുന്നു—ശങ്കരാചാര്യർ അദ്വൈതവാദിയാണ്. വിശിഷ്ടാദ്വൈതവാദിയായ രാമനുജാചാര്യരുടെ സിദ്ധാന്തം ഒന്നു വേറെയാണ്.

നരേന്ദ്രൻ—ഭഗവാനെ! വിശിഷ്ടാദ്വൈതവാദം എന്നാലെന്താണ്.

ഭഗവാൻ—അതു രാമനുജന്റെ പക്ഷമാണ്. ലോകം, ആത്മാക്കൾ ഇവകളിൽനിന്നു ഭിന്നമായി ബ്രഹ്മത്തെ കരുതുവാൻപാ

ടില്ലെന്നാണ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സിദ്ധാന്തം. മൂന്നംകൂടിയൊന്ന്, ഒന്നുതന്നെ മൂന്നും, മൂന്നിൽതന്നെ ഒന്നും, ഒന്നിൽതന്നെ മൂന്നും. ഒരു ഫലം എടുത്തുനോക്കുക. തോട്ട്, മജ്ജ, വിത്ത് ഇങ്ങിനെ മൂന്നുഭാഗങ്ങൾ അതിനുണ്ടല്ലൊ. ഒരുവൻ ഈ ഫലത്തിന്റെ തത്ത്വം അറിയണമെന്നുഗ്രഹിക്കുന്നു എങ്കിൽ അവൻ അതിന്റെ മജ്ജമാത്രം എടുത്തു തൂക്കിനോക്കിയാൽ മതിയൊ. അതിന്റെ അകെയുള്ള ഘനം അറിയുവാൻ തോട്ടും മജ്ജയും വിത്തും മൂന്നുകൂടി തൂക്കിനോക്കുകതന്നെവേണം. എന്നാൽ അതിലെ പ്രധാനഭാഗം മജ്ജയാണെന്നും, വിത്തും തോട്ടും അപ്രധാനങ്ങളാണെന്നും നാം ധരിച്ചിരിക്കേണ്ടതുമാണ്. അതുപോലെതന്നെ, മജ്ജയാതൊരുവസ്തുവിനു ചേർന്നതാണൊ, ആ വസ്തുവിനുതന്നെ ചേർന്നതാണ് വിത്തും തോട്ടും എന്നു നമുക്കറിയാം. ആദ്യത്തെ പരിശോധനയിൽ നാം പറയുന്നതു് ഇതല്ല, ഇതല്ല' എന്നാണ്. അപ്പോൾ ബ്രഹ്മം ജീവാത്മാവുമല്ല, അപ്പോൾ ബ്രഹ്മം ലോകവുമല്ല. അപ്പോൾ ബ്രഹ്മം 'അസ്തി' എന്ന ഒരു യഥാർത്ഥാവസ്ഥമാത്രം. അതുമാത്രം സത്യം, മറ്റെല്ലാം മിഥ്യ. ഇതാണ് ഒന്നാമത്തെപടി. രണ്ടാമത്തെപടിയിൽ പ്രവേശിക്കുമ്പോൾ നാം കുറച്ചുകൂടെ അടുത്തുചെല്ലുന്നു. അപ്പോഴാണ മജ്ജയാതൊരു വസ്തുവിനു ചേർന്നതൊ അതേവസ്തുവിനുതന്നെ ചേർന്നതാണ് തോട്ടും വിത്തും എന്നറിയുന്നതു്. ബ്രഹ്മത്തെപ്പറ്റിയുള്ള നമ്മുടെ പ്രതിലോമമായ ബോധം യാതൊരു വസ്തുവിൽനിന്നുദ്ഭവിക്കുന്നുവൊ അതേവസ്തുവിൽനിന്നുതന്നെയാണ വ്യക്തിഗതമായ ആത്മാവിനേയും ലോകത്തേയും പറ്റിയുള്ള അനുലോമമായ ബോധവും ഉണ്ടാകുന്നതു്. നിത്യതയാതൊരുവസ്തുവെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നുവൊ അതേ വസ്തുവിൽനിന്നുതന്നെ ലീലയേയും നാം കണ്ടറിയേണ്ടതാണ്: അതുകൊണ്ടു ബ്രഹ്മം ജീവാത്മാവിനാലും ലോകത്താലും വിശേഷിക്കപ്പെട്ടതാണെന്നു രാമാനുജാചാര്യർ സിദ്ധാന്തിക്കുന്നു. ഇതാണ വിശിഷ്ടാദ്വൈതസിദ്ധാന്തം.

'അതു്' അല്ലെങ്കിൽ 'ഉണ്ടു്' അല്ലെങ്കിൽ 'സത്യം' എന്ന

തു ഒരു യഥാർത്ഥ അവസ്ഥയായി ഞാൻ എന്റെ കണ്ണിനു മുമ്പിൽ കാണുന്നുണ്ട്. പിന്നെ ഞാൻ യുക്തിവാദം ചെയ്യുന്നതെല്ലാം എന്തിനാണ്. ഈ കാണപ്പെടുന്നതെല്ലാം ബ്രഹ്മത്തിന്റെ വിജൃംഭണമാണെന്നു ഞാൻ യഥാർത്ഥത്തിൽ കാണുകതന്നെ ചെയ്യുന്നുണ്ട്. ജീവാത്മാവായി കാണപ്പെടുന്നതും ലോകമായി കാണപ്പെടുന്നതും എല്ലാം അതുതന്നെയാണു. ഈ പരമാർത്ഥത്തെ കാണുവാൻ ഒരുവനു ഉള്ളിൽ ചൈതന്യവിജൃംഭണം ഉണ്ടാകണം. ഇതല്ല. ഇതല്ല' എന്നിങ്ങനെ ഒരുവൻ എത്രകാലം വിചാരം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കണം എന്നാണ് ചോദിക്കുന്നതെങ്കിൽ, ഈശ്വരനെ ഒരു യഥാർത്ഥവസ്തുവായി എത്രകാലംവരെ കാണാതിരിക്കുന്നുവൊ അത്രകാലംവരെഎന്നാണുഅതിനുള്ള സമാധാനം. ഇതെല്ലാം ബ്രഹ്മമാണെന്നു ഞാൻ കണ്ടുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു' എന്നു ഒരുവൻ വെറുതെ വാക്കുകൾ കൊണ്ടു പറഞ്ഞാൽ മാത്രംപോര. അതുകൊണ്ടു ഒരു പ്രയോജനവും ഇല്ല. ഈശ്വരാനുഗ്രഹംകൊണ്ടു അന്തർജ്യോതിസ്സു പ്രകാശമായിത്തീരണം. അതാണു വേണ്ടതു. ഇങ്ങിനെ ആ ചൈതന്യം ജാജ്വല്യമാനമായിത്തീർന്നാൽഅതിനെതുടർന്നു സമാധിയും സിദ്ധിക്കും. ആ ഘട്ടത്തിൽ ഒരു ശരീരം ഉണ്ടെന്നുള്ള ബോധമേ സാധകനു ഉണ്ടായിരിക്കയില്ല. ലോകത്തോടുള്ള സംബന്ധവും അപ്പോൾ ഖണ്ഡിക്കപ്പെടുന്നു. ഈശ്വരകഥകളല്ലാതെ മറ്റൊന്നും കേൾക്കുവാൻ അവനു ഇഷ്ടമുണ്ടായിരിക്കയില്ല. മാത്രമല്ല, ലൌകികസംഗതികളെപറ്റിയുള്ള സംസാരം കേൾക്കുന്നതായാൽ അവനു വ്യസനശല്യം തോന്നുകകൂടിയും ചെയ്യുന്നതാണു. ഇങ്ങിനെ അന്തശ്ചൈതന്യം പ്രബുദ്ധമായിത്തീർന്നാൽ അടുത്തപടി ബ്രഹ്മാനുഭൂതിയാണു. **ചൈതന്യത്തിനു മാത്രമേ ചൈതന്യത്തെ അനുഭവപ്പെടുത്തുവാൻ സാധിക്കുകയുള്ളൂ.**

(ഇതോടുകൂടി തർക്കം അവസാനിച്ചു. ഭഗവാൻ തുടർന്നുപറയുന്നു.)

ഈശ്വരാവതാരം.

ബുദ്ധികൊണ്ടോ വിചാരംകൊണ്ടോ ഈശ്വരനെ അറിയുന്നതും, ഏകാന്തമായ ധ്യാനംകൊണ്ട് ഈശ്വരനെ അറിയുന്നതുംതമ്മിൽ വളരെ വലിയ വ്യത്യാസമുള്ളതായി ഞാൻകണ്ടിരിക്കുന്നു. ഈശ്വരാനുഗ്രഹംകൊണ്ടു ഈശ്വരനെപ്പറ്റിയുണ്ടാകുന്നഅറിവു് ഇവയ്ക്കുംപുറമേ മൂന്നാമതൊരുതരം, വേറെയാണു്. ഈശ്വരന്റെ കാരുണ്യാതിരേകംനിമിത്തം ഈശ്വരാവതാരമെന്നാൽ എന്താണെന്നു ഈശ്വരൻ നമ്മെ ഉദ്ബോധിപ്പിച്ചാൽ അപ്പോൾ വാദങ്ങളും വഴക്കുകളുമെല്ലാം ഉപേക്ഷിക്കാം. ആ അവസ്ഥയിൽ അവതാരമെന്താണെന്നു വ്യാഖ്യാനിക്കുവാനും വിവരിക്കുവാനും ആരുടേയും സഹായമോ സഹകരണമോ ഒന്നും ആവശ്യമായി വരികയുംഇല്ല. ഈ സംഗതി ഞാൻ കുറേക്കൂടെ വ്യക്തമാക്കിത്തരാം. ഒരാൾ ഒരുഇരുട്ടറയിൽ ഇരിക്കുന്നുഎന്നു വിചാരിക്കുക. അവൻ ഒരു തീപ്പെട്ടിക്കോൽ ഉരയ്ക്കുമ്പോൾ ആ അന്ധകാരമുറിയിൽ പെട്ടെന്നു വെളിച്ചം നിറയുകയായി. അപ്പോൾ അവനു സകലതും നല്ലപോലെ കാണാറാകുകയുംചെയ്യുന്നു. അതുപോലെ നമ്മുടെ മനസ്സിൽ ചൈതന്യമാകുന്ന ദീപത്തെ ജ്വലിപ്പിച്ചു അജ്ഞാനമാകുന്ന കൂരിരുളിനെ അകറ്റിയാൽ നമ്മുടെ സകലസംശയങ്ങളും തർക്കങ്ങളും തൽക്ഷണം അവസാനിക്കും. അല്ലാതെ ഇവരുടെ മാതിരിയുള്ള ഈ വാദപ്രതിവാദങ്ങൾകൊണ്ടെങ്ങും ഒരു പ്രയോജനവുംഉണ്ടാകുവാനില്ല.

നരേന്ദ്രൻ — ഭഗവാനെ! ഞാൻ മൂന്നുംനാലുംദിവസങ്ങൾ ഒന്നിച്ചു ഏകാകിയായിരുന്നു് കാളിമാതാവെ ധ്യാനിക്കാറുണ്ടു്. പക്ഷേ ഒരുകൊണ്ടോന്നും ഒരുഫലവും ഉണ്ടായിട്ടില്ല.

ഭഗവാൻ — എല്ലാം ക്രമേണഉണ്ടായിക്കൊള്ളും. ധൃതിപ്പെടൊല്ല. ബ്രഹ്മവും ദേവിയും രണ്ടും രണ്ടല്ല. നിരാകാരബ്രഹ്മത്തിന്റെ സാകാരഭാവം മാത്രമാണു് ദേവി. യാതൊരു ക്രിയയ്ക്കും വികാരത്തിനും വിഷയമല്ലാത്തതായി കരുതപ്പെട്ട

മ്പോൾ അതാണ് നിരാകാരബ്രഹ്മം എന്നു പറയപ്പെടുന്നതു്. അതിനെത്തന്നെ സൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരാദിപ്രപഞ്ചവ്യാപാരങ്ങളുടെ കർത്താവായി സകർമ്മിയായി കരുതുമ്പോൾ അതിനെത്തന്നെസാകാരഈശ്വരൻ, ദിവ്യമാതാവു് എന്നെല്ലാം പറയുന്നു. **വേദാന്തത്തിലെ ബ്രഹ്മം എന്നുപദം നീ ഏതൊരുവസ്തുവേ ഉദ്ദേശിച്ചു ഉപയോഗിക്കുന്നുവോ അതേവസ്തുവിനെത്തന്നെയാണു ഞാൻ മാതാവു് എന്നു പറയുന്നതു്.** തീയും അതിന്റെ ചൂടും ഒന്നായിരിക്കുന്നതുപോലെ സാകാരവും നിരാകാരവും ഒന്നുതന്നെയാകുന്നു. അതായതു് ഒന്നിനെ മറ്റൊന്നുകൂടാതെ ചിന്തിക്കുവാൻപാടിയാ. നിങ്ങൾ സാകാരത്തെ സമ്മതിക്കുമ്പോൾ നിരാകാരത്തെ സ്വീകരിക്കുകതന്നെ വേണം. നിങ്ങൾ നിരാകാരത്തെപ്പറ്റി സംസാരിക്കുകയാണെങ്കിൽ സാകാരത്തെ അംഗീകരിച്ചവനായിത്തന്നെ ഇരിക്കണം.

(നേരം അതിക്രമിച്ചു. ഗിരീശഭോഷ്ണു് തിയേറ്ററിനുപോകേണ്ട സമയമായി.)

ഗിരീശൻ—(ഭഗവാനോടായി) ഭഗവാനെ! അടിയനു് ഇവിടുത്തെ വിട്ടുപോകുവാനുള്ള സമയമായി. ജോലിക്കുപോകണം. അടിയൻ എത്ര നിർഭാഗ്യവാനായിരിക്കുന്നു.

ഭഗവാൻ—അതുസാരമില്ല. ഇരുകക്ഷികളേയും ഒരുപോലെ ഉപചരിക്കണം. അതാണു് വേണ്ടതു്. ജനകനെ കണ്ടില്ലെ. അവൻ ഇഹത്തേയും പരത്തേയും ഒന്നുപോലെ കരുതി.

ഗിരീശൻ—ഭഗവാനെ! ഈ തിയേറ്റർജോലി ഇനി എന്നെക്കൊണ്ടു് കഴികയില്ല. ചെറുപ്പംതൊട്ടു് വല്ലവരേയുംഏല്പിച്ചു് മേലിൽ സ്വസ്ഥമായിരിക്കണമെന്നാണു് ഞാൻ ഇപ്പോൾ ആഗ്രഹിക്കുന്നതു്.

ഭഗവാൻ—വേണ്ടേ വേണ്ട. ഇപ്പോൾതന്നെ എല്ലാം ശരിയായിരിക്കുന്നുണ്ടല്ലൊ. അങ്ങിനെയൊന്നും വിചാരിക്കേണ്ടകാര്യമില്ല. നീ പരോപകാരമല്ലെചെയ്യുന്നതു്.

(ഗിരീശൻ എഴുന്നേറ്റുയാത്രപറഞ്ഞു.)

നരേന്ദ്രൻ — (മെല്ലെ) അതാ ഗിരീശൻ നാടകത്തിനു പുറപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു. ഇതുവരെ 'ഈശ്വരനാണ്'-അവതാരമാണ്' അനയാണ്'-പൂനയാണ്' എന്നെല്ലാം പറയപ്പെട്ട അളിതാഇവിടെ കിടക്കുന്നു. നിമിഷമൊന്നേ കഴിഞ്ഞുള്ളു. അപ്പോഴേക്കുതന്നെ ഇത്രയ്ക്കുംവന്നു തൻകായ്യം.

* * * * *

(ഭഗവാൻ നരേന്ദ്രനെ വിളിച്ചുണർത്തിയിരുത്തി സാവധാനത്തിൽ പറയുന്നു.)

ഭഗവാൻ — നരേന്ദ്ര! കുഞ്ഞേ! ഈശ്വരനെപ്പറ്റി തർക്കിക്കുകയും വാദിയ്ക്കുകയുംചെയ്യുന്നവരാരും ഈശ്വരനെ കണ്ടവരല്ലകേട്ടോ. നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരുംകൂടി എന്തെല്ലാമാണ് പറയുന്നത്. ഇതൊന്നും എനിക്കിഷ്ടമല്ല. അനേകംപേരെ ക്ഷണിച്ചുവരുത്തി നടത്തുന്ന ഒരു സദ്യസ്ഥലത്തിലെ ശബ്ദം ഏതുവരെ ഉണ്ടായിരിക്കുമെന്നു നീ നോക്കീട്ടുണ്ടോ? ഉണ്ണാനിരിക്കുന്നതുവരെ. ഇലവെച്ച് വിളമ്പലെല്ലാം കഴിഞ്ഞാൽ ശബ്ദകോലാഹലം മിക്കവാറുംനിന്നു. പ്രഥമനെടുത്താൽ ശബ്ദംഇല്ലാതായികഴിഞ്ഞുഎന്നുതന്നെ പറയാം. ഒടുവിൽ തയിർ വന്നാലോ സ്വ-സ്വൂ എന്ന ശബ്ദംമാത്രം. സദ്യകഴിഞ്ഞാലോ പിന്നെ എല്ലാവരുംപോയി മലച്ചുകെട്ടി കിടന്നുറങ്ങുകയായി. ഈശ്വരനോടടുക്കുന്തോറും തർക്കത്തിനും വാദത്തിനുമുള്ള നിൻെറ വാസന കുറഞ്ഞുകുറഞ്ഞുവരും. ഈശ്വരനെ കണ്ടുകഴിഞ്ഞാൽ, ഈശ്വരനെ വാസ്തവത്തിൽഅനുഭവപ്പെട്ടുതീർന്നാൽ,പിന്നെ ഒരു ശബ്ദവുമില്ല. തർക്കവുമില്ല, വാദവുമില്ല. പിന്നെ ഉറക്കത്തിനുള്ള സമയമായി. അതാണ് സമാധിയിൽ ഉണ്ടാകുന്ന ആനന്ദാനുഭൂതി.

(ഇങ്ങിനെപറഞ്ഞുകൊണ്ട് ഭഗവാൻ നരേന്ദ്രനെ ലാളിക്കുന്നു. ഹരിഓം. ഹരിഓം. ഹരിഓം. ബ്രഹ്മം. എന്നുച്ചരിച്ചുകൊണ്ട് സമാധിയിൽ ലയിച്ചു.)

4

1885 ഏപ്രിൽ 6-ാംനു

കൽക്കത്ത—ദേവേന്ദ്രന്റെ ഗൃഹം.

ഉച്ചതിരിഞ്ഞു് 3 മണി.

(കൽക്കത്തായിൽ നൈമുറാസ്വാമി തെരുവിൽ, ഭഗവാന്റെ ഭക്തനായ ദേവേന്ദ്രനിരുന്ന ഒരുഗൃഹമുണ്ടു്. അവിടെ ഭഗവാൻ ചെല്ലുന്നുണ്ടെന്നുള്ള ദേവേന്ദ്രന്റെ അഭ്യർത്ഥനയനുസരിച്ചു് അവിടേയ്ക്കു പോകുവാനായി ഇപ്പോൾ ബാലരാമന്റെ വീട്ടിൽവന്നിരിക്കുകയാണു്.)

ഭഗവാൻ—(മാണിയോടായി) ഞാൻ മൂന്നുമണിക്കു എത്താമെന്നാണേ പറഞ്ഞിരുന്നതു്. അതുപോലെതന്നെ ഇതാ വന്നിരിക്കുന്നു. വല്ലാത്ത വൈഭവു്.

മാണി—(അതേ സ്വാമി! അവിടുന്നു വളരെബുദ്ധിമുട്ടിയിരിക്കണം.

ഭഗവാൻ—ഛോട്ടാനാരായണനേയും ബാബുരാമനേയുംകാണണമെന്നുവെച്ചാണു് ഞാൻ പുറപ്പെട്ടതു്. നീ എന്തേ ചൂണ്ണനെ വിളിക്കാത്തതു്?

മാണി—അവൻ ഒരുനാടകംകളിയാണു്. നാലാളുകൾകൂടുന്നേടത്തുവരാൻ ബഹുമടി. പോരെങ്കിൽ അവരെല്ലാംകേൾക്കെ അവിടുന്നവനെ സ്തുതിച്ചെങ്കിലോ എന്നഭയവും ഉണ്ടു്. എന്നാൽ അവന്റെ വീട്ടുകാർ അറിയുമല്ലോ. അതാണപ്പേടി.

ഭഗവാൻ—ശരിയാണു്. എന്നാൽ ഞാൻ അതിനിചെയ്തയില്ല. നീ അവനു് വേണ്ട ഉപദേശംകൊടുക്കുന്നുണ്ടെല്ലോ. അതുമതി.

മാണി—ഞാൻ അതുചെയ്യുന്നുണ്ടു്. ഞാൻ എന്റെസ്വമേധയാ ഉപദേശിക്കുകയാണു് എന്നൊന്നുംഅക്കും അക്ഷേപം പറയുവാനില്ല. വിദ്യാസാഗരന്റെ പുസ്തകത്തിൽതന്നെ ഈ

ശ്വരനെ ആത്മാത്മം സ്നേഹിക്കണമെന്നു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. അതിനെ അവർ പാഠ്യപുസ്തകമാക്കിയിരിക്കുന്നു. അതിനെത്തന്നെ ഞാൻ പറഞ്ഞുകൊടുക്കുന്നതേയുള്ളൂ. അതുകൊണ്ടു മറുള്ളവർ പരിഭവിക്കുകയാണെങ്കിൽ നിവൃത്തിയില്ല.

ഭഗവാൻ—അതെ. അവരുടെ പുസ്തകത്തിൽ അങ്ങിനെ പലസംഗതികളും ഉണ്ട്. പക്ഷേ എഴുതിയവക്കുതന്നെ അതിന്റെ സാരം എന്താണെന്നറിയുവാൻ സാധിച്ചിട്ടില്ലന്നേയുള്ളൂ. സാധുക്കളുമായുള്ള സംസർഗ്ഗംകൊണ്ടേ ഈവക സംഗതികൾ അറിയുവാൻ സാധിക്കുകയുള്ളൂ. ലോകത്തെ യഥാർത്ഥത്തിൽ ത്യജിച്ച സന്യാസിശ്രേഷ്ഠന്മാരുപദേശംചെയ്യുമ്പോൾ മാത്രമേ ജനങ്ങൾ വിലവെയ്ക്കുകയുള്ളൂ. അല്ലാതെ വെറും പാണ്ഡിത്യംകൊണ്ട് എഴുതുന്നതും പറയുന്നതുമെല്ലാം മനുഷ്യരുടെ മനസ്സിൽ കടക്കുകയില്ല. അട്ടെ പൂണ്ണന്റെ ആദ്ധ്യാത്മികസ്ഥിതിയെപ്പറ്റി നിനക്കുള്ള അഭിപ്രായമെന്താ. അവനു വല്ല ഭാവനാ (1) ഭ്രാന്തിയും ഉണ്ടാകുന്നുണ്ടോ? എന്താനിന്റെ അറിവു?

മാണി—എന്തൊ, പുറത്തേക്കു ഒന്നും കാണുന്നില്ല. ഇവിടുന്നുപറഞ്ഞ ആ ഉപമഞാൻ കുറിവസം അവനോട്ടു പറകയുണ്ടായി.

ഭഗവാൻ—ഏതു ഉപമ?

മാണി—അവിടുന്നു ഇന്നാൾപറഞ്ഞില്ലെ അന്നവെള്ളത്തിൽ ഇറങ്ങുന്നകഥ. ഒരുവലിയ തടാകത്തിൽ ആന ചെന്നിറങ്ങിയാൽ അതിലെ വെള്ളത്തിനു വലിയ ചലനമൊന്നും ഉണ്ടാകുന്നില്ല. എന്നാൽ ഒരു ചെറിയ കുഴിയിലാണു് ഇറങ്ങിയതെങ്കിൽ വെള്ളം കലങ്ങുകയായി, മറിയുകയായി, കരകവിഞ്ഞു് ഒഴുകുകയായി. അതുപോലെ ഒരുവികാസം കുറഞ്ഞ ഹൃദയത്തിൽ ഈശ്വരചൈതന്യപ്രവാഹമുണ്ടാകുമ്പോൾ അതിനെ നിയന്ത്രിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നില്ല. ഹൃദയംവിശാലമാണെ

(1) ഈശ്വരനെപ്പറ്റിയുള്ള ചിന്തയിൽ മനസ്സു ലയിക്കുമ്പോൾ ഉണ്ടാകുന്ന അവസ്ഥയ്ക്കാണു് ഭാവം എന്നപേരു്.

ങ്കിൽ ഒരു ഭാവഭേദവും ഉണ്ടാകുന്നതുമല്ല. ഈ ഉദാഹരണമാണ് ഞാൻ പറഞ്ഞതു്.

ഭഗവാൻ—അതെ, അവന്റെ സ്വഭാവം പുറത്തുകാണുന്നമാതിരിയുള്ളതല്ല. അവൻ ഒരു ജാതിവേറെയാണു്. അവന്റെ അന്യലക്ഷണങ്ങളും സംശയകരമായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. എന്താ അങ്ങിനെതന്നെയല്ലെ?

മാണി—അവന്റെ കണ്ണുകൾ വളരെ തീക്ഷ്ണവും പ്രധാനവുമായിരിക്കുന്നുണ്ടു്.

ഭഗവാൻ—വെറും തൈക്ഷ്ണ്യംമാത്രംപോര. ഈശ്വരപരമായ കണ്ണുകൾ വേറെയാണു്. അതിനുശേഷം (1) എങ്ങിനെയായിരിക്കുന്നുവെന്നു നീ അവനോടു ചോദിക്കുകയുണ്ടായോ?

മാണി—ഞങ്ങൾ അതിനെപറ്റിയും സംസാരിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഇടയിടെ നാലഞ്ചുദിവസമായി അവൻ എപ്പോഴെങ്കിലും ഈശ്വരനെസ്മരിക്കുകയോ ഈശ്വരനാമം ജപിക്കുകയോ ചെയ്യുമ്പോൾ അവന്റെ കണ്ണുകളിൽ നിന്നു അശ്രുപ്രവാഹമുണ്ടാകുന്നു എന്നും ദേഹം പുളകാങ്കിതമായിത്തീരുന്നു എന്നും അവൻ പറഞ്ഞു.

ഭഗവാൻ—എന്നാൽ എല്ലാം ശരിതന്നെ!

മാണി—എപ്പോഴും കാത്തുകൊണ്ടുനില്ക്കയാണു് അവനു് ജോലി.

ഭഗവാൻ—അതെ?

മാണി—അവനെ പൂണ്ണനു്. അവൻ വീട്ടിന്റെ പടിവാതുക്കൽ കാത്തുകൊണ്ടേനില്ക്കും. ഞങ്ങൾ ആരെയെങ്കിലും കണ്ടാൽ വേഗം ഓടിവന്നു തൊഴുതു് വേഗത്തിൽ അകത്തേക്കും കൊണ്ടിത്തന്നെപോകുകയും ചെയ്യും.

---

(1) അതിനുശേഷം=പൂണ്ണൻ ഭഗവാനെ വന്നു കാണുവാൻ തുടങ്ങിയതിനുശേഷം.

ഭഗവാൻ — ഹ! ഹ!! ഹ!!!

മാണി — ഇവൻ(2) ഒരു നല്ലകുട്ടിയാണു്. ഈശ്വരകഥകൾ കേൾക്കുവാൻ വളരെ വാസന.

ഭഗവാൻ — (വാത്സല്യത്തോടെ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്.) അതെ അവൻ മിടുക്കനാണു്. കണ്ണുകൾ കണ്ടില്ലെ. മാനിന്റെ കണ്ണുകളെപ്പോലെതന്നെ ഇരിക്കുന്നു.

(ഈ സമയത്തിൽ ആ കുട്ടി ഭഗവാന്റെ കാൽക്കൽ സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിച്ചു് പാദധൂളി അണിഞ്ഞശേഷം പാദസേവചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

ഭഗവാൻ — ഈയിടെ രാക്കാളിന്റെ താമസം അവന്റെ വീട്ടിൽ തന്നെയാണു്. അവന്നു് നല്ല സുഖമില്ലെന്നൊ, ഒരു കുരുവാണെന്നൊ മറ്റൊ പറയുന്നതുകേട്ടു. മാത്രമല്ല അവന്നു് ഒരു പുത്രനുണ്ടാകുവാനും അടുത്തിരിക്കുന്നുവത്രെ.

ഭഗവാൻ — (പാതുവിനോടായി) നീ നിന്റെ അച്ഛനോടു് എന്തേപറഞ്ഞതു്. (മാണിയോടായി) ഇവൻ ഇവിടെ വരുന്നതിനെ സംബന്ധിച്ചു് അച്ഛനുമായി വഴക്കുകൂടി എന്നു് പറയുന്നതുകേട്ടു. (വീണ്ടും പാതുവിനോടായി) നീ എന്തേപറഞ്ഞതു്? കേൾക്കട്ടെ.

പാതു — 'ശരിയാണു. ഞാൻ അവിടെ പോകുകതന്നെ ചെയ്യും. എന്താ അതു പാടില്ലാത്തതൊന്നാണൊ?' എന്നു ഞാൻ ചോദിച്ചു.

(ഭഗവാനും മാണിയും ചിരിക്കുന്നു) വേണ്ടിവന്നാൽ ഇതിലും അധികം പറയുവാനും ഞാൻ തയ്യാർ തന്നെയാണു്.

ഭഗവാൻ — (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്.) ഛെ! അതൊന്നും പാടില്ല. (മാണിയോടായി) എന്താ നിന്റെപക്ഷം. അവന്നു് അങ്ങിനെയൊക്കെ പറയാമൊ?

---

(2) ഇന്നു് മാണിയുടെ കൂടെ 12 വയസ്സു്, പ്രായമുള്ളൊരു വിദ്യാർത്ഥി വന്നിട്ടുണ്ടു്. അവനെപറ്റിയാണു് പറയുന്നതു്.

മാണി—അങ്ങിനെയെല്ലാം പറയുന്നതു് കുറേ കടുപ്പംതന്നെയാണെന്നാണു് എനിക്കും തോന്നുന്നതു.

ഭഗവാൻ—(വിനോദനോടായി) എന്താ നിനക്കു് നല്ലപോലെ സുഖമായില്ലെ? നീ ഇപ്പോൾ അവിടെപോകാറില്ലെ.

വിനോദൻ—ഞാൻ പോകേണമെന്നു് വിചാരിച്ചു. എന്റെ സുഖക്കേടു് ഇനിയും നല്ലപോലെ സുഖപ്പെട്ടിട്ടില്ല. അതു് അധികമായേയ്ക്കുമൊ എന്നു സംശയിച്ചാണു് പോകാതിരുന്നതു്.

ഭഗവാൻ—എന്നാൽ നീ എന്റെ കൂടെ അവിടെവാ. നല്ലകാറ്റു്. നിനക്കു വേഗം സുഖം കിട്ടും.

(ഈ സമയത്തിൽ ചോട്ടനരേന്ദ്രൻ വന്നു് ഭഗവാനെ കാൽ കഴുകിച്ചു് ഇരിക്കുന്നു.)

ഭഗവാൻ—(മാണിയോടായി) വലിയചൂടു്. അല്ലെമാണി?

മാണി—അതേസ്വാമി

ഭഗവാൻ—നീ ആ ചെറിയ വീട്ടിൽ എങ്ങിനെയാണു് കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നതു്. അവിടെ വലിയചൂടില്ലെ?

മാണി—ഉണ്ടു് സ്വാമി.

ഭഗവാൻ—നിന്റെ ഭാര്യക്കു് നല്ലസുഖവും ഇല്ലല്ലൊ. അവരെ തണുപ്പുള്ള സ്ഥലത്തിരുത്തണം.

മാണി—അതിനുവേണ്ട ഏർപ്പാടെല്ലാം ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്.

ഭഗവാൻ—നീ എന്തെ കഴിഞ്ഞ ഞായറാഴ്ച ദക്ഷിണേശ്വരത്തിലേയ്ക്കു് വരാതിരുന്നതു്?

മാണി—വീട്ടിൽ ഭാര്യയെ സൂക്ഷിക്കുവാൻ വേറെ ആരും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല.

(ഒരിക്കൽ ദക്ഷിണേശ്വരത്തുവെച്ചു് 'ഞാൻ നിന്റെ വീട്ടിലേയ്ക്കു വരണമെന്നു് കുറേക്കാലമായി വിചാരിക്കുന്നു'എന്നു് ഭഗവാൻ ദേവേന്ദ്രമിത്രനോടു് പറകയുണ്ടായി. ദേവേന്ദ്രമിത്രൻ ഭഗവാന്റെ ഒരു വലിയ ഭക്തനാണു്. അതുകേട്ടപ്പോൾ 'അടുത്ത ഞായറാഴ്ച സ്വാമി അങ്ങൊട്ടവരേണ'മെന്നു് അപേക്ഷിക്കുവാനായിട്ടാണു് ഞാൻ ഇന്നു് ഇവിടെ വന്നിരിക്കുന്നതു് എന്നാ

ണ് ദേവേന്ദ്രൻ മറുപടിപറഞ്ഞത്. ഭഗവാൻ സമ്മതിച്ചു. എങ്കിലും ഞാനോക്കണം! നിനക്ക് സമ്പാദ്യം വളരെ കുറച്ചേയുള്ളൂ. അധികം ആളുകളെ ഒന്നും ക്ഷണിക്കണ്ട. വണ്ടിക്കൂലിതന്നെ ഒരു നല്ലതുകയാകുമല്ലൊ' എന്നു നിശ്ചയിച്ചിരുന്നു. 'എന്റെ സമ്പാദ്യം ചെറുതായാൽ എന്താ. നൈ കൂടിച്ചല്ലെ കടം പിടിയ്ക്കുന്നത്' എന്ന സമാധാനം കേട്ടപ്പോൾ ഭഗവാൻ ചിരിക്കുകയാണ് ചെയ്തത്. മലയാളത്തിൽ 'കാണം വിറ്റും ഓണം ഉണ്ണണം' എന്നപോലെ ബങ്കാളഭാഷയിൽ 'കടം വാങ്ങിയും നൈ കൂട്ടണം' എന്ന ഒരു പഴഞ്ചൊല്ലുണ്ട്. അതിനെയാണു ദേവേന്ദ്രൻ ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ചത്.

ഭഗവാൻ പുറപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു. ദേവേന്ദ്രന്റെ വീട്ടിൽ എത്തിയുടനെ അദ്ദേഹം ഭഗവാനെ യഥായോഗ്യം സ്വീകരിച്ചു ഭഗവാനു ഇരിക്കുവാനായി പ്രത്യേകം സജ്ജമാക്കിയ ഒരു സ്ഥലത്തെയ്ക്കു പ്രവേശിപ്പിച്ചു. ദേവേന്ദ്ര! വലിയ സദ്യയ്ക്കുള്ള വട്ടങ്ങളൊന്നും ഒരുക്കണ്ട കുറച്ചുവല്ലതും ഉണ്ടാക്കിയാൽ മതി. എനിക്ക് ഇന്നു നല്ലസുഖമില്ല' എന്നാണു ഭഗവാൻ ദേവേന്ദ്രനോടു കുണാമതായി പറഞ്ഞത്. നേരം രാത്രി ഏഴ്മണിയായിരിക്കുന്നു. ചോട്ടനഭരതൻ, രാമൻ, മാണി, ഗിരീശൻ, ദേവേന്ദ്രൻ, ഉപേന്ദ്രൻ മുതലായ ഭക്തന്മാരുടെ മദ്ധ്യേ, ഭഗവാൻ ആസനസ്ഥനായിരിക്കുന്നു. ഭക്തന്മാരുടെ കൂട്ടത്തിൽ ഇരിക്കുന്ന ഒരു യുവശിഷ്യനെ നോക്കി ഭഗവാൻ സന്തോഷഭരിതനായി പറയുന്നു.)

ഭഗവാൻ—മനുഷ്യരെ ലോകത്തോടു ബന്ധിക്കുന്നതു മണ്ണ്, പെണ്ണ്, പണം എന്നിവകളാണു. ഈ മൂന്നു സംഗതിയിലും ഇവനു ലവലേശം ആഗ്രഹമില്ല. മനസ്സു ഇവയോടു ഒരിക്കലെങ്കിലും സംബന്ധിച്ചു കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെ അതിനെ അവിടെനിന്നു ഈശ്വരങ്കലേയ്ക്കു തിരിക്കുവാൻ വളരെ പ്രയാസമാണ്. ഇവനു ഒരുദർശനം കൂടെ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. (ആ ശിഷ്യനോടായി) എന്താ നീ കണ്ടതു, കേൾക്കട്ടെ.

ശിഷ്യൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) ഞാൻ ഒരു കുപ്പക്കുന്ന് കണ്ടു ചിലർ അതിന്മേൽ കയറിയിരുന്നു രസിക്കുന്നുണ്ട്. വേറെ ചിലർ അല്പം അകലെ മാറിനിന്ന് ഇവരെ നോക്കുന്നു. ഇതാണ ഞാൻ കണ്ടകാഴ്ച.

ഭഗവാൻ ഈശ്വരനെ വിസ്മരിച്ചു ലൌകികത്തിൽ മാത്രം ജീവിക്കുന്നവരുടെ സ്വഭാവമാണ അവൻ കണ്ടത്. അതുകൊണ്ട് ഇതെല്ലാം അവന്റെ മനസ്സിൽനിന്ന് ഒഴിഞ്ഞുപോകുന്നു എന്നറിയണം. മനസ്സു കാമിനീകാഞ്ചനത്തിൽ നിന്ന് രക്ഷപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെ അവനു എല്ലാമയാണ ഉള്ളത്. ഹാ! എന്തുശ്ചയ്യം! എനിയ്ക്കു ഇവയെ ഉപേക്ഷിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നതിനു മുമ്പായി ഞാൻ തന്നെ വളരെ കാലത്തേയ്ക്കു ജപവും ധ്യാനവും മറ്റും ചെയ്യേണ്ടതായി വന്നിട്ടുണ്ട്. ഇവന്റെ മനസ്സിൽനിന്നു ഇവ ഇത്രവേഗം വിട്ടുപോയതു് എങ്ങിനേയോ? കാമവിചാരം വിട്ടുമാറുകയെന്നുള്ളതു് അത്ര എളുപ്പമായ ഒരു സംഗതിയാണൊ! അറുമാസം കഴിഞ്ഞതിനു ശേഷവും എന്റെ മനസ്സിൽ അതിന്റെ ഒരു വികാരം ഉണ്ടാകുകയുണ്ടായി. അപ്പോൾ ഞാൻ മണ്ണിൽ ഒരു മരച്ചുവട്ടിൽ വീണുകിടന്നു കരഞ്ഞു "അമ്മെ! ഈവികാരം എന്നെ ബാധിക്കുകയാണെങ്കിൽ ഞാൻ ഒരു കത്തികൊണ്ട് എന്റെ കഴുത്തറുത്തുകളയും" എന്നു മാതാവിനോടു പ്രാർത്ഥിച്ചു. കാമിനീകാഞ്ചനം മനസ്സിൽ നിന്ന് വിട്ടുപോയാൽ അവശേഷിക്കുന്നതെന്താണ്? ബ്രഹ്മാനന്ദം! ബ്രഹ്മാനന്ദം മാത്രം അവശേഷിക്കുന്നു. ഇവിടെ വരാറില്ലെ അകുട്ടി, (1) അവന്റെമനസ്സു ചിലപ്പോൾ പണത്തെപ്പറ്റി ചിന്തിക്കാറുണ്ട്. അതു ഞാൻ അറിയാറുമുണ്ട്. എന്നാൽ അവകവിചാരമൊന്നും ഒരിക്കലും ഉണ്ടാകാത്തവരായും ഇവിടെ ചിലരുണ്ട്. ഇവരിൽ തന്നെ ചിലരാരും വിവാഹം കഴിയ്ക്കുകയുമില്ല.

---

(1) അകുട്ടി=ശോഷി. ഇദ്ദേഹം ഈകാലത്തു് വിദ്യാസാഗരന്റെ കോളേജിൽ മൂന്നാംക്ലാസിൽ പഠിക്കുന്ന ഒരു വിദ്യാർത്ഥിയാണു്.

കാമിനീകാഞ്ചനഭ്രാന്തി മനസ്സിൽനിന്നു നിശ്ശേഷം വിട്ടു പോകുന്നതിനു മുമ്പായി ഈശ്വരാവതാരത്തെ കണ്ടറിയുവാൻ വളരെ അധികം പ്രയാസമുണ്ട്. ഒരു ചുണ്ടങ്ങക്കച്ചവടക്കാരനോടു വഴിത്തിന്റെ വിലചോദിച്ചാൽ അവൻ പറയും ഞാൻ ഒമ്പതിടങ്ങഴി ചുണ്ടങ്ങതരാം. അതിലധികമായി ഒരൊറ്റക്കായ് പോലും തരാൻ മുതലില്ല' എന്നു്. ശൈശവം മുതല്ക്കു കാമിനീകാഞ്ചനത്തെ ത്യജിക്കുകയെന്നതു ഒരു അതിശയനീയമായ വിദ്യതന്നെയാണു. അതിനു ദീർഘായുസ്സും കുറച്ചുപേരെക്കൊണ്ടു മാത്രമേ സാധിക്കുകയുള്ളൂ. അല്പത്തവർ കൊത്തിയതുപോലെയാണു്. പൂജയ്ക്കു നിവേദിയ്ക്കുവാനും നന്നല്ല, അവനവന്നുതന്നെ തിന്നാനും കൊള്ളില്ല. ചിലർ ഒരുവനുകാമമെല്ലാംഅനേകം പാപങ്ങൾ ചെയ്തുകൊണ്ടു കഴിച്ചുകൂട്ടും. പിന്നെ വാല്പ്രായത്തിലാണു ഈശ്വരഭജനത്തിനു പുറപ്പാടു്. ഇതു് ഒന്നും ഇല്ലാത്തതിൽ ഭേദം എന്നേയുള്ളൂ. ഒരിക്കൽ മാലിക്കുടുംബത്തിലെ ഒരു സ്ത്രീ — വലിയ കുടുംബക്കാരിയാണു — ചോദ്രസ്ത്രീകൾക്കു മോക്ഷം കിട്ടുകയില്ല?' എന്നു എന്നോടു ചോദിക്കുകയുണ്ടായി. ചെറുപ്രായത്തിൽ അവർ തന്നെ പല ആഭാസകൃത്യങ്ങളും ചെയ്തിട്ടുണ്ടായിരിക്കണമെന്നാണു തോന്നുന്നതു്. അതുകൊണ്ടാണ് എന്നോടിങ്ങനെ ചോദിച്ചതു് ഞാൻ പറഞ്ഞു: കിട്ടും. എന്തുകൊണ്ടുകിട്ടില്ല! അവക്കും കിട്ടും മോക്ഷം. ഹൃദയാന്തർഭാഗത്തിൽ നിന്നു ഈശ്വരനുവേണ്ടി കരയുകയും, പിന്നെ അങ്ങിനെ ഒരിക്കലും ചെയ്യുകയില്ല' എന്നു സത്യം ചെയ്യുകയും ചെയ്താൽ അവക്കും കിട്ടും മോക്ഷം" ഈശ്വരനാമം വെറുതെ വാകൊണ്ടു ശബ്ദിച്ചാൽ മാത്രംപോര. നിന്റെ കണ്ണുനീർ യാതൊരു കാരണവശാലും കൂടാത്തതായിരിക്കുകയും വേണം.

(കീർത്തനം ആരംഭിച്ചു. ശ്രീകൃഷ്ണൻ പ്രത്യക്ഷനായ അവസരത്തിൽ വൃജത്തിലെ ഗോപവധൂടികൾക്കുണ്ടായ അവസ്ഥയെ വിവരിക്കുന്ന ഗാനം അവസാനിച്ചു. ശേഷൻ സമാധിയിൽ ലയിച്ചു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. വളരെനേരം ഈ നിലയിൽതന്നെ ഇരുന്നശേഷം സ്വസ്ഥാനത്തെ പ്രാപിക്കുവൻ തു

ടങ്ങി. സംസാരിക്കാമെന്നുള്ളാതെ ജാഗ്രതഭാവം നല്ലപോലെ വന്നു കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല.)

ഭഗവാൻ .....മാതാവെ! ദേവി! എന്നെ അങ്ങോട്ട വിളിക്കണെ! എനിക്കിനി ഇവിടെ കിടന്നു ബുദ്ധിമുട്ടുവാൻവയ്യ. (മാണിയോടായി) എന്റെ മനസ്സു ഇപ്പോൾ നിന്റെ അളിയന്നു അല്പമൊന്നു അനുകൂലമായി തീന്നിരിക്കുന്നു. (ഗിരീശനോടായി) നീ ഒരുപാട്ട അസത്യങ്ങളും അഭാസവാക്കുകളും എല്ലാം പറയാറുണ്ടെല്ലൊ. പക്ഷെ അതൊന്നും അത്രസാരമില്ല. അവപുറത്തേക്കു ഒഴിഞ്ഞുപോകുകതന്നെയാണുനല്ലതു്. അസത്യംപറയുക! അതൊരു രോഗമാണു്. ഈ രോഗം ചിലക്കൊക്കെ ഉണ്ടാകാറുണ്ടു്. അവ പുറത്തേയ്ക്കുപോകുന്നോടത്തോളമാണു രോഗത്തിനു ആശ്വാസം കിട്ടുക. ഉപാധികൾക്കു നാശംസംഭവിക്കുമ്പോൾ അവ ഒരു പാട്ട ബഹളങ്ങളെല്ലാം ഉണ്ടാക്കാതിരിക്കയില്ല. വിറകു എരിയുമ്പോൾ ശബ്ദമുണ്ടാകും. കത്തി ചായലായാലൊ പിന്നെ ഒരുശബ്ദവും ഇല്ലതാനും. നിന്റെ കായ്യം പറയാം. നീ ദിനം പ്രതിഅധികമധികം ശുദ്ധനായിത്തീരും. ദിനംപ്രതിനിനക്കു അധികമധികം അഭിവൃദ്ധിയുണ്ടാകും. ഇവകണ്ടു് ജനങ്ങൾ അശ്ചര്യപ്പെടും. ഞാൻ ഇനിയും പലതവണ വന്നു എന്നു വരികയില്ല. പക്ഷെ അതുകൊണ്ടു വിരോധമൊന്നും ഉല്ല. നിനക്കു തന്നിയേ തന്നെ ആനുഭൂതിയുണ്ടായിക്കൊള്ളുന്നതാണു്.

(ഭഗവാന്റെ ഭാവാവസ്ഥ വീണ്ടും തീവ്രതയെ പ്രാപിക്കുന്നു. ആ സ്ഥിതിയിൽ ദേവിയോടായി)

ഭഗവാൻ—നല്ലവനെന്നാക്കുന്നതിൽ എന്താ പുജനീയമായിട്ടുള്ളതു്. മരിച്ചുകിടക്കുന്ന ഒരുവനെ കൊപ്പെടുത്തുന്നതിൽ എന്താ പൌരുഷം. നേരെ നിവന്നു നില്ക്കുന്ന ഒരുവനെ നിന്തിരുവടിക്കു ഹിംസിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നില്ലെങ്കിൽ അതിലാണു നിന്തിരുവടിയുടെ മാഹാത്മ്യം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതു് .....അടിയൻ ദക്ഷിണേശ്വരത്തിൽനിന്നുവന്നു. അമ്മെ! ഇതാ അവിടേയ്ക്കു തന്നെ പോകുകയും ചെയ്യുന്നു..... (സ

സ്ഥാനത്തെ പ്രാപിച്ചു) ഇന്നു ഞാൻ നല്ലകീർത്തനം കേട്ടു. അതിൽ ഗോപസ്ത്രീകളുടെ അവസ്ഥ നല്ലപോലെ വിവരിച്ചിട്ടുണ്ടു്. "ഓ! മാധവി! ഓ! എന്റെ പ്രിയനെഇങ്ങോട്ടുതരണെ!" (1) എത്രമനോഹരമായിരിക്കുന്നു. ഗോപസ്ത്രീകളുടെ അവസ്ഥ ഭക്തികൊണ്ടുള്ള ഉന്മാദമാണു്. എന്താശ്ചര്യം! അവരുടെ ഹൃദയം ശ്രീകൃഷ്ണപ്രേമംകൊണ്ടു ഉൽബുദ്ധമായിരിക്കുന്നുവല്ലൊ.

ഒരുഭക്തൻ—(മറെറാരുഭക്തനോടായി) ഭഗവാന്റെ ഭാവം ഗോപികളുടെ സഖ്യഭാവമാണു്.

രാമൻ—അവിടേക്കു രണ്ടു ഭാവവും ഉണ്ടു്. മാധുര്യഭാവവും ജ്ഞാനഭാവവും രണ്ടുമുണ്ടു്.

ഭഗവാൻ—എന്താ നിങ്ങൾ പറയുന്നതു? (സുരേന്ദ്രനെ പ്പററി) സുരേന്ദ്രനെ ഇവിടെ കാണുന്നില്ലല്ലൊ. അവനെന്തേ വരാത്തതു"?

രാമൻ—ഞാൻ പ്രത്യേകം അറിയച്ചിരുന്നു. എന്തേ വരാത്തതെന്നറിഞ്ഞില്ല.

---

(1) ഇതു കീർത്തനത്തിലെ ഒരു പല്ലവിയുടെ അർത്ഥമാണു്. ആകീർത്തനത്തിന്റെ സ്വഭാവം ഇങ്ങിനെയാകുന്നു:—

1 മാധവി! ഓ! എന്റെ പ്രിയനെ ഇങ്ങോട്ടുതരണെ! അവൻ എന്റെ സ്വന്തമാണു്. തരണം. എനിക്കുതരണെ! എന്റെ പ്രിയനെ എനിക്കു മടങ്ങിതന്നു് എന്നെഎന്നന്നയ്ക്കും അവന്റെ കിങ്കരിയാക്കിതീർക്കുക.

2 അവൻ എന്റെ സ്വന്തജീവൻതന്നെയാണെന്നറിഞ്ഞുകൂടയൊ. ഒരുമത്സ്യത്തിനു വെള്ളമില്ലാത്തിടത്തു ജീവിക്കുവാൻ കഴിയാത്തതുപോലെ, എന്റെ പ്രാണനാഥനെക്കൂടാതെ എനിക്കുജീവിക്കുവാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നു നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടയൊ. ഹാ! മാധവി! അങ്ങിനെയിരിക്കുന്ന എന്റെ പ്രാണനാഥനെയാണു നീ മറച്ചുവെച്ചിരിക്കുന്നതു്.

3 ഞാൻ ഒരു സാധുപെൺകുട്ടി. അതുകൊണ്ടല്ലെ നീഎന്റെ പ്രാണനാഥനെ അപഹരിച്ചുവെച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഹാ! ഹാ! എന്റെ പ്രാണനാഥനെ കാണാത്തതുകൊണ്ടു ഞാനിതാ ചാകുന്നു. ഇതാ എന്റെ പ്രാണൻപോകുന്നു. ഹാ! നോക്കിയാലും ഇന്റെ പ്രാണപ്രിയനെ ചേർപ്പിരികയാൽ ഞാനിതാ എന്റെ പ്രാണനെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നു.

ഭഗവാൻ — ഉദ്യോഗസംബന്ധമായ ജോലികളെല്ലാം തന്നെപ്പോഴയ്യൂ അവൻ വളരെ ക്ഷീണിച്ചുകഴിയും. അതായിരിക്കാം.

ഒരു ഭക്തൻ — രാമബാബു അവിടുത്തെപ്പറ്റി എഴുതുന്നുണ്ട്.

ഭഗവാൻ — (ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) എന്നെപ്പറ്റിയൊ? എന്നെപ്പറ്റി എന്തു് എഴുതാനാണു്?

ഭക്തൻ — പരമഹംസരുടെ ഭക്തി' അതാണുലേഖനത്തിന്റെ വിഷയം.

ഭഗവാൻ — ഒ! അതുകൊണ്ടു അവന്നൊരുപേരു കിട്ടുമായിരിക്കാം.

ഗിരീശൻ — (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു) അവിടുത്തെ ശിഷ്യനല്ലയൊ! പിന്നെ എങ്ങിനെ മറിച്ചുവരും.

ഭഗവാൻ — എന്റെ ശിഷ്യനൊ! എനിക്കു ശിഷ്യനാരാതുമില്ല. ഞാൻ തന്നെ രാമദാസന്റെ ദാസൻ.

* * * *

5.

സായംപൂക്കാർഗൃഹം.

1885 ഒക്ടോബർ 18-നു

മദ്ധ്യാഹ്നം 11 മണി.

(ഇന്നു് വിജയദശമിദിവസമാണു്. ഭഗവാൻ കൽക്കത്താഡാക്ടർമാരുടെ ചികിത്സയിൽ സായംപൂക്കാർ ഗൃഹത്തിൽ വിശ്രമിക്കുന്നു.)

ഭഗവാൻ — (മാണിയോടായി) രാക്കാളിന്നു സുഖമില്ലെന്നു കേട്ടു. ദക്ഷനക്കേടാണത്രെ. ഇതെല്ലാം ക്ഷേണംകൊണ്ടു വരുന്ന

ദോഷമാണ്. സാത്വികഭക്ഷണംതന്നെയാണ് വേണ്ടത്. നീ ഗീതവായിച്ചിട്ടില്ലെ, അതിലെന്താ പറയുന്നത്?

മാണി—വായിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഗീത മിതാഹാരത്തെയാണ് ഉപദേശിക്കുന്നത്. സാത്വികം, രാജസികം, താമസികം, ഇങ്ങിനെ മൂന്നുതരം ആഹാരങ്ങളെപ്പറ്റിയും, അതുപോലെതന്നെ സാത്വികം, രാജസികം, താമസികം ഇങ്ങിനെ മൂന്നുതരം സ്വഭാവങ്ങളെപ്പറ്റിയും അതിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

ഭഗവാൻ—നിന്റെ കയ്യിൽ പുസ്തകമില്ലെ?

മാണി—ഉണ്ട്.

ഭഗവാൻ—അതു സ്വാശ്രയങ്ങളിലേയും സത്താണ്.

മാണി—ജ്ഞാനം, ഭക്തി, കർമ്മം ധ്യാനം ഇങ്ങിനെ പല മാർഗ്ഗങ്ങളിൽകൂടെയും ഈശ്വരനെ പ്രാപിക്കാമെന്നു അവിടുന്നു പറയാറുള്ളതുപോലെ, ഗീതയിലും ഈശ്വരാനുഭൂതിക്ക് പല മാർഗ്ഗങ്ങളേയും നിർദ്ദേശിച്ചിട്ടുണ്ട്.

ഭഗവാൻ—കർമ്മയോഗം എന്നാൽ എന്താണെന്നു നിനക്കറിയാമൊ? സർവകർമ്മഫലത്തേയും ഈശ്വരനിൽ അർപ്പിക്കുന്നതാണ് കർമ്മയോഗം.

മാണി—അതെ സ്വാമി! ഇതു ഞാൻ ഗീതയിലും കണ്ടിട്ടുണ്ട്. കർമ്മംചെയ്യാനുള്ള മൂന്നുവിധ മാർഗ്ഗങ്ങളെപ്പറ്റിയും അതിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

ഭഗവാൻ—അവ ഏതെല്ലാമാണ്?

മാണി—ഒന്ന്—ജ്ഞാനാനുഭൂതിക്കായി ഒരുവന്നു കർമ്മം ചെയ്യാം. രണ്ട്—ജനസമുദായത്തെ ഉൽബോധനംചെയ്യാനായിക്കൊണ്ട് ഒരുവന്നു കർമ്മംചെയ്യാം. മൂന്ന്—സ്വാഭാവികമായി ഉണ്ടാകുന്ന തോന്നൽ അനുസരിച്ച് ഒരുവന്നു കർമ്മംചെയ്യാം.

* * * * *

(ഡാക്ടർ മഹേന്ദ്രവാലസക്കർ കൽക്കത്തായിലെ ഒരു പ്രസിദ്ധ ഭിഷഗ്വരനാണ്. ഭഗവാന്റെ രോഗസ്ഥിതി അറി

യിക്കുവാനായി ഇന്നലെ മാണി ഡാക്കുടരുടെ സമീപത്തിൽ പോയിരുന്നു. അതിനാൽ ഡാക്കുടരെപ്പറ്റി ഭഗവാൻ സംസാരിക്കുകയാണു്.)

ഭഗവാൽ—നിങ്ങൾ എന്തിനെപ്പറ്റിയാണു സംസാരിച്ചിരുന്നതു്.

മാണി—ഡാക്കുടരുടെ മുറിയിൽ അനേകം പുസ്തകങ്ങൾ ഇരിപ്പുണ്ടു്. ഞാൻ അവയിൽനിന്നു ഒരു പുസ്തകം എടുത്തു വായിച്ചു. ചിലപ്പോൾ ചില ഭാഗങ്ങൾ ഡാക്കുടരെ വായിച്ചുകേൾപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. അതു സർ. എച്ചു്. ഡേവി എന്ന അർത്ഥം എഴുതിയ പുസ്തകമാണു്. അതിൽ ഈശ്വരാവതാരത്തിന്റെ അവശ്യത്തെ നല്ലപോലെ സാധിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

ഭഗവാൻ—ഉണ്ടൊ? നീ ഏതുഭാഗമാണു് ഡാക്കുടരെ വായിച്ചുകേൾപ്പിച്ചതു്.

മാണി—"നമുക്കു് അറിയത്തക്കതാക്കുവാൻ ഈശ്വരതത്വത്തെ മാനുഷികതത്വമാക്കി മാറ്റണം" എന്ന ഒരു സിദ്ധാന്തം അതിൽ പ്രതിപാദ്യമായിട്ടുണ്ടു്. അതാണു ഈശ്വരാവതാരത്തിന്റെ അവശ്യമെന്നു് സാധിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഭഗവാൻ—അതു വളരെ നല്ല ഒരു സിദ്ധാന്തംതന്നെ.

മാണി—ഇതിനെ വ്യാഖ്യാനിക്കുവാൻ ഗ്രന്ഥകർത്താവു് ഒരു ഉപമകൂടെ ഉപയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു. നമുക്കു് സൂര്യനെ നേരിട്ടുനോക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. എന്നാൽ അതിനെ പ്രതിഫലിപ്പിച്ചാൽ ആ പ്രതിഫലനത്തെ നല്ലപോലെ കാണുകയുമാവാം. ഇതാണു് ഉദാഹരണം.

ഭഗവാൻ—വളരെ ഭംഗിയായിരിക്കുന്നു. പിന്നെപ്പിന്നെ.

മാണി—"യഥാർത്ഥമായ ജ്ഞാനംതന്നെയാണു് വിശ്വാസം." ഇതാണു് അതിൽ പ്രതിപാദിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന മറെറാരു സിദ്ധാന്തം.

ഭഗവാൻ—അതും ഒരു രസികൻ സിദ്ധാന്തംതന്നെ. അതെ. വിശ്വാസമുണ്ടായാൽ എല്ലാമായി.

മാണി—സായിപ്പ് റോമൻദേവന്മാരേയും ദേവിമാരേയും സചിത്രകങ്ങളിരിക്കുന്ന എന്നുകൂടെ അതിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

ഭഗവാൻ—ഹാ! അങ്ങിനെയുള്ള പുസ്തകങ്ങളും ഉണ്ടോ? അല്ലെ! അവിടെയെല്ലാം ഈശ്വരന്റെ വ്യാപാരംതന്നെയാണുള്ളത്. പിന്നെ.

മാണി—പിന്നെ ലോകോപകാരത്തെപ്പറ്റി പറയുന്നു. അതുസംബന്ധിച്ചു അവിടുന്നു പറഞ്ഞ കഥ ഞാൻ പറഞ്ഞുകൊടുത്തു.

ഭഗവാൻ—ഏതാണത്?

മാണി—ശംഭുമാലിക്കിന്റെ കഥ. സാധുക്കൾക്കുവേണ്ടി അന്നപതി പള്ളിക്കൂടം മുതലായവ ഉണ്ടാക്കുന്നതിൽ അവന്റെ സ്വത്തെല്ലാം ചിലവാക്കുവാൻ അവൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു എന്നു പറഞ്ഞതും അതിനു മറുപടിയായി 'ഈശ്വരൻ നിന്റെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷമാകുന്നപക്ഷം നീ ഈശ്വരനോടു് ഇവകൾ ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കുവാൻ ആവശ്യപ്പെടുമോ?' എന്നു് അവിടുന്നു ചോദിച്ചതും മറ്റും ഞാൻ ഡാകുടരെ അറിയിച്ചു. പിന്നെ ഞാൻ ഒരു സംഗതികൂടെ പറകയുണ്ടായി.

ഭഗവാൻ—അതെ, കമ്മംചെയ്വാനായി ജനിച്ചവർ ഒരു ജാതി വേറെയാണ്. നീ പറഞ്ഞ മറേറ സംഗതി എന്താണെന്നുകൂടി കേൾക്കട്ടെ.

മണി—ഒരാൾക്കു് കാളിദർശനമാണു് വേണ്ടതെങ്കിൽ, ക്ഷേത്രത്തിനുവെളിയിൽ, സാധുക്കൾക്കു ഭിക്ഷകൊടുത്തുകൊണ്ടു മാർഗ്ഗമദ്ധ്യത്തിൽതന്നെ നിന്നാൽ അവന്റെ അഗ്രഹം എങ്ങിനെ നിവർത്തിക്കും. അവൻ ആദ്യമായി ക്ഷേത്രത്തിൽപോയി അമ്മയെ ദർശനംചെയ്യട്ടെ. പിന്നെ എത്രനേരമെങ്കിലും നിന്നു ദാനംചെയ്യാമല്ലൊ.

ഭഗവാൻ—പിന്നെ വല്ലതും പറഞ്ഞോ?

മാണി—അവിടുത്തെ ദർശനംചെയ്വാനായി വന്നവരിൽ പലരും കാമകാഞ്ചനഭ്രമത്തെ ഇല്ലായ്മചെയ്തിരിക്കുന്നു എന്നു

ഞാൻപറഞ്ഞു. അതിനു ഡാക്ടർ 'എന്റെ അവക ഭ്രമങ്ങളെല്ലാം പോയിരിക്കുന്ന വിവരം നിങ്ങൾക്കു് അറിയാമോ?' എന്നാണു് മറുപടിയായി ചോദിച്ചതു്. 'നിങ്ങൾ ഒരു മഹാനുഭാവനല്ലെ. അതുകൊണ്ടു് നിങ്ങൾ കാമകാഞ്ചനഭ്രമത്തെ നിവാരണംചെയ്തതിൽ അത്ര അതിശയിക്കുവാനൊന്നുമില്ലല്ലോ. കേവലം നിസ്സാരന്മാർക്കുടെ അവിടുത്തെ സംസർഗ്ഗംനിമിത്തം ഇന്ദ്രിയനിയന്ത്രണം ചെയ്യുന്നതിൽ സമർത്ഥന്മാരായി തീർന്നിട്ടുണ്ടു്. അതാണു് അശ്ചര്യകരമായിരിയ്ക്കുന്നതു്' എന്നു ഞാൻഅതിനു സമാധാനംപറഞ്ഞു. പിന്നെ അവിടുന്നു ഗിരീശംപ്രാഷനോടു പറഞ്ഞതും ഞാൻ പറകയുണ്ടായി.

ഭഗവാൻ—ഞാൻ ഗിരീശനോടു് എന്താപറഞ്ഞതു്?

മാണി—'ഡാക്ടരെക്കൊണ്ടു് ഗിരീശനെ അതിക്രമിക്കുവാൻ സാധിച്ചില്ല' എന്നു അവിടുന്നു പറകയുണ്ടായില്ലെ. അതായതു് ഈശ്വരാവതാരത്തെപ്പറ്റിയുണ്ടായ അസംഭാഷണം.

ഭഗവാൻ—ഈശ്വരാവതാരകാര്യത്തെപ്പറ്റി നീ അവനോടു (ഡാക്ടർ സക്കാരിനോടു പറയണം. അവതാരപുരുഷൻമോക്ഷംകൊടുക്കുവാനുള്ള ഒരു ഏജൻറാണു്. പത്തോ, ഇരുപത്തിനാലോ (എന്നുവേണ്ട അനേകം) അവതാരങ്ങളുമുണ്ടായിട്ടുണ്ടു്.

മാണി—ഡാക്ടർക്കു ഗിരീശനെവഞ്ചിയ്കയുമാണു്. ഗിരീശൻ കുടി തീരെ നിൽക്കിയൊഴിഞ്ഞ ഡാക്ടർ എന്നോടുപലപ്പോഴും ചോദിക്കാറുണ്ടു്. ഗിരീശന്റെ നടപടികളെ സശ്രദ്ധം സൂക്ഷിക്കുന്ന ഒരാളാണു് ഡാക്ടർ.

ഭഗവാൻ—നീ ഈ വിവരമെല്ലാം ഗിരീശനോടു പറകയുണ്ടായോ?

മാണി—സ്വാമി! ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. കള്ളുകുടിനിർദ്ദോഷം നിൽക്കിക്കളയുവാൻ ഉപദേശിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

ഭഗവാൻ—അതിനു അവൻ എന്തുപറയുന്നു?

മാനി — 'നിങ്ങൾ പറയുന്നതിനെ ഭഗവാന്റെ ശാസന തന്നെയായിട്ടാണ് ഞാൻ കരുതുന്നത്. പക്ഷേ ഞാൻ ഒന്നും തന്നെ വാഗ്ദാനംചെയ്തയില്ല' എന്നാണ് പറഞ്ഞത്.

ഭഗവാൻ — അവൻ കള്ളുകുടിച്ചിരെ നിത്തിഎന്നാണ് കാളിപാദൻ എന്നോട് പറഞ്ഞത്.

(നേരംഉച്ചതിരിഞ്ഞു. ഡാക്ടർ ഭഗവാനെ കാണുവാൻ വന്നിരിക്കുന്നു. അമൃതൻ, ഹേമൻ എന്നീ രണ്ടുമക്കളും ഡാക്ടരുടെകൂടെ വന്നിട്ടുണ്ട്. ഭഗവാൻ അമൃതനോട് പ്രത്യേകമായി പറയുന്നു.)

ഭഗവാൻ — ധ്യാനം എന്നാൽ എന്താണ്? ധ്യാനത്തിന്റെ സ്ഥിതി എങ്ങിനെയാണ്? ഒരു പാത്രത്തിൽനിന്ന് മറൊരു പാത്രത്തിലേയ്ക്ക് എണ്ണ ഒഴിക്കുന്നതുപോലെ മനസ്സിനെ അസന്നിഗ്ദ്ധമായി ഈശ്വരങ്കലേയ്ക്ക് ഒഴുക്കുന്നതാണ് ധ്യാനം. ഒരൊറ വിചാരം, ഈശ്വരനെപ്പറ്റിയുള്ള ഒരൊറ്റ വിചാരം മാത്രമേ ഉണ്ടാകാവൂ. മറൊരു വിചാരവും ഇടയ്ക്ക് വന്നു ചാടരുത്. ഇങ്ങിനെയുള്ള വിചാരമാകുന്നു ധ്യാനം. (ഡാക്ടരോടായി) നിങ്ങളുടെ മകനു ഈശ്വരാവതാരത്തിൽ വിശ്വാസമില്ല. വിശ്വസിച്ചാലും ഇല്ലെങ്കിലും അതു സാരമായ സംഗതിയല്ല. അവൻ മിടുക്കനാണ്. എങ്ങിനെ അല്ലാതിരിക്കും. "ബോംബേ" മാവിന്മേൽ പുളിമാങ്ങ കായ്ക്കുമൊ. അവന്റെറഈശ്വരവിശ്വാസത്തിനു എന്തു ദൃഢതയാണെന്നു നോക്കണം! മനസ്സിനെ ഈശ്വരങ്കൽ നിഗ്രഹിച്ചവൻ സാധിച്ച ഒരു വനാണു അവൻ. ഈ കാണപ്പെടുന്ന ഇരു കാലികളിൽ 'മാനുഷ്' (പേരിനുമാത്രം മനുഷ്യർ) രും ഉണ്ട്. മാൻഹുഷ് (ജ്ഞാനികൾ) രും ഉണ്ട്. അദ്ധ്യാത്മികബോധം — ഈശ്വരൻ മാത്രം സത്യം മറെറല്ലാം മിഥ്യ' എന്ന പൂർണ്ണമായ ബോധം ഉള്ളവർ മാത്രമാണ് മാൻഹുഷർ-ജ്ഞാനികൾ.

അവനു ഈശ്വരാവതാരകാര്യത്തിൽ വിശ്വാസമില്ലെങ്കിൽ തന്നെ അതുകൊണ്ട് ഒന്നും വരാനില്ല. ഈശ്വരൻ ഉണ്ട്.

ഈ കാണപ്പെടുന്ന സകല വസ്തുക്കളും, ഈ പ്രപഞ്ചവും — പ്ലേഗും അവന്റെ തോട്ടവും എന്നപോലെ — ഈശ്വരന്റെ ഭാസനയാണ് എന്ന വിശ്വാസം മാത്രം ഉണ്ടായാൽ മതി. ചിലരുടെ പക്ഷം പത്തവതാരങ്ങളാണ് ഉണ്ടായിട്ടുള്ളതു് എന്നാണ്. മറ്റു ചിലരുടെ പക്ഷം അവതാരം ഇരുപത്തിനാലു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു എന്നാണ്. അവതാരങ്ങൾ അസംഖ്യമെന്നു സിദ്ധാന്തിക്കുന്നവരും ചിലരുണ്ട്. ഈശ്വരചൈതന്യത്തിന്റെ പ്രത്യേകവും അസാധാരണവുമായ വിജൃംഭണം കാണുന്നേടത്തെല്ലാം അവതാരവുമുണ്ട്. അതാണ് എന്റെ വിശ്വാസം.

ഇതു ഒരുവക. വേറെയും ഉണ്ട് ഒരു ജാതി സിദ്ധാന്തം. ഒരു കായ്, തോട്ട, മജ്ജ, വിത്തു് എന്നിങ്ങിനെ മൂന്നുഭാഗങ്ങൾ ഉള്ളതുപോലെ, ഈ കാണപ്പെടുന്നതെല്ലാം ഈശ്വരൻതന്നെയാണ് എന്നാണ് ആ സിദ്ധാന്തം. നിരാകാരത്തിനുസാകാരഭാവവുമുണ്ട് സാകാരത്തിനു നിരാകാരഭാവവും ഉണ്ട്. സാകാരത്തെ അറിയാതെ നിരാകാരത്തെ അറിയുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. ഈ സാകാരഭാവമുള്ളതുകൊണ്ടാണ് അതിൽ കൂടെ പടിപടിയായി കയറി നിരാകാരത്തെ പ്രാപിക്കുവാൻ സാധിയ്ക്കുന്നതു്. അഹങ്കാരം നിലനില്ക്കുന്നകാലത്തൊന്നും ഒരുവനു് സാകാരഭാവത്തെ അതിക്രമിയ്ക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. ധ്യാനത്തിൽകൂടെ 'നേതി, നേതി' വിചാരംകൊണ്ടുവേണം ബ്രഹ്മത്തെ അറിയുവാൻ. പക്ഷെ ഒന്നുംതന്നെ വിസ്മരിക്കത്തക്കതല്ലതാനും.

ഡാക്ടർ — അങ്ങിനെതന്നെയാണ് സ്വാമി.

ഭഗവാൻ — കച്ചനു നിർവ്വികല്പസമാധിസിദ്ധിച്ചു. പിന്നെ അവൻ അതിൽ നിന്നുഴിഞ്ഞു ഐന്ദ്രിയലോകത്തിലേയ്ക്കു പ്രവേശിക്കുവാൻ തുടങ്ങിയപ്പോൾ ഉണ്ടായ അനുഭവത്തെ പറഞ്ഞുപറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു് ഇങ്ങനെയാണ്: — "ഈ പ്രപഞ്ചം ബ്രഹ്മവുമായി ഒന്നിനോടൊന്നിടവിട്ടു കൂടിക്കലർന്നിരിക്കുന്നപോലെ കാണുന്നു. സർവ്വവസ്തുക്കളിലും ബ്രഹ്മത്തെ കാണുവാനുണ്ട്. ഈ കാണപ്പെടുന്നതെല്ലാമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നതു ബ്രഹ്മം

തന്നെയാണെന്ന് ഞാൻ കാണുന്നു. അതിനാൽ ഏതിനെസ്വീകരിക്കണം, ഏതിനെ സ്വീകരിക്കാതിരിക്കണം എന്ന് എനിക്ക് മനസ്സിലാകുന്നില്ല.” അതുകൊണ്ടു ഈശ്വരനെസാകാരഭാവത്തിലും നിരാകാരഭാവത്തിലും അനുഭവപ്പെട്ടുത്തി, അതിനുശേഷം ഈശ്വരന്റെ ദാസനെന്ന ഭാവത്തിൽ ജീവിക്കുകയാണ് വേണ്ടതു്. ഹനുമാൻ ഇങ്ങിനെ നിരാകാരഭാവത്തേയും സാകാരഭാവത്തേയും അനുഭവപ്പെട്ടുത്തിയ ജ്ഞാനിഭക്തനാണു. അതിനുശേഷം ഒരു ദാസന്റേയും ശിഷ്യന്റേയും നിലയിലാണു് ആ ധന്യൻ ജീവിതം നയിച്ചതു്.

* * * *

ഡാക്കുടർ—എല്ലാവരും ഒരേവിധചൈതന്യത്തിന്റെ ഒരേവിധ അംശങ്ങൾതന്നെയാണു്. അവതാരം! അങ്ങിനെയൊന്നു് ഉണ്ടാകുവാനേതരമില്ല. അവതാരപുരുഷനെന്നു പറയപ്പെടുന്നവനും എന്നെപ്പോലെതന്നെ അഹാരവിഹാരങ്ങൾക്കു വശഗതനായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. അങ്ങിനെയുള്ള ഒരുവന്റെ മുമ്പിൽ തലകുനിയ്ക്കുന്നതെന്തിനാണു്? എന്നാൽ ഈശ്വരചൈതന്യം!—ശരി. അതു ഞാനും സമ്മതിക്കാം.

ഗിരീശൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്.) അതെങ്ങിനെ നിങ്ങൾ ആ ചൈതന്യപ്രകാശവും കണ്ടവനല്ലല്ലൊ.

ഡാക്കുടർ—എന്നെപ്പോലെതന്നെ നിങ്ങളും നിങ്ങളെപ്പോലെ തന്നെ ഞാനും-അല്ലാതെന്താ?

ഗിരീശൻ—അല്ല. നമ്മൾ രണ്ടുപേരും ഒരുപോലെയല്ല. ഞാൻ ആ ചൈതന്യം കണ്ടിട്ടുണ്ടു്. ആ വെളിച്ചം ഞാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ടു്. ശ്രീകൃഷ്ണൻ ഒരു അവതാരമാണെന്നു് ഞാൻ തെളിയിക്കാം. ഇല്ലെങ്കിൽ ഞാൻ എന്റെ നാക്കു് അറുത്തുവെച്ചുതരാം.

ഭഗവാൻ—ഇതെല്ലാം അനാവശ്യസംസാരമാണു്. പനി പിടിച്ചു പിച്ചു പറയുന്നതിനു സമമേയുള്ളു. ഒരു ജ്വരരോഗി സന്നിപാടിച്ചു് ‘ഞാൻ ഒരു കുടം വെള്ളം കുടിക്കാം. ഒരു കലം ചോറുണ്ണാം’ എന്നെല്ലാം ഭ്രാന്തുപറയും. അതിനു് ഡാക്കുടർ

അതെ, അതെ, അതെല്ലാം നിനക്കുതരാം. നിന്റെ രോഗം ഭേദമാകട്ടെ പിന്നെ നിനക്കാഗ്രഹമുള്ളതെല്ലാം തന്നേക്കാം' എന്നായിരിക്കും മറുപടിപറയുക. വെണ്ണയിലെ വെള്ളമെല്ലാം വറ്റുന്നതുവരെ അതു് പതഞ്ഞും നുരഞ്ഞും ശബ്ദിച്ചും കൊണ്ടു തന്നെ ഇരിക്കും. വേണ്ടപോലെ മൂപ്പെത്തിയാൽ പിന്നെ ഒരു ശബ്ദവും ഇല്ലതാനും. നിങ്ങളുടെ മനസ്സു് ഏതു പ്രകാരമൊ അതുപ്രകാരമായിരിക്കും നിങ്ങളുടെ ഈശ്വരനെപ്പറ്റിയുള്ള ബോധവും. പണക്കാർ അവരുടെ വീട്ടു് രാജ്ഞി (1)യുടെ പടംകൊണ്ടു് അലങ്കരിക്കുന്നതു് നിങ്ങൾ കണ്ടിട്ടില്ലെ. ഭക്തന്മാരാകട്ടെ ദേവന്മാരുടേയും ദേവികളുടേയും പടങ്ങളെക്കൊണ്ടായിരിക്കും അലങ്കരിക്കുക.

ഒരിക്കൽ ലക്ഷ്മണകുമാരൻ ചോദിച്ചു:—"രാമഭദ്ര! വസിഷ്ഠമഹർഷി കൂടെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രൻ മരിച്ച ദുഃഖത്താൽ സന്തപ്തനായിരിക്കുന്നവെല്ലൊ." എന്നു ഇതു കേട്ടപ്പോൾ:—"സഹോദര! അതിലെന്താ അതിശയിക്കുവാനുള്ളതു്. അങ്കോ ജ്ഞാനമുള്ളതു്, അവക്കു് അജ്ഞാനവും ഉണ്ടു്. വെളിച്ചത്തെപ്പറ്റി ജ്ഞാനമുള്ളവനു ഇരുട്ടിപ്പറ്റിയുള്ള ജ്ഞാനവും ഉണ്ടാകാതിരിക്കുവാൻ നിവൃത്തിയില്ല. അതിനാൽ ജ്ഞാനത്തിനും അജ്ഞാനത്തിനും അതീതനാകുകയാണു് വേണ്ടതു്." എന്നാണു രാമചന്ദ്രൻ സമാധാനം പറഞ്ഞതു്. ഈശ്വരനുമായി വളരെ അടുത്തു പരിചയപ്പെട്ടാൽ മാത്രമേ ഈ സ്ഥിതി അനുഭവത്തമാകയുള്ളു. ഈ അറിവിനെയാണു് വിജ്ഞാനം എന്നു പറയുന്നതു. ഒരാളുടെ കാലിന്മേൽ ഒരു മുള്ളുകുത്തിയാൽ അതിനെ എടുക്കുവാനായി മറൊരു മുള്ളിനെ സ്വീകരിക്കണം. അതുകൊണ്ടു കാലിൽ തറച്ച മുള്ളിനെ എടുത്തു കളഞ്ഞശേഷം രണ്ടു മുള്ളുകളേയും ദൂരത്തുപരിത്യജിക്കുകയും വേണം. അതുപോലെ ജ്ഞാനമാകുന്ന മുള്ളുകൊണ്ടു് അജ്ഞാനമാകുന്ന മുള്ളിനെ

---

(1) ഭഗവാൻ വിക്ടോറിയാരാജ്ഞിയുടെ സമകാലീനനാണു്.

എട്ടുത്തുകളഞ്ഞശേഷം ജ്ഞാനമുള്ളിനേയും അജ്ഞാനമുള്ളിനേയും ദൂരെ ഉപേക്ഷിക്കുകയാണ് വേണ്ടതു്.

പൂർണ്ണമായ ജ്ഞാനത്തിന്നു് ഏതാനും അടയാളങ്ങളുണ്ടു്. വേണ്ടതുപോലെ മൂപ്പെത്തുമ്പോൾ നെയ്യിന്റെ ശബ്ദംനിലയ്ക്കുന്നതുപോലെ പൂർണ്ണജ്ഞാനാവസ്ഥയിലുണ്ടാകുമ്പോൾ വാദവും തർക്കവും സംശയവുമെല്ലാം തീരുന്നതാകുന്നു.

ഡാക്ടർ—എന്നാൽ ഈ പരിപൂർണ്ണജ്ഞാനം സ്ഥായിയായി നില്ക്കുകയില്ലെ? എല്ലാം ഈശ്വരമയമാണെങ്കിൽ അവിടുന്നു പരമഹംസനാണെന്നു് നടിക്കുന്നതും ഇവരെല്ലാം അവിടുത്തെ ശുശ്രൂഷിക്കുന്നതും എന്തിനായിട്ടാണു്? അവിടുന്നു സദാ മൌനം ദീക്ഷിക്കാതിരിക്കുന്നതു എന്തുകൊണ്ടു്?

ഭഗവാൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) ക്ഷോഭിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നാലും ശരി, ഇല്ലാതിരുന്നാലും ശരി, വെള്ളം എപ്പോഴും വെള്ളം തന്നെ. വേറേയും ഒരു കാര്യമുണ്ടു്. ഞാൻ എന്തുകൊണ്ടു് അനക്കാതെ നാരായണനെ അനുസരിക്കുന്നില്ല! നീ ഈ കഥ കേട്ടിട്ടുണ്ടോ. ഒരു ഗുരു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശിഷ്യനോടു് ഈ കാണപ്പെടുന്നതെല്ലാം നാരായണനാണു് എന്നു പഠിപ്പിച്ചു. ഒരുദിവസം ഒരു ശിഷ്യൻ വിറകുശേഖരിക്കുവാനായി കാട്ടിൽ ചെന്നപ്പോൾ മദംപൊട്ടിയ ഒരാന അവനെതിരായി വരുവാൻ ഇടയായി. ഗുരുവാക്യത്തെ സ്മരിച്ചു് 'ഞാനും നാരായണൻതന്നെ. ആനയും നാരായണൻതന്നെ' എന്നു വിചാരിച്ചു് അവൻ വഴിയിൽനിന്നു മാറിയില്ല. ആനക്കാരൻ ആനയുടെ പുറത്തിരുന്നുകൊണ്ടു് "മദംപിടിച്ച ആനയാണു വരുന്നതു്. ഒഴിഞ്ഞോളിൻ ഒഴിഞ്ഞോളിൻ" എന്നു അത്യുച്ചത്തിൽ വിളിച്ചുപറയുന്നുണ്ടു്. പക്ഷെ അതിനെ ആ ശിഷ്യൻ അത്ര ഗണ്യമാക്കിയില്ല. ആന അടുത്തെത്തി ഇവനെ പിടിച്ചു നിലത്തടിച്ചു കൊട്ടുത്തു. ഈശ്വരാധീനംകൊണ്ടു് അവൻ മരിച്ചില്ല. കുറെ കഴിഞ്ഞശേഷം അവനു ബോധംവന്നപ്പോൾ ഗുരു "എന്തെ നീ ഓടാതിരുന്നതു്?" എന്നു് അവനോടു ചോദിച്ചതിനു "ഞാൻ ഓ

ടോടെ കായ്മെന്നു"? എല്ലാം നാരായണൻഅണെന്നു ഗുരുദേവൻ പറഞ്ഞിട്ടില്ലെ" എന്നാണ് അവൻ സമാധാനം പറഞ്ഞത്. അതുകേട്ടപ്പോൾ ഗുരുദേവൻ "എന്നാൽ എന്റെ കുഞ്ഞെ! നീ അനക്കാരൻ നാരായണനെ അനുസരിക്കാതിരിക്കുവാൻ കാരണമെന്നു?" എന്നു ചോദിച്ചു. "ശുദ്ധമനസ്സായും ശുദ്ധബുദ്ധിയായും ഉള്ളിൽ ഇരിക്കുന്നത് ഈശ്വരൻതന്നെയാണു. ഞാൻ വെറും യന്ത്രംമാത്രം. യന്ത്രി ഈശ്വരൻ. ഞാൻ ഗൃഹം. ഗൃഹസ്ഥൻ ഈശ്വരൻ.

ഡാക്ടർ—എന്നാൽ ഞാൻ ഒന്നു ചോദിക്കട്ടെ. അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ അവിടുത്തെ ചികിത്സിച്ചു രോഗം മാറണമെന്നു അവശ്യപ്പെടുന്നതെന്തിനാണു?

ഭഗവാൻ—അതു എന്റെ 'അഹങ്കാരക്കുടം' ഉള്ളേടത്തോളമേയുള്ളൂ. ഒരു വലിയ സമുദ്രത്തിൽ ഒരു കുടം മുക്കിവെച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു വിചാരിക്കുക. അതിന്റെ അകത്തും പുറത്തും നാലുപാടും മീതേയും താഴേയും എല്ലാം വെള്ളംതന്നെ. പക്ഷെ ആ കുടംഉള്ളേടത്തോളംകാലം ഉള്ളിലെ വെള്ളവും പുറത്തെവെള്ളവുംഒന്നിച്ചു യോജിക്കുകയില്ല. ഈഅഹങ്കാരക്കുടത്തെവെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുവാൻ അനുവദിച്ചിരിക്കുന്നതുംഈശ്വരൻതന്നെയാണു.

ഡാക്ടർ—എന്നാൽ ഇതെല്ലാം എന്താണു. അവിടുന്നുതന്നെ പറഞ്ഞുതരണം. ഈശ്വരൻ ഞങ്ങളെ കളിപ്പിക്കുകയാണൊ.

ഗിരീശൻ—ഈശ്വരൻ കളിപ്പിക്കുകയല്ലാ എന്നുതന്നെ നിങ്ങൾക്കെങ്ങിനെ അറിയാം.

ഭഗവാൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) ഈശ്വരൻതന്നെയാണു ഈ അറത്തെ വെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുവാൻ അനുവദിച്ചിരിക്കുന്നതു്. അതു് ഈശ്വരന്റെ കളി, ഈശ്വരന്റെ ലീല. ഒരു രാജാവിനു നാലുമക്കൾ. അവരെല്ലാം രാജകുമാരന്മാർതന്നെയല്ലെ. എങ്കിലും കളിക്കുമ്പോൾ ഒരാൾ രാജാവാകുന്നു. ഒരാൾ മന്ത്രിയാകുന്നു. ഒരാൾ പോലീസ്സുകാരനാകുന്നു. നാലാമതൊരാൾ കള്ളനുമാകുന്നു. ഒരു രാജകുമാരൻ. എങ്കിലും കളിയിൽ

ഒരു തസ്കരൻ. മനസ്സിലായൊ (ഡാക്കുടരോടായി) ഞാൻ നിങ്ങളോട് ഒരു കാര്യംമാത്രം പറഞ്ഞേക്കാം. നിങ്ങൾക്ക് ആത്മാനുഭൂതിയുണ്ടാകുമ്പോൾ ഇതെല്ലാം നിങ്ങൾക്കുതന്നെ അറിയാറാകും. അദ്ദേഹം എല്ലാ സംശയങ്ങളേയും തീർക്കും.

ഡാക്കർ ആയിരിക്കാം. ഏതായാലും ഇപ്പോൾ എന്റെ സംശയങ്ങളൊന്നും തീർന്നിട്ടില്ല.

ഭഗവാൻ—ഞാൻ പറയുന്നതിൽനിന്നു് ഇതുമനസ്സിലാക്കിക്കൊള്ളുക. ഇതിലധികമായി അറിയണമെങ്കിൽ ഏകാന്തത്തിൽ ഈശ്വരനോടുതന്നെ അഭ്യർത്ഥിക്കുക. "എന്തിനാണു ഇങ്ങിനെയെല്ലാം വിളയാട്ടുന്നതു?" എന്നു നിങ്ങൾതന്നെ ചോദിച്ചുനോക്കുക. ഒരു ഭിക്ഷക്കാരൻവന്നാൽ വീട്ടുകാർക്കു കഴിഞ്ഞപക്ഷം ഒരുസേർ അരിഭിക്ഷ കൊടുക്കാം. അതുപ്പോലെ അവരെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുക. ഭിക്ഷുവിനു് തീവണ്ടിക്കൂലിക്കു വല്ലതും കിട്ടേണമെങ്കിൽ അതിനു ഗൃഹസ്ഥനോടുതന്നെ അവശ്യപ്പെടണം. (ഡാകുടർ മൌനമായിരിക്കുന്നു.) നിങ്ങൾക്കു തർക്കത്തിനു ബഹു വാസനയുണ്ടു്. ശരി. ഞാൻ ചിലതു പറയാം.

ജ്ഞാനിയുടെ സിദ്ധാന്തപ്രകാരം 'അവതാരം' എന്നൊന്നുണ്ടാകുവാനേ പാടില്ല. ഞാൻ ഒരു കഥ പറയാം. ഒരിക്കൽ ശ്രീകൃഷ്ണസ്വാമി അർജ്ജുനനോടു് ഇങ്ങിനെ പറകയുണ്ടായി:—"ഹെ! അർജ്ജുന! ഞാൻ ഈശ്വരാവതാരമാണെന്നും മറ്റും നീ പറയുന്നുവെല്ലൊ. എന്നാൽ വാ. ഞാൻനിനക്കുണ്മകാണിച്ചുതരാം. "ഇതനുസരിച്ചു് അർജ്ജുനൻ ഭഗവാനെ പിന്തുടർന്നു. അല്പംചെന്നപ്പോൾ ഭഗവാൻ വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"അർജ്ജുനാ! നീ ഇപ്പോൾ എന്താ കാണുന്നതു?"

അർജ്ജുനൻ—ഒരു വലിയ വൃക്ഷം.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ—ആ വൃക്ഷത്തിന്മേൽ?

അർജ്ജുനൻ—അതിന്മേൽ അനവധി കുലകൾ. ഓരോ കുലകളിലും അനേകം കായ്കൾ.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ—ശരി. കുറച്ചുകൂടെ അടുത്തുചെന്നു നോക്കിയാട്ടെ.

(അർജ്ജുനൻ അടുത്തുചെന്നു നോക്കുന്നു.)

ശ്രീകൃഷ്ണൻ—എന്താ ചെറുകായ്ഫലം തന്നെയോ?

അർജ്ജുനൻ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി. അവകളൊന്നും കായ്ഫലമല്ല. ഓരോന്നും ഓരോ കൃഷ്ണനായി സംഖ്യയില്ലാത്തേടത്തോളം കൃഷ്ണന്മാർ അതിന്മേൽ തൂങ്ങിനില്ക്കുന്നതായി അർജ്ജുനൻ കണ്ടു. അതുകണ്ട് ശ്രീകൃഷ്ണശേഖരൻ പറഞ്ഞു:—"ഇപ്പോൾ മനസ്സിലായൊ അർജ്ജുന! നോക്കു. എന്നെപ്പോലെ എത്ര അയിരം കൃഷ്ണന്മാരാണ് ഇവിടെ വളരുന്നതു!"

"ഒരു കുരങ്ങിനെപ്പോലെ ഗോപസ്ത്രീകളുടെ താളത്തിനൊത്തു തുള്ളുന്നവനല്ലെ നീ?" എന്നു് കബീർദാസ് ഒരിക്കൽ ശ്രീകൃഷ്ണനോടു ചോദിക്കുകയുണ്ടായി. നിങ്ങൾ ഈശ്വരനു് അടുത്തടുത്തു ചെല്ലുന്തോറും ഈശ്വരന്റെ വിഭൂതികളെല്ലാം കുറഞ്ഞുകുറഞ്ഞുവരുന്നതായി കാണാം. ഒരിക്കൽ ഒരു ഭക്തനു് പത്തു കൈകളോടുകൂടിയ മാതാവിന്റെ ദർശനം സിദ്ധിച്ചു. അവൻ കുറേകൂടെ അടുത്തുചെന്നു നോക്കിയപ്പോൾ അമ്മ ദേവിയെന്നതെ അറു കൈകളോടുകൂടിയാണു കണ്ടതു്. പിന്നേയും അടുത്തപ്പോൾ അതുതന്നെ രണ്ടു കൈകളോടുകൂടിയ ഗോപാലകൃഷ്ണനും. അടുക്കുന്തോറും ഗുണഭാഗങ്ങൾ കുറഞ്ഞുകുറഞ്ഞുവരും. ഒടുവിൽ ഗുണമൊന്നുമില്ലാതെ ഒരു വെറും ചൈതന്യംമാത്രമായി ശേഷിക്കുകയും ചെയ്യും.

വേദാന്തികളുടെ സിദ്ധാന്തം എന്താണെന്നൊ. അതു ഇങ്ങിനെയാകുന്നു. ഒരു ഇന്ദ്രജാലക്കാരൻ ഒരിക്കൽ ഒരു രാജസന്നിധിയിൽവന്നു് കളി ആരംഭിച്ചു. കുറച്ചുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ വസ്ത്രാലംകൃതനായി യഥാവിധി ആയുധങ്ങൾ ധരിച്ചു് ഒരു കുതിര ചേവകൻ രാജാവിന്നെതിരായി വരുന്നപ്രകാരം കാണപ്പെട്ടു. രാജാവും രംഗസ്ഥിതവാസികളും സത്യാസത്യവിവേചനം ചെയ്യുന്നോക്കുകയായി. കുതിര ഇല്ലാത്തതു്. വസ്ത്രം അതും ഇ

ല്ലാത്തത്. അയുക്തമോ അത്തും ഇല്ലാത്തതുതന്നെ. ഉള്ളതു വെറും ഒരാൾ, ഇന്ദ്രജാലക്കാരൻമാത്രം. അതായതു ബ്രഹ്മംമാത്രം. സത്യം മറ്റെല്ലാം മിഥ്യ ഇങ്ങിനെയാണു വേദാന്തിയുടെ മതം.

ഡാക്ടർ—ഈ സിദ്ധാന്തം എനിക്കും സമ്മതമാണു്.

ഭഗവാൻ—എന്നാൽ അതിനു ഈ മായാലോകം ഇല്ലാതാകണ്ടേ. അതു വളരെ പ്രയാസമായ കാര്യമല്ലെ. ഈ നാനാവർത്തിയുണ്ടായാലും ഈ ലോകം ഒട്ടേറെ ചുറ്റിപ്പറ്റിത്തന്നെ നില്ക്കുന്നതു കാണാം. ഓരോ ഒരുത്തരിയെ സ്വപ്നംകണ്ടു് വല്ലാതെപേടിക്കുന്നു. ഉണർന്നുനോക്കിയപ്പോൾ അതിയില്ലെന്നുമാത്രമല്ല തോന്നിയതു വെറും സ്വപ്നമാണെന്നും അയാൾക്കുബോധ്യംവന്നു എങ്കിലും അതുകൊണ്ടുണ്ടായ പരിഭ്രമവും ഹൃദയത്തിന്റെ തുടിപ്പും ചിന്തയും കുറേനേരത്തേയ്ക്കുകൂടെ നിലനിന്നു. വേറേയും ഒരു ഉദാഹരണം പറയാം. ഒരു വലിയ വയലിലെ വിള മോഷ്ടിക്കുവാനായി കുറെ തസ്കരന്മാർ വന്നു. ആ വയലിൽ വയ്ക്കോൽകൊണ്ടു് ഒരു രൂപമുണ്ടാക്കിവെച്ചിട്ടുണ്ടു്. അതുകണ്ടു് അവർ അളാണെന്നു വിചാരിച്ചു ഭയപ്പെട്ടകയാൽ വിളയിൽ ഇറങ്ങുവാൻ അവക്കു ധൈര്യമുണ്ടായില്ല. ഇവരിൽ ഒരുവൻ ധൈര്യം അവലംബിച്ചു അതിന്റെ അടുത്തുചെന്നു നോക്കിയപ്പോഴാണു്, അതു പെറും വയ്ക്കോൽകൊണ്ടു് ഉണ്ടാക്കിവെച്ച ഒരു രൂപം മാത്രമാണെന്നു മനസ്സിലായതു്. അവൻ മടങ്ങിച്ചെന്നു കൂട്ടുകാരെ വിവരം ധരിപ്പിച്ചു കാര്യം അറിഞ്ഞതിനുശേഷവും അവക്കു ധൈര്യമുണ്ടായില്ലെന്നു മാത്രമല്ല അവരുടെ ഹൃദയക്ഷോഭം കുറെനേരത്തേയ്ക്കുകൂടി നിലനില്ക്കുകയും ചെയ്തു. അതുകണ്ടപ്പോൾ അവൻ വീണ്ടുംചെന്നു ആ വയ്ക്കോൽരൂപത്തെ തട്ടി താഴത്തിട്ടു പറഞ്ഞു:—"ഇതാ നോക്കിൻ! ഒന്നുമില്ല. ഇതല്ല ഇതല്ല" എന്നു്.

ഡാക്ടർ—ഇതെല്ലാം കേൾക്കുവാൻ ബഹുരസമുണ്ടു്.

ഭഗവാൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) എന്തു? പ്രാന്താണുള്ളതു?

ഡാക്ടർ—ബഹുരസമുണ്ടു്.

ഭഗവാൻ__എന്നാൽThank you (താങ്ക് യു.)എന്നുപറയു.

ഡാക്ടർ__അവിടേയ്ക്ക് എന്റെ മനഃസ്ഥിതിനല്ലപോലെ അറിയാമല്ലൊ. അവിടുത്തെ കാണ്മാനായി ഞാൻ ഇവിടെവരാൻ എത്ര ബുദ്ധിമുട്ടനുഭവിച്ചു.

ഭഗവാൻ__അതുപോട്ടെ. അജ്ഞാനികളുടെ ഗുണത്തിന്നായി വല്ലതുമൊക്കെ പറഞ്ഞാട്ടെ. പരോപകാരം. വിഭീഷണൻ ലങ്കാധിപനായിരിക്കുവാൻ ഇഷ്ടപ്പെട്ടില്ല. ഭഗവാനെ! രാമചന്ദ്ര! എനിക്ക നിന്തിരുവടിയുടെഭക്തിയല്ലൊ പിന്നെ ഈ രാജ്യമെല്ലാം പിന്നിനാണ്?" എന്നാണ് രാജപട്ടം സ്വീകരിക്കുവാൻ അവശ്യപ്പെട്ടപ്പോൾ വിഭീഷണൻ ചോദിച്ചത്. അതിന്ന്__"വിഭീഷണ! നീ നിനക്കുവേണ്ടിരാജ്യംവാകണ്ട. അജ്ഞാനികൾക്കുവേണ്ടി രാജാവായിരിക്കുക. എന്നെ സേവിക്കുന്നതുകൊണ്ടു എന്തുഗുണമാണ് ഉണ്ടാകുക എന്നറിയുവാൻ അഗ്രഹിക്കുന്നവരുടെ അറിവിന്നുവേണ്ടി നീ ലങ്കാധിപനായിരിക്കണം" എന്നായിരുന്നു ശ്രീരാമസ്വാമിയുടെ മറുപടി.

ഡാക്ടർ__ഇവിടെ അത്തരം മൂഢന്മാരാരുംഇല്ലല്ലൊ.

ഭഗവാൻ__അങ്ങിനെയാണോ. ശംഖം ഞവിഞ്ഞും(1) രണ്ടുംകണ്ടേയ്ക്കും. (എല്ലാവരും ചിരിക്കുന്നു.)

(ഡാക്ടർ സർക്കാർ പുറപ്പെടായി. രണ്ടു ഗ്ലാസികകളും എടുത്തുകൊടുത്തുകൊണ്ടുപറയുന്നു.)

ഡാക്ടർ__രണ്ടുഗ്ലാസികകളുമിതാ. പ്രകൃതിയുംപുരുഷനും.

ഭഗവാൻ__(ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) അതെ. അവരണ്ടും എപ്പോഴും ഒന്നിച്ചുതന്നെ. നിങ്ങൾ മടപ്രാക്കളെ കണ്ടിട്ടില്ലെ. അവയ്ക്ക് ഒരിക്കലും പിരിഞ്ഞിരിക്കുവയ്യ. പുരുഷനുള്ളടത്തുപ്രകൃ

---

(1) ഞവിഞ്ഞ്__ശംഖുജാതിയിൽപെട്ട ഒരുതരം ചെറു ജീവി ഇധികവും ഗ്രാമപ്രദേശത്തിലാണ്.

കൃതിയുംഉണ്ട്. അതുപോലെതന്നെ പ്രകൃതിയുള്ളേടത്തു പുരുഷനുംഉണ്ട്.

* * * * *

ഭഗവാൻ — ദഹനശക്തിയനുസരിച്ചുവേണം ഓരോരുത്തക്കും ഭക്ഷണംകൊടുക്കുവാൻ. ഈവക സംഗതികളെ ധരിക്കുവാൻ എപ്പോവരെക്കൊണ്ടും സാധിച്ചുപോരുന്നു വരുമോ! ഇതൊക്കെ ഞാൻ നിന്നോടുപറഞ്ഞു. അതുകായ്യം വേറെ. അമ്മയ്ക്കു് ഒരുമത്സ്യംകിട്ടിയെന്നിരിക്കട്ടെ. അവളുടെമക്കൾക്കെല്ലാവക്കും ദഹനശക്തി ഒരുപോലെയാണെന്നും വരികയില്ല. അതിനാൽ ഒരുവന്നു അതുകൊണ്ടു കുറച്ചു പൂലാവുണ്ടാക്കുന്നു. ഒരുത്തനെ ദഹനശക്തിയില്ലാത്ത മറേവന്നു. കറിവെയ്ക്കുന്നു. മൂന്നാമതു ഒരുവന്നു സൂപ്പുണ്ടാക്കുന്നു. ഓരോരുത്തക്കും ഇന്നിന്നതാണു് പാറുന്നതെന്നു അമ്മയ്ക്കറിയാം.

* * * * *

6.

1885 അക്ടോബർ 22-ാംനു-

കൽക്കത്ത.

വ്യാഴാഴ്ച.

(ഭഗവാൻ ഇപ്പോൾ ഡാക്ടർ സർക്കാരിന്റെ ചികിത്സയിൽ ഷാംപുക്കുർ എന്ന സ്ഥലത്തു് വിശ്രമിക്കുകയാകുന്നു. ഇന്നു ഡാക്ടർ സർക്കാർ, ഗിരീശഘോഷൻ, ഈശാൻ മുഖോപാധ്യായൻ, മണി മുതലായി ഒട്ടേറെപ്പേരുന്നാളും ശിഷ്യന്മാരും ഭഗവൽദർശനത്തിനായി വന്നിട്ടുണ്ട്. ഭഗവാൻ വളരെ പ്രസന്നനായിരിക്കുന്നു.)

* * * * *

സാകാരനിരാകാരഭേദം.

ഡാക്ടർ — ഈശ്വരനെപ്പറ്റിയുള്ള ബോധം ജനിക്കുമ്പോൾ സംസാരമെല്ലാം നിലയ്ക്കുന്നു, കണ്ണുകൾ അടയുന്നു, അശ്രുപൊഴിയുന്നു. അതാണ് ഭക്തി.

ഭഗവാൻ — ഭക്തി ഒരു സ്ത്രീയെപ്പോലെയാണ്. അതുകൊണ്ടു അതിനു അന്തഃപുരങ്ങളിൽ കൂടെ കടന്നുചെല്ലാം. ജ്ഞാനത്തിനു ആസ്ഥാനമണ്ഡപംവരെ മാത്രമേ പ്രവേശനമുള്ളൂ. അവിടുന്നങ്ങോട്ടു കടക്കുവാൻ അതിനനുവാദമില്ല.

ഡാക്ടർ — അതു ശരിയാണ്. എന്നാൽ സ്ത്രീകളിൽതന്നെ ധൂർത്തികളുമുണ്ട്. അവരെ അന്തഃപുരത്തിലേയ്ക്കു കടത്തിവിടുവാൻ പാടുണ്ടോ. അതുകൊണ്ടാണു ജ്ഞാനം അവശ്യമായിരിക്കുന്നതു. 'ഞാൻ ഭക്തനാണെ!' എന്നു പറയുന്നവരെയെല്ലാം അകത്തേയ്ക്കു കടത്തിവിടുന്നതു നന്നോ?

ഭഗവാൻ — ഒരുവൻ അത്മാർത്ഥം ഈശ്വരനെ അഗ്രഹിക്കുന്നുവെങ്കിൽ അവനു തീച്ചയായും ഈശ്വരലാഭം ഉണ്ടാകും. അവനു നിങ്ങളുടെ തത്വജ്ഞാനമെല്ലാം അറിവുണ്ടായാലും ശരി, ഇല്ലാതിരുന്നാലുംശരി. ഈശ്വരാനുഭൂതിക്കുശരിയായ ഉൽക്കണ്ഠയുണ്ടെങ്കിൽ ഒരുസമയം അവൻ അബദ്ധമായ ഒരു മാർഗ്ഗത്തെ സ്വീകരിച്ചുപോയാൽതന്നെയും ഈശ്വരൻ അവനു ക്രമേണ ശരിയായമാർഗ്ഗം കാണിച്ചുകൊടുക്കാതിരിക്കയില്ല. ഒരുവന്റെ ഒരിക്കൽ പൂരിക്കപൂറപ്പെട്ട. അവനു വഴിയെപ്പറ്റി ശരിയായ വിവരമൊന്നും ഇല്ലാതിരുന്നതുകൊണ്ടു തെക്കോട്ടുപോകേണ്ടതിനു പകരം പോയതു നേരെ പടിഞ്ഞാട്ടാണ്. ഈശ്വരദർശനത്തിനുള്ള അതിമോഹം നിമിത്തം അവൻ വഴിയിൽക്കൂടെയോടെല്ലാം പൂരിക്കപോകേണ്ടവഴി ഏതാണെന്നു ചോദിക്കുകയായി. അപ്പോൾ അവർ പറഞ്ഞുകൊടുക്കുന്നു: — നിനക്കു വഴിതെറ്റിപ്പോയി. ഇതിലെ നേരേതക്കോട്ടപൊയ്ക്കോ. എന്നാൽ വേഗം പൂരിയിൽഎത്താം" എന്നു.

ഡാക്ടർ—അതെ. അറിവില്ലായ്മകൊണ്ട് വഴിപിഴച്ചു പോകുന്നതെന്തെല്ലാം.

ഭഗവാൻ—അളുകൾക്കു മറ്റുള്ളവരെ കുറംപറയുവാൻ വലിയ വാസനയാണ്. അതു അബദ്ധമാണ്, ഇതു അന്ധതയാണ്, മറ്റതു അജ്ഞതയാണ്, മറിച്ചതു അനാചാരമാണ്, എന്നെല്ലാം ശുണ്ഠി അകേഷപിക്കും. പോരെങ്കിൽ തന്റെ പാഠിപ്പിനെപ്പറ്റി ഒട്ടേറെ പുകഴ്ത്തുകയുംചെയ്യും. എന്നാൽ ഭക്തന്റെ അവസ്ഥ ഇങ്ങിനെയൊന്നുമല്ല. അവന്റെ ഇഷ്ടദേവൻ അവനു എപ്പോഴും എന്തും സഹായിക്കുവാൻ തയ്യാറായി നില്ക്കുന്നതു പോലെയാണ് ഒരു യഥാർത്ഥഭക്തൻ കാണുക. അവൻ കുറച്ചു കാലം വഴിതെറ്റിനടന്നുപോയെങ്കിൽതന്നെ അതുവലിയകാര്യമൊന്നുമല്ല. അവനു അവശ്യമെന്താണെന്നു ഈശ്വരനു അറിയാം. ഒടുവിൽ ഈശ്വരൻ അതിനെ പ്രദാനംചെയ്തു അവനെ അനുഗ്രഹിക്കുകതന്നെ ചെയ്യും.

ഈശ്വരനു രൂപമുണ്ടോ ഇല്ലയോ, ഈശ്വരൻ അരൂപിയൊ സരൂപിയോ, സാകാരനോ നിരാകാരനോ എന്നാണ് ഇപ്പോൾ നിങ്ങൾ ചോദിയ്ക്കുന്നതു്. അതിനു എന്റെ സമാധാനംഈശ്വരൻ രണ്ടുമാണെന്നാണ്. ഒരിക്കൽ ഒരു സന്യാസി പുരിയിലെ ജഗന്നാഥക്ഷേത്രത്തിൽചെല്ലുകയുണ്ടായി. ഈശ്വരൻ അരൂപിയോ സരൂപിയോ എന്ന സംശയം അവനു തീർന്നിരുന്നില്ല. ജഗന്നാഥവിഗ്രഹത്തെ കണ്ടപ്പോൾ ഈ സംശയം അവിടെവെച്ചു തീർക്കാമെന്നു അദ്ദേഹം നിശ്ചയിച്ചു. നേരേ ഈശ്വരസന്നിധിയിൽചെന്നു തന്റെ കയ്യിലിരുന്ന വടിയെ ഇടത്തുനിന്നു വലത്തോട്ടു ശക്തിയോടെ ഒന്നുവീശി. വടിയങ്ങോട്ടു കടന്നുപോയതല്ലാതെ ഒന്നിനേലും കൊണ്ടതുമില്ല, അതിനേൽ ഒന്നും തടഞ്ഞതുമില്ല. അപ്പോൾ "ഈശ്വരൻ നിരാകാരൻ തന്നെ" എന്നു ആ സന്യാസി തീർച്ചയാക്കി വടിയെ വീണ്ടും ഇടത്തോട്ടെടുത്തപ്പോൾ അതേ വടി ഈശ്വരപ്രതിമമേൽ 'ഫടേ' എന്നു ചെന്നടിച്ചു. അപ്പോഴാണ് "ഈശ്വരൻ സാകാരനുമാണ് നിരാകാരനുമാണ്" പുന്നു ആ സന്യാസിക്കു

ബോധ്യംവന്നതു്. എന്നാൽ ഈ അനുഭവം വരുമ്പോഴും അതു എളുപ്പമായതൊന്നുമല്ല. അകാരമില്ലാത്ത ഒന്നിനു അകാരമുണ്ടാകുന്നതെങ്ങിനെ എന്ന സംശയമാണു് സ്വാഭാവികമായി അക്കും ഉണ്ടാകുക.

ഡാക്ടർ—ഈശ്വരൻ അകാരത്തെ ഉണ്ടാക്കി, അതുകൊണ്ടു ഈശ്വരൻ സാകാരനാണു്. ഈശ്വരൻ മനസ്സിനെ ഉണ്ടാക്കി മനസ്സിനു അകാരമില്ല, അതുകൊണ്ടുനിരാകാരത്തെ സൃഷ്ടിച്ച സ്രഷ്ടാവും നിരാകാരനാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ ഈശ്വരനു സാകരനായും നിരാകാരനായും ഇരിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നതാണു്.

ഭഗവാൻ—ഈ സംഗതികളെല്ലാം നല്ലപോലെ മനസ്സിലാകണമെങ്കിൽ ഈശ്വരനെ അറിയുകതന്നെവേണം. ഈശ്വരനെ വിശ്വസിക്കുന്ന ഭക്തന്മാരുടെ ആവശ്യത്തിനായി ഈശ്വരൻ നാനാരൂപത്തിലും വിധത്തിലുംപ്രത്യക്ഷനാകുകതന്നെ ചെയ്യും. ചായം പിടിപ്പിക്കേണ്ട വിദ്യകളെല്ലാം ചായക്കാരനറിയാം. ഒരാൾ ഒരു തുണിയുംകൊണ്ടുചെന്നാൽ ചോദിക്കുകയായി.—"ഏതുനിറമാണു പിടിപ്പിക്കേണ്ടതു്?" എന്നു്. "ചുകപ്പു" എന്നാണു മറുപടിയെങ്കിൽ ആ വസ്തുത്തെ ഒരു തൊട്ടിയിൽ മുക്കി ചുകപ്പിക്കുകയായി. മഞ്ഞനിറമാണു മറെറാരാൾക്കു ആവശ്യമെങ്കിൽ അതേ തൊട്ടിയിൽതന്നെ മുക്കി മഞ്ഞനിറമാക്കി കൊടുക്കുന്നു. അതുപോലെതന്നെ, നീലയൊ, പച്ചയൊ ഏതുനിറം വേണമെങ്കിലും ആ നിറമെല്ലാം പിടിപ്പിച്ചുകൊടുക്കും. എല്ലാനിറത്തിനും ഉപയോഗിക്കുന്നതൊട്ടി ഒന്നുതന്നെയാണു്. ഇതെല്ലാം കണ്ടുകൊണ്ടു ഒരുവൻ ദൂരെ നിൽപുണ്ടു. അവൻ ചായക്കാരനോടുപറയുന്നു:—"സ്നേഹിതാ! എനിക്കു നിന്റെ മാതിരി വളരെ ബോധിച്ചു. എനിക്കു നിറമൊന്നും തന്നെ അവശ്യമില്ല. നിന്നെപിടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന ചായം തന്നെ എന്നെ പിടിപ്പിച്ചുതന്നേച്ചാൽ മതി" എന്നു. (എല്ലാവരും ചിരിക്കുന്നു.)

ഭഗവാൻ തുടന്നുപറയുന്നു:—ഭക്തോഭീഷ്ടമനുസരിച്ചു ഈ ശ്വരൻ സാകാരനായും നിരാകാരനായും ദർശനംകൊടുക്കും. ഇങ്ങിനെ ഈശ്വരാനുഭൂതി സിദ്ധിക്കുന്നവർ പലതരത്തിൽ ക്ലിപ്തവും വ്യവസ്ഥിതവും അനേകവസ്തുക്കളുടെ മദ്ധ്യസ്ഥിതിചെയ്യുന്നതും ആയ മനസ്സോടുകൂടിയവരായിരിക്കുമല്ലൊ. അതിനാൽ ദർശനം പലവിധത്തിലായിരിക്കും ഉണ്ടാകുകമാത്രമല്ല ആ വകദർശനങ്ങളുടെ സത്യാവസ്ഥയും ഏറെക്കുറെ മനഃസ്ഥിതിയെ ആശ്രയിച്ചുതന്നെ ഇരിക്കുകയും ചെയ്യും. തന്നെ ഏതുചായത്തിലാണു മുക്കിയിരിക്കുന്നതെന്നു അതിവ്യക്തനായ ചായക്കാരനു മാത്രമെ അറിഞ്ഞുകൂടു എന്നാൽ ഈശ്വരൻയാതൊരുനിയമത്തിനും വ്യവസ്ഥയ്ക്കും വിഷയനല്ലതാനും. വേറേയും ഒരു ഉദാഹരണം പറയാം. ഒരിക്കൽ ഒരാൾ തന്റെ സ്നേഹിതനോടു:— "സ്നേഹിത! ഞാൻ അന്നു ആ മരത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽപോയി! നോക്കു. അതിന്മേൽ ഒരു തസ്കരൻ ചുകപ്പുജന്തു ഇരിക്കുന്നു. നീ കണ്ടുവോ? എന്നുചോദിച്ചു. അതുകേട്ടപ്പോൾ ഒ! ഹൊ! ഞാനും അതിനെ കണ്ടിട്ടുണ്ടെ! നീ ചുകപ്പാണെന്നല്ല പറയുന്നതു്. മണ്ടെ! അതിന്റെ നിറം നീലമല്ലെ" എന്നായി. മൂന്നാമതൊരാൾ:—"ഹെ! കുവ്വെ! ഞാനും അതിനെ കണ്ടിട്ടുണ്ടെ. അതു മഞ്ഞയാണെ!" എന്നായി. ഇങ്ങിനെതന്നെ വേറെ ഓരോരുത്തരും തുടങ്ങിപറയുവാൻ. ചിലർ തവിട്ടുനിറമാണെന്നായി, ചിലർ ഉത്തയാണെന്നായി, ചിലർപയലറാണെന്നായി, ചിലർ കാവിയാണെന്നായി; എന്നുവേണ്ട ഓരോരുത്തരും പറയുന്നതു ഓരോന്നു എന്നായിത്തീർന്നു തക്കം മൂത്തു കൈക്രിയയ്ക്കുള്ള പുറപ്പാടിനടുത്തു. അപ്പോൾ അവിടെ വേറെ ഒരാൾ വന്നുചേർന്നു. ലഹളയുടെ കാരണമെല്ലാം മനസ്സിലാക്കിയപ്പോൾ അയാൾ പറയുന്നു. — "നിങ്ങളെല്ലാം ഞാൻ പറയുന്നതു കേൾക്കണം. ഞാൻ ആ വൃക്ഷത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽതന്നെ ഇരിക്കുന്ന ഒരുവനാണു". എനിക്കു ആ ജന്തുവിനെ നല്ലപോലെ അറിയാം. ആ ജന്തു ഒരു ഓന്താണു. നിമിഷംപ്രതി അതിന്റെനിറം മാറിമാറിക്കൊണ്ടുതന്നെ ഇരിക്കും.

അതുകൊണ്ടു നിങ്ങൾ ഓരോരുത്തരും പറഞ്ഞതു പരമാത്മാവു തന്നെയാകുന്നു. ഒരിക്കൽ ചുകപ്പു്, ഒരിക്കൽ കറുപ്പു്, ഒരിക്കൽ മഞ്ഞ, ഒരിക്കൽ നീല, ഒരിക്കൽ പച്ച ഇങ്ങിനെയെല്ലാമാണു അതിന്റെ നിറം. മാത്രമല്ല, ഞാൻ അതിനെ പലപ്പോഴും യാതൊരുനിറവും കൂടാതേയും കണ്ടിട്ടുണ്ടു." അതുപോലെ ഈശ്വരനുവേണ്ടി സർവ്വം ത്യജിച്ചു്, ജീവിതമൊകുന്ന മരത്തിന്റെ ചുവട്ടിലിരുന്നു ഈശ്വരനെത്തന്നെ ഉറ്റുനോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നവനു മാത്രമെ ഈശ്വരൻ ഏതുപ്രകാരമിരിക്കുന്നു എന്നു അറിയുവാൻ സാധിക്കയുള്ളു. അപ്പോൾ, ഈശ്വരൻ ഭക്തന്മാരുടെ അനുഗ്രഹപ്രകാരം അനേകവിധം രൂപമെടുക്കുന്നു എന്നു അവനു മനസ്സിലാക്കുവാൻ സാധിക്കും. ഒരു മാതു് ഒരിക്കൽ ചുകപ്പു്, ഒരിക്കൽ മഞ്ഞ, ഒരിക്കൽ പച്ച ഒരിക്കൽ കാവി, ഒരിക്കൽ ഒരുനിറവും ഇല്ല. അതുപോലെ ഈശ്വരൻ സച്ചിദാനന്ദനാണു്. സഗുണനായി സൃഷ്ടിക്കുന്നു, രക്ഷിക്കുന്നു, സംഹരിക്കുന്നു. അതേ ഈശ്വരൻതന്നെ, മാനിനെപ്പോലെ, വാചാമഗോചരനായി നിർഗ്ഗുണനായുംഇരിക്കുന്നു.

അതെ, നിങ്ങൾ പറയുന്നപോലെ ഈശ്വരൻ സാകാരനും നിരാകാരനും തന്നെയാണു്. അന്തമില്ലാത്ത ഒരു സമുദ്രം ഉണ്ടെന്നു വിചാരിക്കുക. കഠിനമായ തണുപ്പുതട്ടുമ്പോൾ ആ സമുദ്രത്തിന്റെ മുകൾപരപ്പിലെ വെള്ളം കട്ടപിടിക്കുന്നു. ഈ വെള്ളക്കട്ടകൾ പലദിക്കിലും പല വലിപ്പത്തിലും പല ആകൃതിയിലും ആയിരിക്കുകയും ചെയ്യും. പിന്നെ സൂര്യനുദിച്ചയുടൻ സൂര്യരശ്മിതട്ടിയാൽ ഉരുകിവീണ്ടും മുമ്പിലത്തെപ്പോലെ ആകൃതിയില്ലാത്ത വെള്ളമാകുകയും ചെയ്യുന്നു. ഈ അന്തമില്ലാത്തസമുദ്രമാണു് ഈശ്വരൻ. തണുപ്പു ഭക്തന്റെ തീവ്രമായഭക്തി. മഞ്ഞുകട്ടി, ഭക്തന്റെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷമാകുന്ന ദിവ്യരൂപങ്ങൾ. വെയിൽ, സമാധിയിൽ ബ്രഹ്മജ്ഞാനാവസ്ഥയുണ്ടാകുമ്പോൾ ലഭ്യമാകുന്നജ്ഞാനം. അലിച്ചിൽ, ബ്രഹ്മജ്ഞാനാവസ്ഥയിൽ സാകാരഭാവത്തെക്കുണ്ടാകുന്ന നാശം.

ഡാക്ടർ—സൂര്യരശ്മി തട്ടുമ്പോൾ വെള്ളക്കട്ടി അലിഞ്ഞുപോകുന്നു. മാത്രമല്ല വെള്ളംതന്നെ ആവിയായി പരിണമിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഇതെയും സൈൻസിൽനിന്നു മനസ്സിലാക്കീട്ടുണ്ട്. ഇതിനെ അടിസ്ഥാനമാക്കി ഈ ഉപമയെ കുറേക്കൂടെ വർദ്ധിപ്പിച്ചുകൊണ്ടുപോകുവാൻ പാടുള്ളതായി അവിടേയ്ക്കു തോന്നുന്നുണ്ടൊ?

ഭഗവാൻ—ഈ ഉപമയുടെ താല്പര്യം ഇതെയേയുള്ളു. സത്യമേതു, മിത്ഥ്യയേതു് എന്നുള്ളതിനെപ്പറ്റിയുള്ള ചിന്തകൊണ്ടു ബ്രഹ്മം മാത്രം സത്യം, ജഗത് മിത്ഥ്യഎന്ന അറിവു സിദ്ധിക്കുന്നു. നാമരൂപങ്ങളുള്ള വസ്തുക്കളെല്ലാം രണ്ടാമതായി പറയപ്പെട്ട ജഗത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ടതാണ്. ഇതാണ് വേദാന്തമതത്തിന്റെ സിദ്ധാന്തം. ഇങ്ങിനെ വിചാരം ചെയ്തു ചെയ്തു അവസാനമായി സിദ്ധിക്കുന്ന സമാധിയിൽ സാധകൻ അറിയുന്നതു 'ഈശ്വരൻ അല്ലല്ല. സാകാരനല്ല' എന്നാണ്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ഈശ്വരൻ സാകാരനാണ് എന്നു വരുമ്പോൾ ആ സാകാരത്തിന്നു ഏതാനും പരിധികൾ കല്പിക്കേണ്ടതായി വരുന്നു. എന്നാൽ ബ്രഹ്മത്തെ ഇപ്രകാരമുള്ള യാതൊരു നിബന്ധനകൾക്കും വിഷയമാക്കുവാൻ പാടില്ലതാനും. സമാധിയിൽ വ്യഷ്ടിഗതമായഈ ജീവാത്മബോധത്തിനതന്നെസാനമില്ല. അതുകൊണ്ടു ബ്രഹ്മത്തെ യാതൊന്നുകൊണ്ടും വ്യവഛേദിക്കുവയ്യ, വ്യവഛേദിക്കുവാൻ അളവുമില്ല. അതുകൊണ്ടു ഭക്തി എന്നു പറയപ്പെടുന്നതു് ചന്ദ്രന്റെ ശീതകിരണങ്ങൾക്കു സമമേയുള്ളു. ബ്രഹ്മജ്ഞാനമാകട്ടെ സൂര്യന്റെ ചണ്ഡകിരണങ്ങൾക്കു തുല്യവുമാകുന്നു. ഉത്തരധ്രുവത്തിലും ദക്ഷിണധ്രുവത്തിലും സമുദ്രജലം ഒന്നാകെ കട്ടപിടിക്കുമെന്നും തന്മൂലം കപ്പലുകൾക്കു ഗതാഗതസൌകര്യം സിദ്ധിക്കുന്നില്ലെന്നും കേട്ടിട്ടുണ്ട്.

ഡാക്ടർ—സ്വാമി! വിവേകത്തോടുകൂടിയല്ലാത്ത ഭക്തിയുടെ ഗതിയിൽ സാധകനു തടസ്സങ്ങൾ നേരിടുമെന്നാണ അതിന്റെ സാരം.

ഭഗവാൻ—അതെ, ഈ ഉൽപ്രേക്ഷയെ ഇതിലും അധികമായി വലുതാക്കിക്കൊണ്ടു പോകുകയാണെങ്കിൽ, ഭക്തന്റെ ഗതി തടസ്സപ്പെട്ടുമെന്നുതന്നെയാണ് വരുന്നതു്. പക്ഷെ അതു കൊണ്ടു ഒരു ദോഷവും വരാനില്ല. ആ വെള്ളക്കട്ടതന്നെ എന്താണ്? സച്ചിദാനന്ദ സമുദ്രത്തിലെ ജലം തന്നെയല്ലെ കട്ട പിടിച്ചിരിക്കുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു അവൻ ഈശ്വരനെ വ്യത്യസ്തഭാവത്തിൽ അനുഭവപ്പെട്ടുന്നു എന്നേയുള്ളു. നിങ്ങൾക്കു ജ്ഞാനമാർഗ്ഗമാണു അധികം ഇഷ്ടമെങ്കിൽ 'ബ്രഹ്മംമാത്രംസത്യം. മറ്റൊക്കെം മിഥ്യ' എന്നുതന്നെവിചാരം ചെയ്യണം. അപ്പോൾ ശക്തിയുള്ള ജ്ഞാനസ്വരൂപപ്രകാശത്താൽ വെള്ളക്കട്ട ദ്രവിക്കുകതന്നെ ചെയ്യും. പിന്നെ അവശേഷിക്കുന്നതു സച്ചിദാനന്ദമഹാസമുദ്രം ഒന്നുമാത്രം.

* * * *

അഹങ്കാരനിയന്ത്രണം.

ഭഗവാൻ—(ഡാക്ടരോടായി) തന്റെ അറിവിനെപ്പറ്റിയും തന്റെ പണത്തെപ്പറ്റിയും അഭിമാനിക്കുന്നവർക്കു ഈശ്വരജ്ഞാനം ഉണ്ടാകുകയില്ല. ഇന്നസ്ഥലത്തു ഒരുസാധുവന്നിരിക്കുന്നുണ്ടു്. നിങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തെ കാണുവാൻവരുന്നുണ്ടോ. നമുക്കുപോകാം എന്നു നിങ്ങൾ അത്തരക്കാരോടു പറഞ്ഞുനോക്കിനു. അവർ ഓരോ ഒഴികഴിവുകൾ പറഞ്ഞു ഒഴിയുകയല്ലാതെ ഒരിക്കലും നിങ്ങളുടെ കൂടെ വരില്ല. 'ഞാൻ അവനെച്ചെന്നുകാണുകയോ? എന്റെ സ്ഥിതി അത്രയ്ക്കുമോശമോ?' എന്നാണു് അവന്റെ ഭാവം. ഈ ദുരഭിമാനം അജ്ഞാനത്തിൽനിന്നാണു ഉത്ഭവിക്കുന്നതു്.

* * * * *

ദുരഭിമാനം, അത്യാഗ്രഹം, കാമം, ക്രോധം ഇവകളെ എങ്ങിനെ നിയന്ത്രിക്കാമെന്നാണു് ആലോചിക്കുവാനുള്ളതു്! കൽക്കത്തായിലെ പാതുരിയ ഘട്ടത്തുകാരനായ ഗിരീശഘോഷൻ

ഒരിക്കൽ ഇങ്ങിനെ പറകയുണ്ടായി:—"ഈ കാമക്രോധാദിവികാരങ്ങളെ നിശ്ശേഷം ഇല്ലായ്മചെയ്യുവാൻ ഒരുവനെക്കൊണ്ടുസാധ്യമല്ല. അതുകൊണ്ട് അവയുടെ ഗതിയൊന്നു തിരിച്ചുവിടുകയാണു വേണ്ടതു്. ഐന്ദ്രിയവിഷയമായി നമുക്കുണ്ടാകുന്ന വികാരങ്ങളെ ഈശ്വരവിഷയമായി മാറിയാൽമതി. കാമം, ഈശ്വരാനുഭൂതിയിലുള്ള ആനന്ദം അനുഭവിയ്ക്കുവാനുള്ള ആഗ്രഹമായിത്തീരട്ടെ. ഞാൻ കെങ്കേമനാണു്, പ്രമാണിയാണു" എന്നുള്ള ഡംഭു് ഞാൻ ഈശ്വരന്റെ സന്താനമാണു് ഈശ്വരന്റെ ദാസനാണു" എന്നുള്ളതിൽ അയിത്തീരട്ടെ. "അമ്പടാ ഞാനെ!" എന്ന അഹങ്കാരം, ഞാൻ ഈശ്വരനെ വിശ്വസിക്കുന്നവനാണു്—എനിക്കു പാപമില്ല, ബന്ധമില്ല. ഞാൻ മോക്ഷത്തെകൂടെ ആഗ്രഹിക്കുന്നവനല്ല. ധനം, ബഹുമാനം മുതലായ ലൌകികസംഗതികളൊന്നുംഎനിക്കുവേണ്ടതല്ല—ഈശ്വരനും ഈശ്വരഭക്തന്മാരും മാത്രമേ എനിക്കുള്ളൂ. എനിക്കു ധനത്തിന്നോ ബഹുമാനത്തിന്നോ ആഗ്രഹമില്ല. എനിക്കു വേണ്ടതുഈശ്വരാനുഭൂതി ഒന്നുമാത്രമാണു്. "എന്നാകട്ടെ. ഇങ്ങിനെ അറുചിത്തവൃത്തികളേയും ഈശ്വരപ്രതിനിധിയിൽ സമർപ്പിയ്ക്കാം" എന്നു്.

ഡാക്ടർ—ഐന്ദ്രിയവികാരങ്ങളെ കേവലം നിയന്ത്രിക്കുവാൻ പ്രയാസംതന്നെയാണു്. അവ ഇണങ്ങാത്ത കുതിരപോലെയാകുന്നു. അവയെ കണ്ണുപൊട്ടവെച്ചുതന്നെവേണംവിടുവാൻ. ചില ചിലസംഗതികളിൽ കണ്ണുകൾ തീരെ അടച്ചുകെട്ടേണ്ടതായിട്ടുതന്നെയും വരും. അല്ലാത്തപക്ഷം വഴിതെറ്റിയോടുകയോ വല്ല കുണ്ടിലും കുഴിയിലും ചാടുകയൊമറ്റോചെയ്തേക്കാനുമതി.

ഭഗവാൻ—എങ്കിലും ഒരുവനു ഈശ്വരാനുഭൂതിയുണ്ടായികഴിഞ്ഞാൽപിന്നെ, അവന്റെ ഇത്തരംമനോവൃത്തികളെക്കൊണ്ടു ദോഷമൊന്നും ഉണ്ടാകുവാനില്ല. നാരദൻ പ്രഹ്ലാദൻ മുതലായ സിദ്ധന്മാക്കു് ഈവക കൺപൊട്ടകളുടെ അവശ്യമൊന്നും ഇല്ലതന്നെ. അച്ഛന്റെ കൈപിടിച്ചുകൊണ്ടു തോട്ടിൻവര

മിന്മേൽകൂടെ നടന്നുപോകയാണെങ്കിൽ ഒരുസമയം അത കുട്ടി പിടിഞ്ഞംവിട്ട തോട്ടിൽവീണുപോയി എന്നുവരാം. എന്നാൽ കുട്ടിയുടെ കൈ അച്ഛനാണ് പിടിച്ചിരിക്കുന്നതെങ്കിൽഅങ്ങി നെഒരബദ്ധവും വരുവാനില്ലല്ലൊ. അവൻ പിന്നെ തോട്ടിൽ ചാടുകയേയില്ല.

ഡാക്ടർ—അച്ഛൻ കുട്ടിയുടെ കൈപിടിക്കുന്ന സമ്പ്രദായം നന്നല്ല അങ്ങിനെയായാൽ അത കുട്ടിയുടെ സ്വാശ്രയബുദ്ധിയെ ഇല്ലായ്മചെയ്യുമെന്നു വന്നേക്കും.

ഭഗവാൻ— ഈശ്വരാനുഭൂതിയുണ്ടായവക്ക് പിന്നെവ്യഷ്ടിഗതഅസ്വയംഭാവമേ ഇല്ലല്ലൊ. അവർ സമഷ്ടിസ്വരൂപമായ ആത്മാവിന്റെ ശാസനയെ അനുസരിച്ചാണ് നടക്കുന്നത്. ആ ആത്മാതന്നെയല്ലൊ ഈശ്വരനും. തങ്ങളെ സഹായിക്കുന്നതും രക്ഷിക്കുന്നതുമെല്ലാം അമ്മയാണെന്നും തങ്ങളെക്കൊണ്ട തൊന്നിനും തുണിയില്ലെന്നും അവക്കറിയാം. അവരുടെ ശക്തിയും സാമർത്ഥ്യവുമെല്ലാം ദേവിയുടേതന്നെ. അമ്മയില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ അവക്ക് അസ്തിത്വമേഇല്ല. അമ്മയുടെ സംരക്ഷണമാത്രമാണ കുഞ്ഞിനു ശക്തിയുണ്ടാകുന്നത്.

ഡാക്ടർ - ചിലകുതിരകൾ കണ്ണുകെട്ടാതിരുന്നാൽ ഒരടിയുംമുന്നോട്ട വയ്ക്കുകയില്ല. അതുപോലെ ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ നിയന്ത്രണംചെയ്യാതിരുന്നാൽ ഈശ്വരനെ പ്രാപിക്കുവാനസാധിക്കുകയില്ല.

ജ്ഞാനയോഗവും ഭക്തിയോഗവും.

ഭഗവാൻ—നിങ്ങൾ പറയുന്നത ജ്ഞാനയോഗമാർഗ്ഗമാണ്. അതെ, അതും ഈശ്വരങ്കലേയ്ക്കുള്ള ഒരു മാർഗ്ഗംതന്നെ. "ഈശ്വരനെ അറിയണമെങ്കിൽ പരിശുദ്ധി സമ്പാദിക്കണം. അതിന്നായി ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ നിയന്ത്രിക്കണം. ഒന്നാമതായി സ്വയനിയന്ത്രണം. രണ്ടാമതായി ജ്ഞാനാനുഭൂതി." ഇങ്ങിനെയാണ് ജ്ഞാനികൾ പറയുന്നത്. എന്നാൽ മാർഗ്ഗമൊന്നുവേറെയുംഉണ്ട്. അതാണ് ഭക്തിയോഗം. ഒരിക്കൽഒരുവന്നുഈശ്വരനിൽ ഭക്തിഉളവായിച്ചാൽ ഒരിക്കൽ നാമോച്ചാരണത്തിൽ

ഒരുവന ആനന്ദം അനുഭവമാകുവാൻ തുടങ്ങിയാൽ അവനുപി
ന്നെ ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ നിയന്ത്രിക്കുവാൻ പ്രത്യേകശ്രമങ്ങളൊന്നും
ആവശ്യമില്ല. നിയന്ത്രണം അപ്പോൾ സ്വയമേവ ഉണ്ടാ
യിക്കൊള്ളും. ഒരുവൻ ഒരു അത്യുന്നതത്തിൽപെട്ടിരിക്കുന്നു
എന്നു വിചാരിക്കുക. അവനു അപ്പോൾ അരോടെങ്കിലും ശ
ണ്ഠപിടിക്കുവാൻ മനസ്സുണ്ടാകുമോ, അപ്പോൾ ഒരു സത്രീയുപോ
യിഉൺകഴിക്കുവാൻ അഗ്രഹം കാണുമോ, മറേറതെങ്കിലും ഇ
ന്ദ്രിയസുഖം അനുഭവിക്കുവാൻ ഇഷ്ടംഉണ്ടാകുമോ? ഒരിക്കൽഅ
ഗ്നിയെ കണ്ടെത്തിയാൽപിന്നെ ഇരുട്ടാംപാറ വീണ്ടുംഅന്ധ
കാരത്തിലേയ്ക്കുതന്നെ മടങ്ങുമോ?

ഡാകുടർ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) ഇല്ല. അതില്ല. അതു പി
ന്നെ തീയിൽചാടി ചാകുവാൻമാത്രമേ അഗ്രഹിക്കുകയുള്ളു.

ഭഗവാൻ—ഇവിടെ സംഭവം വ്യത്യാസമുണ്ട്. ഒരു യഥാ
ത്ഥഭക്തൻ, ഒരു പാറയെപ്പോലെ ഒരിക്കലും നശിച്ചുപോകു
ന്നില്ല. ഇവിടെ കാണുന്നതു ജീവനായിരിക്കുന്ന അഗ്നിയെയാ
ണല്ലൊ. അതിലാണു ഭക്തൻചെന്നു ചാടുന്നതു. അതു അരേ
യും ദഹിപ്പിക്കുകയും നശിപ്പിക്കുകയും ഇല്ല. അതു ഒരു രത
ത്തിന്റെ പ്രകാശംപോലെ സുന്ദരവും ശോഭനവും ശീതളവും
ആകുന്നു. അതു ഒരിക്കലും ദഹിപ്പിക്കുകയില്ല. പ്രസന്നത, സമാ
ധാനതയെയും ആനന്ദത്തെയും പ്രദാനംചെയ്യുകയുള്ളു. ജ്ഞാ
നയോഗവും നയിക്കുന്നതു ഈശ്വരങ്കലേക്കുതന്നെ. പക്ഷെ അ
തു പ്രയാസംകൂടിയതാണെന്നേയുള്ളു. ഞാൻ ശരീരമല്ല, മനസ്സു
മല്ല, ബുദ്ധിയുമല്ല, ഞാൻ രോഗത്തിനൊ ദുഃഖത്തിനൊ അസ
മാധാനത്തിനൊ വിഷയവുമല്ല, ഞാൻ സുഖദുഃഖങ്ങൾക്കു അ
തീതനാണു, ഞാൻ ഇന്ദ്രിയങ്ങളാൽ ബദ്ധനല്ല, ഞാൻ സച്ചി
ദാനന്ദസ്വരൂപനാണു" എന്നെല്ലാം ഒരു ജ്ഞാനിയെപ്പോലെ
പറയുവാൻ വളരെ എളുപ്പത്തിൽ സാധിക്കും. ഇതെല്ലാം പറ
യുവാൻ വളരെ വളരെ എളുപ്പം. പക്ഷെ അനുഭവത്തിൽ വരു
ത്തുവാനേ പ്രയാസമുള്ളു. കയ്യിന്മേൽ മുള്ളുകുത്തി രക്തം ഒലി
ക്കുന്നു; കൈകീറിയുമിരിക്കുന്നു; അങ്ങിനെ ഇരിക്കെ, എന്നെറ

കയ്യിന്മേൽ മുള്ളുകുത്തിയതുമില്ല, കൈകീറിയതുമില്ല, രക്തം ഒലിക്കുന്നതുമില്ല. അതൊന്നും എനിക്കു ബാധകമല്ല എന്നു പറകമാത്രം ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ട് എന്താ പ്രയോജനം! ഈശ്വരനിൽനിന്നു അകറ്റിനിത്തി ശരീരത്തിനു അനത്ഥത്തെ ചെയ്യുന്ന അജ്ഞാനമാകുന്ന മുള്ളിനെ ജ്ഞാനമാകുന്ന അഗ്നിയിൽ ദഹിപ്പിക്കുകയാണു വേണ്ടതു്. ഗ്രന്ഥപാരായണംകൂടാതെ, ഈശ്വരജ്ഞാനം ഉണ്ടാകുകയില്ലെന്നാണു പലരുടേയും വിചാരം. എന്നാൽ വായിക്കുന്നതിനെക്കാൾ ശ്രേഷ്ഠമാകുന്നു കേൾക്കുന്നതു; കേൾവിയെക്കാൾ കാഴ്ചയ്ക്കു ശ്രേഷ്ഠതകൂടും. വെറും പുസ്തകത്തിൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന ജ്ഞാനത്തെക്കാൾ ഉപരിയായ ബോധം ഉണ്ടാകുന്നതു ഗുരുപദേശങ്ങളിൽനിന്നാണു്. ഈശ്വരനെ അനുഭവപ്പെടുത്തുന്നതിൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന ബോധം അതിലും ഉപരിയായതാകുന്നു. കാശിയെപ്പറ്റി ഗ്രന്ഥത്തിൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന അറിവിനെക്കാൾ അധികമായ അറിവു്, കാശിയിൽപോയ ഒരുവൻ ആ പട്ടണത്തെ വിവരിച്ചുകേൾക്കുന്നതിൽനിന്നു് ഉണ്ടാകുമല്ലൊ. അതിനെക്കാൾ ഉപരിയായിരിക്കും താൻതന്നെ കാശിയിൽപോയി ആ പട്ടണത്തെ കാണുന്നതിൽനിന്നു് ലഭ്യമാകുന്ന ബോധം.

നിങ്ങൾ ചതുരംഗക്കളി കണ്ടിട്ടില്ലെ? ചിലർ കളിക്കുന്നു മറ്റു ചിലർ ആ കളി നോക്കിക്കൊണ്ടുനില്ക്കുന്നു. ശരിയായി കളിക്കേണ്ടതു എങ്ങിനെയാണെന്നു കളിക്കുന്നവരെക്കാൾ കണ്ടുനില്ക്കുന്നവർക്കാണു പറയുവാൻ സാധിക്കുക. അതുപോലെ ലൌകികജനങ്ങളുടെ വിചാരം അവർ വളരെ മിടുക്കന്മാരും സമർത്ഥന്മാരുമാണെന്നാണു്. എന്നാലൊ അവർതന്നെ പണം പ്രതാപം സുഖം മുതലായവകൾക്കുള്ള മോഹങ്ങളാൽ ബദ്ധരായും ഇരിക്കുന്നു. അവർ നേരിട്ടു കളിയിൽ ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്നവരാകയാൽ അവർക്കു ശരിയായ കളി എന്താണെന്നറിയുവാൻ സാധിക്കുന്നില്ല. ലോകത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചവരായ സാധുക്കൾക്കു ഈ വകകളോടു യാതൊരു ബന്ധവും ഇല്ല. അതിനാൽ അവർ ചതുരംഗക്കളി കണ്ടുനില്ക്കുന്നവരെപ്പോലെയാണു്. ശരിയായ കളി

ഏതാണെന്നു ലൌകികജനങ്ങളെക്കാൾ നല്ലപോലെ അറിയുവാൻ സാധിക്കുന്നതു അവക്കാണു്.

ഡാക്ടർ—(ഒരു ശിഷ്യനോടു്) ഇദ്ദേഹം (ഭഗവാൻ ശ്രീരാമകൃഷ്ണപരമഹംസദേവൻ) ഗ്രന്ഥങ്ങൾമാത്രം വായിച്ച ഒരു വെറും പണ്ഡിതൻമാത്രമായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഇത്രജ്ഞാനം ഉണ്ടാകുവാൻ അവകാശമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഫറാദു എന്ന ആൾ പ്രകൃതിയെ അനുഭവപ്പെട്ടുത്തിയ ഒരു മഹാനായിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു അദ്ദേഹത്തിനു പ്രകൃതിയിലെ പല രഹസ്യങ്ങളേയും കണ്ടുപിടിക്കുവാൻ സാധിച്ചു. അദ്ദേഹവും പുസ്തകംവായിക്കുകമാത്രമായിരുന്നു ചെയ്തിരുന്നതെങ്കിൽ ഒരിക്കലും അതു ധാരാളം അറിവു സമ്പാദിക്കുവാൻ അദ്ദേഹത്തെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുമായിരുന്നില്ല. പ്രകൃതിയുമായി അടുത്ത ചെരുമാറുവാൻ സാധിച്ചതുകൊണ്ടാണു് അദ്ദേഹത്തിനു പല ഗുണങ്ങളും സിദ്ധിക്കുവാനിടയായതു്. വെറും സൂക്ഷ്മം തലയിൽകയറുന്നതുകൊണ്ടു തലച്ചോറിനു പുകച്ചിൽതട്ടുകയേയുള്ളൂ. ഇദ്ദേഹം ഇത്ര വളരെ ജ്ഞാനിയായിരിക്കുന്നതിന്റെ രഹസ്യം ഇദ്ദേഹവും പ്രകൃതിയുടെ ഒരു സന്താനമാണെന്നുള്ളതാകുന്നു.

ഭഗവാൻ—(ഡാക്ടരോടു്.) ഞാൻ പഞ്ചവടിയിൽ മരച്ചുവട്ടിൽ ഉണ്ണും ഉറക്കവും ഉപേക്ഷിച്ചു വീണുകിടന്നു ഈശ്വരനെ അഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടു നിലവിളിച്ചിരുന്ന ഒരു കാലം ഉണ്ടായിരുന്നു. അക്കാലത്തു കൂട്ടത്തിൽ ജ്ഞാനദീപപ്രകാശത്തിന്നായി ഞാൻ അമ്മയോടു നിലവിളിച്ചു പ്രാർത്ഥിച്ചു. "ദേവി! എനിക്കു അക്ഷരജ്ഞാനമില്ല. തങ്ങളുടെ കർമ്മഫലത്തെപ്പറ്റി ചിന്തിക്കാതെ ജീവിക്കുന്ന കർമ്മികൾക്കു് അനുഭവമാകുന്ന അവസ്ഥയാതൊന്നാണതിനെ അറിയുവാനും അനുഭവപ്പെട്ടുത്തുവാനും എന്നെ അനുഗ്രഹിക്കണെ. അതുപോലെ തന്നെ യോഗികൾ അവരുടെ ഉഗ്രമായ യോഗവൃത്തികൾകൊണ്ടു പരമമായയാതൊരു പദവിയെ അനുഭവിക്കുന്നുവോ ആ പദവിയേയും അനുഭവപ്പെട്ടുത്തുവാൻ എന്നെ അനുവദിക്കണെ.

മാത്രമല്ല, വിവേകവും വൈരാഗ്യവും കൊണ്ടു് ജ്ഞാനികൾക്കു അനുഭവമാകുന്ന ആ ജ്ഞാനാനന്ദവും എനിക്കു വിധേയമാകുവാൻ അമ്മ എന്നെ അനുഗ്രഹിക്കണെ!" എന്നു ഞാൻ അമ്മയോടു പ്രാർത്ഥിച്ചു. ഞാൻ ഒരു ഗ്രന്ഥവും വായിച്ചിട്ടില്ല. ഇതും ഇതിലധികമായതും എല്ലാം എനിക്കു് എന്റെ അമ്മതന്നെയാണു മനസ്സിലാക്കിത്തന്നതു്. ഓ! അതെ! അന്നു എന്താനന്ദമായിരുന്നു. അക്കാലത്തു ഉറക്കം കൂടെ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. (എന്നുപറഞ്ഞു ഭഗവാൻ ഒരു പാട്ടുപാടി.)

ഭഗവാൻ തുടർന്നു് പറയുന്നു: ഞാൻ വിദ്വാനൊന്നുമല്ലല്ലൊ എന്നിട്ടും, നിങ്ങൾക്കു കാണുന്നില്ലെ, ആളുകളുടെ വിചാരം ഞാനൊരു പണ്ഡിതനൊമറ്റൊ ആണെന്നാണു്. അതിനുള്ള കാരണം ഞാൻ എന്റെ അമ്മയുടെ തിരുനാമം ജപിക്കുന്നതുമാത്രമാണു്. ഭാഷാജ്ഞാനം പരിചയം ഒന്നും കൂടാതെ ആരെയും പരാജിതനാക്കുന്ന ശാന്തി രാമനാണു ഇദ്ദേഹം" എന്നു ശംഭുമാലിക് എന്നെപ്പറ്റി പറയാറുണ്ടു്.

ഭഗവാൻ—(ഈശാനോടു്.) ഡാക്കുടക്കു് ഈശ്വരാവതാരകാര്യത്തിൽ ലവലേശം വിശ്വാസമില്ല. നിനക്കു അതിനെപ്പറ്റി എന്താ പറയുവാനുള്ളതു?

ഈശാൻ—സ്വാമി! ഞാൻ എന്താ പറയേണ്ടതു! ഇങ്ങിനെയുള്ള സംഗതികളെപ്പറ്റി വാദിക്കുകയും പ്രസംഗിക്കുകയും ഒന്നും എനിക്കു് ഇഷ്ടമല്ല.

ഭഗവാൻ—എന്തു്! വേണ്ടിവന്നാൽ ശരിയായ സംഗതിയെപറഞ്ഞുകൊടുക്കുവാൻ നിനക്കിഷ്ടമില്ലെന്നൊ!

ഈശാൻ—(ഡാക്കുടരോടായി) വിശ്വാസം. അതാണു സകലത്തിനും കാര്യം. ഈ വിശ്വാസം ഇല്ലാതാകുന്നതു ഡംഭുകൊണ്ടാണു. ശ്രീരാമചന്ദ്രൻ ആകൃതിയിൽ മാത്രമെ ഒരു മനുഷ്യനായിരുന്നുള്ളു. പരമാർത്ഥത്തിൽ പരബ്രഹ്മം. ആദ്യന്തവിഹീനമായ ആകാശം, സൂര്യൻ, ചന്ദ്രൻ, നക്ഷത്രങ്ങൾ, സമുദ്രം, മല മുതലായവ അടങ്ങിയ പ്രപഞ്ചം അദ്ദേഹത്തിൽ നിന്നാണു ഉണ്ടായിട്ടുള്ളതു.

ഭഗവാൻ — (ഡാക്ടറോടായി) ഇതു ഗ്രഹിക്കുവാൻ വിഷമമുള്ള ഒരു വിഷയമാണ്. പരിധികളോടുകൂടി വ്യക്തിഗതമായിരിക്കുന്ന ഒരു മനുഷ്യൻ സമഷ്ടിസ്വരൂപനും ശാശ്വതനും അനന്തനുമായ ബ്രഹ്മം ആകുന്നതെങ്ങിനെയാണെന്നു സാധാരണക്കാർക്കു മനസ്സിലാക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. ഈശ്വരനെ അനുഭവപ്പെട്ടിട്ടുള്ളവനു മാത്രമേ ബ്രഹ്മംതന്നെയാണ് നാമരൂപങ്ങളോടുകൂടിയ ഈ പ്രപഞ്ചമായി ഭാസിക്കുന്നതെന്നു അറിയുവാൻ സാധിക്കുകയുള്ളൂ. ഈശ്വരൻ പരിധിസഹിതനായ മനുഷ്യനായി ഭവിക്കുന്നു. എന്നാൽ സൂക്ഷ്മത്തോളം നോക്കുമ്പോൾ അവനു പരിധികൾ ഒന്നുംതന്നെയില്ലതാനും. ഈശ്വരൻ മനുഷ്യരൂപം സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നുവെച്ചു ഈശ്വരൻ മനുഷ്യാകൃതിയിൽ നിന്നു വ്യതിരിക്തമായ ഒന്നല്ലെന്നുംപറഞ്ഞുകൂടാ. ഈശ്വരൻ ഇവിടേയും അതേസമയത്തിൽതന്നെ മറ്റെല്ലാസ്ഥലത്തും ഉണ്ട്. ഈശ്വരനെ കണ്ടു അർക്കു ഇതെല്ലാം കാണുവാനും അറിയുവാനും സാധിക്കും. അല്ലാതെ ഒരു ഔൺസുമാത്രം ബുദ്ധിയുള്ള ഒരുവനെക്കൊണ്ടു ഈ മഹാസംഗതികളൊന്നും ധരിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. ഒരു തുള്ളികൊള്ളുന്ന ഒരുപാത്രത്തിൽ പത്തിടങ്ങഴി കൊള്ളിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നതാണോ? അതുകൊണ്ടു ഇവയെ സംഗതികളിൽ, ഈശ്വരനെ കണ്ടവർ പറയുന്നതിനെ വിശ്വസിക്കുകയാണു വേണ്ടതു. നിങ്ങൾക്കു നിയമസംബന്ധമായി ഒരഭിപ്രായം അറിയണമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ നിങ്ങൾനിയമജ്ഞനായ ഒരുവക്കീലുമായിത്തന്നെ ആലോചിക്കേണ്ടതല്ലയോ? അല്ലാതെ വഴിയിൽ കാണുന്നവരുടേയും വാക്കിനെ ആ വിഷയത്തിൽ ഒരു വിദഗ്ദ്ധാഭിപ്രായമായി നിങ്ങൾ സ്വീകരിക്കുമോ?

ഈശാൻ — (ഡാക്ടറോടായി) ഈശ്വരൻ മനുഷ്യനായി അവതരിക്കുകയില്ലെന്നു നിങ്ങൾ നിശ്ചയിക്കുന്നതിന്റെ ന്യായമെന്താണ്? ഈശ്വരൻ സാകാരനായും നിരാകാരനായും ഇരിക്കുമെന്നും ഈശ്വരന് അസാദ്ധ്യമായി ഒന്നുംതന്നെയില്ലെ

ന്നും നിങ്ങളതന്നെ സമ്മതിച്ചിട്ട് അഞ്ചു മിനിട്ടുനേരം തികച്ചും കഴിഞ്ഞില്ലല്ലൊ.

ഭഗവാൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) എന്റെ പ്രിയസാറെ! അതിന്റെ പരമാർത്ഥം ഞാൻ പറഞ്ഞേക്കാം. ഡാക്ടരുടെ സൈൻസു പുസ്തകത്തിൽ അങ്ങിനെയൊന്നും പറഞ്ഞിട്ടില്ല. അതാണ കാരണം. മറ്റൊന്നും അല്ല മനുഷ്യരുടെ ക്ഷേമത്തിനായി ഈശ്വരൻ ശരീരമെടുത്തു ഭൂമിയിൽ അവതരിക്കുമെന്ന് ആവക പുസ്തകങ്ങളിലൊന്നും ഡാക്ടർ കണ്ടില്ല. പിന്നെയെങ്ങിനെയാണ് ഡാക്ടർ വിശ്വസിക്കുക! (ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) ഞാനൊരു ഉദാഹരണം പറയാം. ഒരിക്കൽ ഒരാൾ ഒരു സ്നേഹിതന്റെ അടുത്തുചെന്നു "സ്നേഹിത! നിങ്ങൾ ഈ വർത്തമാനം കേട്ടുവോ? ഞാൻ ഇന്നലെ ആ വഴിയെ പോയപ്പോൾ അവിടെയുള്ള മുക്കർജിയുടെ വീട് പൊളിഞ്ഞുവീഴുന്നതുകണ്ടു" എന്നു പറഞ്ഞു. ഇതുകേട്ട സ്നേഹിതൻ—"അതുവ്വൊ! നോക്കട്ടെ. ഞാൻ ഈ വർത്തമാനക്കടലാസ്സ് ഒന്നു നോക്കിക്കോട്ടെ" എന്നു മറുപടി പറഞ്ഞു കടലാസ്സെടുത്തു തിരിച്ചും മറിച്ചും പരിശോധിച്ചു നോക്കി. പക്ഷെ അതിൽ വീടു വീണ വർത്തമാനം എങ്ങും കാണ്മാനില്ല. അതുകൊണ്ട് അവൻ സമാധാനപൂർണ്ണനായി പറയുന്നു: "നിങ്ങൾ പറയുന്നതു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുകയില്ല. അതു ഈ കടലാസിൽ കാണുന്നില്ലല്ലൊ." ഇതുകേട്ട മറ്റേ ആൾ "കടലാസ്സിൽകാണില്ലെങ്കിലെന്താ വീടു വീഴുന്നതു ഞാൻ എന്റെ സ്വന്ത കണ്ണുകൾകൊണ്ടു കണ്ടതല്ലെ" എന്നായി എന്നിട്ടും മറ്റാൾക്കു വിശ്വാസമായില്ല. "കടലാസ്സിൽ അതിനെപ്പറ്റി ഒന്നും കാണാനില്ലല്ലൊ. ആ സ്ഥിതിക്കു നിങ്ങൾ പറയുന്നതിനെ ഞാൻ എങ്ങിനെ വിശ്വസിക്കും" എന്നായി (എല്ലാവരും ചിരിക്കുന്നു.)

ഭഗവാൻ തുടർന്നു പറയുന്നു:—വ്യവഹാരഭിന്നമായ വിഷയങ്ങളെപ്പറ്റി മാത്രമെ സൈൻസു പറയുന്നുള്ളൂ എന്ന പരമാർത്ഥം അവർ ഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. അഖണ്ഡസച്ചിദാനന്ദലോക

ത്തിൽ നിന്നു യാതൊരു സന്ദേശവും ഇവരുടെ ഈ പറയപ്പെടുന്ന സൈൻസു വഹിക്കുന്നില്ലതന്നെ. അതുകൊണ്ട് ഇവർ പുരാതനകാലത്തിലെ ഋഷീശ്വരന്മാരെപ്പോലെയുള്ള ദിവ്യന്മാരാണെന്നു നമ്മുടെ ഇടയിൽ കൊണ്ടുവന്നിട്ടുള്ളതു്. "ഈശ്വരൻ ഇന്നതാണു, ഈശ്വരകാര്യം ഇന്നപ്രകാരമാണു" എന്നു വ്യവസ്ഥപ്പെടുത്തിപ്പറയുവാൻ അങ്ങിനെയുള്ളവരെക്കൊണ്ടുമാത്രമേ സാധ്യമാകയുള്ളൂ.

(ഡാക്ടർ ഒന്നും മിണ്ടാതിരിക്കുന്നതുകണ്ടു് ഡാക്ടരോടായി.)

ഗിരീശൻ — ശ്രീകൃഷ്ണൻ ഈശ്വരാവതാരമാണെന്നു നിങ്ങൾ സമ്മതിച്ചേതീരൂ. ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാനെ ഒരു സാധാരണപുരുഷനായി കരുതുവാൻ ഞാൻ നിങ്ങളെ ഒരിക്കലും അനുവദിക്കുകയില്ല. ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാൻ ഒന്നുകിൽ ഈശ്വരനോ അല്ലെങ്കിൽ പിശാചോ രണ്ടിലൊന്നാണെന്നു നിങ്ങൾ സമ്മതിക്കണം.

ഭഗവാൻ ഈശ്വരനിൽ നിഷ്പ്രയാസമായ വിശ്വാസംവരണമെങ്കിൽ ഒരുവൻ ഒരു ചെറുകുഞ്ഞിനെപ്പോലെയാതൊരു കാപട്യവും ഇല്ലാത്തവനായിത്തീരണം. ഈ ലോകത്തിൽ സത്യനിറഞ്ഞുകാണപ്പെടുന്ന ലീലാമാലയായ കള്ളത്തരങ്ങളിൽ നിന്നു വളരെവളരെ അകലെയാണു് ഈശ്വരൻ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതു്. പണം, മാനം, സുഖം, ഇത്യാദികളിലുള്ള അഭിനിവേശം സംശയത്തേയും അനാസ്തിക്യത്തേയും അഹംഭാവത്തേയും മാത്രമേ ജനിപ്പിക്കുകയുള്ളൂ. (ശിഷ്യന്മാരോടായി) ഈ വക കാപട്യസ്വഭാവമൊന്നും ഇല്ലാത്തവരാളാണു നമ്മുടെ ഡാക്ടർ. അതുകൊണ്ടു പരമശുദ്ധനാണു്.

ഗിരീശൻ — (ഡാക്ടരോടായി) രണ്ടു തോണിയിലുംകൂടി കാൽവെച്ചു നില്ക്കുവാനുള്ള അപകടംപ്പോലും കൂടാതെ കര്യങ്ങൾ നടത്തുവാൻ സാധിക്കുകയില്ലെന്നു നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂടെ?

ഡാക്ടർ — ശരിയാണു്. അതു സാധിക്കുന്നതല്ലെന്നു (നിക്കുതന്നെ അറിയാം.

ഭഗവാൻ—കേശവസേനൻ പുത്രമാത്രം ശുദ്ധപ്രകൃതനായിരുന്നു! ഒരിക്കൽ അവൻ ഈ ക്ഷേത്രത്തിൽ വരികയുണ്ടായി. നേരം നാലുമണികഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. അവൻ അമ്പലത്തിൽ ചുറ്റിനടക്കുന്ന കൂട്ടത്തിൽ അതിഥിമന്ദിരത്തിനടുത്തെത്തിയപ്പോൾ അവിടെ അനേകം സാധുക്കളും ഭിക്ഷുക്കളും അതിഥികളും ദരിദ്രരും കൂട്ടം കൂടിയിരിക്കുന്നതായികണ്ടു. "എന്താ നിങ്ങൾക്കു ഇലവെയ്ക്കാറായില്ലെ? എന്നാണ അപ്പോൾ കേശവൻ അവരോടു ചോദിച്ചതു്. നോക്കണം അവന്റെ ശുദ്ധഗതി! നേരം നാലുമണികഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഉണ്ണാനുള്ള സമയം അതല്ല. ഉൗൺകഴിഞ്ഞു വളരെനേരം ആയിരിക്കണം" എന്നെല്ലാം അവനെക്കൊണ്ടു അലോചിക്കുവാൻ സാധിച്ചില്ല. ഒരു കൊച്ചുകുഞ്ഞിനെപ്പോലെ, അവക അലോചനാബുദ്ധിയൊന്നും അവനില്ലാതായിരിക്കുന്നു. വിശ്വാസത്തെ അശ്രയിച്ചാണ ഈ ശരഭജ്ഞാനം ഇരിക്കുന്നതു്. വിശ്വാസം വളരെ കുറവായിരിക്കുന്ന ദിവസങ്ങളിൽ അധികരിച്ചജ്ഞാനത്തെ അനേഷിക്കുന്നതു വെറുതെയാണു്. തീറ്റിയിൽ വളരെ ആസക്തിയില്ലാത്ത പശുക്കൾക്കു അധികം പാലുണ്ടാകയില്ല. പുല്ലും വയ്ക്കോലും തവിടും പിണ്ണാക്കും കഞ്ഞിയും വെള്ളവും എന്നുവേണ്ട മുന്നിൽകണ്ടതെല്ലാം ധാരാളം വലിച്ചുവാരിത്തിന്നുന്ന പശുവിന്നധികമായും പാലും കാണാം. ആ പശുവിന്റെ പാലു് അതിന്റെ അകിട്ടിൽനിന്നു ഉറവുപോലെ പാൽ പാത്രത്തിലേയ്ക്കു പ്രവഹിക്കും. അതുകൊണ്ടു കൊച്ചുകുട്ടികളുടെ പാലെയുള്ള വിശ്വാസമാണ വേണ്ടതു്. അങ്ങിനെയുള്ള വിശ്വാസം ഒരുവനെ ഈശ്വരങ്കലേയ്ക്കു നയിക്കുകയും ചെയ്യും. ഏതെങ്കിലും ഒരു കുട്ടിയെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ടു കേശവൻ! ഈ കുട്ടി നിന്റെ ഗുരുവാണ" എന്നു അമ്മ പറഞ്ഞുകൊടുത്താൽ കുഞ്ഞു് അതു വിശ്വസിക്കുകയായി. അതുപോലെതന്നെ "അവിടെ ഒരു പൂച്ചാണ്ടിയുണ്ടു" എന്നു അമ്മ പറഞ്ഞാൽ കുഞ്ഞിന്റെ വിചാരം അവിടെ അങ്ങിനെ ഒരു ജന്തു ഉണ്ടു് എന്നുതന്നെയാണു്. കുഞ്ഞിനെപ്പോലെ സംശയരഹിതമായ അചഞ്ചലവിശ്വാസമുള്ളവനിലാണ

ഈശ്വരാനുഗ്രഹം ഉണ്ടാകുന്നതു്. സംശയബുദ്ധിയോടുകൂടിയ സാധാരണമനുഷ്യൻ ഏതുസംഗതിയേയും ലൌകികമായ നഷ്ടലാഭബുദ്ധിയോടുകൂടിയാണു പരിശോധിക്കുന്നതു്. എന്നാൽ മനുഷ്യന്റെ പരിമിതമായ ബുദ്ധികൊണ്ടു സംഗതികളുടെ കാര്യകാരണസംബന്ധങ്ങളെല്ലാം അന്വേഷിച്ചറിയുവാൻ സാധിക്കുമെന്നോ? അതൊട്ടില്ലതാനും. ഈ സംശയാത്മകമായിരിക്കുന്നബുദ്ധിയ്ക്കു അദ്ധ്യാത്മികരാജ്യത്തിൽ പ്രവേശനമില്ല. അവിടേയ്ക്കു നായിക്കുവാൻ വിശ്വാസത്തിനു മാത്രമെ സാധിക്കുകയുള്ളൂ.

ഡാക്ടർ—(ശിഷ്യനോടു) പാലുക്കാരൻ കണ്ണിൽ കണ്ടതെല്ലാം തിന്നുന്നതും നന്നല്ല. അതിനു ഞാൻ ഒന്നുംകൂടി ദൃഷ്ടാന്തങ്ങൾ പറയാം. എനിക്കു മുമ്പു് ഒരു പശുവുണ്ടായിരുന്നു. എന്തുകൊടുത്താലും തിന്നുകൊള്ളും. അങ്ങിനെയിരിക്കെ എനിക്കൊരിക്കൽ ഒരു ദിനം പിടികിട്ടി. വളരെ കലശലായി. കാരണം എത്ര ആലോചിച്ചിട്ടും മനസ്സിലായതുമില്ല. ഒടുവിൽ എന്തു സംഭവിച്ചു എന്നറിയാനോ കൂടി ഏറെക്കാലം സുഖവാസത്തിനായി ലക്നോവിലേയ്ക്കു പോകേണ്ടതായിവന്നു. ചുരുക്കിപ്പറയുന്നതായാൽ പന്തീരായിരം ഉറുപ്പിക വിലകൊടുത്തു വേണ്ടിവന്നു എന്റെ നഷ്ടപ്പെട്ട ആരോഗ്യം വീണ്ടെടുക്കുവാൻ. എന്റെ പശു ഉമിയും മറ്റും കൂടെയാരാളുമായി ഏതാണ്ടു ദിവസം അടുപ്പിച്ചു തിന്നതുകൊണ്ടാണു ഈ ഉപദ്രവമെല്ലാം വന്നതെന്നു എനിക്കു പിന്നീടാണു മനസ്സിലായതു്. (എല്ലാവരുംഉറക്കെ ചിരിക്കുന്നു.) ശരിയാണു്. കാര്യകാരണസംബന്ധം കണ്ടുപിടിക്കുവാൻ വളരെ പ്രയാസമൊന്നുമല്ല. പൈകിപാറമ്പിലെ ബൂവിന്റെ വീട്ടിൽ ഒരിക്കൽ ഒരു കുട്ടിയ്ക്കു വില്ലിച്ചുമ പിടികൂടുകയുണ്ടായി. ഞാനാണു ചികിത്സിച്ചിരുന്നതു്. അതുണ്ടാകുവാൻ കാരണമെന്താണെന്നു കണ്ടുപിടിക്കുവാൻ ഞാൻ വളരെ ശ്രമംചെയ്തുനോക്കി, ഒടുവിലാണു കാര്യം മനസ്സിലായതു്. അവരുടെ പാൽ ശ്രമപ്പെട്ടു നനഞ്ഞിരുന്നതായിരുന്നു കുട്ടിക്കു ചുമവരുവാനുണ്ടായ കാരണം. (എല്ലാവരുംചിരിക്കുന്നു.)

ഭഗവാൻ — (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു ശിഷ്യന്മാരോടായി) ഇപ്പോൾ മനസ്സിലായൊ! "എന്റെ വണ്ടി കുറച്ചുനേരം പുളിമരച്ചുവട്ടിൽ നിന്നുപോയതുകൊണ്ടാണു ഞാൻ പുളിച്ചുപോയതു" എന്നു പണ്ടൊരാൾ പറഞ്ഞപോലെയാണു്. (ഡാക്ടരും മറ്റുള്ളവരും ചിരിക്കുന്നു.)

ഡാക്ടർ — (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു) ഇതുപോലിരിക്കുന്നു ഒരു കഥ ഞാനും കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. ഒരിക്കൽ ഒരു കുപ്പലിലെ കുപ്പിത്താനു കലശലായ തലവേദനയോഗം പിടികൂടി. കുപ്പലിലെ വൈദ്യന്മാരെല്ലാംകൂടി തുടങ്ങി ആലോചന. ഒടുവിൽ കുപ്പലിന്റെ തലയ്ക്കു് ഒരു തളം ഉടുവാനാണു് അവർ എല്ലാവരുംകൂടി തീച്ചയാക്കിയതു്. (എല്ലാവരും ചിരിക്കുന്നു.)

ഭഗവാൻ — (ഡാക്ടരോടു്) യഥാർത്ഥത്തിൽ ഈശ്വരനെ അന്വേഷിക്കുന്ന ഒരുവനു സാധുസംസർഗ്ഗം അത്യന്താപേക്ഷിതമാണു്. ലൌകികജനങ്ങൾക്കു സഹായിയായ രോഗം പിടികൂടിയിരിക്കുന്ന രോഗികളെപ്പോലെയാകുന്നു. അവർക്കു വേണ്ടതു ചികിത്സ നിശ്ചയിക്കേണ്ടതു സാധുക്കളായ വൈദ്യന്മാരാകുന്നു. അവരുടെ ഉപദേശം കേൾക്കുന്നതുകൊണ്ടു മാത്രം ഫലപ്രാപ്തി ഉണ്ടാകുകയില്ല. മരുന്നു കഴിക്കുകയും കഠിനപത്ഥ്യം അനുഷ്ഠിക്കുകയും ചെയ്താൽ മാത്രമേ രോഗശമനം ഉണ്ടാകുകയുള്ളു.

ഡാക്ടർ — ശരിയാണു്. രോഗം മാറുവാൻ സഹായിക്കുന്നതു പ്രധാനമായി ആഹാരനിയന്ത്രണംതന്നെയാണു്.

ഭഗവാൻ — ഡാക്ടർമാർ ഒന്നാംക്ലാസുകാരും രണ്ടാംക്ലാസുകാരും മൂന്നാംക്ലാസുകാരുമായി മൂന്നുതരത്തിലുണ്ടു്. അതുപോലെതന്നെ സാധുക്കളുമുണ്ടു് മൂന്നുവിധം. ഒന്നാംക്ലാസു ഡാക്ടർമാർവന്നു രോഗിയുടെ നാഡിപിടിച്ചുനോക്കി മരുന്നു നിശ്ചയിച്ചുപോകുന്നു. രോഗിമരുന്നു കഴിക്കുന്നുണ്ടോ ഇല്ലയൊഎന്നു അന്വേഷണമൊന്നും അവർക്കില്ല. രണ്ടാംതരം ഡാക്ടർ രോഗിയെ ശ്രദ്ധിച്ചുപരിശോധിക്കുകയും, നല്ലവാക്കുപറകയും മരുന്നു കഴിക്കുവാൻ ഉപദേശിക്കുകയും ചെയ്യും. മൂന്നാംക്ലാസ് ഡാക്ടർ

മാർ ഇങ്ങിനെയൊന്നുമല്ല. രോഗി ഔഷധം സേവിക്കുവാൻ വൈമനസ്യം കാണിക്കുന്നു എന്നുകണ്ടാൽ അവനെപിടിച്ചു മടത്തിക്കിടത്തി മരുന്നു കോരിക്കൊടുക്കുവാൻകൂടെ അവർ തയ്യാറാണ് (ചിരിക്കുന്നു.)

ഡാക്ടർ — (ചിരിച്ചുകൊണ്ട്.) വേറേയും ചിലതരം വൈദ്യമുണ്ട്. അവർ ശക്തിപ്രയോഗിക്കേണ്ടതുമില്ല, മരുന്നു കോരിക്കൊടുക്കേണ്ടതുമില്ല. ഹോമിയൊപത്തി വൈദ്യസമ്പ്രദായം തന്നെ നോക്കണം.

ഭഗവാൻ — അതു ശരിതന്നെയാണ്. അങ്ങിനെയുള്ള ഡാക്ടർമാർ തങ്ങളെപിടിച്ചു് മലത്തി കിടത്തുമെന്നോ മരുന്നു് കോരി തരുമെന്നോ രോഗികൾ ഭയപ്പെടേണ്ടതുമില്ലല്ലൊ. സന്ന്യാസാശ്രമം സ്വീകരിക്കുന്നവർക്കാണ് കാമിനീകാഞ്ചനത്യാഗം നിഷ്കർഷമായി വിധിച്ചിട്ടുള്ളതു്. സന്ന്യാസിമാർ സ്ത്രീകളുടെ ചിത്രങ്ങൾ പോലും നോക്കരുതു്. ഉപ്പിലിട്ടതിനെപറ്റി വിചാരിക്കുമ്പോൾ തന്നെ വായിൽ വെള്ളം വരുന്നു. പിന്നെ അതിനെ കാണുമ്പോഴും തൊടുമ്പോഴുമുള്ള കാര്യം പറയുവാനുണ്ടൊ! പക്ഷെ നിങ്ങളെപ്പൊലെയുള്ള ഗൃഹസ്ഥാശ്രമികൾക്കു ഈ വക കഠിനനിഷ്ഠകളൊന്നും ആവശ്യമില്ല. സന്ന്യാസികൾക്കു മാത്രമേ വേണ്ടു. നിങ്ങൾക്കു് മനസ്സിനെ ഈശ്വരനിൽ ഉറപ്പിച്ചു് നിസ്സംഗരായി സ്ത്രീകളുടെ ഉടയിൽ പ്രവേശിക്കാം. അങ്ങിനെ മനസ്സിനെ ഈശ്വരങ്കൽ ഉറപ്പിക്കുവാനും നിസ്സംഗമുദ്രിവരുവാനുമായി നിങ്ങളെല്ലാം ഇടക്കിടയ്ക്കു് ഏകാന്തവാസം ചെയ്യുന്നതുകൊള്ളാം. മനുഷ്യരാതം ഇല്ലാത്ത സ്ഥലമാണു നല്ലതു്. അവിടെച്ചെന്നിരുന്നു അന്യവിചാരം കൂടാതെ ഈശ്വരനെ ധ്യാനിച്ചും ഈശ്വരനോടു് ജ്ഞാനത്തെ അപേക്ഷിച്ചും മൂന്നുദിവസമെങ്കിലും താമസിക്കണം. മൂന്നു ദിവസം ഒന്നിച്ചു് താമസിക്കുവാൻ സാധ്യമല്ലെങ്കിൽ ഇടക്കിടയ്ക്കു് ഓരോ ദിവസമായാലും മതി. നിങ്ങളുടെ ഗൃഹസ്ഥാശ്രമത്തിൽ ഒരു രണ്ടു് സന്താനങ്ങൾ ഉണ്ടായാൽ പിന്നെ നിങ്ങൾ ഭാര്യയുമൊന്നിച്ചു് സഹോദര സഹോദരിമാരെപ്പോലെ, ഈശ്വരജ്ഞേ

നം ചെയ്യകൊണ്ട് ജീവിക്കുകയാണ് വേണ്ടത്. ആത്മനിയന്ത്രണം ചെയ്യ ആസ്തിക്യ ബുദ്ധിയോടുകൂടി ജീവിക്കുവാൻ വേണ്ട ശക്തി ഉണ്ടാക്കിത്തരണമെന്നു പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ട് ജീവിക്കുകയാണ് നിങ്ങളുടെ കർത്തവ്യം.

ഗിരീശൻ—(ഡാക്കടരോട് ചിരിച്ചുകൊണ്ട്.) അങ്ങ് ഇവിടെ വന്നിട്ട് മൂന്നു നാലു് മണിക്കൂറുനേരമായല്ലൊ, ഇനി എപ്പോഴാണ് രോഗികളെയെല്ലാം നോക്കുവാൻ പോകുന്നതു്? ഇങ്ങിനെയായാൽ നിങ്ങളുടെ പ്രാക്ടീസ് നശിച്ചുപോകുമല്ലൊ.

ഡാക്ടർ—രോഗികളും ചികിത്സയും അതിന്റെ കാര്യമൊന്നും പറയണ്ട. നിങ്ങളുടെ പരമഹംസൻ എന്റെ 'എല്ലാം' നശിപ്പിക്കുമെന്നാണ് തോന്നുന്നതു് (ചിരിക്കുന്നു.)

ഭഗവാൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു് ഡാക്കടരോടായി.) 'കർമ്മന്യാസം-കർമ്മന്യാസം' എന്നു പേരായി ഒരു നദിയുണ്ട്. നിങ്ങൾ അതിലൊന്നു ഇറങ്ങി മുങ്ങിയാൽ നിങ്ങളുടെ ലോഭബുദ്ധിമുട്ടുകളും ഇല്ലാതാകും. നിങ്ങളുടെ സ്നാനം കഴിഞ്ഞാൽ ഏതുപ്രവൃത്തിക്കും നിങ്ങൾക്കുള്ള ശക്തി ഇല്ലാതായിത്തീരുന്നതാണ്. (ഡാക്കടരും എല്ലാവരും ചിരിക്കുന്നു.)

ഡാക്കടർ—(ഗിരീശൻ മുതലായ ശിഷ്യന്മാരോടായി) എന്റെ സ്നേഹിതന്മാരെ! നിങ്ങൾ എന്നെ നിങ്ങളുടെ സ്വന്തമായി മാത്രം കരുതിയാൽ മതി. ചികിത്സയ്ക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്ന ഒരു വൈദ്യനായി കരുതുകയേ അരുതു്. നിങ്ങളുടെ സ്വന്തം ഒരാളെപ്പോലെ കരുതണമെന്നാണ് എന്റെ അപേക്ഷ.

ഭഗവാൻ—(ഡാക്കടരോടായി) ഞാൻ നിങ്ങളോടു ഒരു കാര്യം പറയാം. അഹൈതുകിയായ ഭക്തി ഉണ്ടാകുവാൻ സാധിക്കുകതന്നെ ചെയ്യും. ഇല്ലെന്നു നിങ്ങളാരും ശങ്കിക്കുകയേവേണ്ട. അങ്ങിനെയുള്ള ഭക്തി സിദ്ധിക്കുന്നവൻ അനുഗ്രഹീതനാകുന്നു. പ്രഹ്ലാദന്റെ ഭക്തി ഇത്തരത്തിലുള്ളതാണ്. ഇങ്ങിനെയുള്ള ഭക്തന്റെ പ്രാർത്ഥന:—"ഭഗവാനെ! ഞാൻ പണം

വേണമെന്ന് ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. എനിക്കു പ്രതാപം വേണമെന്ന ആഗ്രഹവും ഇല്ല. ശാരീരകമായ സുഖം കുറെ അനുഭവിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നുമില്ല. മാത്രമല്ല, ലൌകികത്തിലെ യാതൊരു സുഖത്തേയും ഞാൻ കാംക്ഷിക്കുന്നതുമില്ല. എനിക്കു നിന്തിരുവടിയിൽ അഹൈതുകിയായ ഭക്തി ഒന്നു മാത്രം ഉണ്ടായാൽ മതി. അതുണ്ടാകുവാൻ അനുഗ്രഹിക്കണെ!" എന്നായിരിക്കും.

ഡാക്ടർ — അങ്ങിനെയാണ് വേണ്ടതു്. എന്നാൽ കാളി മാതാവിന്റെ മുമ്പിൽ തൊഴുതു കുമ്പിടുന്ന പലരേയും ഞാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ട്. അവർക്കെല്ലാം ലൌകികങ്ങളായ പല്ലതാനും അനുഗ്രഹങ്ങളാണു ആവശ്യം. ചിലർ പണത്തിനു അർത്ഥിക്കുന്നു. ചിലർ രോഗശാന്തി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. എന്നുവേണ്ട ഇത്തരം ആവശ്യക്കാരേയുള്ളു. (ഭഗവാനോടായി) ഏതായാലും അവിടേയ്ക്കു രോഗമായിരിക്കുന്നസ്ഥിതിക്കു ഇങ്ങിനെ സംസാരിക്കുന്നതു നന്നല്ല. അരോട്ടം സംസാരിക്കാതിരിക്കുകയാണ് വേണ്ടതു്. എന്നാൽ എന്റെ കയ്യും ഈ നിർബന്ധത്തിൽ നിന്നു ഒഴിച്ചുവയ്ക്കണമെന്നും അപേക്ഷയുണ്ട്.

ഭഗവാൻ — (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്.) നിങ്ങൾ എന്റെ സുഖക്കേടു ഭേദമാക്കിയാൽ മതി. എനിക്ക് ഇപ്പോൾ വേണ്ടതുപോലെ നാമം ജപിക്കുവാനും ഈശ്വരനെ സ്തുതിക്കുവാനും കൂടി സാധിക്കാതിരിക്കുന്നതു് നിങ്ങൾക്കു കാണാനില്ലേ.

ഡാക്ടർ — ഈശ്വരനാമം കുറെ ഉരുവിട്ടതുകൊണ്ടു എന്താ പ്രയോജനം? ധ്യാനിച്ചാൽ മാത്രം മതിയല്ലൊ.

ഭഗവാൻ — എന്താ നിങ്ങൾ പറയുന്നതു? ഞാൻ കുറെ സങ്കുചിതഹൃദയനും പക്ഷവാദിയും ആകണമെന്നാണൊ നിങ്ങളുടെ പക്ഷം. ഞാൻ എന്റെ മത്സ്യത്തെ പലവിധത്തിൽ ഉപയോഗിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. മത്സ്യക്കറി, മത്സ്യം വറുത്തതു്, മത്സ്യഅവിൽ, മത്സ്യത്തോരൻ, മത്സ്യവട, മത്സ്യച്ചോട്ട്, ഇങ്ങനെ പലവിധത്തിൽ എനിക്കു ഉപയോഗിക്കാമല്ലൊ. ഏതെ

ല്ലാം വിധത്തിൽ ഈശ്വരനെ ഭജിക്കാമൊ അ വിധങ്ങളിലെ ല്ലാം ഭജിക്കണമെന്നാണ് എന്റെ അഗ്രഹം എന്നാലും എനിക്ക് തൃപ്തിയാകാതിരിക്കുന്നതേയുള്ളൂ. പുഷ്പം, ഫലം, നിവേദ്യം ഇവകളെക്കൊണ്ടും എനിക്ക ഈശ്വരനെ പൂജിക്കണം, ഈശ്വരനാമം ജപിക്കുകയും വേണം, ഈശ്വരനെ ധ്യാനിക്കുകയും വേണം, ഈശ്വരസ്തോത്രം കീർത്തനം ചെയ്യുകയും വേണം, ഈശ്വരനാമം ചൊല്ലി നൃത്തം ചെയ്യുകയും വേണം.

ഡാക്ടർ—സങ്കുചിതഹൃദയനാകണമെന്നൊ പക്ഷവാദിയാകണമെന്നൊ ഒന്നും എനിക്ക പക്ഷമില്ല.

ഭഗവാൻ—നിങ്ങളുടെ മകനില്ലെ, അമൃതൻ, അവന്നും ഈശ്വരാവതാരകാര്യത്തിൽ വിശ്വാസമില്ല. പക്ഷെ അതത്ര സാരമില്ല. ഈശ്വരൻ സാകാരനാണെന്ന് വിചാരിക്കുന്നവരെപ്പോലെതന്നെ ഈശ്വരൻ നിരാകാരനാണന്ന വിചാരിക്കുന്നവരും ഈശ്വരനെ കാണുകതന്നെ ചെയ്യും. വിശ്വാസം, ഈശ്വരാവുണ്ണുബുദ്ധി ഇവ രണ്ടുകൂട്ടമാണ് അത്യാവശ്യം. ഏതു വഴിത്തിലും മനുഷ്യർ തെറ്റുപ്രവർത്തിച്ചു എന്നു വരാം. തെറ്റുകൂടാതെ എന്തെങ്കിലും പ്രവർത്തിക്കാമെന്നു ഒരുവന്നു വിചാരിക്കുവാൻ കൂടെ സാധ്യമല്ല. ഒരിടങ്ങഴികൊള്ളുന്ന ഒരു പാൽ പാത്രത്തിൽ പത്തിടങ്ങഴി പാലാക്കിവെയ്ക്കുവാൻ നിങ്ങളെക്കൊണ്ടു എങ്ങിനെ സാധിക്കും? അതുകൊണ്ടു നിങ്ങളുടെ വിശ്വാസം എന്തായാലും വേണ്ടതില്ല. അതായതു നിങ്ങൾ ഈശ്വരൻ സാകാരനാണന്ന വിശ്വസിച്ചാലും ശരി. അല്ല, നിരാകാരനാണന്ന വിശ്വസിച്ചാലുംശരി. നിങ്ങൾ ഈശ്വരനെ മനഃപൂർവം അഗ്രഹിക്കുകയാണ് വേണ്ടതു. അകത്തിരിക്കുന്ന ചൈതന്യത്തിന്റെ ഭരണാധികാരിയാണ് ഈശ്വരൻ. അതുകൊണ്ട് നിങ്ങളുടെ അഗ്രഹം നിങ്ങളുടെ ഹൃദയാന്തർഭാഗത്തിൽ നിന്നു പുറപ്പെടുന്നപക്ഷം അതിനെ ഈശ്വരൻ അനുവദിച്ചതാതിരിക്കയില്ല. നിശ്ചയമാണ്. നിങ്ങൾ, ഈശ്വരൻ സാകാരനാണന്ന വിശ്വസിച്ചാലും ശരി, അല്ല നിരാകാരനാണ

ന്നു വിശ്വസിച്ചാലും ശരി, നിങ്ങൾ നേരെ വായിൽ കൊട്ടത്താലും ഒരു ഭാഗത്തിൽ കൂടെ വായിൽ തിരുകിയാലും ശക്കരമധുരിക്കുകതന്നെ ചെയ്യും. നിങ്ങളുടെ മകൻ അമൃതൻ ഒരു നല്ലകുട്ടിയാണു്.

ഡാകുടർ—അവൻ ഇവിടുത്തെ ശിഷ്യൻ.

ഭഗവാൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു.) ഈ ലോകത്തിൽ എന്റെ ശിഷ്യനായി ഒരു കുഞ്ഞുപോലും ഇല്ല. പ്രത്യുത, ഞാൻ സകലരുടേയും ശിഷ്യനുമാകുന്നു. എല്ലാവരും ഈശ്വരസന്താനങ്ങൾ, ഈശ്വരന്റെ ഭൃത്യന്മാർ, അതുപോലെ ഞാനും ഈശ്വരന്റെ ഒരു സന്താനം, ഒരു ഭൃത്യൻ അന്തിമിഅമ്മാവൻഎല്ലാവരുടേയും അമ്മാവൻ തന്നെ.

* * * * *

7

സായംപൂക്കർഗൃഹം.

1885 ഒക്ടോബർ 23-ാംനു

ഉച്ചതിരിഞ്ഞു മൂന്നു മണി.

ഭഗവാന്റെ ശരീരാസ്വാസ്ഥ്യത്തിനു് ഒരു കുറവും ഇല്ല. ഡാക്ടർ ഇന്നു് ഇതുവരെ വന്നിട്ടില്ല. ഭഗവാൻ വളരെ അസ്വസ്ഥനായിരിക്കുന്നു. "ഡാക്ടർ എന്താ വരാത്തതു്. മണി യെത്രയായി?" എന്നെല്ലാം ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു ചോദിക്കുന്നുണ്ടു്. പെട്ടെന്നു ഭഗവാന്റെ സ്വഭാവത്തിനു് ഒരു പ്രകാരഭേദം നേരിട്ടു. ഭാവത്തിൽ ലയിച്ചുകഴിഞ്ഞു. കുറച്ചുകഴിഞ്ഞു സ്വസ്ഥനായതിനെ പ്രാപിച്ചശേഷം)

ഭഗവാൻ—(മാണിയോടായി) ഞാൻ ഈ ഭാവാവസ്ഥയിൽ കണ്ടതെന്താണെന്നു നിനക്കറിയാമോ? ഒരു വലിയ വയൽ. ഏഴെട്ടുനാഴിക വിസ്തീർണ്ണമുണ്ട്. അതിൻമദ്ധ്യത്തിൽകൂടെ ഒരു രാജപാത. സീതാറിലേയ്ക്കുള്ള വഴിയാണു്. ആ വഴിയിൽ ഞാൻ താനേ നില്ക്കുന്നു. പഞ്ചവടിയിൽ വെച്ചു് എനിക്കു മുമ്പു് ഒരു ദർശനം ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. ഞാൻ അന്നു് അവിടെ പതിനാറു വയസ്സു പ്രായമുള്ള ഒരു യുവപരമഹംസനെയാണു കണ്ടതു്. ആ പരമഹംസയുവാവിനെപ്പോലെയായിരുന്നു ഈ വഴിയിൽ എന്റെ നില്പു. എന്റെ ചുറ്റുപാട്ടിലും അന്നത്തെപ്രകൃതിയിലുള്ള മഞ്ഞു്. അതിന്നിടയിൽകൂടെ പത്തുപതിനാലു വയസ്സു പ്രായമുള്ള ഒരു യുവാവിനെ ഞാൻ കണ്ടു. ഞങ്ങൾ രണ്ടുപേരുംകൂടി ആ വയലിൽ വളരെനേരം പാഞ്ഞു കളിച്ചു. ഇങ്ങനെ കുറേനേരം കളിച്ചുപ്പോഴയ്ക്കു ഞങ്ങൾ വല്ലാതെ ക്ഷീണിച്ചു. വലിയ ദാഹം ഉണ്ടായി. അപ്പോൾ ഒരു ടംബ്ളർ വെള്ളം ആ യുവാവു ഞങ്ങൾക്കു കൊണ്ടുവന്നു തന്നു. അതിൽനിന്നു കുറേ വെള്ളം ആ യുവാവു് കുടിച്ചശേഷം ബാക്കി എനിക്കു നീട്ടിക്കാണിച്ചു. അപ്പോൾ സഹോദര! എനിക്കു് ആ വെള്ളം വേണ്ട. ഉച്ചിഷ്ടം ഞാൻ കഴിക്കയില്ല' എന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞു. അതുകേട്ടപ്പോൾ ആ യുവാവു് ഒന്നു് ഉറക്കെച്ചിരിച്ചു; വേഗം വെള്ളം കുഴിച്ച ഗ്ലാസു ശൂന്യമാക്കി എനിക്കു് അതിൽ വേറെ നല്ല വെള്ളം കൊണ്ടുവന്നുതന്നു.

(ഭഗവാൻ വീണ്ടും സമാധിയിൽ ലയിച്ചു. കുറെ കഴിഞ്ഞു സ്വസ്ഥാനത്തെ പ്രാപിച്ചശേഷം വീണ്ടും പറയുന്നു.

ഭഗവാൻ—എനിക്കൊരു മാറ്റം സംഭവിക്കുന്നുണ്ടു്. ബാഹ്യവും അന്തരവും രണ്ടും ഞാൻ ഒരുപോലെ കാണുവാൻ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഞാൻ ഇപ്പോൾ കണ്ടതെന്താണെന്നു നിനക്കറിയാമൊ. ഒരു ദിവ്യദർശനം. എന്റെ മാതാവിന്റെ ദർശനം. ദേവി ഗർഭിണിയായി എന്റെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷമായി. പ്രസവിച്ചു. മറുനിമിഷത്തിൽ ആ കുഞ്ഞിനെ ദേവിതന്നെ വിഴുങ്ങു

കയും ചെയ്തു. അതിൽ മാതാവിന്റെ വായിൽ കടക്കുന്നതോ ഉഭോഗം മാതാവുമായി യോജിച്ചു് ഇല്ലാതാകുന്നതായിട്ടാണു ഞാൻ കണ്ടതു്. ഇങ്ങിനെയെല്ലാം ഇല്ലാത്തതാണെന്നു് അമ്മ എനിക്കു കാണിച്ചതന്നു. അമ്മ പറയുകയാണു "മിഥ്യാഭ്രമമെ! മിഥ്യാഭ്രമമെ! മായേ, മായേ! വാ. വാ" എന്നു്.

(നേരം സന്ധ്യയായി. ഡാക്ടർ സക്കാർ വന്നിരിക്കുന്നു.)

ഡാക്ടർ—(ഭഗവാനോടു്) ഇന്നലെ രാത്രി മൂന്നു മണിക്കു ഒരു മഴ പെയ്തില്ലെ. അപ്പോൾ ഞാൻ ഇവിടുത്തെ സംഗതികൾ ആലോചിച്ചു വളരെ വ്യാകുലപ്പെടുകയുണ്ടായി. പോതിൽ അടച്ചിട്ടില്ലായിരിക്കുമോ—ചാറൽ ഉള്ളിൽ കടക്കുമോ. തണുപ്പു് ഉപദ്രവിച്ചേയ്ക്കുമോ എന്നെല്ലാമായിരുന്നു എന്റെ ഭയം.

ഭഗവാൻ—അതുവൊ. ശരിയാണു്. ശരീരമുള്ള കാലത്തെല്ലാം അതിനെ സൂക്ഷിക്കുകതന്നെ വേണം. പക്ഷെ ശരീരം ആത്മാവിൽനിന്നു കേവലം ഭിന്നമായ ഒന്നാണെന്നു് എനിക്കു നല്ലപോലെ അറിയാം. കാമിനീകാഞ്ചനഭ്രമം നിശ്ശേഷം ഇല്ലാതാകുമ്പോൾ ശരീരം ആത്മാവിൽനിന്നു ഭിന്നമായതാണെന്നു വ്യക്തമായി കാണുവാൻ സാധിക്കും; വെള്ളം വറ്റുമ്പോൾ നാളികേരം കൊട്ടയാടുന്നു. അപ്പോൾ കുലുക്കി നോക്കിയാൽ കൊപ്ര ചിരട്ടയ്ക്കുള്ളിൽ കിടന്നു് കുട്ട-കുട്ട് എന്നു് അടുന്നതു കേൾക്കാം. ആത്മാ ഉറയിലിട്ട ഒരു വാൾപോലേയുമാണു്. വാളും ഉറയും രണ്ടും വിഭിന്നമായ രണ്ടു പ്രത്യേക വസ്തുക്കൾ തന്നെ. അതുകൊണ്ടാണു് എന്റെ ശാരീരകമായ അസ്വാസ്ഥ്യത്തെ ഇല്ലാതാക്കിത്തരുവാൻ എനിക്കു് അമ്മയോടു പ്രാർത്ഥിക്കുവാൻ സാധിക്കാതിരുന്നതു്.

ഗിരീശൻ—സമാധി അവസ്ഥയിൽ മനസ്സിനെ ശരീരത്തിൽ നിർത്തി രോഗത്തെ ഇല്ലായ്മചെയ്യാൻ ശശധരൻ ഭഗവാനോടു് ഒരിക്കൽ ഗുണദോഷിക്കുകയുണ്ടായി. സമാധിയിൽ ദേഹത്തെപറ്റി ഓർമ്മയുണ്ടോ! എല്ലും മാംസവും കൊണ്ടുണ്ടാക്കി

യ ഒരു വെറും കൂട്ടു മാത്രമാണു് ഈ ശരീരമെന്നു ഭഗവാൻ അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

ഭഗവാൻ—എനിക്കു മുമ്പൊരിക്കൽ അതികലശലായി ഒരു രോഗം ഉണ്ടായി. അങ്ങിനെയിരിക്കെ ഒരു ദിവസം ഞാൻ ദേവീക്ഷേത്രത്തിൽ ചെല്ലുമ്പോൾ രോഗശാന്തിക്കായി അമ്മയോടു പ്രാർത്ഥിക്കുവാൻ എനിക്കൊരാഗ്രഹം ജനിച്ചു. പക്ഷെ എനിക്കു നേരിട്ടു് അമ്മയോടു് ഒന്നും ചോദിക്കുവാൻ സാധിച്ചില്ല. "അമ്മെ! എന്റെ രോഗത്തെപ്പറ്റി അമ്മയോടു പറയുവാൻ ഹരീടു് അവശ്യപ്പെട്ടു" എന്നേ ഞാൻ പറഞ്ഞുള്ളൂ. ഇതുമാത്രം പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കുമ്പിയിട്ടു കെട്ടിമുറുക്കിവെച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു മനുഷ്യാസ്ഥിപഞ്ജരം എന്റെ മനോദൃഷ്ടിയിൽ പ്രത്യക്ഷമായി. ഉടനെതന്നെ ഞാൻ പറഞ്ഞതു് "അമ്മെ! അമ്മയുടെ തിരുനാമം ജപിച്ചും സ്തുതിപാടിയും അങ്ങുമിങ്ങും നടക്കുവാൻ സാധിക്കുത്തക്കവിധം, അതുപോലെ എന്റെ ശരീരവും കമ്പിയിട്ടു കെട്ടിപ്പിടിപ്പിച്ചുവെച്ചാൽ മതി" എന്നായിരുന്നു.

(സ്റ്റാർതിയേറ്ററിലെ ഒരു അംശമായ രാമതാരൻ ഇന്നു ഗിരീശനൊന്നിച്ചു ഭഗവാനെ കാണുവാൻ വന്നിട്ടുണ്ടു്. രാമതാരൻ ഒരു നല്ല ഗായകനാണു്. ഈ വേട്ടത്തിൽ ഗിരീശന്റെ അഭിപ്രായമനുസരിച്ചു താരൻ ഗാനമാരംഭിച്ചു. ഭഗവാൻ ഉടനെതന്നെ ഭാവത്തിൽ വീഴുകയും ചെയ്തു. കുറേനേരം ആ നിലയിൽ ഇരുന്നശേഷം സ്വസ്ഥനായപ്പോൾ ചോട്ടനരേന്ദ്രൻ ധ്യാനത്തിൽതന്നെ ഇരിക്കുന്നതുകണ്ടു് അവനെ ഡോക്ടർക്കു ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ടു പറയുന്നു.)

ഭഗവാൻ—ഇവൻ വളരെ ശുദ്ധനാണു്. ലൌകികവിചാരംകൊണ്ടു് ഇവന്റെ മനസ്സു ലവലേശം മലിനപ്പെട്ടുപോയിട്ടില്ല.

(ഡാക്ടർ നരേന്ദ്രനെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കുന്നു)

മനോമോഹനൻ—(ഡാക്ടരോടു്) നിങ്ങളുടെ മകനും വളരെ നല്ല യുവാവാണെന്നു ഭഗവാൻ പലപ്പോഴും പറയാറു

ണ്ടു്. അവനെ ഭോവാനു കിട്ടിക്കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെ അവൻ നിങ്ങളെക്കൂടെ മറന്നേക്കുമെന്നുംകൂടിയാണു് അഭിപ്രായം.

ഡാക്ടർ — കണ്ടോ! ഇതാണു ഞാൻ പറയുന്നതു്! നിങ്ങളുടെ വിചാരമെല്ലാം മക്കളിൽ മാത്രമായി കൂടുങ്ങിക്കിടക്കുന്നു എന്നു്. (1)

ഭോവാൻ — (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) അച്ഛനെ വേണ്ടെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞില്ലല്ലൊ.

ഡാക്ടർ — അതെനിക്കു മനസ്സിലാകായ്കയല്ല.

ഭോവാൻ — നിങ്ങളുടെ മകൻ യാതൊരു കാപട്യവും അറിയാത്ത ശുദ്ധഹൃദിയാണു്. "ഞാൻ മനഃപൂർവ്വം പ്രാർത്ഥിച്ചാൽ ഈശ്വരൻ എന്റെ പ്രാർത്ഥനയെ കേൾക്കണം" എന്നു ശങ്ക ഒരിക്കൽ പറകയുണ്ടായി. ഇതുമുഴുവൻ പറഞ്ഞപ്പോഴുള്ളതന്നെ അവന്റെ മുഖം വല്ലാതെ ചുവന്നുപോയി. ഞാൻ ഈ കുട്ടികളെ ഇത്ര വാത്സല്യമായി കരുതുന്നതു് എന്തുകൊണ്ടാണെന്നറിയാമോ? അവർ വെള്ളംകൂട്ടാത്ത പാലുപോലെയാണു്. കുറച്ചു തിളച്ചാൽ മതി. ഈശ്വരനു നിവേദിക്കാം. വെള്ളം ചേർത്ത പാലാണെങ്കിൽ ഒരുപാടു വിറകു ചിലവാക്കി വളരെ നേരം തിളപ്പിച്ചാലേ ഉപയോഗത്തിനു കൊള്ളുകയുള്ളൂ. ഈ കുട്ടികൾ പുത്തൻ കലംപോലെയാണെന്നും പറയാം. പുതു കലങ്ങളിൽ വിശ്വാസത്തോടുകൂടി പാലാക്കിവെയ്ക്കാം. അതുപോലെ സ്വല്പം ചില ഉപദേശങ്ങൾകൊണ്ടുതന്നെ അവരുടെ ആദ്ധ്യാത്മികബോധം പ്രബുദ്ധമായിത്തീരുന്നു. ലൌകികമനുഷ്യരെ അതു എളുപ്പമൊന്നും ഉണർത്തുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. മുമ്പു തെറ്റാക്കിവെയ്ക്കുവാൻ ഉപയോഗിച്ചിരുന്ന പാത്രത്തിൽ നല്ല വിശ്വാസത്തോടുകൂടി പാലൊഴിച്ചുവെയ്ക്കുവാൻ നിവൃത്തിയില്ലല്ലൊ. അതു ക്ഷണേന പിരന്നിപ്പോയേയ്ക്കുവാനും മതി. നിങ്ങളുടെ മകനെ ലൌകീകത യാതൊന്നും ഇതുവരെ ബാധിച്ചുകഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. അവൻ കാമിനീകാഞ്ചനംകൊണ്ടു മലിനപ്പെട്ടുപോയിട്ടുമില്ല.

---

(1) ഇവിടെ മക്കൾ എന്നതിനു് അവതാരമെന്നാണു് അർത്ഥം.

ഡാക്ടർ — അതു് അവൻ അവന്റെ അച്ഛന്റെ സമ്പാദ്യത്തെ ആശ്രയിച്ചു് ഉപജീവനം കഴിക്കുന്നതുകൊണ്ടായിരിക്കണം. അവൻ തനിയെ സമ്പാദിച്ചു കാലം കഴിക്കേണ്ടതായിവന്നിരുന്നുവെങ്കിൽ കാണാമായിരുന്നു ഭ്രമത്തിന്റെ മാതിരി.

ഭഗവാൻ — അതു പരമാത്മായിരിക്കാം എന്നാൽ ലൌകികതയിൽ നിന്നു വളരെവളരെ ദൂരെയാണു ഈശ്വരനെന്നു നിങ്ങൾക്കു് അറിയാമല്ലൊ ലൌകികതയാൽ ബാധിതനല്ലാത്ത ഒരുവനു്, പ്രത്യുത ഫലസ്ഥാമലകംപോലെയാണെന്നും പറയാം. നിങ്ങൾ, ഗൃഹസ്ഥാശ്രമികൾ കാമിനീകാഞ്ചനത്തെ ആന്തരമായി ത്യജിച്ചാൽ മതി. അല്ലാതെ ബാഹ്യമായി ഉപേക്ഷിക്കണമെന്നൊന്നും ഇല്ല. അതുകൊണ്ടാണു ഞാൻ ഗോസ്വാമികളോടു "നിങ്ങൾ എന്തിനാ ത്യാഗത്തെപ്പറ്റി ഉത്കണ്ഠയെല്ലാം പറയുന്നതു്. അതു നിങ്ങൾക്കു പറ്റിയതല്ലല്ലൊ. നിങ്ങൾക്കിവസേന ശ്യാമസുന്ദരപൂജയും ഹാജരാക്കേണ്ടവരല്ലെ?" എന്നു ചോദിച്ചതു്. കാമിനീകാഞ്ചനത്തെ ആന്തരമായും ബാഹ്യമായും ഉപേക്ഷിക്കേണ്ടവർ സന്ന്യാസികളാണു്. സ്ത്രീകളുടെ ചിത്രങ്ങൾപോലും അവക്കു കാണുവാൻപാടില്ല. അവക്കു സ്ത്രീകൾ ശൂലവിഷംപോലെയാണു. സന്ന്യാസികൾ ചുരുങ്ങിയപക്ഷം സ്ത്രീകളിൽനിന്നു പത്തുമുഴമെങ്കിലും അകലെ മാറിനില്ക്കണം. ഏതു സംഗതിവശാലും ഒരു മുഴത്തിലധികം അടുത്തുപോകരുതു്. എത്രതന്നെ ഭക്തയായാലും അവളോടു വളരെനേരം സംസാരിക്കുന്നതും നന്നല്ല. അവരുടെ താമസംതന്നെ സ്ത്രീകൾക്കു കാണുവാൻ സൌകര്യമില്ലാത്ത ദിക്കിലായിരിക്കണം.

പണത്തിന്റെ കാര്യവും ഇതുപോലെതന്നെ. സന്ന്യാസിമാക്കു പണവും വിഷംപോലെയാണു്. പണംഉണ്ടായാൽമനോവിചാരം, ഡംഭു്, കോപം, സുഖലോലുപത്വം ഇവയെല്ലാം തനിയേ വന്നുചേർന്നുകൊള്ളും. പണം രജസ്സിനെ പ്രജ്വലിപ്പിക്കും, പിന്നെ, ആ രജസ്സുതന്നെ തമസ്സായി മാറുകയുംചെയ്യും. അതുകൊണ്ടു സന്ന്യാസികൾ പണംതൊടരുതു്. അതു

അവരെ ഈശ്വരനിൽനിന്നു അകറ്റിനിർത്തുകയേയുള്ളു. അ ഹാരം വസ്ത്രം ഇവ ശരീരരക്ഷണം സാധിപ്പാൻ ഇവയ്ക്കുവേണ്ടിയും ഇവയ്ക്കുവേണ്ടിടത്തോളവും മാത്രമേ പണത്തെ അഗ്രഹിക്കുവാനും സമ്പാദിക്കുവാനും പാടുള്ളു. അല്ലാതെ പണംസമ്പാദിച്ചു കെട്ടിവയ്ക്കുകയെന്നതു അവിഹിതവും അനർത്ഥവുംആകുന്നു. തൻ ശേഖരിക്കുവാൻ ഈച്ചകൾഎത്രമുതിർന്നുണ്ടു്. അവകൾക്കു ഭക്ഷണം ചെന്നു തട്ടിയെടുക്കുവാൻ എത്രപ്രയാസം!

ഡാക്ടർ — അക്കുവേണ്ടിയാണു് സമ്പാദിക്കുന്നതു്? പക്ഷേ ധൂർത്തനായ ഒരുമകനുവേണ്ടിയോ?

ഭഗവാൻ — എന്തു്! ധൂർത്തനായ മകനോ! പക്ഷേ നിങ്ങളുടെ ഭാര്യതന്നെ സദാചാരശൂന്യയും കുറഞ്ഞവളാണെന്നു വരുമോ? അവർക്കു ഒരുജാരൻ ഉണ്ടായെന്നു വരുമോ. നിങ്ങളുടെ സമ്പത്തും ചങ്ങാത്തവും അവർ അവനു കൊടുത്തു എന്നുവരുമോ. നിങ്ങൾ സ്ത്രീകളെ തിരുപേക്ഷിക്കണമെന്നല്ല ഞാൻ പറയുന്നതിന്റെസാരം. നിങ്ങൾക്കു രണ്ടു സന്താനങ്ങൾ ഉണ്ടായാൽപിന്നെ ദമ്പതികൾ എന്നനിലവിട്ടു സഹോദരസഹോദരിയെപ്പോലെജീവിക്കണമെന്നേയുള്ളു വിദ്യാഹങ്കാരം, ധനാഹങ്കാരം, പ്രതാപാഹങ്കാരം ഇവയെയെല്ലാം ഉണ്ടാക്കുന്നതു കാമിനീകാഞ്ചനങ്ങളാണു്.

ഭഗവാൻതുടർന്നുപറയുന്നു ഈ അഹങ്കാരംവന്നാൽ നിങ്ങൾക്കു ജ്ഞാനലാഭം ഉണ്ടാകയില്ലെന്നുള്ളതു് നിശ്ചയംതന്നെയാണു്. ഒരുമലയുടെ കൊടുമുടിയിൽ വെള്ളംനില്ക്കുമോ? അതുഅവിടെനിന്നു കുത്തിയൊഴിച്ചു അടിവാരത്തിൽതന്നെവന്നു നിൽക്കും.

ഡാക്ടർ — ശുദ്ധവെള്ളവും അഴുക്കുവെള്ളവും ചെളിവെള്ളവും ഓടവെള്ളവും എല്ലാം താണസ്ഥലത്തുവന്നു മുന്നിച്ചു ചേർന്നു കെട്ടിനില്ക്കുമല്ലൊ. മാത്രമല്ല, താനിത്താവളം, മാനസസരോവരം എന്നിങ്ങിനെയുള്ള സ്ഥലങ്ങളിൽ മലമുകളിൽത്ത

ന്നെ വെള്ളം നില്ക്കുന്നതായും കാണുന്നുണ്ടു. അവിടെ കാണുന്നതു ശുദ്ധമായ മഴവെള്ളവുമാകുന്നു.

ഭഗവാൻ—മഴവെള്ളം മാത്രമേനല്ലവെള്ളമുള്ളു.

ഡാക്ടർ—ഇതിനുംപുറമേ ഉയർന്നഭൂമിയിലുള്ള ജലത്തെ നാനാഭാഗങ്ങളിലേയ്ക്കും തിരിച്ചുകൊണ്ടു പോകുകയും ചെയ്യാം.

ഭഗവാൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു) ഒരാൾക്കു ഒരിക്കൽ ഒരു സിദ്ധമന്ത്രോപദേശം സിദ്ധിച്ചു. അവനെന്തുചെയ്യാൻ? വേഗം ഒരുമലമുകളിൽ കയറിച്ചെന്നു "ഇതാ ഈ മന്ത്രംജപിച്ചോളിൻ! നിങ്ങൾക്കെല്ലാം മോക്ഷംകിട്ടും" എന്നു ഉറക്കെ വിളിച്ചുപറഞ്ഞു വിളിച്ചു.

ഡാക്ടർ—അതെ.

ഭഗവാൻ—എന്നാൽഒരുകാര്യം നിങ്ങൾഓർമ്മവെക്കണം. ഈശ്വരനെ അതിതീവ്രമായി ആഗ്രഹിക്കുന്ന ഒരുവന്റെ ഹൃദയത്തിന്നു ഇതു ശുദ്ധവെള്ളമാണു്, മറ്റതു ഓടവെള്ളമാണു് എന്നിങ്ങിനെയുള്ള വ്യത്യാസങ്ങളൊന്നും ഉണ്ടാകുന്നതല്ല. ഈശ്വരനെപറ്റിയുള്ള അറിവിനായി അവൻ ചിലപ്പോൾ സജ്ജനങ്ങളേയും ചിലപ്പോൾ ദുർജ്ജനങ്ങളേയും ആശ്രയിച്ചു എന്നുവരാം. ഈശ്വരാനുഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിൽ ഓടവെള്ളത്തിനുകൂടി അവനു യാതൊരു ഉപദ്രവവും ചെയ്യാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. ഈശ്വരൻ ഈശ്വരജ്ഞാനത്തെ പ്രദാനംചെയ്യുമ്പോൾ നല്ലതേതാണു് ചീത്തയേതാണു് എന്നവ്യത്യാസമെല്ലാം അവനതന്നെ അറിയിയ്ക്കും. ചില മലകളിലും തടങ്ങൾകാണാമെന്നുള്ളതു ശരിതന്നെ. പക്ഷേ ദുഷ്ടമായ അഹത്തിന്റെ മുകളിൽ ഒരിക്കലുംകാണുകയില്ലെന്നേയുള്ളു. ശുദ്ധമായ അഹം അതായതു ഭക്തന്റെ അഹമാകുന്ന തടത്തിൽ മാത്രമേ അകാശത്തിൽനിന്നു വീഴുന്ന ശുദ്ധജലം കെട്ടിനില്ക്കുകയുള്ളു. ഉയർന്നസ്ഥലത്തുകെട്ടിനില്ക്കുന്ന വെള്ളം നാലുഭാഗത്തേയ്ക്കും തിരിച്ചുവിടാമെന്നുള്ളതും പരമാർത്ഥതന്നെ. പക്ഷേ അങ്ങിനെ തിരിച്ചുവിടുവാൻ പരിശുദ്ധമായ അഹത്തിൽ നില്ക്കുന്ന വെള്ളത്തെ മാത്രമേസാ

ധിക്കുകയുള്ളൂ. ഈശ്വരന്റെ അടുക്കൽ കൂടാതെ നിങ്ങൾക്കു മറ്റുള്ളവരെ പഠിപ്പിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. മനുഷ്യസമുദായത്തെ ഉദ്ബോധനം ചെയ്യേണ്ടുന്നതിനുവേണ്ടി ശങ്കരാചാര്യസ്വാമികൾ, ബ്രഹ്മജ്ഞാനാനുഭൂതിയുണ്ടായതിനുശേഷവും ശുദ്ധമായ അദ്വൈതത്തെ നിലനിർത്തി. ഈശ്വരാനുഭൂതിയില്ലാത്തവന്റെ പ്രസംഗംകൊണ്ട് എന്തുപ്രയോജനമാണ്. അതുകൊണ്ടു എന്തുപ്രയോജനമുണ്ടാകും. ഞാൻ ഒരിക്കൽ നന്ദനഭംഗം ബ്രഹ്മസമാജത്തിൽ പോകുകയുണ്ടായി. അവിടെ അന്നു ആരാധനയ്ക്കുശേഷം ഒരാൾ ഒരുപ്രസംഗംചെയ്തു. അതു പ്രസംഗപീഠത്തിൽനിന്നു എഴുതിതയ്യാറാക്കികൊണ്ടുവന്നതായിരുന്നു. ആ പ്രസംഗം വായിക്കുന്നതിനിടയ്ക്കു ആ ആൾ അങ്ങുമിങ്ങും തിരിഞ്ഞുംമറിഞ്ഞും നോക്കുകയായിരുന്നു. അതുകളുടെ ഭാവം എങ്ങിനെയിരിക്കുന്നു എന്നാണ് അന്വേഷണം. അല്ലാതെ തന്നിൽതന്നെ നല്ലവിശ്വാസം ആ ആൾക്കുണ്ടെന്നും ഇല്ല. ആവൻ ധ്യാനത്തിൽ ഇരിക്കുമ്പോൾ ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു കണ്ണുമിഴിച്ചുനോക്കുന്നുണ്ട്. ഇങ്ങിനെയാണ് ധ്യാനത്തിന്റെയും മാതിരി. ഇതെല്ലാം വെറുതെയല്ലെ. ഈശ്വരനെകാണാത്തഒരുവനെക്കൊണ്ടു ഒരിക്കലും ശരിയായി ഉപദേശംകൊടുക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. എന്നുമാത്രമല്ല അവൻ പറയുന്നതുതന്നെ ആരും കൈക്കൊള്ളുകയുമില്ല. ഒരുസംഗതി ശരിയായി പറഞ്ഞാൽപിന്നെ പത്തുസംഗതി തെറ്റായെ പറയുകയുംചെയ്യും. സമാജ്യായി ഒരിക്കൽ "ഈശ്വരൻ വാക്കിനും മനസ്സിനും അവിഷയമാകുന്നു; ഈശ്വരനു രസമൊന്നുംഇല്ല, ആരാധകന്റെ ഭക്തികൊണ്ടും പ്രേമംകൊണ്ടും ഈശ്വരനിൽ രസത്തെ ആരോപിക്കുകയാണ് ചെയ്യുന്നത്" എന്നെല്ലാം പറകയുണ്ടായി. അനന്തസത്യചിയും അമൃതാദ്വൈതസ്വഭാവനുമായ ഈശ്വരനെപറ്റിയുള്ള പ്രസംഗമാണോഇത്"! ഈവക പ്രസംഗങ്ങൾകൊണ്ടു എന്തുഗുണമാണുണ്ടാകുവാനുള്ളത്. ഈവക പ്രസംഗങ്ങൾകൊണ്ടു മനുഷ്യഭോഗത്തിനു വല്ല ഉൽബോധനവുംസിദ്ധിക്കുമോ? ഒരിക്കൽ ഒരാൾ എന്റെ അമ്മാമനുമുമ്പാകെ ഒരുതൊഴുത്തു നിറയെകുതിരകൾഉണ്ടെന്നു

പറഞ്ഞതുപോലെയുള്ളൂ ഇതു്. ഇതിന്റെയെല്ലാം സാരം പറയുന്നവനും പറയുന്നതിന്റെ സാരമെന്തും അറിഞ്ഞുകൂടെന്നു മാത്രമാണു്.

* * * * *

ഈശ്വരനാമം രഹസ്യമായും നിശ്ശബ്ദമായും ഉരുവിടുന്നതുതന്നെയാണു് ജപം. മനസ്സിനെ ഏകാഗ്രമാക്കി ഈശ്വരനാമംജപിച്ചാൽ ഒടുവിൽ ഈശ്വരദർശനം സിദ്ധിക്കുകതന്നെചെയ്യും. ഈശ്വരാനുഭൂതിയും ഉണ്ടാകും. ഒരുദാഹരണം പറയാം. ഒരു മരത്തിയെ ചങ്ങലയിട്ടുപൂട്ടി ഗംഗയിൽ കെട്ടിത്താഴ്ത്തിയിരിക്കുന്നു എന്നു വിചാരിക്കുക. ആ ചങ്ങലയുടെ മറേഅറ്റം കയിൽ ഒരു കുറിയോടുചേർത്തു ബന്ധിച്ചിട്ടും ഉണ്ടു്. ഒരുവൻ ഈചങ്ങലപിടിച്ചുകൊണ്ടു ഗംഗയിൽ മുങ്ങുകയാണു്. കണ്ണികണ്ണിയായി പിടിച്ചു തുടിയിലോട്ടുചെന്നാൽ അവൻ അവസാനമായി മരത്തിനടുകെ എത്തുകതന്നെ ചെയ്യും. അതുപോലെ ഈശ്വരനാമജപത്തിൽ നിങ്ങൾ നിതാന്തനിമഗ്നരായാൽ നിങ്ങൾ ഒടുവിൽ ഈശ്വരനെ പ്രാപിക്കുകതന്നെചെയ്യും. സംശയമില്ല.

8

1885 അക്ടോബർ 27-ാംനു-

ചൊവ്വാഴ്ച-വൈകുന്നേരം 5 മണി.

കൽക്കത്ത.

ഭഗവാൻ കൽക്കത്തയിരുന്ന ശ്യാംപുക്കർഉദ്യാനത്തിൽവിശ്രമിക്കുവാൻതുടങ്ങി അല്പമാസങ്ങൾ കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ദക്ഷിണേശ്വരം കൽക്കത്തയിൽനിന്നു അല്പം അകലെയാകയാൽചികിത്സയ്ക്കു അവിടെ സൌകര്യം കുറയുമെന്നുകരുതിയാണു ഇവി

ടെവന്നു വിശ്രമിക്കുന്നതു. രോഗത്തിനു ഒട്ടുംതന്നെ ആശ്വാസമില്ല. എന്നുമാത്രമല്ല അസാദ്ധ്യമാണെന്നു കൂട്ടുമിക്കവാറുംതീച്ചുപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഭക്തന്മാരും ശിഷ്യന്മാരുമെല്ലാം അടുത്തുതന്നെ താമസിച്ചു വേണ്ട ശുശ്രൂഷകളെല്ലാം ചെയ്യുന്നുണ്ടു. രോഗം അപകടാവസ്ഥയിൽ എത്തിയിരിക്കുന്നതായ വിവരംനാടെങ്ങും പരന്നതുകൊണ്ടു് ഇപ്പോൾ ഭഗവദ്ദർശനം കാംക്ഷിച്ചുവരുന്ന ഭക്തന്മാരുടെ സംഖ്യക്കു ഒരുകയ്യും കണക്കുമില്ലാതായിരിക്കുന്നു. ഭഗവാൻ ആരുമായും സംസാരിക്കരുതെന്നാണു ഡാക്ടരുടെ നിർബന്ധം. ഡാക്ടർ സക്കാർതന്നെ ദിനംപ്രതി ആറും ഏഴും മണിക്കൂറുകൾനേരം ഭഗവൽശുശ്രൂഷയിൽവ്യയംചെയ്യുവരുന്നു. ഇങ്ങിനെയെല്ലാമാണെങ്കിലും ഭഗവാന്റെ സംസാരത്തിനു ഒരുകുറവുംഇല്ല.

ഇന്നു ഡാക്ടർ സക്കാർ, നരേന്ദ്രൻ, ശാരദൻ, കാളി, റാക്കാൽ, വീരൻ, ശിശിരൻതുടങ്ങി പലരും അടുത്തുണ്ടു്. ഡാക്ടർ സക്കാർ ഭഗവാന്റെ നാഡി പരിശോധിച്ചു അന്നായ്യുവേണ്ട ദിനചര്യകളെല്ലാം നിശ്ചയിച്ചു ശുശ്രൂഷയെപറ്റി വേണ്ട ഉപദേശങ്ങൾകൊടുത്തു പോകാൻ പുറപ്പാടായി. ഭഗവാൻ സയാംവാസുവുമായി സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയാണു്.)

ഡാക്ടർ—അവിടെയ്ക്കു സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുവാൻ ഇപ്പോൾ സയാംവാസു ഉണ്ടല്ലൊ. എന്നെ ഒന്നു പോയിവരുവാൻ അനുവദിക്കണം.

ഭഗവാൻ—പോകയാണൊ! നിങ്ങൾക്കു കുറച്ചു പാട്ടുകേൾക്കണ്ടെ?

ഡാക്ടർ—പാട്ടുകേൾക്കുവാൻ എനിക്കും വളരെ താല്പര്യമാണു്. പക്ഷെ, അങ്ങയ്ക്കു പാട്ടുകേൾക്കുമ്പോൾ വലിയ സ്തോഭങ്ങളെല്ലാം ഉണ്ടായേയ്ക്കും. അവിടുത്തെ മനസ്സു പലപ്രകാരേണ ക്ഷോഭിക്കും. രോഗത്തിന്റെ സ്തോഭങ്ങളെ അടക്കുവാൻ ശേഷിയുണ്ടായിരിക്കുകയാണു വേണ്ടതു് എന്നുപറഞ്ഞു ഡാക്ടർ അവിടെത്തന്നെ ഇരുന്നു) നരേന്ദ്രൻ, തുംബുരു മൃദംഗം മുതലായ

ഉപകരണങ്ങളോടുകൂടി ഗാനം ആരംഭിച്ചു. ആ ബങ്കാളികീർത്തനത്തിന്റെ സാരം ഏതാണ്ടു് ഇങ്ങിനെയായിരുന്നു:—

ഈശ്വരവ്യാപാരം.

1. അശ്ചര്യം! നിന്തിരുവടിയാൽ സൃഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ഈ പ്രപഞ്ചം അതിരറ്റതാകുന്നു. അതു സർവ്വസൌന്ദര്യത്തിന്റേയും സങ്കേതസ്ഥാനവും ആകുന്നു.

2. അയിരായിരം നക്ഷത്രങ്ങൾ ശോഭിക്കുന്നു. രത്നങ്ങൾപതിച്ച സുവർണ്ണകണ്ണാഭരണംപോലെ സൂര്യചന്ദ്രന്മാരും അസംഖ്യം അസംഖ്യം.

3. ഭൂമി ധനംകൊണ്ടും ധാന്യംകൊണ്ടും, അലംകൃതം. അങ്ങയുടെകലവറ എന്നും നിറഞ്ഞുതന്നെ ഇരിക്കുന്നു. "മഹാപ്രഭോ! ഭഗവാനെ! അങ്ങയുടെകൃത്യം ഉചിതംതന്നെ, ഉചിതംതന്നെ" എന്നു ഗാനംചെയ്യുന്ന താരഗണങ്ങളും അസംഖ്യം. അവ ഒരു തടസ്സവുംകൂടാതെ നിരന്തരം പാടിക്കൊണ്ടും ഇരിക്കുന്നു.

വേറെ ഒരു കീർത്തനം:—

മാതാവും ലോകവും.

1. അതിനിബിഡമായ അന്ധകാരമധ്യത്തിൽ, തായെ! നിന്തിരുവടി, അത്ഭുതമായ നിന്തിരുവടിയുടെ സൌന്ദര്യധാമമായ ദീപപ്രകാശത്തെ ഉദിപ്പിക്കുന്നു. ഗുഹാന്തരങ്ങളിൽ ഇരുന്നു ധ്യാനംചെയ്യുന്ന യോഗിവര്യന്മാരുടെ അഗ്രഹം ഇതിന്റെ അനുഭൂതിയാണു്.

2. മഹാനിർവ്വാണമെന്ന സമുദ്രമധ്യേ ജാതമായതും അവ്യാകൃതമായതുമായ അന്ധകാരത്തിന്റെ ഊരുക്കളിൽ ഇരുന്നുകൊണ്ടു് അവിടുന്നു ശാശ്വതമായ സമാധാനത്തിന്റെ സൌരഭ്യം ഇടവിടാതെ പരത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

3. തായെ! അങ്ങ് ആരാണ്? സമാധിക്ഷേത്രത്തിൽ ഏകാകിനിയായും സർവകാലസ്വരൂപനായ ഭഗവാന്റെ ഇഷ്ട പ്രാണേശ്വരിയായും അന്ധകാരവാഹിനിയായും ഇരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടി ആരാണ്? അങ്ങയുടെ ചൈതന്യമറ്റ്യാത്ത പാട ങ്ങൾ ഞങ്ങളെ ഭയത്തിൽനിന്നു മോചിപ്പിക്കുന്നു. അങ്ങയുടെ മുഖകമലത്തിൽനിന്നു അങ്ങയുടെ ഉച്ചമായ ആഹ്ലാദസ്വനം ഉത്ഭവിക്കുന്നു.

ഈ കീർത്തനംപാടിത്തീർന്ന ഉടനെ ഡാക്കുടർ, എം-നോ ടായിട്ടു പറയുന്നു.)

ഡാക്കുടർ — ഇതു ഭഗവാനു വളരെ അപകടമാണ്. ഈ കീർത്തനങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തിൽ അരിഷ്ടഫലങ്ങളെചെയ്യുന്ന പല സ്തോഭങ്ങളേയും ഉണ്ടാക്കാതിരിക്കയില്ല.

ഭഗവാൻ—(എം-നോട്ട്) എന്താ ഡാക്കുടർ പറയുന്നതു?

എം—സ്വാമി! ഈ പാട്ട അങ്ങയിൽ സമാധിവരുത്തി യേയ്ക്കുമൊ എന്നു ഡാക്കുടക്കു ഭയമാകുന്നു.

ഭഗവാൻ—(ഡാക്കുടരെ തൊഴുതുകൊണ്ട്) ഇല്ല. ഇല്ല. എനിക്കെന്തിനു സ്തോഭംവരുന്നു! എനിക്കിപ്പോൾ നല്ല സുഖ മാണ്.

(ഭഗവാൻ ഈ വാക്കുകൾ പറഞ്ഞതുതന്നെ പകുതിയും സമാധിയിൽ പ്രവേശിച്ചുകൊണ്ടായിരുന്നു. ഉടനെതന്നെ സ മാധി പരിപൂർണ്ണമാകുകയും ചെയ്തു. ഒരു ചേഷ്ടയുംഇല്ല. മന സ്സും ബുദ്ധിയും എല്ലാം ഒന്നിൽ അമ്മയിൽ—മാത്രം. നരേ ന്ദ്രൻ പിന്നെയും പാടി. അതിന്റെസാരം ഏതാണ്ടു ഇങ്ങിനെ യാണ്:—

എന്റെ നാഥനായ ഭഗവാൻ.

1. എന്തൊരു മനോഹരമായ സൌന്ദര്യം! എന്തു സൌന്ദര്യധോരണി! എന്റെ ഹൃദയനാഥൻ എന്റെ ഗൃഹ ത്തിൽ പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്നു.

2. നോക്കിയാലും, നോക്കിയാലും! എന്നെ പ്രേമമാകുന്ന ഊറ്റു സന്തോഷസമേതം പ്രവഹിക്കുന്നു.

3. ഹൃദയനാഥാ! പ്രേമസ്വരൂപനായ നിന്തിരുവടിക്കു സമർപ്പിക്കുവാൻ എന്നെറവശം മറ്റൊന്നും ഇല്ലല്ലൊ. ഭഗവാനെ! എന്നെറ ഹൃദയം, എന്നെറ ജീവൻ, എന്നെറ സർവ്വസ്വം, എല്ലാം നിന്തിരുവടി സ്വീകരിച്ചാലും.

പിന്നത്തെ പാട്ട്:—

ഈശ്വരനാമകീർത്തനം ഒന്നും നല്ലതായില്ല.

1. കരുണൈകമൂർത്തേ! ഹൃദയമാകുന്ന തേനീച്ച നിന്തിരുവടിയുടെ പാദമാകുന്ന സരോജത്തിൽ നിരന്തരം ശരണം പ്രാപിക്കാതിരുന്നാൽ ജീവിതത്തിൽ എന്തു സുഖമാണുള്ളതു?

2. സർവ്വതങ്ങളിലുംവെച്ചു് വിലയേറിയതായ നിന്തിരുവടിയെ ലഭ്യമാകാതിരുന്നാൽ മറ്റുള്ള പുരുഷാർത്ഥം ദിവ്യരത്നങ്ങളെക്കൊണ്ടും എന്തു പ്രയോജനം?

3. ചന്ദ്രനെപ്പോലെ മനോഹരമായിരിക്കുന്ന എന്നെറ കുമാരന്റെ മുഖത്തിൽ നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേമസ്വരൂപമായ വദനസരോജം ദൃശ്യമാകുന്നില്ലെങ്കിൽ ആ കുട്ടിയുടെ കിശോരവദനത്തെ ഞാൻ ദർശിക്കുവാൻ ഇച്ഛിക്കുന്നില്ല.

4. എന്തു ചന്ദ്രിക! നഭോമണ്ഡലത്തിൽ ചന്ദ്രൻ മനോഹരമായി പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ ഹൃദയനഭോമണ്ഡലത്തിൽ ഭഗവൽപ്രേമമാകുന്ന ചന്ദ്രൻ ശോഭിക്കുന്നില്ലെന്നുവരികിൽ ലോകം അതിനിന്ദ്യമായ അന്ധകാരത്താൽ വ്യാപ്തമെന്നപോലെ തോന്നും.

5. ഭഗവൽപ്രേമമായിരിക്കുന്ന രത്നത്താൽ സ്ത്രീകളുടെ പ്രേമമാകുന്ന അനുരാഗം അലംകൃതമായിട്ടില്ലെങ്കിൽ പതിവ്രതയായിരിക്കുന്ന ഭാര്യയുടെ നിഷ്പുടമായ സംസർഗ്ഗംപോലും മാലിന്യത്തെത്തന്നെ ചെയ്യുന്നതായിരിക്കും.

6. പ്രഭോ! നിന്തിരുവടിയെപ്പറ്റിയുള്ള സംശയബുദ്ധി—അറിവില്ലായ്മയുടെ ആ സന്താനം—വിഷമുള്ള സുപ്പിന്റെ അന്തമറ്റ ദംശനമാകുന്നു.

7. പ്രഭോ! ഞാൻ എന്താണു ഇനിയും പറയേണ്ടതു്! നിന്തിരുവടി അടിയന്റെ ഹൃദയത്തിലെ വിലമതിക്കുവാൻ വയ്യാത്ത രത്നമാണു് നിരന്തരമായ ആനന്ദത്തിന്റെ വാസസ്ഥലം.

ഈ കീർത്തനം—പ്രത്യേകിച്ചും പതിവ്രതയായ ഭാര്യയേയും കുഞ്ഞിനേയുംപറ്റിയുള്ള ഭാഗം—പാടിക്കേട്ടപ്പോൾ, ഡാകുടർ 'ശിവശിവ' എന്നു് ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞുപോയി. നരേന്ദ്രൻ വീണ്ടും പാടി.

ഈശ്വരന്റെ പ്രേമം.

1. ഹാ! ലോകത്തിൽ വേറെ ഒന്നുംതന്നെ ലഭിക്കുവാനുള്ള ആഗ്രഹം ഇല്ലാതായി, ഹരിനാമംമാത്രം ഉച്ചരിച്ചും, പ്രേമോന്മത്തനായി ആനന്ദാശ്രു പൊഴിച്ചും ഇരിക്കുന്ന ഈശ്വരപ്രേമപ്രചുരിമയിൽ ഉണ്ടാകുന്ന പ്രമാദംവരുവാൻ ഞാൻ എത്രകാലം ഇനിയും കാത്തിരിക്കണം?

... എന്റെ ജീവിതം, എന്റെ മനസ്സു് എന്നാണു ശുദ്ധമാകുന്നതു? പ്രേമമാകുന്ന വൃന്ദാവനത്തിലേയ്ക്കു ഞാനെന്നാണു തീർത്ഥയാത്രചെയ്യുന്നതു്. ഈശ്വരജ്ഞാനമാകുന്ന അഞ്ജനം കൊണ്ടു് എന്റെ നയനങ്ങൾക്കുള്ള അജ്ഞാനതിമിരം എന്നാണു് ഇല്ലാതാകുന്നതു്?

3. ഈശ്വരനെന്ന ലഗ്ന(1)ത്തിന്റെ സമ്പർക്കംകൊണ്ടു് എന്റെ ശരീരമാകുന്ന ആയസപിണ്ഡം എന്നാണു സുവ

---

(1) പ്രാചീനഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ ഒരുതരം കല്ലുകളെപ്പറ്റി പറഞ്ഞുകാണുന്നുണ്ടു്. അതിന്റെ സ്പർശനിമിത്തം ഇരുമ്പു സ്വർണ്ണമായിത്തീരുമത്രെ. ഈ കല്ലിനു ലഗ്നമെന്നാണു പേരു്

ണ്ണമാകുന്നതു്. ഈ ലോകമെല്ലാം ഈശ്വരമയമായി എന്നാണു എനിക്കു കാണുവാൻ സാധിക്കുന്നതു്?

4. പുണ്യംചെയ്യാനുള്ള എന്റെ മോഹം എന്നാണു ഇല്ലാതാകുന്നതു്? ജാതി, കുടുംബം മുതലായവയെപ്പറ്റിയുള്ള എന്റെ ദുരഭിമാനം എതുകാലത്താണു് നശിക്കുക? ഭയം, ആഗ്രഹം, ലജ്ജ ഇതെല്ലാം എനിക്കു എന്നാണു് അസ്തമിക്കുന്നതു്? അചാരസംബന്ധമായ ഡംഭിൽനിന്നു് ഞാനെന്നാണു വിമുക്തനാകുക.

5: യഥാർത്ഥഭക്തന്മാരുടെ പാദപാംസുക്കൾ ദേഹമാസകലം അണിഞ്ഞും ത്യാഗത്തിന്റെലക്ഷ്യം ചുമലിൽ വഹിച്ചും, പ്രേമയമുനയിൽനിന്നു പ്രേമജലത്തെ കൈകുമ്പിൾകൊണ്ടു് മുക്കികുടിക്കുവാൻ എനിക്കെന്നാണു സാധിക്കുക?

ഇത്രയും പാടിത്തീർന്നപ്പോഴയ്ക്കു ഭഗവാൻ ശ്രീരാമകൃഷ്ണൻ വീണ്ടും സ്വസ്ഥാനത്തെ പ്രാപിച്ചു. പിന്നെ പണ്ഡിതന്മാർക്കും പാമരന്മാർക്കും സ്ത്രീകൾക്കും പുരുഷന്മാർക്കും ആബാലവൃദ്ധം ഒരുപോലെ ഗ്രാഹിക്കത്തക്ക വിധത്തിൽ ഭഗവാൻ വീണ്ടും സംസാരിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. അവിടെയുള്ള രോഗത്തിന്റെയോ വല്ല ദേഹാസ്വാസ്ഥ്യത്തിന്റെയോ യാതൊരു ലക്ഷണവും ഇപ്പോൾ കാണുന്നതേ ഇല്ല. അവിടെ സ്ഫുരിക്കുന്ന ഏകരസം ഭക്തി. ഭക്തിസമ്മിളിതമായ ആനന്ദം.

ഭഗവാൻ — (ഡാകുടരോടായി) ഡാകുടരെ! എന്തിനു ലജ്ജിക്കുന്നു! ഭഗവാന്റെ നാമം ജപിക്കുന്നതിലും മാഹാത്മ്യം കീർത്തിക്കുന്നതിലും, നൃത്തംചെയ്യുന്നതിലും ലജ്ജിക്കുവാനെന്തുണ്ടു്! അർ കേട്ടാലെന്താ, എന്തു പറഞ്ഞാലെന്താ! ആളുകൾ പറയുന്നതിനെ നിങ്ങൾ വിലവയ്ക്കയേ അരുതു്. 'നാണിക്കുവിദ്യയില്ല' എന്ന പഴഞ്ചൊല്ലു് (1) നിങ്ങൾ കേട്ടിട്ടില്ലെ!

---

(1) ഭഗവാൻ പറഞ്ഞതു് ഒരു ബങ്കാളി പഴഞ്ചൊല്ലാണു്. "ലജ്ജ, നിന്ദ, ഭീതി ഇവയുള്ളവർക്കു് പരിപൂർണ്ണനാകുവാൻ സാധിക്കയില്ല" എന്നാണു് ആ പഴഞ്ചൊല്ലിന്റെ ശരിയായ തർജ്ജമ.

അഭിമാനികൾ ഇങ്ങിനെയാണ് വിചാരിക്കുക — 'ഞാനൊരു വലിയ ആളല്ലെ! ഞാനങ്ങിനെ ചെയ്യാലൊ! എന്നെപ്പോലെയുള്ള പ്രമാണികൾ കേട്ടാൽ എന്തുപറയും! ഡാകുടർ, ആ സാധുമനുഷ്യൻ, അതാകിടന്നു തുള്ളുന്നു. ആ ആളുടെ തലയിൽ കറുകയറിപ്പോയൊ!' എന്നു മറുള്ളവർ പറഞ്ഞാൽ എത്ര പോരായ്മയായിപ്പോയി.

ഡാകുടർ — ഞാനാത്തരക്കാരനല്ല. മറുള്ളവർ പറയുന്നതിൽ എനിക്കൊരു വിലയും ഇല്ല.

ഗോവാൻ — (ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) അതെ അതെ, ഡാകുടക്കു ഒരു വിലയും ഇല്ല, എങ്കിലും അതിനെ വളരെ ബഹുമാനമാണന്നേയുള്ളു. (എല്ലാവരും ചിരിക്കുന്നു.) ആത്മജ്ഞാനത്തിന്റെയും ഈശ്വരനെപ്പറ്റിയുള്ള അവജ്ഞയുടേയും അറ്റം കടക്കണം. അജ്ഞാനം എന്നാലെന്താണെന്നറിയാമൊ? ഐക്യജ്ഞാനംകൂടാതെ പലതിനെപ്പറ്റിയും വെവ്വേറെയുള്ള അറിവാണ് അജ്ഞാനം. അദ്വിതീയനായ ഈശ്വരനെ അറിയാതെ ഈശ്വരന്റെ നാനാവിധ ഭാസനകളെപ്പറ്റിമാത്രം അറിയുന്നതാണ് അജ്ഞാനം: അഹംഭാവം അജ്ഞാനംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്നതാണ്. എല്ലാവസ്തുക്കളിലും ഈശ്വരനുണ്ട്. ഈ ഭിന്നിപ്പിലും ഉണ്ട് ഒരു യോജിപ്പ് "എന്നുള്ള വിശ്വാസമേതോ അതാണ് ഐക്യജ്ഞാനം. ഈ ജ്ഞാനത്തെ ഗാഢമായി അറിയുന്നതുതന്നെ വിജ്ഞാനം.

നിങ്ങളുടെ കാലിൽ ഒരു മുള്ളുകുത്തി എന്നിരിക്കട്ടെ. ആ മുള്ളിനെ എടുക്കുവാൻ വേറെ ഒരു മുള്ളുവേണ്ടേ. ആ മുള്ളുകൊണ്ടു കുത്തിയമുള്ളെടുത്താൽപിന്നെ രണ്ടുമുള്ളുകളേയും വലിച്ചെറിയാം. അതുപോലെ അജ്ഞാനമെന്നമുള്ളിനെ കളയുവാൻ ജ്ഞാനമെന്നമുള്ളിനെ ആശ്രയിക്കണം. പിന്നെ ജ്ഞാനത്തേയും അജ്ഞാനത്തേയും, ബ്രഹ്മത്തിന്റെ പരിപൂർണ്ണമായ അനുഭൂതിയ്ക്കുവേണ്ടി, വിജ്ഞാനത്തിനുവേണ്ടി, ഉപേക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യണം. കാരണം, ബ്രഹ്മം ജ്ഞാനത്തിനും അജ്ഞാനത്തി

ന്നും അതീതമായതുതന്നെ, ഒരിക്കൽ ലക്ഷ്മണകുമാരൻ രാമഭദ്രസ്വാമിയോടു ഇങ്ങിനെചോദിച്ചു:—"പ്രഭോ! രാമഭദ്ര! പരമജ്ഞാനിയല്ലെ വസിഷ്ഠൻ. അദ്ദേഹവുംകൂടെ പുത്രന്മാരുടെ മരണത്തിൽ അത്യന്തംവിലപിച്ചുവല്ലൊ. അതെന്താശ്ചര്യമാണ്! അദ്ദേഹത്തിന്നു ഒരു സമാധാനവും ഉണ്ടാകാത്തതെന്തെ?" ഇതുകേട്ട രാമഭദ്രൻപറഞ്ഞു.—"സഹോദര! നീ ഒരുകാര്യം ഓർക്കേണ്ടതുണ്ടു. ജ്ഞാനവും അജ്ഞാനവും അന്യോന്യം സംബന്ധികളാണു. ഈശ്വരനെപ്പറ്റിയുള്ള ജ്ഞാനത്തെ അശ്രയിച്ചതന്നെ അജ്ഞാനവും നിലനില്ക്കുന്നുണ്ടു. വ്യാവഹാരികമായ ജ്ഞാനം ഉള്ളവർക്കും വ്യാവഹാരികമായ അജ്ഞാനവും ഉണ്ടാകാതിരിക്കയില്ല. അതിനാൽ ഒരുവൻ ഈശ്വരനെപ്പറ്റിയുള്ള അജ്ഞാനത്തിൽനിന്നു തീരെ വിമുക്തനായിരിക്കുവാൻ തരമില്ല. ജ്ഞാനവും അജ്ഞാനവും അന്യോന്യ സംബന്ധികളാണു. ലോകത്തിന്റെ ഐക്യബോധം അതിന്റെ ഭിന്നിപ്പിന്റെ ബോധത്തെയും ഉദിപ്പിക്കുന്നു. വെളിച്ചം ഉണ്ടെന്നറിയണമെങ്കിൽ തീച്ചയായും ഇരുട്ടുണ്ടെന്നും അറിയണം. ഇരുട്ടില്ലെങ്കിൽ പിന്നെയുണ്ടൊ വെളിച്ചം! അജ്ഞാനമില്ലെങ്കിൽ ഉണ്ടൊജ്ഞാനം! എന്നാൽ ബ്രഹ്മം ജ്ഞാനത്തിന്നും അജ്ഞാനത്തിന്നും—പാപത്തിന്നും പുണ്യത്തിന്നും—സൽക്കർമ്മത്തിന്നും ദുഷ്കർമ്മത്തിന്നും—ശുചിക്കും അശുചിക്കും, എല്ലാറ്റിന്നും അതീതമാണു. പരിമിതമായ മനുഷ്യബുദ്ധികൊണ്ടു ഉണ്ടാകുന്ന അറിവിന്നു അതീതമാണു. (ഇങ്ങിനെപറഞ്ഞു ഭഗവാൻ, രാമപ്രസാദന്റെ ഒരുപാട്ടുപാടി. അതിന്റെ അർത്ഥം ഏതാണ്ടു ഇങ്ങനെയാണു".)

ഈശ്വരാനുഭൂതി

1. എന്റെ മനസ്സെ! നമുക്കൊന്നു നടക്കാൻപോകാം. കാളിയാകുന്ന കല്പകവൃക്ഷത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ വീണുകിടക്കുന്ന നാലുഫലങ്ങളെ പെറുക്കാം. (1)

---

(1) ധർമ്മം, അർത്ഥം, കാമം, മോക്ഷം ഇവയാണ് നാലുഫലങ്ങൾ.

2. മനസ്സെ! നിനക്കു രണ്ടഭാര്യമാരുണ്ട്. നിന്നെ ഈശ്വരങ്കൽനിന്നു വിടുവിച്ചു ലൌകികവിഷയങ്ങളിലേയ്ക്കു വലിക്കുന്ന 'പ്രവൃത്തി'യും, പ്രത്യുലൌകികവിഷയങ്ങളിൽനിന്നു വിടുവിച്ചു ഈശ്വരപ്രാപ്തിനയിക്കുന്ന 'നിവൃത്തി'യും. നീ നടക്കുവാൻ പോകുമ്പോൾ നിവൃത്തിയെക്കൂടെകൊണ്ടുപോയാൽ മതി. അവർക്കു വിവേകം എന്ന ഒരു മകനുണ്ട്. ശേഷാന്റെ കാര്യമെല്ലാം നീ ആ ചെറുപ്പക്കാരനോടു ചോദിക്കണം.

3. നിന്റെ അത്യന്തഭാര്യയായ നിവൃത്തിയുടെ സന്താനങ്ങൾ ഒരു നീ കാര്യം പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കണം. അവരേയും നാനാസമാന്യം അകറ്റിത്തന്നെ നിർത്തുകയും വേണം. അവർ നീ പറയുന്നതു കേൾക്കാതിരുന്നാൽ അവരെ നീ ജ്ഞാനമുദ്രത്തിൽ മുക്കിക്കൊന്നുകളയണം.

4. ശുചിയേയും അശുചിയേയും ഇരുപാടും കടത്തിക്കൊണ്ടു നിനക്കു എന്നും ദിവ്യസ്ഥാനത്തു ശയിക്കുവാൻ സാധിക്കും! ഈ നാലു പത്നികളെ നീ അന്യോന്യം സ്നേഹമുള്ളവരാക്കിക്കഴിഞ്ഞാൽ അപ്പോൾ നിനക്കു എന്റെ അമ്മയായ ശാമയെ കാണുവാൻ കഴിയും.

5. ധർമ്മവും അധർമ്മവും അകുന്ന രണ്ടു ആട്ടുകട്ടെ നീ മായി ഒരു കുറിയോടുചേർത്തു കെട്ടിക്കൊള്ളണം. അനന്തരം അദ്ധ്യാത്മികജ്ഞാനമാകുന്ന വാൾകൊണ്ടു അവയെവെട്ടിമുറിച്ചു അവയ്ക്കു മോക്ഷംകൊടുക്കണം.

6. പിതാവായ അഹങ്കാരത്തേയും മാതാവായ അവിദ്യയേയും, അല്ലയോ മനസ്സെ! നീ ദൂരെ ഓടിക്കണം. മോഹമാകുന്ന കഴിയിൽ നീ എപ്പോഴെങ്കിലും വീഴുവാൻ ഭാവിക്കുന്നുവെങ്കിൽ അപ്പോൾ നീ ക്ഷമയാകുന്ന തൂണിൽ ബലമായി പിടിച്ചുകൊള്ളുക.

7. പ്രസാദൻ പറയുന്നു.—നീ ഇങ്ങിനെയെല്ലാം ചെയ്താൽ കാലന്റെ അടുത്തുചെല്ലുമ്പോൾ നിനക്കു ശരിയായ മറുപടി പറയുവാൻ സാധിക്കും. ഇങ്ങിനെചെയ്താൽമാത്രം ഞാൻ നിന്നെ 'എന്റെ കുഞ്ഞേ! ഓമനക്കുഞ്ഞേ!' എന്നെല്ലാം വിളിക്കും. അപ്പോൾമാത്രം നീ എനിക്കുചേരുന്ന മനസ്സാകുകയും ചെയ്യും.

(ഭഗവാന്റെഗാനം അവസാനിച്ചപ്പോൾ)

സുരേൻബാസു—സ്വാമി! ഞാനൊന്നു ചോദിച്ചോട്ടെയോ? അവിടുന്നു പറഞ്ഞതുപോലെ രണ്ടുമുള്ളുകളും—ജ്ഞാനവും അജ്ഞാനവും ദൂരെകളഞ്ഞാൽ പിന്നെ അവശേഷിക്കുന്നതെന്താണു?

ബ്രഹ്മംവാചാമഗോചരം.

ഭഗവാൻ—നല്ലതു! പിന്നെശേഷിക്കുന്നതാണു ബ്രഹ്മം ഇതിനെയാണു വേദത്തിൽ "നിത്യശുദ്ധബോധമുക്തസ്വരൂപം" എന്നെല്ലാം പറയുന്നതു. ഞാനെങ്ങിനെയാണു ഇതു നിങ്ങളെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കേണ്ടതു. നിങ്ങളോടു നെയ്യിന്റെ സ്വാദു എന്താണെന്നു വല്ലവരും ചോദിച്ചാൽ, അതു ആ ആളെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കുവാൻ നിങ്ങളെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുമോ? ഇങ്ങിനെയുള്ള ചോദ്യത്തിനു, ഒരാൾക്കുകവിഞ്ഞുപക്ഷം പറയുവാൻ കഴിയുന്ന സമാധാനം നെയ്യിന്റെസ്വാദു നെയ്യിന്റെ സ്വാദുപോലെതന്നെ എന്നുമാത്രമാണു. (എല്ലാവരുംചിരിക്കുന്നു.) ഒരിക്കൽഒരുകന്യക അവളുടെ ഭർത്തൃമതിയായസഖിയോടു ചോദിച്ചു. 'എടൊ! ഇപ്പോൾ നിന്റെഭർത്താവുവന്നിട്ടുണ്ടല്ലൊ. നിനക്കു അദ്ദേഹത്തെകാണുമ്പോൾ എന്തു വികാരമാണു ഉണ്ടാകുന്നതു?' എന്നു ഇതുകേട്ട ഇവൾഇപ്രകാരംപറഞ്ഞു.—'പ്രിയസഖി! നിനക്കു സ്വന്തമായി ഒരു ഭർത്താവുണ്ടാകുമ്പോൾ അതെല്ലാം നിനക്കുതന്നെ അറിയാറാകും. അല്ലാതെ, അതെങ്ങിനെയാണു നിന്നെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കേണ്ടതു?"

ലോകമാതാവു് ഒരിക്കൽ ഹിമവൽ പുത്രിയായി അവതരിച്ചു എന്നു പുരാണങ്ങളിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലൊ. അതിനു ശേഷം ഹിമവാനു് സർവ്വവ്യാപിനിയായ മാതാവിന്റെ നാനാപ്രകാരേണയുള്ള ഭാവങ്ങളേടേയും ദർശനം സിദ്ധിച്ചു. തദനന്തരം ഹിമവാൻ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു: —"മാതാവെ! വേദങ്ങളിൽ വളരെയെല്ലാം ഘോഷിച്ചിരിക്കുന്ന ബ്രഹ്മസ്വരൂപത്തെ എനിക്കൊന്നു കാണിച്ചുതരണമെന്നു." എന്നു്. ഇതുകേട്ടപ്പോൾ ഭഗവതി: —"പിതാവെ! അങ്ങേക്കു ബ്രഹ്മത്തെ കാണണമെന്നുണ്ടോ? നല്ലതുതന്നെ. അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ അവിടുന്നു ദിവ്യപുരുഷന്മാരുമായി സഹവാസം ചെയ്യണം. ലോകത്തെ ത്യജിച്ചവരായ ദിവ്യസന്ന്യാസികളുമായി സഹവസിക്കണം. എന്നാൽ മാത്രമേ എനിക്കു അങ്ങയുടെ അജ്ഞാനനിവൃത്തിവരുത്തുവാൻ സാധിക്കുകയുള്ളൂ" ബ്രഹ്മം എന്താണെന്നു വാക്കുകളെക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞറിയിക്കുവാനൊന്നും വഹിയാ.

ഒരാൾ ഒരിക്കൽ പറകയുണ്ടായി—കാര്യം യഥാർത്ഥവുമാണു—ബ്രഹ്മം മുഴുകെ മറ്റൊല്ലാം ഉച്ചരിപ്പുമായി കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു എന്നു. ഇതിന്റെ സാരം എന്താണെന്നുവെച്ചാൽ, ലോകത്തിലുള്ള സകല രാസ്യങ്ങളും വാകൊണ്ടു പറിച്ചും പാടിയും കഴിഞ്ഞിരിക്കയാൽ പറയെല്ലാം വായിൽനിന്നു് വീണുചരിഷ്ടംപോലെ ആയികഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു എന്നാണു്. എന്നാൽ ബ്രഹ്മത്തിന്റെ സദ്ഭാവത്തെപ്പറ്റി നാക്കുകൊണ്ടു വിവരിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നവരായി ഇതുവരെ ആരും തന്നെ ഉണ്ടായിട്ടില്ല. അതിനാൽ ബ്രഹ്മം ഒന്നുമാത്രം ഉച്ചരിപ്പുമായിട്ടില്ല. ആത്മാനുഭൂതിയിൽ അവർണ്ണനീയമായ ആനന്ദം ഉണ്ടാകുന്നു വായിൽ നിന്നു വരുന്ന അല്പവാക്കുകളെക്കൊണ്ടു അതിന്റെ സ്വഭാവത്തെ വിവരിക്കുവയ്യ. അനുഭവിച്ചറിയുകതന്നെ വേണം. അഹംഭാവം തീരെ നശിക്കാതെ ആർക്കും ജ്ഞാനത്തെ കാംക്ഷിച്ചുകൂടാ. "ഞാൻ" ഇല്ലാതായാൽ അന്നെനിക്കു സ്വാതന്ത്ര്യം.

പഠിപ്പും അഹംഭാവവും.

ഭഗവാൻ തുടർന്നു പറയുന്നു:—ഞാനും 'എന്റേതും കൂടിയതജ്ഞാനം. അങ്ങയും അങ്ങയുടേതും കൂടിയതു് ജ്ഞാനം യഥാർത്ഥക്കേതൻ ഇങ്ങനെ പറയും:—"നിന്തിരുവടിയന്ത്രി. ഞാൻ നിന്തിരുവടിയുടെ കയ്യിലുള്ള ഒരു വെറും യന്ത്രം മാത്രം. അങ്ങു എന്നെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നതുപോലെ ഞാൻ പ്രവർത്തിക്കുന്നു. ഈ ധനവും. ഈ ജനവും, ഈ ഗൃഹവും എല്ലാം നിന്തിരുവടിയുടേതു്. എനിക്കൊന്നും ഇല്ല. ഞാൻ നിന്തിരുവടിയുടെ ഭൃത്യൻമാത്രം. എന്റെ കൃത്യം അങ്ങയുടെ ശാസനയെ നിറവേറുന്നതുമാത്രം." ഗ്രന്ഥവുമായി ഇടപെടുന്നവരെല്ലാം അഹംഭാവകേന്ദ്രികളാകുന്നതാണു് അശുദ്ധി. ടാഗ്രറും ഞാനും കൂടി ഒരിക്കൽ ഈശ്വരനെപ്പറ്റി സംസാരിക്കുകയുണ്ടായി. അദ്ദേഹം എന്നോടു പറഞ്ഞു:—"നിങ്ങൾ പറയുന്നതെല്ലാം എനിക്കറിയാം. അതെല്ലാം ഞാൻ പുസ്തകങ്ങളിൽ വായിച്ചിട്ടുണ്ടു്" എന്നു. അതുകേട്ടപ്പോൾ ഞാൻ പറഞ്ഞു:—"എന്റെ സാറെ! ഡൽഹികണ്ടവൻ അവന്റെ സഞ്ചാരത്തെപ്പറ്റി വളരെയെല്ലാം കൊട്ടിഘോഷിച്ചു 'ഞാൻ ഡൽഹിക്കുപോയിട്ടുണ്ടു്. ഡൽഹിക്കുപോയിട്ടുണ്ടു്' എന്നെല്ലാം അഭിമാനിക്കാറുണ്ടോ? ഒരു ബാബു ഞാനൊരു ബാബുവാണെ' എന്നെല്ലാം തന്നത്താൻ ആത്മപ്രശംസചെയ്തയില്ല." (എല്ലാവരും ചിരിക്കുന്നു.)

സയൻവാസു—സ്വാമി! ടാഗ്രർ! അദ്ദേഹത്തിനു അവിടത്തെ വളരെ ബഹുമാനമാണു്.

ഭഗവാൻ—എന്റെ പ്രിയ സുഹൃത്ത! ഇതുകേട്ടാട്ടെ. ദക്ഷിണേശ്വരക്ഷേത്രത്തിൽ ഒരിക്കൽ ഒരു ജോലിക്കാരിയുണ്ടായിരുന്നു. നാന്നെത്താണജാതിക്കാരിയാണു്. എങ്കിലും വലിയ പൊങ്ങച്ചക്കാരി. അവൾക്കു ഒന്നോ രണ്ടോ ചെറിയ അരഞാണമൊഴികെ വേറെയൊരു നൊത്തും ഇല്ല. അതുകൊണ്ടാണു് അവൾക്കു കണക്കില്ലാത്ത ഡംഭു. ഒരിക്കൽ അവളുടെ അരികിൽകൂടെ ആരോ ഒരാൾ കടന്നുപോയി. അപ്പോൾ അ

വർം തിഞ്ഞൂനിന്ന ചോദിക്കുകയാണ്: —എന്താകുവ്വെ! മുഖത്തു കണ്ണില്ലെ! അങ്ങോട്ട മാറിപ്പോകിൻ' എന്നു. (എല്ലാവരും ചിരിക്കുന്നു.) ഇങ്ങിനെയാണു അവളുടെ കഥ. പിന്നെ വലിയവരുടേയും പത്തു പണം കയ്യിലുള്ളവരുടേയും അഹംഭാവത്തെപ്പറ്റിവല്ലതും പറയാനുണ്ടൊ!

സന്യാൽവാസു സ്വാമി! ഒരേടത്തു പറയുന്ന പാപം ചെയ്താൽ അതിനു തക്കശിക്ഷകിട്ടുമെന്നു. മറൊരേടത്തു പറയുന്ന ഈശ്വരനാണു സകലതും ചെയ്യിക്കുന്നത് എന്നു. സൃഷ്ടികളെല്ലാം ഈശ്വരന്റെ കയ്യിലുള്ള വെറും ആയുധങ്ങൾ മാത്രമാണത്രെ. ഇതുരണ്ടും കൂടി എങ്ങിനെ യോജിക്കും?

ഭഗവാൻ—വളരെ കണിശമായതുലാസ്സുകൊണ്ടു തൂക്കുന്ന പൊൻവാണിക്കാരനെപ്പോലെയാണ് നിങ്ങളുടെ സംസാരം.

നരേന്ദ്രൻ—ഭഗവാൻ പറയുന്നതെന്താണെന്നു മനസ്സിലായൊ? നിങ്ങൾ അളന്നുതൂക്കികണക്കാക്കുന്ന ബുദ്ധിയുള്ള ഒരാളെപ്പോലെയാണ് സംസാരിക്കുന്നതു എന്നാണ്.

ഭഗവാൻ—ഞാൻ പറയുന്നതുപ്പാട്ടു! നീ മാങ്ങതിന്നൊ. തോട്ടത്തിൽ എത്രയിരം മാപുണ്ടു, അവയ്ക്കെത്രയിരം കൊമ്പുണ്ടു, എത്ര എത്ര ആയിരം ഇലയുണ്ടു എന്നൊക്കെ കണക്കാക്കിയതുകൊണ്ടു എന്തപ്രയോജനം! നിനക്കു മാങ്ങതിന്നാൽപോരെ! നിയ്യതിന്നു നിന്റെ പാട്ടിനുപൊയ്യാ! എന്നാണ്. (സന്യാൽവാസുവിനോടായി) നിങ്ങൾ ഈലോകത്തിൽ ഒരു മനുഷ്യനായി ജനിച്ചു കഴിഞ്ഞില്ലെ! ഉന്നിദ്രമനിരതനായി ഈശ്വരനെ അനുഭവിക്കുകയാണ് വേണ്ടതു. ഭഗവാന്റെ ചരണകമലത്തിൽ നിർവ്യാജമായ ഭക്തി സമ്പാദിക്കണം. അതാണ് നിങ്ങളുടെ ധർമ്മം. അതും ഇതും ആയി പുരുഷായിരം കായ്ക്കുങ്ങളെപ്പറ്റി ക്ലേശിച്ചതുകൊണ്ടു എന്തുപ്രയോജനം. തത്വശാസ്ത്രങ്ങളെപ്പറ്റി കുറെ പ്രതിവാദിച്ചതുകൊണ്ടു, നിങ്ങൾ

എന്താ, മുമ്പിലത്തെക്കാൾ കുറേക്കൂടെ ഭേദമായിട്ടുണ്ടോ? നാലു ഔൺസു മദ്യം കഴിച്ചാൽ നിങ്ങൾക്കു വേണ്ടുവോളം ലഹരിയുണ്ടാകുമെങ്കിൽ ഷാപ്പിൽ അകെ എത്ര പീപ്പ മദ്യമുണ്ടെന്നു് കണക്കാക്കിയതുകൊണ്ടു എന്തു പ്രയോജനം? നിങ്ങൾക്കു വേണ്ടതുകഴിച്ചു് ലഹരിയുണ്ടാക്കിയാൽ പോരെ?

ഡാക്ടർ—ശരിയാണു സ്വാമി! ഈശ്വരന്റെ മദ്യഷാപ്പിൽ എത്ര മദ്യം ഉണ്ടെന്നു കണക്കാക്കുവാൻ വയ്യ. അതൊക്കെ കുടിച്ചു തീർക്കാനും പ്രയാസംതന്നെ.

ഭഗവാൻ—(സയൻവാസുവിനോടായി) നിങ്ങൾക്കു് എന്തുകൊണ്ടു് ഈശ്വരന്റെപേരിൽ ഒരു മുക്ത്യാർ കൊടുത്തുകൂടാ. നിങ്ങളുടെ ഭാരവും ഉത്തരവാദിത്വവും എല്ലാം അദ്ദേഹത്തിനായിക്കൊള്ളട്ടെ. വലിയ സൽസ്വഭാവിയായ ഒരാളെ നിങ്ങൾ ചിലതെല്ലാം ഭരമേല്പിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നിരിക്കട്ടെ. തീർച്ചയായും അങ്ങിനെയുള്ള ഒരാൾ നിങ്ങൾക്കു ഒരിക്കലും ദോഷംചെയ്യുന്നതായിരിക്കയില്ല. ഒരു പാപിയെ മേലിൽ ശിക്ഷിക്കുമോ ഇല്ലയോ എന്നുള്ള കാര്യം അദ്ദേഹംതീർച്ചപ്പെടുത്തിക്കൊള്ളും.

ഡാക്ടർ—അദ്ദേഹം എന്തെല്ലാം ചെയ്യാൻ പോകുന്നു എന്നു് അദ്ദേഹത്തിനു മാത്രമേ അറിഞ്ഞുകൂടൂ. അതൊന്നും മനുഷ്യബുദ്ധികൊണ്ടു പരിഗണിക്കുവാൻ വയ്യ. ഈശ്വരൻ മനുഷ്യബുദ്ധിക്കതീതനല്ലയോ?

ഭഗവാൻ—(സയൻവാസുവിനോടായി) നിങ്ങൾ കൽക്കത്തക്കാരുടെ ഇടയിൽ ഈ വക സംസാരം ഒരു പരിഷ്കാരമായിതീർന്നിരിക്കുകയാണു്. ഈശ്വരൻ മനുഷ്യരോടു പെരുമാറുന്നതിൽ കാണിക്കുന്ന പക്ഷപാതിത്വത്തെപ്പറ്റിയെല്ലാമാണു് ഈ കൂട്ടരുടെ സംസാരം. ചിലരെ ഭാഗ്യവാന്മാരും മറ്റുചിലരെ നിർഭാഗ്യവാന്മാരും ആക്കിത്തീർക്കുന്നതു് എന്തിനാണെന്നാണു് അവരുടെ ചോദ്യം. ഈ വിദ്വാന്മാരുടെ വിചാരം ഈശ്വരനും അവരെപ്പോലെതന്നെ ഒരാളാണെന്നാണു്. ജാംബസാറി

ലെ പ്രമാണികളായ ചില സ്നേഹിതന്മാരോടുകൂടി ഹൈ ചി ലപ്പോഴെല്ലാം ദക്ഷിണേശ്വരത്തിൽ വരാറുണ്ടായിരുന്നു. എ ന്നെക്കാണുമ്പോഴെല്ലാം അ അർത്ഥം പറയും എന്നാ ഭട്ടാചാര്യ രെ! ലോകത്തിൽ സമ്പാദിക്കേണ്ടതായി ഒന്നുമാത്രമേ ഉള്ളൂ. അതാണ ഭഗവതി. അങ്ങിനെയല്ലെ' എന്ന്. വാസ്തവത്തിൽ മനുഷ്യജീവിതത്തിന്റെ പര്യാപ്തി ഈശ്വരോപലബ്ധി ഒന്നു മാത്രമാണെന്നു വളരെ കുറച്ചുപേരേ അറിയുന്നുള്ളൂ.

ശരീരങ്ങൾ.

സയാൻവാസു — സ്വാമി! നാം സ്ഥൂലശരീരത്തെപ്പററി യും സൂക്ഷ്മശരീരത്തെപ്പററിയും ഒരുപാടെല്ലാം പറഞ്ഞുകേൾ ക്കാറുണ്ടല്ലൊ. എന്റെ സൂക്ഷ്മശരീരം സ്ഥൂലശരീരത്തെ വിട്ട് വെളിയിലിറങ്ങി സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനെ വല്ലവരും കാണി ച്ചുതരാൻ സാധിക്കുമോ?

ഭഗവാൻ — ഒരു യഥാർത്ഥസാധു തനിക്കതു കാണിച്ചുതരാ നൊന്നും ശ്രദ്ധിക്കയില്ല. ചില മുട്ടാളന്മാർ തന്നെക്കുറെ ബഹു മാനിക്കുന്നുണ്ടെന്നു ഇല്ലയൊ എന്നൊന്നും അറിയുവാനല്ല അവ രുടെ ശ്രദ്ധ. കുറെ വലിയ പ്രമാണികൾ തന്റെ പിന്നാലെ നടക്കണമെന്ന് അവർ ഒട്ടുംതന്നെ ആഗ്രഹിക്കുന്നവരായും ഇരി ക്കയില്ല.

സയാൻവാസു ..... സ്ഥൂലശരീരത്തെ സൂക്ഷ്മശരീരത്തിന്നി ന്നു തിരിച്ചറിയുന്നതെങ്ങിനെയാണെന്ന് അവിടുന്നു പറഞ്ഞു തരണം.

ഭഗവാൻ — പഞ്ചഭൂതങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയതാണു സ്ഥൂലശരീരം. മനസ്സു, ബുദ്ധി, അഹങ്കാരം, ചിത്തം, ഇവയെ ക്കൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കിയതാണു സൂക്ഷ്മശരീരം. ഈശ്വരാനന്ദത്തെ അനുഭവിക്കുന്ന ആത്മാവ് കാരണശരീരം. താന്ത്രിക ന്മാർ ഇതിനെ ഭഗവത്തനു' എന്നാണു പറയുക. ഇവയ്ക്കെ ല്ലാം അപ്പുറമാണു മഹാകാരണം. അതിനെ വാക്കുകളെക്കൊ ണ്ടു വിവരിക്കവയ്യ.

പ്രസംഗങ്ങളെല്ലാം കേട്ടതുകൊണ്ട് എന്തു പ്രയോജനം! സാധനാപരിശീലനമാണു കാര്യം. നിങ്ങൾ സിദ്ധി സിദ്ധി എന്നൊക്കെ പറയാറില്ലേ. എന്താ, അതുകൊണ്ടു വല്ല ലാഭവും ഉണ്ടാകുമെന്നോ! ഔഷധം അരച്ചു മേലൊക്കെ പൂശിയാൽ പോര. അകത്തല്പം കഴിക്കുകതന്നെ വേണം. ഏലുകാം പല നമ്പ്രായിട്ടുണ്ട്. രംഗനമ്പ്, രൂപനമ്പ് ഇങ്ങിനെ പലതരത്തിലാണു. നിങ്ങൾ ഒരു വ്യാപാരിയല്ലെങ്കിൽ നിങ്ങൾക്കു ഈ നമ്പ്രാനും തിരിച്ചറിയുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. എന്നാൽ ഏലക്കച്ചവടക്കാരനു ഒരു ഏല കണ്ടാൽ അതു ഇത്രാം നമ്പ്രാണെന്നു പറയുവാൻ ഒരു പ്രയാസവും ഇല്ല. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ പറയുന്നതെന്താണെന്നുവച്ചാൽ, നിങ്ങളെല്ലാം കുറെ സാധന ശീലിക്കണം എന്നാണു. അതു ചെയ്താൽ നിങ്ങൾക്കു സ്ഥൂലശരീരവും, സൂക്ഷ്മശരീരവും, കാരണശരീരവും, മഹാകാരണശരീരവും എല്ലാം എന്താണെന്നു ശരിയായി മനസ്സിലാക്കുവാൻ വളരെ എളുപ്പമായിരിക്കും.

സാധനയുടെ പ്രാമുഖ്യം.

ഭഗവാൻ തന്നെപറയുന്നു — മനുഷ്യജന്മത്തിന്റെ ഉദ്ദേശ്യം ഈശ്വരാനുഭൂതിയാണെന്നു പറഞ്ഞുവല്ലോ. അതിനായി സ്വപ്രകാരേണയും പ്രയത്നിക്കേണ്ടതു കർത്തവ്യകർമ്മമായും വന്നിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ പ്രവർത്തിക്കേണ്ടതെന്താണെന്നാണു അലോചിക്കേണ്ടതു്. വെറും പ്രസംഗങ്ങൾകേട്ടതുകൊണ്ടൊന്നും ഒരു പ്രയോജനവുംഇല്ല. ശരിയായി വേണ്ടതു് സാധനാപരിശീലനമാകുന്നു. 'കണ്ണാവു് കണ്ണാവു്' എന്നുകുറെ ഏറെതവണ പറഞ്ഞുനോക്കുക. അതുകൊണ്ടു വല്ല ലാഭവും ഉണ്ടാകുമോ? അതിനെ അരച്ചുമേലൊക്കെ പൂശുന്നതുകൊണ്ടും പ്രയോജനമൊന്നുംഉണ്ടാകുവാനില്ല. ലാഭമുണ്ടാവണമോ, എങ്കിൽ കുറച്ചുകഴിക്കുകതന്നെ വേണം. അതുകൊണ്ടുഞാൻ നിങ്ങളോടെല്ലാം ഉപദേശിക്കുന്നതു 'കുറച്ചു സാധനഅഭ്യസിക്കുവിൻ!' എന്നാകുന്നു. അതുകഴിഞ്ഞാൽസ്ഥൂ

ലശരീരം, സൂക്ഷ്മശരീരം, കാരണശരീരം, മഹാകാരണശരീരം ഇവയെപറഞ്ഞെല്ലാം നിങ്ങൾക്കുതന്നെ ശരിയായും സൂക്ഷ്മമായും അറിയുവാൻസാധിക്കും.

ഈശ്വരനോടു ഭക്തിക്കായിക്കൊണ്ടു പ്രാർത്ഥിക്കണം. അഹല്യക്കു ശാപമോക്ഷം കൊടുത്തശേഷം ഭഗവാൻ ശ്രീരാമചന്ദ്രസ്വാമി അഹല്യയോടായി "നിനക്കെന്തുവരമാണ് വേണ്ടതു?" എന്നുചോദിച്ചപ്പോൾ, "ഭഗവാനേ! നിന്തിരുവടി അടിയന്നു ഒരുവരംതരികയാണെങ്കിൽ, നന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദങ്ങളിൽ അടിയന്റെ മനസ്സു എന്നും ഇളകാതിരിക്കുമാറാകട്ടെ എന്നനുഗ്രഹിക്കണെ" (1) എന്നാണു അഹല്യപ്രാർത്ഥിച്ചതു. ഞാനും അമ്മയോടു ഭക്തിക്കുമാത്രമേ അഭ്യർത്ഥിക്കാറുള്ളൂ.

ഭഗവാന്റെ പ്രാർത്ഥന.

ഭഗവാൻ തുടർന്നുപറയുന്നു: — അമ്മയുടെ തൃപ്പാദങ്ങളിൽപുഷ്പംഅരാധിച്ച കൈ കെട്ടിനിന്നു ഞാൻ ഇങ്ങിനെ പ്രാർത്ഥിക്കും. —

"മാതാവെ! അജ്ഞാനം ഇതാഇരിക്കുന്നു. ജ്ഞാനവും ഇതാഇരിക്കുന്നു. ഇവരണ്ടും അമ്മതന്നെ സ്വീകരിക്കണെ. അടിയനു ഇതൊന്നുംവേണ്ട. ശുദ്ധഭക്തി ഒന്നുമാത്രംമതി. അതുതരുവാൻ അനുഗ്രഹിക്കണെ!

"മാതാവെ! ഇതാ ശുദ്ധിയും, ഇതാ അശുദ്ധിയും രണ്ടും ഇവിടെഇരിക്കുന്നു. അടിയനു ഇവകൊണ്ടു എന്തുപ്രയോജനമാ

---

(1) ദേവമേയത്കൃതംപിസ്ഥിതായാമപിസപ്തധാ
ത്വൽപാദൈകമലേസക്തഭക്തിരേവസദാസ്തുമേ.
നമസ്തേപുരുഷാദ്ധ്യക്ഷ നമസ്തേക്ഷിതീശ്വര
നമസ്തേസൂര്യഹൃഷീകേശ നാരായണനമോസ്തുതേ.
ഭവതേയഹരേമേകം ജ്ഞാനകോടിപ്രകാശം
കരധൃതശരചാപം കാലമേഘാവഭാസം.
കനകരുചിരവസ്ത്രം രത്നവൽകുണ്ഡലാഢ്യം
കമലവിശദനേത്രം സാനുജം രാമമീഡെ.
അദ്ധ്യാത്മരാമായണം.

ണ്ട് ഉള്ളതു്! അടിയനു ശുദ്ധഭക്തി ഒന്നുമാത്രംമതി. അതുണ്ടാകുവാൻ അനുഗ്രഹിക്കണെ!

"മാതാവെ! ഇതാപുണ്യം, ഇതാ പാപം. അടിയനു ഇവ രണ്ടുംവേണ്ട. അടിയനു ശുദ്ധമായ ഭക്തിഒന്നുമാത്രംഉണ്ടായാൽ മതി. അതുണ്ടാകുവാൻ അനുഗ്രഹിക്കണേ!

"മാതാവെ! നല്ലതുംഇതാ ഇരിക്കുന്നു, തീയതും ഇതാഇരിക്കുന്നു. രണ്ടും അമ്മതന്നെ എടുക്കണം. അടിയനു ഒന്നും വേണ്ട. ഭക്തിമാത്രംമതി. അതുണ്ടാകുവാൻ അനുഗ്രഹിക്കണേ!

"മാതാവെ! സൽക്കർമ്മവുംദുഷ്കർമ്മവുംഇതാവെച്ചിരിക്കുന്നു. അടിയനു അവശ്യമേഇല്ല. അടിയനെഅവയ്ക്കുഅവിഷയനാക്കണെ. അടിയനു ഭക്തിഒന്നുമാത്രംമതി. അതുണ്ടാകുവാൻ അനുഗ്രഹിക്കണെ!"

ഭഗവാൻ തുടർന്നുപറയുന്നു— നിങ്ങൾ സല്കർമ്മത്തെ സ്വീകരിക്കുന്നു എങ്കിൽ തീച്ചയായും ദുഷ്കർമ്മത്തേയും സ്വീകരിച്ചേ മതിയാകൂ. പുണ്യം നിങ്ങൾക്കു വേണമെങ്കിൽ പാപവും അതോടുകൂടിത്തന്നെ വേണം. ഏകത്വത്തെപ്പറ്റിയുള്ള അറിവു് (ജ്ഞാനം) ബഹുത്വത്തെപ്പറ്റിയുള്ള അറിവു് (അജ്ഞാനം) ഉണ്ടാകുമ്പോഴെ ഉണ്ടാകുന്നുള്ളൂ. അശുദ്ധിത്വത്തെ സ്വീകരിക്കാതെ ശുദ്ധിത്വത്തെമാത്രം സ്വീകരിക്കുവാഹിയാ. അതുകൊണ്ടു് വെളിച്ചത്തെപ്പറ്റിയുള്ള ജ്ഞാനം ഉണ്ടാകണമെങ്കിൽ തദ്വിപരീതമായ ഇരുട്ടിനെപ്പറ്റിയുള്ള ബോധം ഉണ്ടായിരിക്കണം. ഏകത്വത്തെപ്പറ്റിയുള്ള ബോധം ബഹുത്വത്തെപ്പറ്റിയുള്ള ബോധത്തെ ആശ്രയിച്ചേ ഇരിക്കുകയുള്ളൂ. ഈശ്വരഭക്തൻ യഥാർത്ഥത്തിൽ അനുഗ്രഹീതനാണ്. അവൻ പുണ്യപാപാതീതനായി ജീവിക്കുന്നു എന്നിരിക്കട്ടെ; അവന്റെ മനസ്സ് ലൌകികത്തിൽ പതിഞ്ഞു് ഈശ്വരനെ സ്മരിക്കുന്നില്ലെങ്കിൽ അവനു അതുകൊണ്ടു എന്തുഗുണമാണു് ഉണ്ടാകുവാനുള്ളതു്.

ഡാക്കുടർ — ഒ! ഒരു ഗുണവും ഉണ്ടാകുവാനില്ല. നിങ്ങൾക്ക് ഒരു നേരമ്പോക്കു കേൾക്കണൊ ഒരിക്കൽ ബുദ്ധദേവൻ കുറെ പന്നിഇറച്ചി തിന്നു. കുറെ അധികം കഴിച്ചു എന്നേയുള്ളു. അതുകൊണ്ടുണ്ടായ ഫലമെന്താണന്നൊ! തുടങ്ങി വയറ്റിൽ ഒരു വേദന. വേദന സഹിക്കുവയ്യാതായപ്പോൾ പുള്ളിക്കാരൻ കുറെ കുറുപ്പു തിന്നുകൊടുത്തു. നിർവ്വാണത്തിന്റെയും മറ്റും രഹസ്യം എന്താണെന്നാണു് നിങ്ങളുടെ വിചാരം. ബുദ്ധദേവൻ ഇങ്ങിനെ കുറുപ്പും അടിച്ചു പ്രജ്ഞയുംവിട്ട് ഇരുന്നുപോയി. ആ അവസ്ഥയെയാണു് അദ്ദേഹം 'നിർവ്വാണം-നിർവ്വാണം' എന്നു പറഞ്ഞതു്. (എല്ലാവരും ഉറക്കെ ചിരിക്കുന്നു.)

ഗൃഹസ്ഥാശ്രമം.

ഭഗവാൻ - ഗൃഹസ്ഥാശ്രമം തെറ്റായതൊ ഹീനമായതൊ ആയ ജീവിതമൊന്നുമല്ല. പക്ഷെ നിഷ്കാമനായി നിസ്സംഗനായി പ്രവർത്തിക്കണം എന്നേയുള്ളു. നിങ്ങളുടെ മനസ്സിനെ ഈശ്വരപാദത്തിങ്കലേയ്ക്കു തിരിച്ചുനിർത്തിക്കൊണ്ടു് എല്ലാപ്രവൃത്തിയും എടുക്കാം. ഒരാളുടെപുറത്തു ഒരു വലിയവ്രണം ഉണ്ടെന്നുവിചാരിക്കുക. ഈയാൾ സാധാരണപോലെതന്നെ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു, നിത്യത ജോലികളെല്ലാം ചെയ്യുന്നു, എന്നുവരാം. എങ്കിലും അവന്റെ പുറത്തെ വേദന അവനെ എപ്പോഴും വ്രണത്തിന്റെ കായ്യംഓർമ്മപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടേ ഇരിക്കും. അതുപോലെ, നിങ്ങൾ ഈ ലോകത്തിൽ ജീവിക്കുകയാണങ്കിലും നിങ്ങളുടെ മനസ്സ് എല്ലായ്പോഴും ഈശ്വരങ്കലാക്കിയിരിക്കണം. രഹസ്യത്തിൽ തന്റെ ജാരനുമായി കൂട്ടുകെട്ടുകൾ വെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന സ്ത്രീയെപ്പോലെവേണം ഗൃഹസ്ഥൻ ജീവിക്കുവാൻ. അവർ ഗൃഹജോലികളെല്ലാം ചെയ്യുമ്പോഴും അവളുടെ വിചാരം മുഴുവനും ആ ശ്രുദ്ധപുരുഷങ്കലായിരിക്കും. ഈശ്വരനെ അന്തരമായി കാംക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു് ബാഹ്യമായി ലൌകികജോലികളെല്ലാം ചെയ്യാം. (ഡാക്കേടരോടായി) എന്താ അങ്ങിനെയല്ലെ?

ഡാക്ടർ — ഒരു സ്ത്രീയുടെ മനഃസ്ഥിതി ഒരിക്കലും അനുഭവപ്പെട്ടിട്ടില്ലാത്ത എനിക്കു ഇതെങ്ങിനെ മനസ്സിലാകും?

വസു — അല്ലെ! കുറച്ചൊക്കെ മനസ്സിലാകുമല്ലൊ!

ഭഗവാൻ — കുറേക്കാലമായില്ലെ ഈ കളരിയിൽ പയറുന്നു. അതുകൊണ്ടു കുറച്ചൊക്കെ അറിയാതിരിക്കില്ലെ! അല്ലെ!

തിയോസഫി.

വസു — അതിരിക്കട്ടെ സ്വാമി! തിയോസഫിയെപ്പറ്റി അവിടേയ്ക്കുള്ള അഭിപ്രായമെന്താണ്?

ഭഗവാൻ — അതിന്റെ കാര്യം അകപ്പാടെ നോക്കിയാൽ ഇതുയെയുള്ളു. ശിഷ്യന്മാരെ ഉണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടു നടക്കുന്നവരുണ്ടല്ലൊ അവർ ഒരുവക താണതരക്കാരാണ്. അപ്പോലെ തന്നെ അമാനുഷികസിദ്ധികൾ ആഗ്രഹിക്കുന്നവരും ഉത്തമന്മാരല്ല. ഇത്തരക്കാർക്കു ശുദ്ധഭക്തിയുണ്ടാകുവാൻ വളരെ പ്രയാസമാകുന്നു.

വസു — ഹിന്ദുമതത്തെ വീണ്ടും സജീവപ്രതിഷ്ഠയുമാക്കുവാനല്ലൊ അവരുടെ ശ്രമം.

ഭഗവാൻ — ആയിരിക്കാം. അവരുടെ അഭിപ്രായങ്ങളെപ്പറ്റിയും അദർശങ്ങളെപ്പറ്റിയും പ്രവൃത്തികളെപ്പറ്റിയും എനിക്കു ശരിയായ വിവരമില്ല.

വായൻവാസു — മരണത്തിനുശേഷമുള്ള ആത്മാവിന്റെ സ്ഥിതി.....ചന്ദ്രലോകം മുതലായ സംഗതികളെപ്പറ്റിയാണ് തിയോസഫിക്കാർ ചിന്തിക്കുന്നതു.

ഭഗവാൻ — നല്ലതുതന്നെ. എന്നാൽ ഞാൻ എന്റെ അഭിപ്രായത്തിന്റെ സ്വഭാവം പറയാം. അതു ശ്രീരാമകൃഷ്ണൻ പറഞ്ഞതുപോലെയാണ്. പരമഭക്തനായ ശ്രീരാമകൃഷ്ണനോടു ഒരിക്കൽ ഒരാൾ ചോദിച്ചു: — ഇന്നു പക്കം എന്താണ്?

എന്നു്. അതിനു ആ ഭക്തോത്തമൻ പറഞ്ഞ മറുപടി:—ഛേ ഞ്ഞാതി! ക്ഷമിക്കണെ! എനിക്കു ആഴ്ചയും നാളും പക്കവും ഒന്നും വിചാരമില്ല. എന്റെ കാര്യമേ അതല്ല. ഞാൻ ശ്രീരാമസ്വാമിയെ ഭജിക്കുന്നു. അതുമാത്രം എനിക്കറിയാം.

സയാൻവസു—സ്വാമി! തിയാസഫിക്കാർ (മഹാത്മാക്കളിൽ വിശ്വാസമുള്ളവരാണു്. ഈ മഹാത്മാക്കൾ വാസ്തവത്തിൽ ഉള്ളവരാണെന്നാണൊ അവിടുത്തെ പക്ഷം?.

ഭഗവാൻ—നിങ്ങൾക്കു ഞാൻ പറയുന്നതു വിശ്വാസമാണെങ്കിൽ കേട്ടോളിൻ. അതെ.' എന്നാൽ നിങ്ങൾ ഒരുപൂചെയ്യ ഒരു കാര്യംചെയ്യുമോ? ഈ വക സംഗതികളെല്ലാം ദൂരെ വിട്ടൊഴിച്ചേക്കണം. എനിക്കു സുഖമാകുമ്പോൾ വരിൻ. അപ്പോൾ ഞാൻ എല്ലാം വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞുതരാം. അതുവരെ ഞാൻ പറയുന്നതു കേട്ടു അതുപോലെ നടന്നോളിവ. അതുമാത്രം മതി. എന്നാൽ നിങ്ങൾക്കു ശാന്തിക്കുട്ടേണ്ട കാര്യം ഞാൻ നോക്കിക്കൊള്ളാം.

ഞാൻ പണമോ വസ്തുമൊ മറ്റുവല്ലസാമാനങ്ങളൊ ഒന്നും വാങ്ങുന്നില്ലെന്നു നിങ്ങൾ കാണാറില്ല. ചില നാടകക്കാരെ രംഗത്തിൽവെച്ചു കാണികൾ പണവും സമ്മാനവും മറ്റുംകൊടുത്തു പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നപതിവുണ്ടു്. ഇവിടെ അതുപോലെ അതൊന്നും തരേണ്ടതില്ല. അതുകൊണ്ടായിരിക്കാം ഒരുപാടു ആളുകൾ ഇവിടെവരുന്നതു. (ചിരിക്കുന്നു ഡാകൂടരോടായി) എനിക്കു നിങ്ങളോടു പറയുവാനുള്ളതു ഇതാണു്. മുഷിയരുതെ! നിങ്ങൾ ലോകത്തിലെ ഭോഗസുഖങ്ങളെല്ലാം ധാരാളം അനുഭവിച്ചില്ലെ! പണം, പേരു, പെരുമ, എല്ലാംധാരാളം. ഇനി നിങ്ങളുടെ മനസ്സു അല്പം ഈശ്വരനു കൊടുത്താട്ടെ. ഇവിടെ ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു് വരണം. ഈശ്വരനെപ്പറ്റിയുള്ള സംഭാഷണം കേൾക്കുന്നതുതന്നെ നല്ലതാണു്. ആ വകവാക്കുകൾ ഹൃദയത്തിന്റെ ഘനംകുറച്ചു അതിനെ ഈശ്വരങ്കലേക്കു തിരിക്കും.

(ഡാക്ടർ എഴുന്നേറ്റു യാത്ര പറയുവാനുള്ള ഭാവമായി. അപ്പോഴേയ്ക്കു ഗിരീശബാബു ഭഗവാനെ കാണുവാനായിവന്നു. ഗിരീശൻ ഭഗവാനിരിക്കുന്ന മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു ഭഗവാന്റെ പാദാരവിന്ദങ്ങളിൽ സാഷ്ടാംഗംവീണു നമസ്കരിച്ചു ഭഗവാന്റെ തൃപ്പാദധൂളിയെ ധരിച്ചു വളരെ വളരെ ഭക്തിയോടുകൂടി തൊഴുതുവിടവാങ്ങി ഒരിടത്തിരുന്നു. ഗിരീശനെ അവിടെവെച്ചുകണ്ടപ്പോൾ ഡാക്ടർക്കു വളരെ സന്തോഷമുണ്ടായി. എന്നുമാത്രമല്ല, ഗിരീശന്റെ ഭക്തിയും, ഭഗവാനെ ചെയ്ത ഉപചാരങ്ങളും കണ്ടു അദ്ദേഹം അത്ഭുതരിതനായിത്തീരുകയും ചെയ്തു. ഗിരീശൻ ഇരുന്നുടനെതന്നെ, പോകുവാൻപുറപ്പെട്ട ഡാക്ടരും ഇരുന്നു.)

ഡാക്ടർ—ഞാനിവിടെ ഉള്ളപ്പോഴൊന്നും ഗിരീശബാബു ഇങ്ങോട്ടുവരാറില്ല. ഞാൻ പോകുവാൻ പുറപ്പെട്ടാൽ അപ്പോൾ വരികയും ചെയ്യും. (എല്ലാവരുംചിരിക്കുന്നു.)

(കൽക്കത്തായിലെ തത്ത്വശാസ്ത്രസമാജത്തെപ്പറ്റി തദനന്തരം ഒരു ചെറിയ സംഭാഷണംനടന്നു. ഇക്കാലത്തു ഈ സമാജത്തിന്റെ അഭിമുഖ്യത്തിൽ കുറേ പ്രസംഗങ്ങൾ നടന്നിരുന്നു. ഗിരീശബാബു ഈ സമാജത്തിലെ ഒരു പ്രധാനപ്രവർത്തകനാണ്.)

ഭഗവാൻ—(സംഭാഷണാനന്തരം ഡാക്ടരോടായി) നീങ്ങൾ എന്നെ ഒരുദിവസം ഈ സമാജത്തിലേയ്ക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോകുമൊ?

ഡാക്ടർ—സ്വാമി! ഇവിടുന്നവിടെച്ചെന്നു്, ഈശ്വരന്റെ മനോഹരവും അത്ഭുതകരവും ആയവേലകൾ, ദൈവത്തിന്റെ സൃഷ്ടി വൈദഗ്ദ്ധ്യം, കാര്യകാരണസംബന്ധം, ഇതെല്ലാംകണ്ടാൽ, സ്വാമിയുടെ സകല ഇന്ദ്രിയവ്യാപാരങ്ങളും സ്തംഭിച്ചുപോകും.

ഭഗവാൻ—ഒ! അങ്ങിനെയാണൊ?

ഗുരുപൂജ

ഡാക്ടർ — (ഗിരീശനോടു) നിങ്ങൾ മറെറന്തുചെയ്താലും വേണ്ടില്ല, ഇദ്ദേഹത്തെ ഈശ്വരനായി പൂജിക്കുകമാത്രംചെയ്യരുതു്. അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടു നിങ്ങൾ ഈ മഹാമനുഷ്യനു മാലിന്യം വരുത്തുകയാണു്.

ഗിരീശ് — ഡാക്ടരെ! അന്യഥാവരുവാൻപ്രയാസം. ഈ അത്യന്താനർത്ഥകരമായ സംസാരമഹാസമുദ്രം, ഈ ഭയങ്കരമായ മായാമഹാസമുദ്രം — ഈ അനിവാര്യമായസംശയമഹാസാഗരം അനായാസേന തരണംചെയ്യാൻ എന്നെ സജ്ജമാക്കിയ ഭഗവാനെ ഞാൻ അന്യഥാവിചാരിക്കുമെന്തിനെ! ഈ ദിവ്യവിഗ്രഹത്തിൽ ആരാധനീയമല്ലാതെ എനിക്കു യാതൊന്നും തന്നെയില്ല. എന്റെ മനസ്സാകുന്ന വണ്ടു് താമരയാകുന്ന ഭഗവൽപാദങ്ങളിൽ ശരണമടയട്ടെ.

ഡാക്ടർ — മനുഷ്യരെല്ലാം തുല്യരാണെന്നുള്ള സിദ്ധാന്തക്കാരനാണു ഞാൻ. ഒരിക്കൽ ഒരു ധാന്യക്കച്ചവടക്കാരന്റെ കുട്ടിയെ എന്റെ അടുത്തു ചികിത്സയ്ക്കു കൊണ്ടുവരികയുണ്ടായി. അപ്പോൾ ആ കുട്ടിയ്ക്കു് ഒരുപാടു വയറിളകി. അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നവരെല്ലാം മൂക്കുപൊത്തിമാറിനിന്നു. ഞാൻ അതു ചെയ്തില്ല. ഞാൻ അരമണിക്കൂറുനേരത്തോളം ആ കുട്ടിയുടെ അരികെത്തന്നെ ഇരുന്നു. ഒരു തോട്ടി അവന്റെ തൊട്ടിയുമായി അരികിൽകൂടെ കടന്നുപോകുമ്പോഴും ഞാൻ മൂക്കുപൊത്തി ഓടിപ്പോകയില്ല. അങ്ങിനെചെയ്യാൻ എന്നാൽ സാധിക്കുന്നതേയല്ല. ആ തോട്ടി എന്നേക്കാൾ താണവനായ ഒരു ജീവിയൊന്നുമല്ല. ഞാൻ അവനെഎങ്ങിനെയാണു നിന്ദ്യനായികരുതുന്നതു? പ്രവിടെ ഇരിക്കുന്ന ഈ മഹാമനുഷ്യനെ എന്താ എനിക്കു നമസ്കരിക്കുവാൻ വയ്യന്നാണോ നിങ്ങളുടെ വിചാരം. ഇതാ നോക്കിൻ (വ്യസനപറഞ്ഞു ഡാക്ടർ, ഭഗവാനെ നമസ്കരിച്ചു ഭഗവാന്റെ പാദരേണുക്കൾ ധരിച്ചു.)

ഗിരീശൻ — ഈ ശുഭമുഹൂർത്തം പുണ്യഭൂമിയിലായി! എന്നെ ഇപ്പോൾ അപ്സരസ്സുകൾ പുകഴ്ത്തുകയാണ്.

ഡാക്ടർ — ഒരാളെ നമസ്കരിക്കുന്നതു എന്താ ഒരു വലിയ ആനക്കാര്യമാണെന്നാണൊ നിങ്ങളുടെയെല്ലാംവിചാരം. എനിക്കു സകലമാനജന്തുക്കളേയും നമസ്കരിക്കുന്നതിനു യാതൊരു വൈമുഖ്യവും ഇല്ല. (അടുത്തിരിക്കുന്ന ഒരാളോടു) ഞാൻ നിങ്ങളെ നമസ്കരിക്കട്ടേ. നമസ്കരിക്കുന്നു. (വേറൊരാളോടു) ഞാൻ നിങ്ങളെ നമസ്കരിക്കട്ടെ. (നമസ്കരിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ അവിടെ ഇരിക്കുന്നവരെയെല്ലാം ഡാക്ടർ വെവ്വേറെ നമസ്കരിച്ചു.

നരേന്ദ്രൻ — (ഡാക്ടരോടു സാറെ! ഈശ്വരനപ്പോലെ ഒരാൾ ആയിട്ടാണു ഞങ്ങൾ ഭാവാനെ കരുതുന്നതു. ഞാൻ അതു കുറേകൂടെ വ്യക്തമാക്കിത്തരാം. സത്യവാകുംജ്ഞാനവും തമ്മിൽ ചേർന്നിരിക്കുന്നതായ ഒരു സ്ഥാനമുണ്ടു. അതിനെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന വസ്തുസത്യമെന്നൊ ജീവിയെന്നൊ തീരുമാനിച്ചു പറകയുമു. അതുപോലെതന്നെ മനുഷ്യലോകവും ഈശ്വരലോകവും തമ്മിൽ ചേർന്നിരിയുന്നതായും ഒരു സ്ഥാനമുണ്ടു് അവിടെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഒരാളെ മനുഷ്യനെന്നൊ ഈശ്വരനെന്നൊ നിർണ്ണയിച്ചു പറകവാഹിയാ.

ഡാക്ടർ — സ്നേഹിത! അതു ശരിതന്നെ. എന്നാൽ ഈശ്വരനെസംബന്ധിച്ച സംഗതികൾ ഉപമകളെക്കൊണ്ടു തികച്ചും തെളിയിക്കുവയുന്നു് നിങ്ങൾ അറിയുന്നില്ലെ?

നരേന്ദ്രൻ — അറിയുന്നു. ഞാൻ "ഈശ്വരൻ" എന്നല്ലല്ലൊ പറഞ്ഞതു്. "ഈശ്വരനെപ്പോലെയുള്ള ഒരാൾ" എന്നല്ലെ.

ഡാക്ടർ — നിങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ ഇത്രവളരെയൊന്നും അരേയും ബഹുമാനിക്കുവാൻ തുടങ്ങരുതു്. എന്നെപ്പറ്റി പറയുകയാണെങ്കിൽ ഞാൻ എന്തൊരുതരക്കാരനാണെന്നു ആക്കും പറയുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. എന്റെപ്രധാനസ്നേഹിതന്മാർ കൂടെ എന്നെ പലപ്പോഴും ദുഷ്ടനും നിർദ്ദയനുമായി വിചാരി

ച്ചിട്ടുണ്ട്. നിങ്ങൾ — എന്റെ ഉറ്റസ്നേഹിതന്മാരായ നിങ്ങൾ കൂടെ എന്നെ ഒരുദിവസം ചെരുപ്പൊട്ടുത്തു അടിച്ചു പുറത്താക്കുവാനും മതി.

ഭഗവാൻ — (ഡക്ടരോട്ട) അതു് ഒരിക്കലും ഉണ്ടാവില്ല. ഡാക്ടരെ! ഇവക്കെല്ലാം നിങ്ങളെ വളരെ താല്പര്യമാണു്. ഇവർ നിങ്ങളെ കാണുവാനാഗ്രഹിക്കുന്നതും കാണുന്നതും എങ്ങിനെയാണെന്നറിയാമോ? പുതിയവരൻ വരുമ്പോൾ സ്ത്രീകൾ ശയ്യാഗൃഹത്തിൽചെന്നു തിക്കിത്തിരക്കി അവനെകാണുവാൻ നോക്കുന്നതുപോലെയാണു്. (എല്ലാവരും ചിരിക്കുന്നു.)

ഗിരീശൻ — സാറെ! ഇവിടെയുള്ളവക്കെല്ലാം നിങ്ങളെ വളരെ ബഹുമാനമാണു്.

ഡാക്ടർ — (വ്യസനത്തോടെ) ഞാൻ സ്വഭാവേന എന്റെ വികാരത്തെ പുറത്തുകാണിക്കാത്ത ഒരു തരക്കാരനാണു്. ആ ഏകസംഗതികൊണ്ടുതന്നെ എന്റെവീട്ടിൽ എന്റെ ഭാര്യയും മകനുംകൂടിഞാൻ ഒരു കഠിനഹൃദയനാണെന്നാണു വെച്ചിരിക്കുന്നതു്.

ഗിരീശൻ — അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ സാറെ! നിങ്ങളുടെ സ്നേഹിതന്മാരോടു നിങ്ങൾക്കുള്ള ദയകൊണ്ടെങ്കിലും, നിങ്ങളുടെ മനസ്സിന്റെ കവാടം അവർക്കു കുറഞ്ഞാനും തുറന്നുകൊടുക്കുകയല്ലേവേണ്ടതു? നിങ്ങളുടെ സ്നേഹിതന്മാർ നിങ്ങളെ ശരിയായി മനസ്സിലാക്കുന്നില്ലെന്നു നിങ്ങൾ അറിയുന്നുവെല്ലോ.

ഡാക്ടർ — ഞാൻ പറയട്ടെ. എനിക്കു നിങ്ങളെക്കാളെല്ലാം അധികമായി മനഃസ്താപമുണ്ടാകാറുണ്ടു്. (നരേന്ദ്രനോടു) ഞാൻ ഏകാന്തത്തിൽകരയാറുകൂടിയുണ്ടു്. (ഭഗവാനോടു്) സ്വാമി! അവിടുന്നു സമാധിയിൽ ഇരിക്കുമ്പോൾ മറ്റുള്ളവർ വന്നു അവിടുത്തെ പാദങ്ങൾ സ്പർശിക്കുവാൻ അനുവദിക്കരുതു്. അങ്ങിനെഅനുവദിക്കുന്നതു നല്ലതല്ലെന്നാണു് എന്റെപക്ഷം.

ഭഗവാൻ — ഞാൻ അറിഞ്ഞുകൊണ്ടു സമ്മതിക്കുകയാണൊ?

ഡാക്ടർ—എങ്ങിനെയായാലും അതു ശരിയല്ലെന്ന് അവിടേയ്ക്കുതന്നെ തോന്നുന്നുണ്ടല്ലൊ. അതൊ ഇല്ലെന്നുണ്ടൊ.

ഭഗവാൻ—സമാധിസമയത്തിലെ എന്റെ മനസ്സിന്റെ സ്വഭാവത്തെപ്പറ്റി ഞാനെന്തുപറയട്ടെ. സമാധിക്കുശേഷം ചിലപ്പോഴെല്ലാം ഞാൻ ഇങ്ങിനേയുംകൂടെ വിചാരിക്കാറുണ്ട്. "എന്റെ രോഗത്തിന്റെ കാരണംകൂടിയും ഇതുതന്നെയായിരിക്കുമൊ" എന്ന്. ഈശ്വരനെപ്പറ്റിയുള്ള വിചാരം എന്നെ ഭ്രാന്തനാക്കുന്നു. അതാണ കാര്യം. ഇതെല്ലാം ആ ഭ്രാന്തിന്റെ ഫലമാണ്. അതിനു നിവൃത്തിയൊന്നും ഇല്ലതാനും.

ഡാക്ടർ—(ശിഷ്യന്മാരോട്) അദ്ദേഹംചെയ്യുന്നതിനെപ്പറ്റി അദ്ദേഹംതന്നെ മനസ്താപപ്പെടുന്നതുകണ്ടൊ. അപ്രവൃത്തി അവിഹിതമാണെന്നു അദ്ദേഹത്തിനുതന്നെ അറിയാം.

ഭഗവാൻ—(നരേന്ദ്രനോട്) നരേന്ദ്ര! നിനക്കു കാര്യം അറിയുവാൻ വേണ്ടുന്നതുണ്ടല്ലൊ. ഇതെല്ലാം ഡാക്ടരെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കിയാട്ടെ.

ഗിരീശൻ—(ഡാക്ടരോട്) സാറെ! നിങ്ങൾക്കു തീരെ തെറ്റിപ്പോയി. ഭഗവൽഭക്തന്മാർ തുപ്പാദം തൊട്ടുനുവെല്ലൊ എന്നുവെച്ചു ഭഗവാൻ അല്പംപോലും വ്യസനിക്കുന്നില്ല. ഇല്ല. വ്യസനിക്കുന്നില്ല. അങ്ങിനെയല്ല. ഭഗവാന്റെ ശരീരം തീരെ പരിശുദ്ധമായതാണ്. യാതൊരു പാപസമ്പർക്കവും അതിനില്ല. തനിച്ചുസത്വഗുണംതന്നെ. ഇതു നല്ലപോലെ ഓർക്കേണ്ടസംഗതിയാണ്. ശിഷ്യന്മാരുടെ ആദ്ധ്യാത്മികഗതിയിൽ അവർക്കു അഭിവൃദ്ധിയുണ്ടാകേണമെന്നുള്ള അത്യുത്സാഹംകൊണ്ടു ഭക്തന്മാരുടെ ശരീരത്തെ ഭഗവാന്റെ പാദങ്ങൾകൊണ്ടു സ്പർശിക്കുവാൻ അനുവദിക്കുകയാണ്. ഭഗവാന്റെ മാഹാത്മ്യം അതുയുണ്ട്. അങ്ങിനെ ആ ഭക്തന്മാരുടെ പാപങ്ങളെതാൻതന്നെ സ്വീകരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു തന്റെ ശരീരം പീഡിക്കപ്പെടുമെന്നു ഭഗവാൻ ചിലപ്പോഴെല്ലാം വിചാരിക്കാറുണ്ട്. നിങ്ങൾ നിങ്ങ

ളുടെ കാര്യംതന്നെ ആലോചിച്ചു നോക്കുവിൻ! വളരെ അധ്വാനിച്ചു പഠിച്ചതുകൊണ്ടു നിങ്ങൾക്കു ഒരിക്കൽ വയറിൽ വേദനവരികയുണ്ടായി എന്നു നിങ്ങൾതന്നെ ഞങ്ങളോടു പറകയുണ്ടായല്ലൊ. അപ്പോൾ രാത്രി അധികസമയം ഉറക്കംഇളച്ചിരുന്നു പഠിച്ചതു സാധാരണമായിപ്പോയെന്നും നിങ്ങൾതന്നെ വിചാരിച്ചില്ലെ. അപ്പോൾകൊണ്ടു രാത്രി ഉറക്കം ഇളച്ചു പഠിക്കുന്നതു ചീത്തയാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നുണ്ടൊ? ഭഗവാൻ ഒരു ദീനക്കാരന്റെ നടയിൽനിന്നുകൊണ്ടു പക്ഷെ വ്യസനിക്കുന്നുണ്ടായിരിക്കാം—എന്നാൽ ലോകമംഗളത്തിനായി ഈശ്വരനിൽനിന്നു ജാതനായ ഒരു ലോകഗുരുവിന്റെ നടയിൽ ഭഗവാൻ ഒരിക്കലും വ്യസനിക്കുന്നില്ല. അതു നിശ്ചയംതന്നെയാണു.

(ഡാക്ടർക്കു് ഇതൊന്നും വളരെ രസമായില്ല. അതുകൊണ്ടു അദ്ദേഹം വെറുതെ തലതാഴ്ത്തി ഇരുന്നതേയുള്ളൂ. ഒടുവിൽ)

ഡാക്ടർ—(ഗിരീശനോടു) ഞാൻ തോറ്റുഎന്നു സമ്മതിച്ചേക്കാം. നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ പാദരേണുക്കളെതന്നാലും (നരേന്ദ്രനോടു) ഇക്കാര്യം ചുരിക്കട്ടെ. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ (ഗിരീശന്റെ) ബുദ്ധിയുടെ കുമ്മായം ഞാൻ സാത്മനാ ബഹുമാനിക്കുന്നുണ്ടു.

നരേന്ദ്രൻ—(ഡാക്ടരോടു) നിങ്ങൾ ഈ സംഗതി വേറെ ഒരു പ്രകാരത്തിൽ ആലോചിക്കുമായിരിക്കാം. ചിലപ്പോൾ നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ സമയമെല്ലാം ഏതെങ്കിലും ഒരു "കണ്ടുപിടുത്ത"ത്തിനുവേണ്ടി, വിനിയോഗിക്കുന്നു എന്നിരിക്കട്ടെ. അപ്പോൾ നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ ശരീരത്തേയൊ ആരോഗ്യത്തേയൊ മറ്റൊരു ശ്രദ്ധിക്കുന്നതേ ഇല്ല. ഈശ്വരനെപ്പറ്റിയുള്ള ജ്ഞാനമാണു ലോകത്തിലുള്ള മറ്റെല്ലാത്തരം ജ്ഞാനങ്ങളേക്കാളും മഹത്തായതു്. അങ്ങിനെയിരിക്കെ ഭഗവാൻ ഈ ശരീരത്തെ നോപചയപ്പെടുത്തിക്കായി തന്റെ ആരോഗ്യത്തെ ശ്രദ്ധിക്കാതിരിക്കുന്നതിൽ എന്താ അശ്ചര്യപ്പെടുവാനുള്ളതു്.

ഡാക്ടർ—എല്ലാ ധർമ്മാചാര്യന്മാരും—ഒരു വ്യത്യാസവും ഒഴിവും കൂടാതെ—ബുദ്ധൻ, ക്രിസ്തു, ചൈതന്യൻ, മുഹമ്മ

ട്ട്, ശങ്കരൻ, എല്ലാം—ഒടുവിലായപ്പൊഴയ്ക്ക് അഹംഭാവം മുഴുത്തു ഡംഭാചാര്യന്മാരായിത്തീർന്നപ്രകാരമാണ കാണുന്നതു്. അവരെല്ലാം പറയുന്നതെന്താ—"ഞാൻ പറയുന്നതു് — ഞാൻ മാത്രം പറയുന്നതു് —പരമവാസ്തവം. മറെറാക്കെ ശുദ്ധമേ കളവു്" എന്നല്ലെ. എന്തു കഷ്ടം! എത്ര ഭയങ്കരം!!

(ഇത്രയും പറഞ്ഞു ഡാക്ടർ പോകുവാനായി എഴുന്നേറ്റു.)

ഗിരീശൻ—(ഡാക്ടരോടു്) സാറേ! നിങ്ങളും അതേ അഭിപ്രായംതന്നെയാണ കാണിക്കുന്നതു എന്നു നിങ്ങൾ മനസ്സിലാക്കുന്നുണ്ടോ? നിങ്ങൾ പറയുന്ന അചാര്യന്മാരെല്ലാം അഹംഭാവികളായ ശപ്പിഷ്ടന്മാരാണെന്നു്. അവരെല്ലാവരുംതന്നെ. ഒരു വ്യത്യാസവും ഒഴിവും ഇല്ലാതെ, എല്ലാവരും അഹംഭാവികൾ! നിങ്ങൾ അവരിൽ കുറ്റം ചുമത്തുകയാണു്. എന്നാൽ അതേ കുറ്റംതന്നെ നിങ്ങളിലും ആരോപിക്കപ്പെട്ടുമെന്നു നിങ്ങൾ അറിയുന്നില്ലല്ലൊ.

(ഡാക്ടർ മിണ്ടാതെ നിന്നതേയുള്ളു.)

നരേന്ദ്രൻ—നിങ്ങൾ ഭഗവാനെ ഈശ്വരനെപ്പോലെ തന്നെ പൂജിക്കുന്നു.

9

കാസിപ്പൂർതോട്ടം.

1885 ഡിസംബർ 23-ാംനു

ബുധനാഴ്ച വൈകുന്നേരം.

(ഭഗവാൻ ഇപ്പോൾ വിശ്രമിക്കുന്നതു് ഇവിടെയാണു്. ഡിസംബർമാസം ചതുർത്ഥിയതി വെള്ളിയാഴ്ച ഇങ്ങോട്ടു പോന്നു. രോഗത്തിനു ശമനമൊന്നും ഇല്ലെന്നു മാത്രമല്ല, അതു വള

രെ വഴിച്ചും വശമായിട്ടുണ്ട്. ഭഗവാന്റെ ഇപ്പോഴത്തെ വിചാരം പ്രധാനമായി ശിഷ്യന്മാരെപ്പറ്റിയാണു. ഇന്നു കാലത്തു ഭഗവാൻ നിരഞ്ജനനെ വിളിച്ചു "അങ്ങു് എന്റെ പിതാവാണു്, ഞാൻ അങ്ങയുടെ മടിയിൽ കുറച്ചിരിക്കട്ടെ" എന്നു പറകയുണ്ടായി. കാളിപാദന്റെ ഹൃദയം തൊട്ടു ഉത്തിഷ്ഠത!' എന്നു പറഞ്ഞു. രണ്ടു സ്ത്രീശിഷ്യകളുടെ ഹൃദയം സമാധിസ്ഥിതിയിൽ തൊട്ടനുഗ്രഹിച്ചതും ഇന്നു കാലത്തുതന്നെയാണു. വൈകുന്നേരം ഭഗവാൻ പതിവുപോലെ ചില ശിഷ്യന്മാരുമായി സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനിടയിൽ "ഈ രോഗം മാറുവാൻ ഇനി എത്രനാൾ പിടിക്കും?" എന്നു യദൃച്ഛയാ ചോദിക്കുകയുണ്ടായി. അതിനു് ഒരു ശിഷ്യൻ "രോഗം കുറച്ചു വഴിച്ചിട്ടുണ്ടു്. കുറച്ചു ദിവസം പിടിച്ചേക്കുവാനും മതി" എന്നു പറഞ്ഞ മറുപടി കേട്ടപ്പോൾ "എന്നാലും എത്ര ദിവസം വേണ്ടിവരും കേൾക്കട്ടെ" എന്നു ശാസിച്ചു അതിനു സമാധാനമായി "വല്ലതും ആറുമാസം വേണ്ടിവന്നേക്കുവാനും മതി" എന്നാണു പറഞ്ഞുകേട്ടതു്. ഭഗവാൻ പെട്ടെന്നു പരിഭ്രമിച്ചു "എന്താ. എന്താ പറയുന്നതു്?" എന്നു ചോദിക്കുന്നു. അതിനു മറുപടിയായി "പൂർണ്ണസുഖം കിട്ടുവാനാണു് അത്രയും കാലം വേണ്ടിവരുമെന്നു അറിയിച്ചതു്" എന്നു പറഞ്ഞതിനെ കേട്ടു പറയുന്നു.)

ഭഗവാൻ—എനിക്കു് ഇതുയെല്ലാം അദ്ദേഹം സിദ്ധിച്ചിട്ടും സമാധി ലഭിച്ചിട്ടും പിന്നെയും എന്നെ രോഗംവന്നു മുട്ടിക്കുന്നുവെല്ലൊ. അതിന്റെ കാരണമെന്തായിരിക്കും.

മാണി—അവിടേയ്ക്കു വലിയ ദുഃഖം ഉണ്ടെന്നുള്ളതു പരമാർത്ഥംതന്നെ. പക്ഷെ അതിനു വലുതായ അർത്ഥവും ഉണ്ടു്.

ഭഗവാൻ—അതെന്താണു?

മാണി—അവിടേയ്ക്കു് ഇപ്പോൾ ഒരു മാറ്റം സംഭവിക്കുകയാണു്. ഇപ്പോൾ അവിടുത്തെ മനസ്സു സാകാരഭാവത്തെ അതിക്രമിച്ചു നിരാകാരഭാവത്തിലേയ്ക്കു കടക്കുന്നു. അതു പ്രകാശമാനമായ അഹം കൂടെ ഇല്ലാതാകുകയാണു ചെയ്യുന്നതു്.

ഭഗവാൻ—അതെ. എന്റെ ഉപദേശങ്ങളെല്ലാം അവസാനിക്കാറായി. എന്നെക്കൊണ്ട് ഇനി ഉപദേശിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. ഞാൻ ഇപ്പോൾ സച്ചിദാനന്ദത്തെയും നാരായണനെയുമായിട്ടാണ് കാണുന്നത്. അതിനാൽ ഞാൻ ആരെയാണ് ഉപദേശിക്കേണ്ടത്?" എന്നുകൂടി ഓം ചിലപ്പോഴെല്ലാം വിചാരിക്കാറുണ്ട്. മനസ്സിലായോ. ഈ വീട്ട് എടുത്തതുകൊണ്ടാണ് പല തരക്കാരായ ഭക്തന്മാരും കണക്കില്ലാതെ വന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്. ശശധരനെപ്പോലെയോ, കൃഷ്ണപ്രസന്നസേനനെപ്പോലെയോ "ഇന്നു ഇതു മണിക്ക് ഇവിടെ ഒരു പ്രസംഗം ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതാണ്." എന്നു പരസ്യപ്പലക തൂക്കുവാനും മാറും എന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുമോ?

മാണി ശിഷ്യന്മാരെ തിരഞ്ഞെടുത്തു അവരെ തയ്യാറാക്കുക വഴിനു ഒരു ഉദ്ദേശം കൂടെയുണ്ട്. നാലും അഞ്ചും കൊല്ലത്തെ കഠിനതപംകൊണ്ടു സാദ്ധ്യമാകാത്ത സംഗതികൾ ഇവിടെ അല്പദിവസങ്ങൾകൊണ്ട് അവിടുത്തെ ഭക്തന്മാക്ക് സാധ്യമാകുന്നുണ്ട്.

ഭഗവാൻ—അതെ. അതു ശരിയാണ്.

* * * *

ഭഗവാൻ—(സമാധിയിൽനിന്നു വിരമിച്ചശേഷം) സകല പദാർത്ഥങ്ങളും സാകാരലോകത്തിൽനിന്നു നിരാകാരലോകത്തിലേയ്ക്കു ഓടിച്ചെല്ലുന്നപോലെയാണു ഞാൻ കണ്ടതു്. ഇനിയും പറയാനുണ്ട്. പക്ഷേ അതൊന്നും പറകവയ്യ. നിരാകാരത്തിലേയ്ക്കുള്ള എന്റെ ഈ മനോഗതി ശരീരനാശത്തെയാണു സൂചിപ്പിക്കുന്നതു. അല്ലെ?

മാണി—ആയിരിക്കാം.

സ്വീയവൃത്താന്തം.

ഭഗവാൻ—ഇതാ ഇപ്പോഴും നിരാകാര അഖണ്ഡസച്ചിദാനന്ദം എന്റെ മുമ്പിൽകൂടെ കടന്നു പോകുന്നതായി ഞാൻ കാ

ണെന്നു. ഞാൻ എന്റെ സ്നേഹങ്ങളെ വളരെ പ്രയാസപ്പെട്ടാണു് ഒതുക്കുന്നതു്.

നീ പറഞ്ഞില്ലെ; ശിഷ്യന്മാരെ തിരഞ്ഞെടുക്കുന്ന കാര്യം. അതു ശരിയാണു്. ഇപ്പോൾ എനിക്കു രോഗമാണല്ലൊ. അതുകൊണ്ടു് ആരാണു് അന്തരംഗം ആരാണു ബഹിരംഗം എന്നെല്ലാം മനസ്സിലാക്കാറായിട്ടുണ്ടു്. ലോകത്തെ ത്യജിച്ചു് ഇവിടെത്തന്നെ താമസിക്കുന്നവരെല്ലാം എന്റെ അന്തരംഗമാണു്. ഇടക്കിടയ്ക്കു വന്നും പോയും അനേഷിക്കുന്നവർ ബഹിരംഗവുമാകുന്നു. ഈശ്വരൻ ഭക്തന്മാരുടെ ആവശ്യത്തിന്നായി അവതാരമെടുക്കുമ്പോൾ സാംഗോപാംഗങ്ങളായി അനേകം ഭക്തന്മാരും ഒന്നിച്ചു് അവതരിക്കും. അവരിൽ ചിലർ അന്തരംഗവും ചിലർ ബഹിരംഗവും ചിലർ രസാധരന്മാരും ആയിരിക്കും.

എനിക്കു് ഈ അനുഭൂതി ആദ്യമായി പത്തുപതിനൊന്നു വയസ്സു മാത്രം പ്രായമായ കാലത്തുതന്നെ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. ഞാൻ ഒരിക്കൽ ഒരു വയലിൽകൂടെ ഭിക്ഷാപാത്രവുമായി ക്ഷേത്രത്തിലേയ്ക്കു പോകുകയായിരുന്നു. അപ്പോൾ ഒരു ദർശനം സിദ്ധിക്കുകയുണ്ടായി. ഹാ! അതെത്ര അതിശയനീയമായിരുന്നു. ഉടനെതന്നെ എനിക്കു ബാഹ്യലോകത്തെപ്പറ്റിയുള്ള ബോധമെല്ലാം ഇല്ലാതായി. പിന്നെ ഉദ്ദേശം ഇരുപത്തിമൂന്നു വയസ്സു പ്രായമായപ്പോഴാണു് ഒരിക്കൽ ദക്ഷിണേശ്വരക്ഷേത്രത്തിൽവെച്ചു കാളിമാതാവു് എന്നോടു്: — "നിനക്കു് അക്ഷരമാകണൊ?" എന്നു ചോദിച്ചതു്. എനിക്കു് അപ്പോൾ 'അക്ഷരം' എന്നാൽ എന്താണെന്നു് അറിഞ്ഞുകൂടായിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ അതിന്റെ അർത്ഥമെന്താണെന്നു ഹലാധരിയോടു ചോദിച്ചു. 'ക്ഷരം' എന്നാൽ 'ജീവൻ' എന്നും 'അക്ഷരം' എന്നാൽ 'ആത്മാവു്' എന്നും ആണു് അർത്ഥമെന്നു അവനാണു് എനിക്കു പറഞ്ഞുതന്നതു. പിന്നീടു ഞാൻ സന്ധ്യാസമയത്തു ക്ഷേത്രത്തിന്റെ വെൺമാടത്തിന്മേൽ കയറിയിരുന്നു "ഒ! ഭക്തന്മാരെ! നിങ്ങളെല്ലാം എവിടെയാണു? വേഗം വരുവിൻ. ഈ ലൌകികജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ കിടന്നു ഞാൻ ചാകാറായെ!" എന്നു വിളിച്ചു നിലവിളിക്കാറു

ണ്ടായിരുന്നു. ഈ വിവരമെല്ലാം ഞാൻ ചില പരിച്ചാരികളോടു പറഞ്ഞുനോക്കിയപ്പോൾ അവർ എന്നെ ഒരു മുഴുത്ത കമ്പക്കാരനായാണു കണക്കാക്കിയതു്. പക്ഷെ അതുകൊണ്ടൊന്നും എനിക്കു് ഒരു മനസ്താപവും ഉണ്ടായില്ല. ശുദ്ധഹൃദയന്മാരായ ഭക്തന്മാർ വരുമെന്നും ലൌകികജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ കിടന്നു കഷ്ടപ്പെടേണ്ടിവരികയില്ലെന്നും അമ്മയെനോടു പറഞ്ഞിരുന്നതിനെ ഞാൻ പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചു സമാധാനപ്പെട്ടിരുന്നു. ഇപ്പോൾ അതെല്ലാം യഥാർത്ഥത്തിൽ സംഭവിച്ചുതുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഭക്തന്മാരെല്ലാം വന്നുകഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്.

ദേവിതന്നെ എനിക്കു ചിലർ അഞ്ചു രസധാരന്മാരെ കാണിച്ചുതരികയുണ്ടായി. അതിൽ ഒന്നാമത്തെ ആൾ സിജൊ ബാബുവാണു്. രണ്ടാമത്തെആൾ ശംഭുമല്ലിക്കു്. ഇവനെ ഞാൻ മുമ്പു് ഒരിക്കലും കണ്ടിട്ടില്ല. എങ്കിലും തലയിൽ തൊപ്പിയുംധരിച്ചു നല്ല സുന്ദരനായ ഒരു യുവാവിനെയാണു് അമ്മ എനിക്കു കാണിച്ചുതന്നതു. പിന്നെ വളരെക്കാലം കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം ഞാൻ ശംഭുമല്ലിക്കിനെ ആദ്യമായി കണ്ടപ്പോൾ, മുമ്പു സ്വപ്നത്തിൽകണ്ട ആൾ ഇവൻതന്നെയാണെന്നു തിരിച്ചറിയുവാൻ എനിക്കു ക്ഷണത്തിൽ സാധിച്ചു. മറ്റു മൂന്നുപേരേയും ഇതേവരെ കണ്ടുപിടിക്കുവാൻ സാധിച്ചിട്ടില്ല. പക്ഷെ അവരെല്ലാം വെള്ളത്തടിച്ച യോഗ്യന്മാരാണെന്നു് ഇപ്പോഴും ഓർമ്മയുണ്ടു്. സുരേന്ദ്രൻ ഒരു രസധനാണെന്നുഞാൻ ചിലപ്പോഴൊക്കെ വിചാരിക്കാറുണ്ടു്.

എനിക്കു് ഇങ്ങിനെ ഈശ്വരാനുഭൂതിയുണ്ടായ കാലത്തു് വേറെ ഒരു അസാധാരണസംഭവംകൂടെ ഉണ്ടായി. എന്റെ അകൃതിയിൽത്തന്നെ ഇരിക്കുന്ന ഒരാൾ വന്നു് എന്റെ ഇഡയേയും പിംഗലയേയും സുഷുമ്നയേയുംപിടിച്ചു് നല്ലപോലെ ഒന്നിളക്കി! അവൻ ഷഡാധാരങ്ങളിലുമുള്ള താമരകളെ നാക്കുകൊണ്ടു നക്കി. തലകീഴായ്ക്കിടന്നിരുന്ന പത്മങ്ങളെല്ലാം അപ്പോൾ ഉൽഫുല്ലങ്ങളായി നില്ക്കുന്നതു ഞാൻകണ്ടു. മാത്രമല്ല സഹസ്രാരപത്മം നല്ലപോലെ വികസിക്കുകയും ചെയ്തു.

അതാണു വരാൻപോകുന്നതെന്നു ദേവി എനിക്കു മുൻകൂറായിത്തന്നെ കാണിച്ചുതരാറുണ്ട്. ചൈതന്യദേവന്റെ കീർത്തനസംഘം ബട്ടതലത്തിൽനിന്നു വാകൽതലത്തിലേയ്ക്കു മഹാഘോഷയാത്രപോകുന്നതു ഞാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ടു്. വെറും സ്വപ്നമൊന്നുമല്ല. ഈ കണ്ണുകൾകൊണ്ടുതന്നെ കണ്ടതാണു്. ആ ജനക്കൂട്ടത്തിലാണു ഞാൻ ബാലരാമനെ കണ്ടതു്. കൂടെ മാണിയും ഉണ്ടായിരുന്നു എന്നു തോന്നുന്നു. ശോഷി, ശാരദൻ ഇവരെ ഞാൻ ക്രിസ്തുദേവന്റെ അനുചരന്മാരായിട്ടാണു കണ്ടതു്. ബട്ടതലത്തിൽവെച്ചു അമ്മ എനിക്കൊരു കുഞ്ഞിനെ കാണിച്ചുതരികയുണ്ടായി. ഈ വിവരം ഞാൻ ഹരദിനോടു പറഞ്ഞപ്പോൾ "എന്നാൽ അവിടുന്നു ഇനിയൊരു പുത്രൻ ജനിക്കും" എന്നാണു അവൻ പറഞ്ഞതു്. അതുകേട്ടപ്പോൾ ഞാൻ ചോദിച്ചു:— "ഹരീ! അതെങ്ങിനെയുണ്ടാകും. പുല്ലാ സ്ത്രീകളും എന്റെ ദേവിമാതാവാണല്ലൊ. പിന്നെ പുത്രനുണ്ടാകുന്നതു എങ്ങിനെയാണു?" എന്നു്. അതു കുട്ടിയാണു വാക്കാൽ. ഇങ്ങിനെയിരിക്കെ ഒരുദിവസം ഞാൻ അമ്മയോടായി:— "അമ്മെ! എന്നെ ഈ നിലയെല്ലാമാക്കിത്തീർത്തുവെല്ലൊ. എന്നാൽ ഒരു പണക്കാരനെക്കൂടെ അയച്ചുതന്നാട്ടെ" എന്നു അവശ്യപ്പെടുകയുണ്ടായി. അതാണു സീജൊബാബു പതിന്നാലുകൊല്ലം മുന്നെ ശൃഷ്ടിക്കുവാൻ കാരണം. അവൻ എന്തൊക്കെ ചെയ്യുമെന്നറിയാമൊ? സാധുക്കളുടെ ആവശ്യത്തിന്നായി അവൻ ഒരു പ്രത്യേകലഘുകൂടെ ഏർപ്പെടുത്തി. ഞാൻ എന്തുപറയുന്നുവൊ അതെല്ലാം അവൻ സാധുക്കൾക്കു കൊടുക്കുവാൻ തയ്യാറായിരുന്നു. അവൻ പ്രതാപരുദ്ര(1)നാണെന്നാണു ബ്രാഹ്മണിപറയാറുള്ളതു്.

---

(1) ബ്രാഹ്മണി, ഭഗവാനെ താന്ത്രികമതം അഭ്യസിപ്പിച്ച ഗുരു. പ്രതാപരുദ്രൻ മുമ്പ് ഒറീസയിൽ രാജ്യഭാരംചെയ്ത ഒരു രജപുത്രരാജാവായിരുന്നു. ഇദ്ദേഹം ചൈതന്യദേവന്റെ ഒരു ഭക്തനും അദ്ദേഹത്തെ വളരെ ഭക്തിയോടും ശ്രദ്ധയോടുംകൂടി ഉപചരിച്ച ഒരു പുണ്യാത്മാവുമാണു്. സീജൊബാബു, റാണി രാസമണിയുടെ പുത്രീഭർത്താവു്. ഇദ്ദേഹമായിരുന്നു ദക്ഷിണേശ്വരം മാനേജർ.

ബീജോയിക്ക് ഈ ശരീരം ദർശനംസിദ്ധിക്കുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അതു പരമാത്മതന്നെയാണൊ എന്നു ഞാൻ അവനോടു ചോദിച്ചുനോക്കി. എന്തു്! അവിടുന്നു എന്നെ തൊട്ടുന്നതുപോലെതന്നെ ആ ദിവ്യവിഗ്രഹവും ഈ ശരീരത്തെ തൊട്ടില്ലെ" എന്നാണു് അവൻ സമാധാനമായി പറഞ്ഞതു്.

* * * * *

1886

1

കോസിപ്പൂർതോട്ടം.

1886 ജനുവരി 4-ാംനു

തിങ്കളാഴ്ച വൈകുന്നേരം 4 മണി..

(ഭഗവാൻ കോസിപ്പൂർതോട്ടത്തിലെ ഉദ്യാനഗൃഹത്തിൽ വിശ്രമിക്കുകയാണു. നരേന്ദ്രൻവന്നു ഭഗവാനെ നമസ്കരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഭഗവാൻ വളരെ വാത്സല്യത്തോടുകൂടി നരേന്ദ്രനെ ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കുന്നുണ്ടു്. നരേന്ദ്രൻ കരഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു എന്നും, അവൻ കരഞ്ഞുകൊണ്ടുതന്നെയാണു് വീട്ടിൽനിന്നു അതുവരെ വന്നിരിക്കുന്നതെന്നും ഭഗവാൻ അറിഞ്ഞു.)

നരേന്ദ്രന്റെ വൈരാഗ്യം.

നരേന്ദ്രൻ—ഞാൻ ഇന്നു് അങ്ങോട്ടു പോകണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നുണ്ടു്.

ഭഗവാൻ—എങ്ങോട്ടു്.

നരേന്ദ്രൻ—ദക്ഷിണേശ്വരത്തിലെ പഞ്ചവടിയിൽ. ഞാൻ രാത്രി അവിടെ പോയിരിക്കട്ടെ.

ഭഗവാൻ — കുഞ്ഞേ! വേണമെന്നില്ല. വളരെ തണുപ്പും ഇരുട്ടുമുള്ള രാത്രിയല്ലെ. പോകാനുംമറ്റും പ്രയാസം. പക്ഷേ പഞ്ചവടി വളരെ നല്ല സ്ഥലമാണ്. വളരെ സാധുക്കൾ അവിടെ ഇരുന്നു ജപവും ധ്യാനവും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. * * *

നീ ഇനിയും പഠിക്കുവാൻതന്നെയാണൊ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നത്.

നരേന്ദ്രൻ — ഞാൻ പഠിച്ചതുതന്നെ എല്ലാം മറക്കുവാനായി എനിക്കു വല്ലമരുന്നും കിട്ടിയാൽ ഞാൻ കഴിച്ചുപ്പെട്ടു.

* * * * *

(നേരം വൈകുന്നേരമായി. നരേന്ദ്രൻ താഴത്തെ നിലയിൽ മാണിയുമായി സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. നരേന്ദ്രന്റെ മനഃശല്യങ്ങളെപ്പറ്റിയാണു സംസാരിക്കുന്നത്.)

നരേന്ദ്രൻ — കഴിഞ്ഞ ശനിയാഴ്ച ഞാൻ ഇവിടെ ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ എന്നിൽ ഒരു അസാധാരണമായ വികാരം ഉണ്ടായി.

മാണി — അതു കുണ്ഡലിനിയുടെ ഉണർച്ചയാണ്.

നരേന്ദ്രൻ — അതിരിക്കാം. എനിക്കു അപ്പോൾ ഇഡയും പിങ്ഗലയും നല്ലപോലെ കാണാൻ കഴിഞ്ഞു. ഹാസരയോടെ എന്റെനാഡിപിടിച്ചു നോക്കുവാൻകൂടെ ഞാൻ അവശ്യപ്പെട്ടു. ഞാൻ ഇന്നലെ മാളികമുകളിൽചെന്നു ഭഗവാനോട് എല്ലാ വിവരവും അറിയിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഞാൻ പറഞ്ഞു: — ഭഗവാനെ! അവിടുന്നു എല്ലാവരേയും തൃപ്തിപ്പെടുത്തിയല്ലൊ. എന്നെ മാത്രം അനുഗ്രഹിക്കാത്തതെന്തു? ഞാൻ മാത്രം അനുഗ്രഹീതനല്ലെന്നൊ! ഇന്നുമാത്രം ഞാൻ എന്തു ദുഷ്കൃതംചെയ്തു?' എന്നു.

മാണി — അപ്പോൾ ഭഗവാൻ എന്തെങ്കിലുമരുളിച്ചെയ്തതു?

നരേന്ദ്രൻ — ഭഗവാൻ അരുളിച്ചെയ്തതു 'നീ വീട്ടുകാര്യമെല്ലാം ശരിപ്പെടുത്തിയതിനുശേഷം ഇങ്ങൊട്ടുവാ. അപ്പോൾ നിനക്കെല്ലാം ഉണ്ടാകും' എന്നായിരുന്നു. പിന്നെ ചോദി

ചു:—'നിനക്കെന്തു വേണ്ടതു?' എന്നു. ഞാൻ പറഞ്ഞു:—'എനിക്കു് ഓരോരിക്കലും മൂന്നും നാലും ദിവസം ഒന്നായിസമാധിയിൽ ഇരിക്കാനാകണം.' ഇതു കേട്ടപ്പോൾ ഭഗവാൻ:—'ഛെ! നീ വളരെ മോശക്കാരൻ തന്നെ. നിന്റെ വിചാരം എത്രയോ എത്രയോ നിസ്സാരമായിപ്പോയി. അതിലും ഉപരിയായ സ്ഥാനം വേറെയുണ്ടു. 'എല്ലാം അതുതന്നെ' എന്നു് നീ പാടാറില്ലെ' എന്നാണു് കല്പിച്ചരുളിച്ചെയ്തതു്.

മാണി—ശരിയാണു്. സമാധിയിൽ നിന്നു അഴിഞ്ഞുവരുന്ന ഒരുവനു്, ജീവനും ജഗത്തും എല്ലാം ബ്രഹ്മം തന്നെയാണെന്നറിയാറാകുമെന്നും, ജീവകോടിക്കു കവിഞ്ഞപക്ഷം സമാധിലഭ്യമാകുമെന്നല്ലാതെ അതിൽ നിന്നു തിരിച്ചു വരുവാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നും ഭഗവാൻ പലപ്പോഴും പറയാറുണ്ടു്.

നരേന്ദ്രൻ—ഭഗവാൻ എന്നോടു് അരുളിച്ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്! നീ നിന്റെ വീട്ടുകാര്യമെല്ലാം ശരിപ്പെടുത്തിവാ. അപ്പോൾ നിനക്കു് സമാധിയിലും ഉപരിയായ സ്ഥാനം ലഭ്യമാകും' എന്നു്. ഞാൻ ഇന്നു് കാലത്തു എന്റെ വീട്ടിൽ പോയിരുന്നു. അവരെല്ലാം എന്നെ കലശലായി ശകാരിക്കുകയാണു്. 'ഇതെന്താണു്' ഇങ്ങിനേയുമുണ്ടോ തോന്ന്യാസം! നീ എന്താണിങ്ങിനെ ശുദ്ധേതെണ്ടികളുടെ മാതിരി അലഞ്ഞു തിരിയുന്നതു്? ബി. എൽ. പരീക്ഷ അടുത്തില്ലെ! നീ ഒന്നും പഠിക്കുന്നതു കാണാനില്ലല്ലൊ! ഈ തോന്ന്യാസത്തിന്റെ അർത്ഥമെന്താണു്?' എന്നെല്ലാം അവർ ഒരുപാടു് ശകാരിച്ചു.

മാണി—നിന്റെ അമ്മ വല്ലതും പഠിച്ചോ?

നരേന്ദ്രൻ—ഇല്ല. അവരൊന്നും ശകാരിച്ചില്ല. എനിക്കു് ഭക്ഷണം വല്ലതും തരുവാനായിരുന്നു അവർക്കു ബദ്ധപ്പാടു്. എനിക്കതൊന്നും അവശ്യമുണ്ടായിരുന്നില്ലെങ്കിലും അവരുടെ നിർബന്ധംകൊണ്ടു കുറച്ചു കഴിക്കേണ്ടതായിവന്നു.

മാണി—പിന്നെ.

നരേന്ദ്രൻ—പിന്നെ ഞാൻ എന്റെ അമ്മുമ്മയുടെ വീട്ടിലേയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടു. അവിടെയിരുന്നാണു സാധാരണമായി വായിക്കാറു പതിവു്. ഞാൻ അവിടെ ചെന്നു് വായിക്കുവാൻതുടങ്ങിയപ്പോൾ, വായന ഒരു മഹായേങ്കരകൃത്യമെന്നപോലെ എനിക്കു വലുതായ ഭീതിയെ ജനിപ്പിച്ചു. എന്റെ ഹൃദയം വല്ലാതെ കിടന്നു് പിടയ്ക്കുവാൻ തുടങ്ങി. അതുകൊണ്ടു് ഞാൻ മുമ്പൊരിക്കലും ചെയ്തിട്ടില്ലാത്ത പ്രകാരം വാവിട്ടു കരഞ്ഞു, പുസ്തകമെല്ലാം വലിച്ചെറിഞ്ഞു ഞാൻ അവിടെ നിന്നെഴുന്നേറ്റു തെരുവുനീളെ ഓടി. ഇതിനിടയിൽ എന്റെ കാലിൽ കിടന്നിരുന്ന ചെരുപ്പു് ചുവിടെയാണു പോയതു് എന്നുകൂടി ഞാൻ അറിഞ്ഞില്ല. ഒരു വയ്ക്കോൽ തുറുവിനകത്തിൽ പോയി വീണു. എന്റെ ദേഹമെല്ലാം വയ്ക്കോൽകൊണ്ടു മൂടി. അതൊന്നും ഞാൻ ഗൌനിച്ചതേയില്ല. അവിടെ നിന്നെഴുന്നേറ്റു നേരെ ഇങ്ങോട്ടു ഓടിപ്പോരികയാണു് ചെയ്തതു്. (അല്പനേരം മിണ്ടാതിരുന്നശേഷം വീണ്ടും പറയുന്നു.) 'വിവേകചൂഡാമണിയാണു് എന്നെ അധികം അസ്വസ്ഥനാക്കിയതു്. മനുഷ്യത്വം മുമുക്ഷുത്വം മഹാപുരുഷസംശ്രയം ഇവ മൂന്നും ദുർല്ലഭവും പരാനുഗ്രഹസാധകവും അന്നു് (1) ശ്രീശങ്കരാചാര്യസ്വാമികൾ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഞാൻ ഇവമൂന്നും സാധിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നായിരുന്നു എന്റെ വിശ്വാസം പൂർവ്വപുണ്യപരിപാകംകൊണ്ടാണു ഞാൻ മനുഷ്യനായിജനിച്ചതു്. എനിക്കു മോക്ഷത്തിനുള്ള അതിയായ അഗ്രഹവും ഉണ്ടു് മാത്രമല്ല, ഞാൻ ചെയ്ത വലിയതപസ്സിന്റെ ഫലമായി എനിക്കു ഭഗവാന്റെ സാക്ഷാൽക്കാരവും സിദ്ധിച്ചു. എനിക്കു ലൌകികമായ യാതൊരാഗ്രഹവും ഇല്ല. അല്പം ചില ക്ഷേത്രമാരൊഴികെ, ലോകത്തിൽ ജീവിക്കുന്ന മറ്റുള്ളവരെല്ലാം എനിക്കു അപരിചിതന്മാരുമാണു. എന്നിട്ടെല്ലാം പ്രയോജനമെന്തു്? എന്റെ ഹൃദയത്തിനാണെങ്കിൽ

---

(1) "ദുർല്ലഭംത്രയമേതൽ പരാനുഗ്രഹസാധകം
മനുഷ്യത്വം മുമുക്ഷുത്വം മഹാപുരുഷസംശ്രയഃ"

യാതൊരു സമാധാനവും ഇല്ല. നിങ്ങൾ നോക്കണം! എത്ര ശാന്തനായിരിക്കുന്നു! അനുഗ്രഹീതൻ തന്നെ.

(ഈ കേട്ടപ്പോൾ, ഈശ്വരനെ കാണുവാൻ മനസ്സിനു ക്ലേശിക്കണമെന്നു ഭഗവാൻ പറയാറുള്ളതിനെ, മാണിക്യമനസ്സിൽ ഓർത്തു മിണ്ടാതിരുന്നതേയുള്ളൂ. രാത്രി രണ്ടുമണിയായിരിക്കുന്നു. ഭഗവാൻ ഉറക്കം ഇളച്ചു ഇരിപ്പാണു്. സംസാരമെല്ലാം നരേന്ദ്രനെപ്പറ്റിതന്നെ. സുഹൃത്തുക്കൾ ഇന്നു അല്പം അധികമാണെങ്കിലും നരേന്ദ്രനെപ്പറ്റിയുള്ള വിചാരം കൊണ്ടു മറ്റൊന്നും അറിയുന്നില്ല.)

ഭഗവാൻ—നരേന്ദ്രന്റെ കഥ! ഹാ! എത്രആശ്ചര്യജനകമായിരിക്കുന്നു! ഈ നരേന്ദ്രൻ തന്നെയാണു, അടിയിൽ, സാകാരവാദത്തിൽ വിശ്വാസമില്ലാതിരുന്ന വിദ്വാൻ. ഇപ്പോൾ നോക്കുക! അവന്റെ ഹൃദയം ഈശ്വരാനുഭൂതിക്കായി എങ്ങിനെ കിടന്നു പിടയ്ക്കുന്നു. തനിക്കു ഈശ്വരനെ എങ്ങിനെ കാണാം?' എന്നു ഗുരുവിനോടു ചോദിച്ച ശിഷ്യന്റെ കഥ നിങ്ങൾ കേട്ടിട്ടുണ്ടോ! ചോദ്യം കേട്ടപ്പോൾ ഗുരു പറഞ്ഞു.—'അതേ, അതു ഞാൻ മനസ്സിലാക്കിത്തരാം. നീ എന്റെ കൂടെവാ. ഈശ്വരനെ എങ്ങിനെ അനുഭവപ്പെടുത്താമെന്നു ഞാൻ നിനക്കു കാണിച്ചുതരാം' എന്നു. അവനെ ഒരു കുളത്തിൻകരയിൽ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി വെള്ളത്തിലേയ്ക്കു് ഉന്തിയിട്ടു, കുറേനേരത്തേയ്ക്കു വെള്ളത്തിൻ മീതേ പൊങ്ങുവാൻ അനുവദിക്കാതെ മുക്കിനിറുത്തി. പിന്നെവിട്ടു, അവൻ വെള്ളത്തിൻമീതേ പൊങ്ങിവന്നപ്പോൾ ഗുരു ചോദിച്ചു:—'വെള്ളത്തിനടിയിൽ നിന്റെ അനുഭവമെന്തായിരുന്നു!' ശിഷ്യൻ—'ഞാൻ മരിച്ചുപോകുമെന്നു എനിക്കു തോന്നി.' ഗുരു—'ശരി. അപ്പോൾ നീ എത്ര തീവ്രതയോടുകൂടി വായുവിനെ അഗ്രഹിച്ചുവോ അത്ര തീവ്രതയോടുകൂടി നിന്റെ മനസ്സു അന്യവിചാരംകൂടാതെ ഈശ്വരനെ അഗ്രഹിക്കട്ടെ. അപ്പോൾ നിനക്കു ഈശ്വരനെ അറിയാറാകും. പ്രഭാതത്തിലെ അരുണകിരണങ്ങൾ സൂര്യോദയത്തെ അറിയിക്കുന്നു.

കാസിപ്പൂർതോട്ടം.

1886 ജനുവരി 5-ാംനു

ചൊവ്വാഴ്ച—വൈകുന്നേരം 4 മണി.

നരേന്ദ്രന്റെ വൈരാഗ്യം.

(തുടച്ച.)

ഭഗവാൻ—(മാണിയോട്) ശ്രീരോധൻഗംഗാസാഗരത്തിലേയ്ക്കുപോകയാണെങ്കിൽ നീ അവനൊരു ചകലാസ്സു വാങ്ങിക്കൊടുക്കണം.

മാണി—സ്വാമി! അങ്ങിനെതന്നെ വാങ്ങിക്കൊടുത്തുകൊള്ളാം.

ഭഗവാൻ—ഈ കുട്ടികൾക്കു എന്തുപറിയിരിക്കുന്നു? ചിലർ പൂരിലേയ്ക്കു ഓടുന്നു. ചിലർ ഗംഗാസാഗരത്തിലേയ്ക്കു ഓടുന്നു. എന്തിനാണാവോ ഇതെല്ലാം. അതെ, അതെ, അവർ അവരുടെ ഗൃഹങ്ങളെ ത്യജിക്കുകയാണു്. നരേന്ദ്രൻ ത്യജിച്ചേകഴിഞ്ഞു. ഒരുവനു ലോകത്തോടു അതിതീവ്രമായ വിപ്രതിപത്തിതോന്നുമ്പോൾ അവനു ലോകം ഒരുമഹാനരകമായിത്തന്നെതിരും. ബന്ധുക്കളെല്ലാം കാളസർപ്പങ്ങളായിട്ടവനുതോന്നും.

മാണി—ശരിയാണു സ്വാമി! ലൌകികജീവിതം ദുഃഖത്തയിച്ചുംതന്നെയാണു്.

ഭഗവാൻ—അതെ, ഘോരനരകംതന്നെയാണു്. ജനനംമുതൽ നരകംതന്നെ. ഭാര്യയും സന്താനങ്ങളുമെല്ലാം എന്തുപദ്രവകാരികളാണെന്നു നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടെ.

മാണി—അതുങ്ങിനെതന്നെയാണു് സ്വാമി. എന്നാൽ അവിടുന്നതന്നെ അരുളിച്ചെയ്യുവെല്ലൊ, 'ലോകത്തിൽപ്രവേശിക്കാത്തവക്കു ബന്ധങ്ങളൊന്നുംതന്നെ ഉണ്ടാകയില്ല എന്നു്.

ഭഗവാൻ—നീ നിരഞ്ജനനെ കണ്ടില്ലെ. 'ഇതാ നിങ്ങളുടെതെല്ലാം അങ്ങോട്ടെടുത്തോളിൻ. എന്റെതിങ്ങോട്ടു തന്നേക്കിൻ' എന്നാണു അവന്റെ ഭാവം. അതുതന്നെ. അതിലധികമായി യാതൊരുബന്ധവുംഇല്ല. അവനെപ്പിടിച്ചു താഴ്ത്തുവാനായി ഒന്നുംതന്നെയില്ല. കാമിനീകാഞ്ചനം തന്നെയാണു് ലോകം. ഒരുപണം കയ്യിൽകിട്ടിയാൽ ഉടനെതന്നെ അതിനെ മുണ്ടിന്റെ തലപ്പത്തു്, ഒരുകള്ളനെ എന്നതുപോലെ, തിരിച്ചുകെട്ടുന്നതു നിങ്ങൾ കാണാറില്ലെ. (ചിരിക്കുന്നു.)

മാണി—മാതുമോസ്വാമി! പിന്നെ അങ്ങിനെ അഴിച്ചുവിടുന്നതിലകത്തു് എത്രയെത്ര അലോചനകൾ കഴിക്കണം! എന്നാൽ അവിടുന്നതന്നെ ദക്ഷിണേശ്വരത്തിൽവെച്ചു അരുളിച്ചെയ്തിട്ടുണ്ടല്ലൊ ത്രിഗുണങ്ങളെ അതിക്രമിച്ച ഒരുവൻ ലോകത്തിൽ ജീവിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് യാതൊരു ദോഷവുംഅവനു വരുവാനില്ല' എന്നു്.

ഭഗവാൻ—അതെ, ഒരുകൊച്ചുകുഞ്ഞിനെപ്പോലെ.

മാണി—സ്വാമി! എന്നാൽ അങ്ങിനെ ജീവിക്കുവാൻ എളുപ്പമാണോ! അതിനു കണക്കില്ലാത്ത ശക്തിവേണം. (ഭഗവൻ ഒന്നുംപറഞ്ഞില്ല. മാണിവീണ്ടും) അവർ (1) ഇന്നലെ ദക്ഷിണേശ്വരത്തിലേയ്ക്കു ധ്യാനത്തിനു പോയിരിക്കുന്നു. ഞാൻ ഇന്നലെ ഒരുസ്വപ്നംകണ്ടു.

ഭഗവാൻ—എന്തായിരുന്നു?

മാണി—നരേന്ദ്രനും മറ്റുള്ളവരും സന്ന്യസിച്ചു. അവരെല്ലാം ഒരഗ്നികുണ്ഡത്തിനു ചുറ്റുമായിഇരിക്കുന്നു. അവരുടെ കൂട്ടത്തിൽ ഞാനും ഇരിക്കുന്നുണ്ടു്. അവരെല്ലാം ഹോമകലി ചൂടുകവിടുന്നു. അപ്പോൾ കഞ്ചാവു് നാറുന്നുഎന്നു ഞാൻ അവരോടു പറഞ്ഞു! എന്നെല്ലാം.

ഭഗവാൻ — മനസ്സുകൊണ്ടുള്ള ത്യാഗമാണു വലിയത്യാഗം. അതാണു പ്രധാനം. അങ്ങിനെ ചെയ്യുവൻ യഥാർത്ഥത്തിൽസന്യാസിതന്നെയാണു്. ഒരുവൻ അവൻറെ സകലആഗ്രഹങ്ങളേയുംതന്നെവേണം അദ്യമായി ചുട്ടു ചാമ്പലാക്കുവാൻ.

മാണി — ബാറാബെസാർമാർവാറി പണ്ഡിതനോടു സ്വാമികരിക്കൽ അരുളിച്ചെയ്തയുണ്ടായല്ലൊ, സ്വാമിക്കുഭക്തിയുണ്ടാകേണമെന്നു അഗ്രഹമുണ്ടു് എന്നു്. ആ അഗ്രഹത്തെ സ്വാമി ഒരാഗ്രഹമായി കണക്കാക്കുമോ?

ഭഗവാൻ — അതും ഒരാഗ്രഹംതന്നെ. എന്നാൽ ഇത്തരത്തിലുള്ള ഒരാഗ്രഹമല്ല. തവിഴാമയും കുപ്പക്കീരയും ഇലക്കറിതന്നെ. എന്നാൽ തമിഴാമയെ കുപ്പക്കീരയുടെ കൂട്ടത്തിൽ കൂട്ടിക്കൂടാ. കുപ്പക്കീരകൂട്ടിയാൽ പിത്തംപിടിക്കും. തവിഴാമകൂട്ടിയാൽപിത്തം പോകും. അതുകൊണ്ടു വ്യത്യാസം. എന്നുതന്നെയല്ല. എൻറെ ആ സന്തോഷവും മനഃസ്ഥിതിയും എല്ലാം ഇന്നെവിടെപ്പോയി!

മാണി — ഗീതയിൽപറയുംപോലെ, തിരുണങ്ങുംകുരുതീതമായ അവസ്ഥയിൽ നിന്നിരുവടി ഇപ്പോൾ എത്തിയിരിക്കുന്നു എന്നാണു തോന്നുന്നതു.

ഭഗവാൻ — ഞാൻഒരുശിശുവിൻറെമാതിരിയാണിപ്പോൾ ഈ ശരീരം ഇത്തവണ രക്ഷപ്പെട്ടുമെന്നുനീവിചാരിക്കുന്നുണ്ടോ?

(ഭഗവാനും മറ്റുള്ളവരും ഒന്നും മിണ്ടുന്നില്ല. നരേന്ദ്രൻ വീട്ടിലേയ്ക്കുപോകുവാൻ യാത്രപറയുന്നതിനു വന്നിരിക്കുന്നു. അച്ഛൻ മരിച്ചതിൻറെശേഷം നരേന്ദ്രൻറെ വീട്ടുകാര്യങ്ങളെല്ലാം വളരെ കുഴപ്പത്തിലാണു്. തീരെ ഭക്ഷണം ഉണ്ടാകാത്ത ദിവസങ്ങൾകൂടെ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. നരേന്ദ്രൻഒരു വക്കീലാകണമെന്നാണു് അദ്ദേഹത്തിൻറെ അമ്മയുടേയും സഹോദരന്മാരുടേയും അഗ്രഹം. എന്നാൽ ആ യുവാവു് വൈരാഗ്യംകൊണ്ടു പരാധീനനായി കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.)

---

(1) നരേന്ദ്രനും, ഗോപാലനും.

നരേന്ദ്രൻ — ഞാൻ വീട്ടിൽപോണം.....ഒരുസ്നേഹിതൻ നൂറുരൂപിക കടംതരാമെന്നു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. അതുവാങ്ങി വീട്ടിലേയ്ക്കു മൂന്നുമാസത്തേയ്ക്കു വേണ്ട സാമാനങ്ങളെല്ലാം സംഭരിച്ചുകൊടുക്കുവാൻ പോകയാണു്.

* * * * *

3.

കാസിപ്പൂർതോട്ടം.

1886 മാർച്ച് 11-ാംനു

വ്യാഴാഴ്ച — രാത്രി എട്ടുമണി.

(ഭഗവാൻ ദീനമായി കിടപ്പിലാണു. ശിഷ്യന്മാരെല്ലാം അടുത്തുണ്ട്. പെട്ടെന്നു എഴുന്നേറ്റിരുന്നു പറയുന്നു.)

ജ്ഞാനിയുംഭക്തനും.

ഭഗവാൻ — ബ്രഹ്മം 'അലിപ്പ്'(1)യാണു്. തിന്മണങ്ങളും ബ്രഹ്മത്തിലുണ്ട്. എന്നാൽ അവ ബ്രഹ്മത്തിനു ബാധകമായിരിക്കുന്നില്ല. വായുവിൽ സുഗന്ധവും ദുർഗ്ഗന്ധവും ഉണ്ടല്ലൊ. എങ്കിലും അവ വായുവിനുബാധകമായിരിക്കുന്നില്ല. അതുപോലെയാണു്. ശങ്കരാചാര്യസ്വാമികൾഒരിക്കൽ കാടിയിലെ ഒരുതെരുവീഥിയിൽകൂടെ പോയിക്കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ മദ്യപൂർണ്ണമായൊരുകുടം വഹിച്ചു് അതിലെ പോയിരുന്ന ഒരു ചണ്ഡാളൻ അറിയാതെ സ്വാമികളെ എങ്ങിനെയോ തൊട്ടുപോയി. അപ്പോൾ സ്വാമികൾ ക്രോധിച്ചുപറഞ്ഞു:—'എടാ! നീഎന്തെ അശുദ്ധമാക്കിയോ?' ചണ്ഡാളൻ ഇതുകേട്ടു:—'സ്വാമികൾഅ

---

(1) ബങ്കാളത്തിൽ ബ്രഹ്മത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു് പറയുന്ന ഒരു വാക്കാണു്. യാതൊന്നിനാലും മലിനപ്പെടാത്തതു് എന്നാണു് ഇതിന്റെ അർത്ഥം

ടിയനെ അശുദ്ധമാക്കിയതുമില്ല, അടിയൻ സ്വാമികളെ അശുദ്ധമാക്കിയതുംഇല്ല. അങ്ങ് ശുദ്ധമായ ആത്മാവല്ലെ? ആത്മാവിനു ശുദ്ധവും അശുദ്ധവും എവിടെനിന്നുവന്നു? അതു ശുദ്ധത്തിനും അശുദ്ധത്തിനുമെല്ലാം അവിഷ്യമല്ലയോ?' എന്നുചോദിച്ചു. ശങ്കരാചാര്യസ്വാമികൾക്കു ഒന്നും മറുപടി പറയുവാനുണ്ടായില്ല. ജ്ഞാനികൾ മായയെ സ്വീകരിക്കുന്നവരല്ല. മായ ഒരുമറപോലെയാണു്. ഞാനിതാ ഈ തുണിക്കഷ്ണം ഉടനെ നിവർത്തിപ്പിടിച്ചാൽ (ഭഗവാൻ ഒരുമൂടെടുത്തു നിവർത്തിപ്പിടിക്കുന്നു) നിങ്ങൾക്കു് എന്നെ കാണുവാൻ വയ്യാതാകുന്നു. ഇതുപോലെ ഒരു മറയാണു മായ. ഭക്തന്മാർ മായയെ അംഗീകരിക്കാതിരിക്കുന്നില്ല അവർ മഹാമായയെ പൂജിക്കുന്നു, തങ്ങളെത്തന്നെ മാതാവിങ്കൽ സമർപ്പിക്കുന്നു. മാതാവേ! എന്റെ മാർഗ്ഗത്തിൽനിന്നു ഒഴിഞ്ഞുനില്ക്കണേ! എന്നാൽമാത്രമേ എനിക്കു ഈശ്വരനെ കാണുവാൻ സാധിക്കയുള്ളുവല്ലൊ. അതിനടവരുത്തരുതെ' എന്നാണു് അവരുടെ അമ്മയോടുള്ള പ്രാർത്ഥന ജാഗ്രൽസ്വപ്നസുഷുപ്തി എന്നീ അവസ്ഥാത്രയങ്ങളേയും ജ്ഞാനികൾ സമ്മതിക്കുന്നില്ല. എന്നാൽ ഭക്തന്മാർക്കു സമ്മതമാണു. അവരും ഉള്ളേടത്തോളം മറെറാക്കെയും നിലനില്ക്കുകതന്നെചെയ്യും. ഭക്തനു അവരുടെ അഹംഭാവം ഉള്ളപ്പോൾ — ഈശ്വരൻതന്നെയാണു് മായ, ജീവൻ, ജഗത്തു്, ഇരുപത്തിനാലു തത്വങ്ങൾ — (1) എല്ലാം ഈശ്വരൻതന്നെയാണെന്നു അവൻ കാണുന്നു. * * * *

ജ്ഞാനിയും മായയെ കേവലം വിട്ടുന്നില്ല. അവൻ വിദ്യാമായയെ അവലംബിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെയാണു് ഈശ്വരനുള്ളത്. ജ്ഞാനാനുഭൂതിക്കു ശേഷവും അവൻ പ്രേമം, ദയ, ആർദ്രത മുതലായവയെല്ലാം വെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുണ്ടു്. ഒന്നാമതായി മനുഷ്യസമുദായത്തെ പഠിപ്പിക്കുക, രണ്ടാമതായി, ദൈവികമായ

(1) ഇരുപത്തിനാലു തത്വങ്ങൾ:—സാംഖ്യമതപ്രകാരം പ്രകൃതി, മഹത്തു്, അഹങ്കാരം, പഞ്ചതന്മാത്രകൾ, പഞ്ചകർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങൾ, പഞ്ചജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങൾ, മനസ്സു്, പഞ്ചമഹാഭൂതങ്ങൾ ഇവയാണു്.

ആനന്ദത്തെ അനുഭവിക്കുക, ഇങ്ങിനെ രണ്ടുദ്ദേശങ്ങളോടുകൂടിയാണ് ജ്ഞാനിവിദ്യാരൂപത്തെ അംഗീകരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്. ജ്ഞാനി സമാധിയിൽ ആണ്ട് മൌനത്തെ അവലംബിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണെങ്കിൽ അവനെക്കൊണ്ട് ആരേയും ഒന്നും പഠിപ്പിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. അതുകൊണ്ടാണ് ലോകഗുരുവായ ശ്രീമത് ശങ്കരാചാര്യസ്വാമികൾ വിദ്യാരൂപമായ അഹത്തെ കൈവിടാതിരുന്നത്. ആചാര്യസ്വാമികൾ പരമാനന്ദമാകുന്ന അമൃതിനെ നുകർന്നുകൊണ്ട് ഭക്തജനമദ്ധ്യത്തിൽ പരമഭക്തനായിത്തന്നെ ജീവിക്കുന്നു. ഭക്തിരൂപമായ അഹംകൊണ്ടോ, വിദ്യാരൂപമായ അഹംകൊണ്ടോ യാതൊരു ദോഷവും ഉണ്ടാകുവാനില്ല. ദുരഹങ്കാരമാണ് സർവ്വത്ര അപകടക്കാരൻ. ഒരുവന്നു ഈശ്വരാനുഭൂതിയുണ്ടാകുമ്പോൾ അവന്റെ അഹംഭാവം ഒരുകൊച്ചുകുഞ്ഞിന്റേതുപോലെയാകുന്നു. ഒരു കണ്ണാടിയിൽ പ്രതിബിംബിച്ചുകാണുന്ന പ്രതിഛായയെപ്പോലെ, കുഞ്ഞിന്റെ അഹം കേവലം നിർദ്ദോഷമായതാണ്. കത്തിച്ചാമ്പലായ ഒരു കടുവ, കാഴ്ചയിൽ ഒരുകടുവയുടെ ആകൃതിയിൽതന്നെ ഇരിക്കുമെങ്കിലും, ഒരുത്തുകൊടുത്താൽ പറന്നു പോകയായി. അതുപോലെതന്നെ ജ്ഞാനാഗ്നിയിൽ ദഹിച്ചിരിക്കുന്ന അഹം, അഹത്തിന്റെ ആകൃതിയിൽതന്നെ ഇരിക്കുമെങ്കിലും, യാതൊരുപദ്രവവും ചെയ്യാൻ ശക്തിയുള്ളതല്ല. അത് പേരിനുമാത്രം ഒരു അഹംഎന്നേയുള്ളൂ. നടിക്കുക്കരെ കടക്കുക, വീണ്ടും ഇക്കരെയ്ക്കുതന്നെ വരിക: മനുഷ്യജന്മികളെ പഠിപ്പിക്കുവാനും അനന്താനുഭൂതിക്കും ആയി, ബ്രഹ്മത്തെ അനുഭവപ്പെട്ടുക, വീണ്ടും പ്രാകൃതത്തിലേയ്ക്കുതന്നെ ഇറങ്ങുക: ഇതെല്ലാം ലീലയാണ്. (അല്പനേരം മിണ്ടാതിരുന്നശേഷം)

ഈ ശരീരത്തിന് വളരെ കേടുപാടുകൾ ഉണ്ട്. എങ്കിലും മനസ്സു അവിദ്യാമയിൽനിന്നു വളരെ വളരെ അകന്നാണ് ഇരിക്കുന്നത്. എന്റെ മനസ്സു ഇപ്പോൾ രാമലാലിനെപ്പറ്റിയാകട്ടെ മറേറതെങ്കിലും സംഗതിയെപ്പറ്റിയാകട്ടെ യാതൊന്നും ആലോചിക്കുന്നതേയില്ല. * * *

മനുഷ്യലോകത്തിനേയും ഭക്തന്മാരുടേയും ആവശ്യത്തിനായി അമ്മയാണ് എന്നിൽ വിദ്യാമായയെവെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്. വിദ്യാമായയെ സ്വീകരിച്ചാലും വീണ്ടുംജന്മമെടുക്കേണ്ടതായിത്തന്നെവരും. എങ്കിലും അവതാരപുരുഷന്മാർഇതിനെ സൂക്ഷിക്കാറുതന്നെയാണ്. പരിപൂർണ്ണഗ്രഹത്തിന്റെസ്വല്പമെങ്കിലും ലാഞ്ഛനംകിടക്കുന്നെങ്കിൽ, അതു നിശ്ശേഷം ഇല്ലാതാകുന്നതുവരെ ജനനമരണസ്വരൂപമാകുന്ന സംസാരസാഗരത്തിൽ മുങ്ങിപ്പൊങ്ങുകതന്നെ വേണം. എല്ലാ അഗ്രഹങ്ങളും നശിക്കുമ്പോൾ മാത്രം. അപ്പോൾ മാത്രം—മുക്തിഅടയുന്നു. എന്നാൽ ഭക്തന്മാർ ഇതിനെ ഒരിക്കലും കാംക്ഷിക്കാറില്ല. കാശിയിൽ കിടന്നു മരിച്ചാൽ മോക്ഷമാണു. പിന്നെ ജനിക്കേണ്ടിവരികയില്ല. ജ്ഞാനികളുടെ ആദർശം മോക്ഷം മാത്രമാകുന്നു.

4

കാസിപ്പൂർതോട്ടം.

1886 മാർച്ച് 15-ാംനു

തിങ്കളാഴ്ച കാലത്തു 7-മണി.

ഭഗവാനു സുഖക്കേടു കുറെ കൂടുതലാണു. ഇന്നലെരാത്രി പത്തുമണിക്കു, ഡാക്ടർ ഉപേന്ദ്രൻ, കവിരാജു നവഗോപാലൻ, ഗിരീശൻ ഇവരെയെല്ലാം കൽക്കത്തായിൽനിന്നു കമ്പിഅയച്ചു വരുത്തിയിരിക്കുന്നു. ശിഷ്യന്മാരെല്ലാം അടുത്തുതന്നെയുണ്ടു. ഭഗവാൻ ഇന്നലെരാത്രി ഇങ്ങിനെ പറകയുണ്ടായി. "നിങ്ങളെല്ലാം ദുഃഖിക്കുമല്ലൊ എന്നു വിചാരിച്ചാണു ഞാനിതു വേദന അനുഭവിക്കുന്നതു. ഞാൻ ഈ ശരീരത്തെ ഉപേക്ഷിക്കുവാൻ നിങ്ങളെല്ലാം സമ്മതിക്കുകയാണെങ്കിൽ, ഇപ്പോൾതന്നെ ഇതിനെ ഇവിടെവെച്ചേയ്ക്കുവാനായിരുന്നു. ശിഷ്യന്മാർക്ക്

ഇതുകേട്ടപ്പോൾ സഹിക്കവഹിയാത്തവ്യസനമാണ് ഉണ്ടായതു്. അതുകൊണ്ടു് ഭഗവാൻ അവരെ സമാധാനപ്പെടുത്തുവാനായി വീണ്ടും പറഞ്ഞു: "ദുഃഖമെല്ലാം ശരീരത്തിന്റെ വകയാണു്. അതങ്ങിനെ വേണംതാനും. ശരീരം പഞ്ചഭൂതസംഘമയമല്ലെ. (ശിരസ്സോടായി) ഞാൻ ഈ നിലയിൽ എന്താണു കാണുന്നതെന്നു നിനക്കറിയാമൊ? ഈശ്വരന്റെ ദിവ്യരൂപങ്ങളെയാണു്. അതുരൂപങ്ങൾ പലതുമുണ്ടു്. അവയുടെ കൂട്ടത്തിൽ ഞാൻ എന്റെ ശരീരംകൂടിയും കാണുന്നുണ്ടു്." നേരം പുലർന്നു. സുഖക്കേടിനു് അല്പം ഭേദമുള്ളതുപോലെ തോന്നുന്നു. ഭഗവാൻ തലയിണമേൽ ചാരി ഇരുന്നുകൊണ്ടു് സംസാരിക്കുകയാണു്. സംസാരിക്കുവാൻ വളരെ പ്രയാസം. ചിലപ്പോഴെല്ലാം കൈകൊണ്ടു് ആംഗ്യംകാണിച്ചാണു് അഭിപ്രായം പുറത്താക്കുന്നതു്.)

ദിവ്യദർശനം.

ഭഗവാൻ— ഞാൻ എന്താ കാണുന്നതു് എന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമൊ? ഞാൻ ഈശ്വരനെ നിരാട്ടു രൂപത്തിൽ ദർശിക്കുകയാണു്. മനുഷ്യരും ജീവികളും എല്ലാം ഈശ്വരൻതന്നെ. ഈ ജീവികളെല്ലാം ഉള്ളിൽ ഈശ്വരനെവെച്ചു് പുറമെ തൊലികൊണ്ടു മൂടപ്പെട്ടവയാണു്. ഈശ്വരൻ ഉള്ളിലിരുന്നു തലയും കയ്യും കാലും എല്ലാം ഇളക്കുകയാകുന്നു. ഇതുപോലെതന്നെ ഞാൻ മുമ്പൊരിക്കലും കാണുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. ഈ പ്രപഞ്ചമെല്ലാം ഒരേവസ്തുവിന്റെ ഭാസനയായി ഞാൻ കണ്ടു, എല്ലാം അരക്കുകൊണ്ടു് ഉണ്ടാക്കിയപോലെ ഹോമിക്കുന്നവനും ഹോമിക്കപ്പെടുന്നതും ഹോമവും മൂന്നും ഒന്നുതന്നെയാണെന്നു് ഞാൻ അറിയുന്നു. (എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ഓ! എന്തു ദർശനം, ഓ! എന്തു ദിവ്യദർശനം!!' എന്നു ഉറക്കെ നിലവിളിച്ചു. ഭഗവാൻ സമാധിയിൽ ലയിച്ചുകഴിഞ്ഞു. കുറേകഴിഞ്ഞു വീണ്ടും സ്വസ്ഥാനത്തെ പ്രാപിച്ചു പറയുന്നു.)

ഭഗവാൻ— ഇപ്പോൾ എനിക്കു ഒരു ദുഃഖവും വേദനയും ഇല്ല. മുമ്പിലത്തെപ്പോലെതന്നെ വളരെ സൌഖ്യമായിരിക്കു

ന്നു. (കുറച്ചുനേരം മൌനമായിരുന്നശേഷം) കുറച്ചുകാലത്തേയ്ക്കുകൂടി ഇരിക്കുവൻ ഈ ശരീരത്തിന്നു അനുവാദമുണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ വളരെപ്പേരുടെ ഹൃദയത്തിന്നുകൂടെ ഉണർച്ചകിട്ടുമായിരുന്നേനെ. (പിന്നെയും കുറച്ചുകൂടെമൌനമായിരുന്നശേഷം) **എന്നാൽ അതിന്നനുവാദമില്ല.**

ഭഗവാൻ തുടർന്നുപറയുന്നു: - **ഈശ്വരേച്ഛ അതല്ല.**

രാക്കാർ—നിന്തിരുവടിയുടെ ശരീരത്തെ കുറച്ചുകാലത്തേയ്ക്കുകൂടെ വെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുവാൻ അനുവദിക്കേണമെന്നു് ഈശ്വരനോടു പ്രാർത്ഥിക്കണേ.

ഭഗവാൻ—എന്തിന്നു! ഈശ്വരേച്ഛപോലെ നടക്കട്ടെ.

നരേന്ദ്രൻ—നിന്തിരുവടിയുടെ ഇച്ഛയും ഈശ്വരന്റെ ഇച്ഛയും രണ്ടും രണ്ടല്ലല്ലൊ.

ഭഗവാൻ—(കുറച്ചുനേരം ആലോചിക്കുന്നതുപോലെ ഇരുന്നശേഷം) അതെ. അതെ. ഞാൻ അവശ്യപ്പെട്ടിട്ടു്—എന്റെ അവശ്യപ്രകാരം ഒന്നും ഉണ്ടാകയില്ല. എല്ലാം ഈശ്വരന്റെ ഇച്ഛപോലെതന്നെ നടക്കട്ടെ. ഞാനും എന്റെ മാതാവും ഒന്നുതന്നെയായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നപ്രകാരം ഞാൻ കാണുന്നുണ്ടു്. ശ്രീരാധികാദേവി ഒരിക്കൽ ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാനോടു പ്രാർത്ഥിക്കുകയുണ്ടായി:—'പ്രാണനാഥാ! നിന്തിരുവടി എന്റെ ദേഹത്തിൽ ഇരുന്നാലും. നിരുവടിയെ മാനുഷരൂപത്തിൽ ഞാൻ കാണാതാകട്ടെ' എന്നു്. ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞുപോകിലും ഒരുനിമിഷത്തിൽ ദേവിക്കു ശ്രീകൃഷ്ണരൂപം കാണുവാനുള്ള മോഹം ജനിച്ചു. മനസ്സുവല്ലാതെ ക്ഷോഭിച്ചു വലഞ്ഞു് വിവശമായിത്തീർന്നു. ഈശ്വരേച്ഛപോലെതന്നെ നടക്കും. പിന്നെ ശ്രീകൃഷ്ണരൂപം രാധികാദേവിക്കു കാണുവാൻ കഴിഞ്ഞതുമില്ല.

രാക്കാർ—ഭഗവാൻ ചൈതന്യദേവനെപ്പറ്റിയാണു പറയുന്നതു്.

ഭഗവാൻ—(തന്നത്താനെ തൊട്ടു കാണിച്ചുകൊണ്ടു്) ഇവിടെ രണ്ടാമൻ ഇരിപ്പുണ്ടു്. ഒന്നു ദിവ്യമാതാവു്. മറേറതു മാതാവിന്റെ ക്ഷേത്രം. ഇതിൽ രണ്ടാമത്തെ ആരംഭിക്കാണു് ഇപ്പോൾ

അസ്വാസ്ഥ്യം നേരിട്ടിരിക്കുന്നതു്. നിങ്ങൾക്കു മനസ്സിലായോ? (അല്പം ഇച്ഛാഭംഗത്തോടെ) ഇതെല്ലാം ഞാൻ ആരോടാണു പറയുന്നതു! ഇതെല്ലാം മനസ്സിലാക്കുവാൻ ആരുണ്ടു്! (അല്പനേരം മൌനമായിരുന്നശേഷം) ശിഷ്യന്മാരോടു്, ഈശ്വരാവതാരമായി, ഈശ്വരൻതന്നെ വരികയാണു്. ഈശ്വരൻതന്നെ മനുഷ്യശരീരം എടുക്കുകയാണു്. ഈശ്വരന്റെ ശിഷ്യന്മാർ ഈശ്വരനോടുകൂടിത്തന്നെ മായാവിൽ ലയിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

രാക്കാൻ—അതുകൊണ്ടു ഭഗവാനെ! നിങ്ങടെ തിരുവടി ഞങ്ങളെ ഇവിടെ ഉപേക്ഷിച്ചു് മുമ്പേ പോകരുതു്.

ഭഗവാൻ—(സ്നേഹപാരവശ്യത്തോടെ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) ഒരുകൂട്ടം ബോവർ (1) ഒരിക്കൽ ഒരു വീട്ടിൽ വരുന്നു. അവർ ഈശ്വരനാമം പാടി ആനന്ദത്തിൽ മുങ്ങിക്കളിക്കുന്നു. അതിനുശേഷം അവർ അവിടെനിന്നു അതിവേഗം പോകുകയും ചെയ്യുന്നു. വരുന്നതും പോകുന്നതും പെട്ടെന്നാണു്. ജനങ്ങൾക്കു് അതൊന്നും അറിയുന്നില്ല. ശരീരം എടുത്തുകഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെ ദുഃഖം അനുഭവിക്കാതെ കഴികയില്ല. "ഈശ്വരൻഎന്നെ ഇനിയും ഈ ലോകത്തിലേയ്ക്കു് അയയ്ക്കാതിരിക്കുവാൻ അനുഗ്രഹിക്കട്ടെ" എന്നു ഞാൻ ചിലപ്പോൾ തന്നത്താൻ പ്രാർത്ഥിക്കാറുണ്ടു്. എന്നാൽ ഒരു കാര്യമുണ്ടു്. ഒരുവനെ ഈശ്വരന്റെ സത്യസ്വരൂപം ക്ഷണിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെ അവനു വീട്ടിൽകിടക്കുന്ന ചോറിലും പരിപ്പിലും അഭിരുചി തോന്നുകയില്ല. ഈശ്വരനെമാത്രം സ്നേഹിക്കുന്ന ശുദ്ധാത്മാക്കൾക്കു വേണ്ടിയാണു് ഈശ്വരൻ ശരീരമെടുക്കുന്നതു്. (നരേന്ദ്രനോടായി) ഒരവസരത്തിൽ ശങ്കരാചാര്യസ്വാമികൾ ഗംഗാസ്നാനം കഴിഞ്ഞു വരുമ്പോൾ ഒരു പറയൻ ഒരുപാടു് മാംസം ഒരു കാവിന്റെ ഇരുപാടും കെട്ടിത്തൂക്കി എടുത്തുകൊണ്ടു ആ വഴിയെ പോകുകയായിരുന്നു. ആ മാംസക്കാവിന്റെ ഒരു ഭാഗം അവൻ

---

(1) ബോലർ ലോകത്തെ തൃജിച്ചു്, ഈശ്വരപ്രേമംകൊണ്ടു് മദോന്മത്തന്മാരായ ഒരുതരം ഫിയ്യുസന്യാസികളാണു്.

അറിയാതെ അച്ചായ്യസ്വാമികളുടെ ശരീരത്തിൽതൊട്ടുപോയി. ശങ്കരൻ അതുകൊണ്ടു ക്രുദ്ധിച്ചു് 'പുട! ചണ്ഡാള! നീഎന്നെ തൊട്ട! അല്ലെ!' എന്നു ചോദിച്ചു. അതുകേട്ടു് അപചയൻ— 'സ്വമി! അടിയൻ സ്വാമിയെ തൊട്ടുമില്ല, സ്വാമി അടിയനെ തൊട്ടുമില്ല. സ്വാമി ആരാണെന്നാലോചിച്ചു പറഞ്ഞാട്ടെ. യഥാർത്ഥത്തിൽ ശരീരമോ, മനസ്സോ, ബുദ്ധിയോ, അതൊ അത്മാവു് എന്താണു് 'ഞാൻ' എന്നു അങ്ങുപറയുന്നതു്. ലോകസ്വരൂപമാകുന്ന ത്രിഗുണങ്ങളിൽ ഒന്നിനോടും 'അങ്ങു' ബന്ധനല്ലെന്നറിയുന്ന അളാണെല്ലൊ.' എന്നായി ശങ്കരാചാര്യൻ പറയുന്നതാ വാക്കുകേട്ടപ്പോൾ വിഷയമിങ്ങനെയാണു ചെയ്തതു്. ബ്രഹ്മം— അതെ, അതു എന്തുപോലെയാണെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമോ? അതു കാറ്റിനെപ്പോലെയാണു്. വായുദ്രവ്യത്തെയും സുഗന്ധത്തേയും വഹിക്കുന്നുണ്ടു്. എങ്കിലും അവയുടെ സമ്പർക്കംകൊണ്ടു് അതിനു യാതൊരു ഭേദഗതിയും നേരിട്ടുന്നില്ല.

നരേന്ദ്രൻ— ശരിതന്നെസ്വാമി.

ഭഗവാൻ— ബ്രഹ്മം എല്ലാ ഗുണങ്ങൾക്കും അതീതമാണു്. മായാകാര്യത്തിനു അതീതമാണു്. മായയ്ക്കു വിദ്യയെന്നും അവിദ്യയെന്നും രണ്ടു രൂപമുണ്ടു്. കാമിനീകാഞ്ചനത്തിലെ ഈശ്വരനിൽ നിന്നു അകറ്റിക്കൊണ്ടു വരുന്നു. ത്യാഗഭക്തിമുതലായവ നമ്മെ ഈശ്വരനോടു അടുപ്പിക്കുന്നു. ശങ്കരൻ മായയെ സ്വീകരിക്കുന്നില്ല. എങ്കിലും ഈ വിദ്യയെ ഉപേക്ഷിച്ചു അല്ല. അജ്ഞാനിക്കു വിദ്യാമായയുണ്ടു്. നിങ്ങളെല്ലാം എന്നപ്പറ്റി വളരെ ക്ലേശിക്കുന്നില്ലെ! ഈ ക്ലേശബന്ധം വിദ്യയുടെ കാര്യമാണു്. അതു നിങ്ങളെ ഈശ്വരങ്കലേയ്ക്കു നയിക്കുകയും ചെയ്യും. ഒരുവൻ വിദ്യാരൂപമായ മായയെ അശ്രയിച്ചാൽ അവനു അതുകൊണ്ടു ബ്രഹ്മജ്ഞാനാനുഭൂതിയുണ്ടാകുന്നതാണു. മേൽത്തട്ടിൽ കയറിയ ചില വീണ്ടും കോവേണിപ്പടിയിലേയ്ക്കു ഇറങ്ങുവാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു. അവർ ബ്രഹ്മത്തെ അനുഭവപ്പെട്ടതിയതിനുശേഷവും സാകാര ഈശ്വരനിലുള്ളപ്രേ

മം വെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണു. അവർ, മനുഷ്യലോകത്തിനു മാതൃകകാണിച്ചു കൊടുക്കുവാനും ഈശ്വരപ്രേമമാകുന്ന അമൃതിനെ അനുഭവിച്ചു നന്ദിക്കുവാനും ഈശ്വരഭക്തന്മാരുടെ സാഹചര്യം അനുഭവിക്കുവാനും വേണ്ടിയാണു അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതു്.

നരേന്ദ്രൻ— (അല്പനേരത്തിനുശേഷം) ത്യാഗത്തിന്റെ അത്യാവശ്യം ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊടുക്കുമ്പോൾ ചിലക്കെല്ലാം എന്നോടു വിപ്രതിപത്തിയാണു ഉണ്ടാകുന്നതു്.

ഭഗവാൻ— സാവധാനത്തിൽ) അതു സാരമാക്കുവാനില്ല. ഒരുവൻ ത്യാഗം സ്വീകരിക്കുകതന്നെയാണു വേണ്ടതു. ഈശ്വരനുവേണ്ടി ലോകത്തെ ഉപേക്ഷിക്കുകതന്നെ വേണം. അടുത്തിരിക്കുന്നതിനെ തട്ടിക്കളയാതെ അതിനപ്പുറത്തിരിക്കുന്നതിനെ എടുക്കുവാൻ സാധിക്കാത്തവിധത്തിൽ ഒരേവരിയിൽ ഒന്നിനു പിറകിലൊന്നായി രണ്ടു സാധനങ്ങൾ വെച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു വിചാരിക്കുക. ഇതിൽ അടുത്തതിനെ ഇരിക്കുന്നതാണു നിങ്ങൾക്കു വേണ്ടതെങ്കിൽ അദ്യത്തേതിനെ തട്ടിക്കളയാതെ നിവൃത്തിയുണ്ടോ?

നരേന്ദ്രൻ— തീച്ചയായും തട്ടിക്കളയാതെ ഗത്യന്തരമില്ല.

ഭഗവാൻ— കാണപ്പെടുന്നതെല്ലാം ഈശ്വരൻ തന്നെയാണെന്നു് കണ്ടാൽ നിങ്ങൾക്കു ഈശ്വരനെ ഒഴികെ വേറെവല്ലതിനെയും കാണുവാൻ സാധിക്കുമോ. പിന്നെ നിങ്ങൾക്കു സംസാരമെവിടെ!

നരേന്ദ്രൻ— തീച്ചയായും ഇല്ല. എല്ലാം ത്യജിക്കുകതന്നെ വേണം.

ഭഗവാൻ— നീ കാണുന്നതെല്ലാം ഈശ്വരനാണെങ്കിൽ നിനക്കു പിന്നെ ഈശ്വരനെയല്ലാതെ മറെറാന്നിനേയും കാണുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. പിന്നെ സംസാരവുമില്ല, കുടുംബവുമില്ല, ലോകവുമില്ല, ഒന്നും ഇല്ല; എല്ലാം ഏകമയം. ഈശ്വരൻ മാത്രം. അതിനാൽ ലൌകികബുദ്ധികളയുകതന്നെ വേണം. ഇവിടെ വരുന്നവരാരും ലൌകികത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ടവരല്ല. (ചി

രിച്ചുകൊണ്ട്.) എങ്കിലും അവരിൽ ചിലർക്ക് സ്ത്രീ ജനങ്ങളിൽ ഒരു കൌതുകം ഉണ്ടാകുവാനിടയായിട്ടുണ്ട്. (രാക്കാൻ, എം, (1) മുതലായവർ ചിരിക്കുന്നു.) എന്നാൽ അതുമാത്രമേ ഉള്ളൂതാനും. അവർ ലൌകികത്തിൽതന്നെയാണെങ്കിലും ലോകത്തിന്റേതല്ല. ഗാർഹസ്ഥ്യം അനുഭവിക്കണമെന്ന അവരുടെ ആഗ്രഹം അനുഭവിച്ചു തൃപ്തിപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇനി അവർക്ക് അവരുടെ മനസ്സു മുഴുവനും ഈശ്വരങ്കൽ തന്നെ വെയ്ക്കുവാൻ സാധിക്കും.

നരേന്ദ്രന്റെ ധീരത.

(ഭഗവാൻ നരേന്ദ്രനെ ഇടക്കിടയ്ക്കു വളരെ അനുകമ്പാഭാവത്തോടുകൂടി നോക്കുന്നുണ്ട്. നരേന്ദ്രനെ കാണുമ്പോൾ ഭഗവാനു ഉണ്ടാകുന്ന സന്തോഷം ഒന്നു വേറെതന്നെയാണ്. ഭഗവാൻ ശിഷ്യന്മാരോടായി—അതിശയം അതിശയം എന്നു മാത്രം പറഞ്ഞു മൌനമായിരിക്കുന്നു.)

നരേന്ദ്രൻ—സ്വാമി! എന്താണ് അതിശയം?

ഭഗവാൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) ത്യാഗത്തിനു വേണ്ടി ചെയ്യുന്ന തീവ്രശ്രമത്തിൽ ഉണ്ടായിട്ടുള്ള അഭിവൃദ്ധിതന്നെ.

രാക്കാൻ—നരേന്ദ്രൻ ഇപ്പോൾ ഭഗവാനെ നല്ലപോലെ അറിയുവാൻ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു.

ഭഗവാൻ—അതെ. അതു പരമാർത്ഥംതന്നെ. എന്നാൽ നരേന്ദ്രൻ മാത്രമല്ല മറുപലരും നല്ലപോലെ ധരിക്കുവാൻ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നതായി ഞാൻ കാണുന്നുണ്ട്. (എം. നോക്കായി) അങ്ങിനെതന്നെയല്ലെ.

എം—അതെസ്വാമി. അങ്ങിനെതന്നയാണ്.

(ഭഗവാൻ ഒരിക്കൽ നരേന്ദ്രനെ, പിന്നെ, എം. നെ ഇങ്ങിനെ ഇടവിട്ടു നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഭഗവാൻ ശിഷ്യന്മാർക്ക് ഇവരെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു കൊടുത്തു.)

---

(1) ഭഗവാന്റെ ശിഷ്യന്മാരിൽ പ്രധാനികളായ രാക്കാൻ, എം, മുതലായവർ വിവാഹം ചെയ്തവരാണ്.

വാക്കാൽ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ട്.) 'നരേന്ദ്രനു ഒരു വീര'ന്റെ ശൌര്യം. എന്നു് ശക്തി'യുടെ ശക്തി. (എല്ലാവരും ചിരിക്കുന്നു.)

നരേന്ദ്രൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ട്.) എം. കൃഷ്ണച്ചാക്കെ മാത്രമെ സംസാരിക്കു. ലജ്ജയും സ്വമാന്യമില്ലാതില്ല. അതു കൊണ്ടായിരിക്കാം ശക്തി'യായിപ്പോയതു്!

അനുഭൂതി.

ഭഗവാൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു നരേന്ദ്രനോടു്) എന്റെ ഇപ്പോഴത്തെ നില എന്താണെന്നാണു് നിന്റെ വിചാരം?

നരേന്ദ്രൻ—എന്തു പറവാനാണു്! ഭഗവാനെ! നിന്തിരുവടിതന്നെ സകലതും. ലോകത്തിനെല്ലാം കൂടി കൊടുക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നതിലും അധികമായ ശക്തിയോടുകൂടി, വൈരാഗ്യം എന്നവാൾകൊണ്ടു സ്ത്രീത്തിലേക്കുള്ള നോട്ടം വെട്ടിത്തെളിച്ച മഹാവീരനാണു് നിന്തിരുവടി. മാത്രമൊ, നിന്തിരുവടിയ്ക്കുതന്നെ ശക്തി'യുടെ ഭാവവുമുണ്ടു്. വാചാമഗോചരമായ ശക്തി, നിസ്വാർത്ഥമായ പ്രേമം! നിന്തിരുവടി പുരുഷനും ശക്തിയും എല്ലാം തന്നെ.

(ഭഗവാൻ വലിയ ക്ഷോഭത്തോടുകൂടി സ്വഹൃദയത്തെ തൊട്ടു കാട്ടിക്കൊണ്ടു പറയുന്നു)

ഭഗവാൻ—(നരേന്ദ്രൻ മുതലായവരോടു്)

സകല വസ്തുക്കളും സകല പദാർത്ഥങ്ങളും ഇതിൽ നിന്നു വരുന്നു എന്നു ഞാൻ കാണുന്നു—ഞാൻ അനുഭവിക്കുന്നു.

(നരേന്ദ്രനോടു് അംഗ്യംകൊണ്ടു്) നിനക്കു് ഇതു മനസ്സിലായൊ?

നരേന്ദ്രൻ—വ്യഷ്ടിയും സമഷ്ടിയും അങ്ങുതന്നെ എന്നു ഞാൻ നല്ലപോലെ അറിയുന്നു.

ഭഗവാൻ—അവനു കാര്യം മനസ്സിലായതു കണ്ടൊ?

(തദനന്തരം ഭഗവാൻ നരേന്ദ്രനോട് ഒരു പാട്ടു പാടുവാൻ പറഞ്ഞു. നരേന്ദ്രൻ പാടി. പാട്ടിന്റെ മാധുര്യത്താൽ എല്ലാവരും അപാരഭക്തിചിന്തവൃത്തികളായിത്തീർന്നു. ഭഗവാനും രാക്കാട്ടും ആനന്ദബാഷ്പം തൂകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഗോപസ്ത്രീകൾ ശ്രീകൃഷ്ണനെ കാമിച്ചുകൊണ്ടു പാടിയ പാട്ടാണു നരേന്ദ്രൻ പാടിയതു്. താൻ വൃന്ദാവനത്തിലെ ഒരു ഗോപസ്ത്രീതന്നെയാണെന്നാണു നരേന്ദ്രന്റെ അപ്പോഴത്തെ ഭാവം.)

5.

കാസിപ്പൂർതോട്ടം.

1886 ഏപ്രിൽ 9-ാംനു

വെള്ളിയാഴ്ച വൈകുന്നേരം 5 മണി.

(ഭഗവാൻ ശയ്യയിൽ ചാരിയിരിക്കുന്നു. മാണി അടുത്തു നിന്നു വീശുന്നുണ്ടു്. നരേന്ദ്രൻ കാൽ തടവുകയാണു്. ഇദ്ദേഹം ബുദ്ധഗയയിൽ പോയി മടങ്ങിവന്നിരിക്കുകയാണു്)

ഭഗവാൻ — ബുദ്ധദേവന്റെ സിദ്ധാന്തങ്ങൾ എന്തെല്ലാമാണു്?

നരേന്ദ്രൻ — തനിക്കു തപസ്സുകൊണ്ടു ലഭ്യമായ അവസ്ഥയെ വാക്കുകളെക്കൊണ്ടു വിവരിക്കുവാൻ ശ്രീബുദ്ധദേവനെക്കൊണ്ടു സാധിച്ചില്ല. അതുകൊണ്ടു ബുദ്ധദേവൻ ഒരു നിരീശ്വരവാദിയാണെന്നുകൂടെ ജനങ്ങൾ പറയുന്നുണ്ടു്.

ഭഗവാൻ — (ആംഗ്യംകൊണ്ടു) നിരീശ്വരവാദിയാകുന്നതെന്തിനു? അദ്ദേഹം നിരീശ്വരവാദിയായിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുഭൂതിയുടെ സ്വഭാവത്തെ അദ്ദേഹത്തെക്കൊണ്ടു

വിവരിക്കുവാൻ സാധിച്ചില്ലെന്ന മാത്രമേയുള്ളൂ. ബുദ്ധൻ പറയുന്നതു് എന്താണെന്നു നിനക്കറിയാമോ? ഒരുവനു ബോധസ്വരൂപനോടു് ഐക്യം പ്രാപിക്കണമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ അവനും തീവ്രമായ ധ്യാനംകൊണ്ടു ബോധസ്വരൂപമാകുകതന്നെ വേണം എന്നാണു്.

നരേന്ദ്രൻ—അതെ സ്വാമി!

ഭഗവാൻ—ഇതും ഭഗവാന്റെ ലീലതന്നെ. ഒരു പുതിയ ലീല എന്നെയുള്ളൂ. അദ്ദേഹം നിരീശ്വരവാദിയാകേണ്ട കാര്യമെന്തു്? അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുഭൂതിയുടെ സ്ഥിതി അസ്തി-നാസ്തി ഇവയ്ക്കതീതമായിരിക്കാം.

നരേന്ദ്രൻ—വിരോധഭാവങ്ങൾ അന്യോന്യം യോജിക്കുന്ന ഒരു സ്ഥലമാണു് അതു്. ആ അവസ്ഥയിൽ കർമ്മവും അകർമ്മവും സാദ്ധ്യമായിത്തീരുന്നു. ഐന്ദ്രിയവിഷയങ്ങളിൽ മുങ്ങിക്കിടക്കുന്ന പ്രകൃതജനങ്ങൾക്കും സകലതും ഉണ്ടു്' എന്നാണു പറയുന്നതു്. എന്നാൽ മായാവാദികൾ പറയുന്നതു യാതൊന്നും ഇല്ല' എന്നാണു്. ബുദ്ധസത്വന്റെ അവസ്ഥ ഈ അസ്തിക്കും നാസ്തിക്കും അതീതമാണു്.

ഭഗവാൻ—അസ്തി നാസ്തി. രണ്ടും പ്രകൃതിയുടെ പ്രകാരാന്തരങ്ങൾ എന്നേയുള്ളൂ. (അല്പനേരം മൌനമായിരുന്നശേഷം നരേന്ദ്രനോടു്) ബുദ്ധന്റെ സിദ്ധാന്തം എന്തായിരുന്നു?

നരേന്ദ്രൻ—ഈശ്വരന്റെ അസ്തിത്വത്തെപ്പറ്റിയൊ അനാസ്തിത്വത്തെപ്പറ്റിയൊ ബുദ്ധദേവൻ ഒന്നും പറഞ്ഞിട്ടില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സുപ്രധാനമായ സിദ്ധാന്തം 'അഹിംസ' ആയിരുന്നു. ഒരിക്കൽ ഒരു പ്രാപിടിയൻ പക്ഷി ഒരു ചെറുപ്രാവിനെ പിടിച്ചു തിന്നുവാൻ ഭാവിക്കുന്നതായി ബുദ്ധദേവൻ കണ്ടപ്പോൾ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വന്തം മാംസം അരുത്തുകൊടുത്തു അതിനെ സമാധാനപ്പെടുത്തി അയയ്ക്കുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. എന്തു തീവ്രമായ ത്യാഗം! അദ്ദേഹം ഒരു രാജാവു്! എന്നിട്ടും അദ്ദേഹം സകലതും ത്യജിച്ചു. ത്യജിക്കുവാൻ വല്ലതും ഉള്ളവ

ന്റെ ത്യാഗമാണു ത്യാഗം. പണവുമില്ല, സ്ഥിതിയുമില്ല, ഒന്നുമില്ലാത്ത ഒരാൾക്കു ത്യജിക്കുവാനെന്താണുള്ളതു്. അത്തരത്തിലുള്ള ഒരുവൻ ത്യാഗിയാണെന്നു പറയുന്നതിൽ ഒരർത്ഥവും ഇല്ല. നിവ്വാണാവസ്ഥയുണ്ടായതിന്നുശേഷം ബുദ്ധദേവൻ കോവിലകത്തുചെന്നു തന്റെ ഭാര്യയോടും പുത്രനോടും മറ്റു രാജകുടുംബത്തോടും ത്യാഗജീവിതം സ്വീകരിക്കുവാനാണു ഉപദേശിച്ചതു്. എന്തു വൈരാഗ്യം! വ്യാസമഹർഷിയുടേയും ബുദ്ധദേവന്റേയും സ്ഥിതികൾക്കു തമ്മിൽ എത്ര വ്യത്യാസം! വ്യാസമഹർഷി അദ്ദേഹത്തിന്റെ മകൻ ശുകദേവനെ! എന്റെ കുഞ്ഞേ! ഗൃഹസ്ഥനായി ധർമ്മാനുഷ്ഠാനം ചെയ്താലും എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു്, സന്ന്യാസത്തിൽനിന്നു പിൻതിരിയുവാൻ പ്രേരിപ്പിക്കുകയാണു ചെയ്തതു്. ബുദ്ധദേവനാകട്ടേ, ശക്തിക്കും മുക്തിക്കും അഗ്രഹിച്ചില്ല. നിവ്വാണം എന്ന മാത്രമേ അദ്ദേഹം അഗ്രഹിച്ചുള്ളു. എത്ര തീവ്രമായ വൈരാഗ്യമാണു് അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായിരുന്നതെന്നറിയാമോ? അദ്ദേഹം തപസ്സിന്നാരംഭിച്ചപ്പോൾ 'എനിക്കു നിവ്വാണം ലഭ്യമായില്ലെങ്കിൽ, എന്റെ ഈ ശരീരം ചത്തു കെട്ടഴിഞ്ഞുപോയിക്കൊള്ളട്ടെ. എനിക്കാവശ്യമില്ല' എന്നായിരുന്നു പറഞ്ഞിരുന്നതു. അങ്ങിനെയായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദൃഢനിശ്ചയത്തിന്റെ സ്വഭാവം. ഈ ശരീരം ഒരു ഭയങ്കരശത്രുതന്നെയാണു്. അതിനെ അമർച്ചചെയ്തില്ലെങ്കിൽ നിവൃത്തിയൊന്നും ഇല്ല.

ശോഷി—എന്നാൽ മാംസഭക്ഷണം സത്പ്രവൃത്തിന്നനുയോജ്യമാണെന്നു നിങ്ങൾ പറയുവാനുള്ള ന്യായമെന്താണു്? മാംസഭക്ഷണം നല്ലതാണെന്നല്ലെ നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായം?

നരേന്ദ്രൻ—എനിയ്ക്കു മാംസവും ഭക്ഷിക്കാം അതുപോലെതന്നെ ഉപ്പും ചോറും തിന്നും ജീവിക്കാം.

ഭഗവാൻ (നരേന്ദ്രനോടു ആശ്ചര്യംകൊണ്ടു) ബുദ്ധദേവനു കുറച്ചുകൂടുമയുണ്ടോ?

നരേന്ദ്രൻ—ഇല്ലസ്വാമി. ശിരസ്സുമുഴുവനും രുദ്രാക്ഷംകൊണ്ടു മൂടിയിരിക്കുകയാണു്.

ഭഗവാൻ — കണ്ണുകൾ?

നരേന്ദ്രൻ — കണ്ണുകൾ സമാധിനിലയിലെപ്പോലെ ഇരിക്കുന്നു.

(ഭഗവാൻ മൌനം അവലംബിച്ചു. അല്പം ചെന്നപ്പോൾ ഒരു മന്ദസ്മിതം മുഖത്തു പ്രസരിക്കുന്നതായി കാണായി)

ഭഗവാൻ — (നരേന്ദ്രനോട്) നല്ലതു! ഇവിടെ നിങ്ങൾക്കു എല്ലാം സിദ്ധിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്തുപറയുന്നു? പരിപ്പും പുളിയുംകൂടിയുണ്ടോ?

നരേന്ദ്രൻ — ആദ്ധ്യാത്മികജീവിതത്തിലെ സകല അവസ്ഥകളും അനുഭവപ്പെട്ടതിനുശേഷം നിന്തിരുവടി ഇപ്പോൾ താഴ്ന്നപടിയിൽ ഉറങ്ങിനില്ക്കുകയാണെന്നു തോന്നുന്നു.

മാണി — എല്ലാ ആദ്ധ്യാത്മികാനുഭൂതികൾക്കും ശേഷം ഭഗവാൻ ഒരു ഭക്തനെപ്പോലെ ജീവിക്കുകയാണ്.

ഭഗവാൻ — ഞാൻ താഴ്ന്നപടിയിൽ ഇറങ്ങിനില്ക്കുകയാണെന്നു ചിലർ വിചാരിക്കുന്നതുപോലെതോന്നുന്നു. (മാണിയുടെകയ്യിൽനിന്നു വീശറിവാങ്ങിക്കൊണ്ട്) ഈ വീശറി എന്റെ മുമ്പിൽ വ്യക്തമായി കാണുന്നതുപോലെ ഞാൻ ഈശ്വരനേയും എന്റെ മുമ്പിൽ വ്യക്തമായി കാണുന്നുണ്ട്. ഞാൻ കാണുന്നുണ്ട്. (തന്റെ കൈ വ്യക്തിയിൽവെച്ചുകൊണ്ട്) ഞാൻ എന്താ പറഞ്ഞതെന്നു പറഞ്ഞാട്ടെ.

നരേന്ദ്രൻ — എനിക്കുമനസ്സിലായി.

ഭഗവാൻ... എന്നാൽപറഞ്ഞാട്ടെ.

നരേന്ദ്രൻ — "സോഹം-സോഹം."

ഭഗവാൻ — അതെ, അംശത, ആനന്ദാനുഭൂതിക്കുമാത്രംവേണ്ടി മദ്ധ്യത്തിൽ ഒരു വെറും വരമാത്രം.

നരേന്ദ്രൻ — (എം. നോടായി) തങ്ങൾക്കുസ്വന്തം മുക്തി സമ്പാദിച്ചതിനുശേഷം മഹത്തുക്കൾ ലോകത്തിൽതന്നെ ജീവിക്കുന്നു. മനുഷ്യജന്മികൾക്കു മോക്ഷമാർഗ്ഗം കാണിച്ചുകൊടുക്കേണ്ടതിന്നായി ശാരീരകമായ സുഖദുഃഖങ്ങളെ സഹിച്ചുകൊണ്ടു അവർ അവരുടെ അഹന്തെ സൂക്ഷിക്കുന്നു.

ഭഗവാൻ — മേൽപുര നല്ലപോലെ കാണുന്നുണ്ട് അല്ലെ! എന്നാൽ അവിടെ എത്തിച്ചേരുവാൻ വളരെ പ്രയാസം?

നരേന്ദ്രൻ — അങ്ങിനെതന്നെസ്വാമി!

അഞ്ചുവിധംസമാധി.

ഭഗവാൻ — എന്നാൽ അതെങ്കിലും മേൽതട്ടിൽ കയറിയതിനുശേഷം അവിടെ നിന്നൊരുകയറിട്ടതന്നാൽ ആ കയർ പിടിച്ചുകൊണ്ടു അങ്ങോട്ടകയറിച്ചെല്ലുവാൻ ബഹുഎളുപ്പം. ഒരിക്കൽ ഋഷീകേശത്തിൽനിന്നു ഒരുസാധു ഇവിടെ വന്നിരുന്നു. ആ ആൾ അഞ്ചുവിധം സമാധി എന്നിൽ കാണുന്നുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞു വളരെ അതിശയിച്ചു. എനിക്കു അഞ്ചുവിധത്തിൽസമാധിവരുന്നുണ്ട്.

1. കുരങ്ങിനെപ്പോലെ — ചിലപ്പോൾ ഒരു കൊമ്പിൽ നിന്നു മറൊരു കൊമ്പിലേയ്ക്കു ചാടുന്ന കുരങ്ങിനെപ്പോലെ മഹാവായു ശരീരത്തിന്റെ താണതട്ടിൽനിന്നു മേൽതട്ടിലേയ്ക്കു ചാടുന്നു. അപ്പോൾ സമാധിയായി.

2. മത്സ്യത്തെപ്പോലെ — ചിലപ്പോൾ വളരെ സന്തോഷത്തോടുകൂടി മത്സ്യം വെള്ളത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നതുപോലെമഹാവായു കീഴ്ഭാഗത്തുനിന്നു മേൽഭാഗത്തിലേക്കു പൊങ്ങുന്നു. അപ്പോഴും സമാധിതന്നെ.

3. പക്ഷിയെപ്പോലെ — ചിലപ്പോൾ മരക്കൊമ്പുകളിൽ തത്തിക്കളിക്കുന്ന പക്ഷിയെപ്പോലെ മഹാവായു ശരീരത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നു. അപ്പോഴും സമാധിയുണ്ടാകുന്നു.

4. ഉറുമ്പിനെപ്പോലെ—ചിലപ്പോൾ ഒരു ഉറുമ്പിനെപ്പോലെ മഹാവായുശരീരത്തിൽകൂടെ സഹസ്രാരത്തിൽ എത്തുന്നതുവരെ മെല്ലെമെല്ലെ അരിക്കുന്നു. അപ്പോഴും സമാധി വരുന്നു.

5. പാമ്പിനെപ്പോലെ—ചിലപ്പോൾ മഹാവായുവിന്റെ ഗതി ഒരു പാമ്പിന്റെ ഇഴച്ചിൽപോലെ വളഞ്ഞും പുളഞ്ഞുമാണു്. അങ്ങിനെ സഹസ്രാരത്തിൽ എത്തുമ്പോഴും സമാധിതന്നെ.

(ഈഘട്ടത്തിൽ 'ഇന്നു് സംസാരംവളരെ അധികമായെന്നും ഇനി നിത്തണമെന്നും' രാക്കാം അവശ്യപ്പെട്ടു. അതനുസരിച്ചു ഭഗവാൻ വിശ്രമിക്കുവാൻ പുറപ്പെട്ടുകയായി.

ഈ പുസ്തകത്തിന്റെ സർവ്വാവകാശവും കൊല്ലം "വിദ്യാഭിവർദ്ധിനി" അച്ചുക്കൂടം ഉടമസ്ഥരിൽ ഇരിക്കുന്നു.

Indic Digital Archive Foundation
gpura.org